

VERHANDELING

VOOR HET JAER

MDCCCIV.

VERHANDELING

VAN HET

GENOOTSCHAP

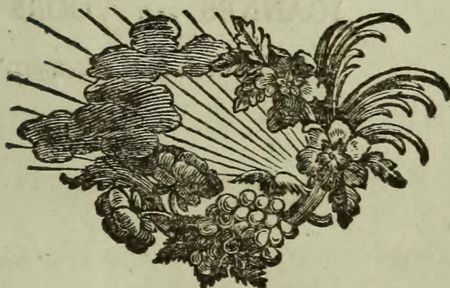
TOT VERDEDIGING VAN DEN

CHRISTELIJKEN

GODSDIENST,

OPGERICHT IN 'S HAEGE.

VOOR HET JAER MDCCCIV.



TE AMSTERDAM, EN IN 'S HAEGE,
BIJ J. ALLART EN B. SCHEURLEER,
MDCCCVI.

Uitgegeven na voorgaande visitatie en approbatie der Theologische Faculteit van 's Lands Hoogeschoole te Leyden.

LEYDEN,
den 12. *Augustus* 1806.

JOANNES VAN VOORST,
Fac. Theol. h. t. Decanus.

VERHANDELING,

TEN BETOOGE,

DAT, VOLGENS DE DOORGAANDE LEERE DES BIJBELS, DE HEERE JESUS IN ZIJNE GEHOORZAAMHEID, LIJDEN EN STERVEN, MOET WORDEN AANGEMERKT ALS BORG VAN ZONDAAREN; DIE DAAR DOOR IN HUNNE PLAATS AAN GODS GERECHTIGHEID GENOEG GEDAAN, EN HUN HET EEUWIG LEVEN VERWORVEN HEEFT; MET WEDERLEGGINGE VAN HEDENDAAGSCHE DAAR VAN VERSCHILLENDE GEVOELENS;

DOOR

DIRK KAREL HARMSEN,

PREDIKANT TE OEGSTGEEST.

AAN WIEN DE GOUDEN EEREPRIJS IS TOEGEWEZEN.

VERHANDELING,

TEN BETOOGE,

DAT, VOLGENS DE DOORGAANDE LEERE DES BIJBELS, DE HEERE JESUS IN ZIJNE GEHOORZAAMHEID, LIJDEN EN STERVEN, MOET WORDEN AANGEMERKT ALS BORG VAN ZONDAAREN; DIE DAAR DOOR IN HUNNE PLAATS AAN GODS GERECHTIGHEID GENOEG GEDAAN, EN HUN HET EEUWIG LEVEN VERWORVEN HEEFT; MET WEDERLEGGINGE VAN HEDENDAAGSCHE DAAR VAN VERSCHILLENDE GEVOELENS.

INLEIDING.

Dewijl de leere der Verzoening eene ontdekking is van de gewijde Openbaring, zoo kan de vraag: wat moet ik daaromtrend gelooven? alleen door den Bijbel beslischt worden. Eerst naderhand kan men onderzoeken, of de leer des Bijbels omtrend dit stuk met de beginselen der gezonde rede overeenstemme? Dan, de Bestrijders der Verzoening hebben, doorgaands, eenen anderen weg betreeden; en de hedendaagsche Tegensprekers vol-

gen hun voetſpoor. Zij beroemen zich meer vererende begrippen van het hoogſte en beste Wezen te vormen; zij geeven voor, dat al wat wij, tot heden toe, aangaande Godlijke Gerechtigheid en eigenlijk gezegde ſtraffen geloofd hebben een bloot verdichtſel eener ſombere verbeelding zij; zij poogen het onmogelijke, het onnodige, het Gode onwaardige van de leer der Verzoening te bewijzen, begeeven zich met deeze begrippen tot het onderzoek des Bijbels; en trachten, door eene, meer edelmoedig en wijsgeerig ſchijnende Uitlegkunde, ook daar hunne gevoelens te doen vinden. Zal dan de Verdediger der Verzoening-leer, met vrucht, iets kunnen ondernemen, hij is gedwongen de vooroordeelen tegen dezelve, vooraf, uit den weg te ruimen; en dus te beginnen, waar hij anders zou eindigen. Hij zou anders bij de Tegenſprekeren, en bij allen, die met hunne gevoelens zijn ingenomen, niets vorderen: zij zouden tegen zijn Schriftuurlijk betoog hunne Wijsgeerte overzetten; en zij moogen met dit redenbeleid, zich des te liever vergenoegen, daar zij zelven deezen weg eerst hebben afgeteekend.

Niemand kan zich derhalven verwonderen, dat het Genootſchap tot verdediging van den

Chris-

Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche Bestrijderen reeds twee Verhandelingen vooraf gezonden hebbe, in welken door de Heeren VAN VOORST en VAN DE WIJNPERSSE op reden en schriftmaatige gronden is aangewezen, deels, *dat God eigenlijk gezegde straffen op de overtredinge zijner wetten bedreigd heeft, en als Richter de zonden dadelijk straft*, deels, *dat de strafoeffenende gerechtigheid Gode waardig is;* en dat het nu, daar dit alles is voorafgegaan, een Betoog verlange van de doorgaande Bijbel-leere omtrend 's Middelaars Zoenlijden. De wijze, op welke de tegenwoordige Tegensprekers te werk gaan, maakte het noodzaakelijk dus voort te treeden, en, door deze orde van behandeling zijn nu reeds veele bedenkingen tegen de leere der Genoegdoening vóórgekomen, veele vooroordeelen afgeweerd, veele belemmeringen uit den weg geruimd. De weg is nu vrij en effen. Niets kan ons thans meer ophouden, om, onbelemmerd, naar de doorgaande Bijbelleer omtrend dit stuk te onderzoeken.

De zaak, die betoogd moet worden, is, *dat de Heere Jesus in zijne gehoorzaamheid, lijden en sterven, moet aangemerkt worden als Borg van zondaaren, die daar door in hunne plaats aan*

Gods gerechtigheid genoeg gedaan, en hun het eeuwig leven verworven heeft. Jesus gehoorzaamheid, lijden en sterven worden hier als zoo veele daadzaaken ondersteld. Het waar oogpunt, waaruit men dat alles moet beschouwen, het gewigt, de kracht van dat alles, daar op komt het aan.

Men verwagte hier echter geen onderzoek naar het afzonderlijk verdienstelijke van de lijdende en doende gehoorzaamheid van den Heere Jesus. Voorstanders en Verdedigers der Verzoening-leer, die ten aanzien van de verklaring van zommige bijzonderheden verschillend denken, vereenigen zich hartelijk, om den Heere Jesus Christus in zijne gehoorzaamheid, lijden en sterven, het zij men zich die stukken afzonderlijk vertegenwoordige, het zij men gehoorzaamheid en lijden als een geheel beschouwe, als den Borg van Zondaaren, die in hunne plaats aan Gods gerechtigheid genoeg gedaan heeft, te erkennen, te aanbidden, te bewonderen en te beminnen. Ik merk alleenlijk aan, dat de woorden *gerechtigheid*, *borg*, *genoegdoening*, welke in de opgegevene vraag gebezigd worden, veelen niet behaagen. Zij hebben die uitdrukkingen buiten derzelver oogmerk verklaard, daar door de leere zelve in een verkeerd

licht

licht geplaatst, en, uit deeze woorden, bedenkingen tegen dezelve afgeleid. Het kan dus niet ondienſtig zijn, ter wegneming van nadeelige vermoedens, en ter vermijding van nutteloozen woordenſtrijd, hier een oogenblik ſtil te ſtaan, en met een woord te zeggen, dat de hier bedoelde *gerechtigheid van God* niet moet verwisſeld worden met eene, door woede en drift aangevoerde wraaklust, die niet eer kan geſtild worden, voor dat zij door bloed en offer tot bedaaren wordt gebragt; maar voor die eerbiedwekkende eigenſchap van het hoogſte Wezen, volgens welke Hij ieder naar werken vergeldt en dus het kwaad ſtraft en het goed beloont. Wanneer wij Jeſus *Borg* noemen, dan erkennen wij Hem als onzen Plaatsbekleeder, als onzen Vertegenwoordiger bij God, die vrijwillig onze zaaken op zich nam, om voor ons te doen de dingen, welke bij God te doen zijn, en onze zonden te verzoenen; en wanneer wij zeggen, dat Hij in die betrekking aan de Godlijke gerechtigheid *genoeggedaan*, of dat Hij voor ons betaald hebbe, dan komt het ons niet in den zin, eene juiste berekening te maaken van alle welverdiende ſtraffen, welke den zondaar dreigen, doch die Jeſus ſtiptelijk zou hebben afgelost; ook verbeelden wij ons niet eene

ſchaêvergoeding: bij welke God het nadeel, Hem door onze beledigingen berokkend, vergoed zou vinden, en wij denken niet aan het bevredigen van eene woeste drift tot ſtraffen, onteerend voor het Opperwezen: wil iemand deeze ſpreekmanier tegen onze meening zoo ver trekken, of de gewaagde onderſtellingen en onvoorzichtige gezegden van zommigen op rekening van allen ſtellen, of zulke hatelijke gevolgen uit onſchuldige voorſtellen afleiden, wij beklaagen ons over het grootſte ongelijk. Neen, de Genoegdoening geſchiedt, naar ons begrip, wanneèr de Borg voor ons doet of lijdt, het geen noodig was, indien God, behoudens de eere zijner deugden, en de achtbaarheid zijner Wetten, aan doemſchuldige en alles verbeurd hebbende zondaaren vergeving en zaligheid ſchenken zoude.

Meent iemand in deeze uitdrukkingen iets berispelijks te vinden, de Voorſtanders der Verzoening-leer zijn dus aan bijzondere woorden niet gehecht, of zij willen die wel om betere geeven, zoo dra hun het berispelijke in dit ſpraakgebruik wordt aangewezen. Echter hebben zij tot nog toe dit berispelijke niet kunnen ontdekken; maar zijn veel meer in het vermoeden gebragt, dat zommige met

de

de woorden gaarn de zaak zelf willen wegredeneeren. Het is waar het woord *Genoegdoening* wordt in den Bijbel niet gevonden, maar drukt het niet het zelfde uit, wat Verzoening in de oude offertaal te kennen gaf?

De Tegenſprekers bedienen zich van dit woord, ſpreeken van verlosſing, zeggen dat Jeſus voor ons geſtorven is; maar zij verſtaan het zoo, dat Hij ons den weg der gelukzaligheid geleerd en ons een voorbeeld tot deugd gegeven hebbe; en zij leeren, dat men wel de gebruiklijke Bijbelſche uitdrukkingen mooge overnemen, maar dat men ze anders verklaaren moete, dan, tot dus ver, is geſchied: zoo zijn wij dan gehouden ons van woorden te bedienen, die onze waare mening van de hunne onderſcheiden kunnen. Dit geſchiedt alleen om klaar te zijn, om rond en openhartig te werk te gaan; niet om op woorden te blijven ſtaan, aan ſpreekwijzen te hechten, uit bijzondere uitdrukkingen gevolgen af te leiden. Wordt dit ſlechts onder het oog gehouden, dan zal het woord *Voldoening* nimmer als eene bedenking tegen de zaak, daar door uitgedrukt, worden aangevoerd.

De overige woorden, waar van de Voorſtanders der Verzoening zich bedienen, zijn in het Bijbelsch ſpraakgebruik gegrond. Men

 vindt

vindt daar niet alleen Gods *gerechtigheid* uitdrukkelijk vermeld, (Rom. I: 32. III: 5, 6. 2 Thesf. I: 6, 7. e. a. m.) maar het lijden zelfs van onzen Heer Jefus Christus wordt als eene betoning van die *gerechtigheid* befchouwd (Rom. III: 25.). Het woord *Borg* komt na genoeg met de benoemingen *Middelaar*, *Hoogepriester*, en *Voorfpraak* overeen, welke zoo dikwijls aangaande onzen Verlosfer gebezigd worden, en daar in uitloopen, om ons den Heer Jefus als onzen Plaatsbekleder te vertegenwoordigen, die, in onze plaats, voor God verfchijnt, onze zaaken bij Hem behartigt, onze zonden verzoent. — Men zou toch den waaren zin van deeze benoemingen verdonkeren, wanneer men ze flechts verklaaren wilde, als ware Jefus alleen de dienaar, de verzekeraar des Nieuwen Verbonds, die de belofte van vergeving en zaligheid bevestigt. Hij wordt in den brief aan de Hebreen als een biddend en offerend Hoogepriester beftendig voorgefteld. Hij is niet flechts Afgezant van God, om zijne bevelen aan het menschdom bekend te maaken. Het mooge al eens zoo zijn, dat Mofes alleen in dien zin een Middelaar genoemd zou worden, (Gal. III: 19.) daar uit kan niet volgen, dat deeze benoeming, van Christus gebruikt, niets meer be-

betekenen zou; althands Hij wordt (1 Tim. II: 5) niet alleen een Middelaar Gods, maar een Middelaar Gods en der menfchen genoemd; en dit wordt vs. 6 nader verklaard daar door, dat Hij zich zelven gegeven hebbe tot een rantfoen voor allen; het geen zeker, laat het voorts beduiden wat het wil, meer beteekent, dan bevelen van God aan het menschdom bekend maaken. Wordt Jefus onze Voorfpreeker genoemd, dan kan men het denkbeeld van plaatsbekleding ook niet miskennen, vooral daar Hij dus wordt voorgefteld, om Christenen, die gezondigd hebben, en dus niet flechts eene genegene voorbeede, maar zoo iets, dat men in alle taalen *voorfpraak* noemt, behoeven, te bemoedigen; te meer, daar met dit denkbeeld een ander, te weeten, dat Hij eene verzoening is voor onze zonden, verbonden wordt 1 Joh. II: 1, 2. En indien nu Jefus als onze Hoogepriester, Middelaar en Voorfpraak wordt voorgefteld, waarom moogen wij Hem dan niet als onzen *Borg* vereeren? Of eischt men dit eigen woord, er wordt van Hem getuigd, dat Hij *de Borg des Nieuwen Verbonds geworden is*, Hebr. VII: 22; en het maakt zoo weinig verandering in den zin, dat Jefus ter aangehaalde plaats niet *Borg van zondaaren*. maar

Borg

Borg des Verbonds genoemd wordt, als wij het denkbeeld van plaatsbekleding uitfluiten, wanneer wij van Priesters of van den Hoogepriester des Ouden Verbonds fpreeken; zoo wordt immers onze Zaligmaker ook de Middelaar des Nieuwen Verbonds, de Hoogepriester der toekomende goederen genoemd, zonder dat daar door het denkbeeld van Plaatsbekleder en Verzoener uitgefloten worde; ja zoo weinig, dat dan in tegendeel van de Verzoening der zonde te gelijk gewag gemaakt wordt: men leeze in verband Hebr. IX: 11, 15. XII: 24. Dit ftrekke tot een bewijs, met hoe veel rechts wij Jefus als onzen *Borg* erkennen; en hoe wij in het gebruik van die benoeming den fchriftuurlijken zin volgen, zonder ons gevoelen flechts met dezelve op te fieren, en daar uit door onwettige gevolgtrekking af te leiden, dat Jefus voor ons voldaan hebbe. Ik acht door deeze aanmerking de invallen van zommigen beandwoord, wier fchamperheid eenen zijdelinfchen trek aan ons fpraakgebruik fchijnt te willen geeven; want verklaring van het woord *Borg* kan men het niet wel noemen, wanneer zij verzekeren, dat Christus zich door zijne opoffering den menfchen *Borg* gefteld heeft; dat God het geluk van alle menfchen wil,

of

of ook, dat Christus de Repraesentant van het menschdom zij, die aan God zich, door zijnen dood, voor een groot deel des menschdoms *Borg* ſtelde, dat het zijne leer zou gehoorzaam zijn.

Dan genoeg van de hier gebruikte uitdrukkingen! Ik wil met niemand om woorden twisten. Ik verbind mij, ten behoeve der Tegenſprekeren, om niet ééne gevolgtrekking uit deeze uitdrukkingen af te leiden. Letten wij ſlechts op de zaak! Jeſus moet in zijne gehoorzaamheid, lijden en ſterven, of wilt gij liever, in zijn gehoorzaam lijden en ſterven worden aangemerkt, niet ſlechts als onze Leeraar, als ons Voorbeeld, als onze Vriend, als de Bevorderaar van onze gerustſtelling, maar als onze Plaatsbekleder. Hij heeft daar door niet ſlechts zijne leer bevestigd, niet ſlechts ons een voorbeeld ter navolging gegeven, niet ſlechts ons van Gods liefde verzekerd, niet alleen, niet geheel, niet voornamenlijk, dat alles en wat men meer wil, voor ons uitgewerkt; maar Hij heeft in onze plaats gehoorzaam geleden, Hij is in onze plaats geſtorven, om daar door te veroorzaaken, dat wij, behoudens de eere der Godlijke deugden, behoudens het gezag der Godlijke wetten, konden behandeld worden als zulken,

die geen zonden gekend of gedaan hadden; dat wij vergeving van onze misdaaden, genade en zaligheid ontfangen, tot de gemeenſchap en vriendſchap van God toegelaten, en eenes eeuwigen geluks konden deelachtig worden. Dit zijn geene Schoolſche uitdrukkingen, geene Syſtematiſche kunst-termen, geene Godgeleerde ſpreekwijzen. Dit is de taal, waar door gezond menſchenverſtand die leere uitdrukt, die wij in den Bijbel vinden, en die nu in 't vervolg uit den Bijbel moet bewezen worden; wanneer men dit voorſtel beſtendig onder 't oog houdt, zal dit, in 't vervolg, tijd en moeite winnen.

Billijk vraagt het Genootſchap naar de leere des Bijbels omtrend dit ſtuk: Het is alleen de Godlijke Openbaring, die ons hier voldoende zekerheid geeven kan. De Voorſtanders der Verzoening erkennen dit leerſtuk alleen uit den Bijbel te hebben leeren kennen; volgens hun oordeel verheft zich het Euangelie, even daar door, boven alle menſchelijke wijsheid: zij bieden aan, deeze leer op te geeven, wanneer men hun de Bijbelgronden, waar op zij rust, wettig betwisten kan. De Tegenſprekers zullen ook wel gaarne de leer des Bijbels laaten gelden; zij zijn Christenen, en eerbiedigen met ons de gewijde Schriften, als den eeni-

eenigen regel van geloof en wandel; is het hun, zoo wel als ons, te doen om Bijbelwaarheid; het ſmart hen, zoo wel als ons, dat er zoo veele menſchelijke bijvoegſelen onder het Christendom zijn ingeſlopen; en dat daar door, bij veele Christen Belijderen, de waare Euangelie-leer zoo zeer ontädeld en bedorven zij. Edele Bijbel-Vrienden! Tusſchen u en ons is het alleen de vraag: wat leert de Bijbel?

De eenvoudige Christen, die gereedelijk dat alles erkent, wat hem het Euangelie leert, zou gaarn berusten in eenige volkomen duidelijke getuigenisſen. Het geeft echter meerdere vastheid aan zijn geloof, en hij wordt meer van het gewigt eener leere overtuigd, wanneer hij dezelfde waarheid, ongezogt, geduurig wedervindt, en als van nieuws bemerkt. Veele Tegenſprekers der Verzoening oordeelen, dat ja die leer met eenige waarſchijnlijkheid uit deeze en die Bijbelplaats afgeleid kan worden, maar meenen tevens, dat, in andere plaatſen, dit gevoelen wederſproken wordt, en dat niet alle Bijbelſchrijvers dezelfde gedachten omtrend dit ſtuk gekoesterd hebben; en daarom is het niet genoeg te toonen, dat 's Middelaars Genoegdoening hier en daar geleerd worde.

Zom-

Zommige verwagten daar van in het Oude Testament reeds een duidelijk onderwijs te zullen vinden. Andere houden zich met het onderricht des Nieuwen Testaments te vreden; doch eenige zonderen de uitſpraaken der Apostelen hier van uit. Zal men dus allen voldoen, dan moet aangewezen worden, wat de doorgaande leere des Bijbels zij, die men bijna overal ontmoet, zonder dat gewijde Schrijvers zich des aangaande ooit tegenſpreeken: is dit eenmaal wel betoogd, dan zullen alle, die eerbied voor den Bijbel hebben, deeze leer omhelzen als getrouw en alle aanneming waardig; en het is dus niet zonder reden, dat het Genootſchap naar de doorgaande Leer des Bijbels vraagt. Gebeurt het, intusſchen, in het beloop deezer Verhandeling, dat ik reeds uit afzonderlijke getuigenisſen tot 's Middelaars Genoegdoening beſluite, het zal niet geſchieden, dat betuig ik, om het beſluit aangaande de doorgaande Bijbel-leere vooruit te loopen, maar deels om dat het geheel niet zonder bijzonderheden kan voor den dag treeden; deels om tevens anderen te vreden te ſtellen, die voorgeeven, dat eene breede ſamenvoeging van Bijbelteksten noodig zij, eer men dit Leerſtuk uit den Bijbel kan te voorſchijn brengen. — De

De eenige weg, langs welken men de doorgaande Bijbel-leer omtrend eenig ſtuk kan leeren kennen, is die van uitlegkundig betoog. Op dezelfde wijze is men gewoon de gevoelens van ongewijde Schrijveren naar te ſpooren. Wil men weeten, wat beroemde Wijzen van Griekenland en Rome omtrend God, de Voorzienigheid, de onſterflijkheid der ziel geleerd hebben, men doorbladert de gedenkſtukken, die ons hunne geſprekken, redevoeringen, verhandelingen, brieven, en andere verklaringen van hunne begrippen, mededeelen: men legt zich toe op het recht verſtand hunner gezegden; heldert hunne min duidelijke en twijfelachtige verklaringen op met hunne ſtellige en duidelijke uitſpraken, maakt zich met den geest dier ſchriften bekend, vergelijkt het geheel, en maakt dan eindelijk op wat zij doorgaands geleerd hebben; terwijl alles den toets eener gezonde Uitlegkunde moet kunnen doorſtaan. Op dezelfde wijze zal men dan ook, ter bepaling van doorgaande Bijbel-leer omtrend onze Verzoening met God, te werk moeten gaan: dus wordt hier een uitlegkundig betoog gevorderd, waar bij de waare zin der aangevoerde Bijbelteksten bondig bewezen wordt; uitvoerig behoeft dit niet te geſchieden, maar

duidelijk, en zoo, dat het aan de regelen der Uitlegkunde kan beproefd worden; en zulk een betoog zal dan ook voldoende zijn, om allen twijffel op te heffen. Men kan immers niet verwagten, dat de Heilige Schrift, ſchoon van God verordend om ons wijs te maaken tot zaligheid, in een zoo aangelegen ſtuk, zoo donker, zoo dubbelzinnig, zoo wankel, zoo zeer aan valſche verklaringen zoude zijn blootgeſteld, dat men, door een duidelijk uitlegkundig betoog deszelfs waare en doorgaande leere niet zou kunnen aanwijzen; en, zo de voorgeſtelde weg hier toe onveilig en ongenoezaam zij, hoe zal men dan immer over de gevoelens van eenen Wijzen der Oudheid, of van eenen laateren Geleerden uit zijne ſchriften kunnen oordeelen. Neen! na zulk een betoog kan de leere des Bijbels niet onzeker blijven; en wanneer dit wel geleverd is, kan het ook niet bezwaarlijk vallen, de hedendaagſche verſchillende gevoelens omtrend dit ſtuk te wederleggen. —

Was ik nu berekend voor deezen gewigtigen arbeid, aan lust en opgewektheid om zulk een betoog, ter eere des nooit volprezenen Zaligmakers, en ter bevestiging der waarheid te vervaardigen, zou het mij niet ontbreeken: ik voel mijne zwakheid, maar weet,

dat

dat men ook met één talent voor de zaak des Heeren moet zoeken winst te doen; en dat zwakken in den arbeid des Euangelies door Gods genade wel eens magtig worden. Dit heeft mij aangemoedigd. De leere der Verzoening was mij reeds in kindſchen leeftijd dierbaar. Zij werdt mij al vroeg uit de Heilige Schriften ingeſcherpt. Nog is en blijft zij mijne eenige hoope en vertroosting in leven en ſterven, de grond mijner verwagting, de inhoud mijner prediking. Ontzinkt mij deeze leer, dan ontzinkt mij alles; en ik heb, op veele duizend vraagen, voor mijnen hemelſchen Rechter, geen woord te andwoorden. — Beandwoordt mijne poging niet aan de bedoeling des Genootſchaps, haare billijke Beöordeelaars zullen echter mijn welmeenend oogmerk niet miskennen; en wordt hun' wensch voldaan door andere en betere Verhandelingen, ik zal mij, om des Euangelies wille, oprechtelijk verblijden.

EERSTE HOOFDSTUK,

BEHELZENDE

HET BETOOG VAN DE DOORGAANDE LEERE DES BIJBELS OMTREND DE GENOEGDOENING VAN JESUS CHRISTUS.

Om op eenen vasten grond te bouwen, zal het noodig zijn vooraf te bepaalen, wat toch wel als doorgaande leer des Bijbels mag erkend worden? Dit moet onpartijdig, en zonder betrekking tot eenig leerſtuk, beſlischt worden. — Dan zal ik voortgaan om de Bijbelſche getuigenisſen omtrend de leere der Verzoening te onderzoeken, en dit zal mij den weg baanen om te beſluiten, of het geen in de Prijsvraag omtrend de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus wordt voorgeſteld al of niet doorgaande leer des Bijbels zij? Men kan dus dit gedeelte deezer Verhandeling

ling als eene ſluitrede beſchouwen. Doorgaande leer des Bijbels is al, waar in het waar character van eene Bijbel-leer gevonden wordt: dit zal opgegeven worden in de *eerſte Afdeeling*. — De leere der Verzoening heeft alle de character-trekken eener doorgaande Bijbel-leer: — dit zal *ten anderen* betoogd worden. De waarheid, in de Prijsvraag voorgeſteld, is dus de doorgaande leer des Bijbels; dit zal, *eindelijk*, kort en geleidelijk, uit het gezegde afgeleid worden.



EERSTE AFDEELING.

Onderzoek naar het geen billijk voor doorgaande leer des Bijbels mag erkend worden.

Twee vraagen moeten hier beandwoord worden, en zullen mij gelegenheid geeven tot eenige ontkennende en ſtellige aanmerkingen, welke in 't vervolg van dienst zullen zijn. De eerſte is: *Wat zal geen onpartijdig vriend der waarheid omtrend het Bijbelsch voorſtel van eene zaak vorderen, om die voor eene doorgaande Bijbel-leere te verklaaren?* terwijl daar op volgen zal een onderzoek: *Hoedanige waarheden men, zo men niet onbillijk worden zal, daar voor gereedelijk erkennen moet?* ſchijnt de laatſte vraag genoeg bij een ſtellig betoog voor de leer der Verzoening, de beandwoording der eerſte zal veele bedenkingen afweeren, welke dat betoog zouden kunnen twijfelachtig maaken.

Ik begin met eenige ontkennende Aanmerkingen, ter beandwoording der eerſte vraag.

1) Nie-

1.) Niemand zal verwagten, dat men in alle Bijbel-schriften zulk een leerstuk vinden zal. Alle waarheid behoeft niet op alle tijden en plaatsen geleerd te worden. De Bijbel, welke ons het groote Plan der Godheid met menschen mededeelt, behelst veele wijd uit een lopende, schoon tot een doel samenstemmende, bijzonderheden; en dit kan niet anders zijn. Zou het nu niet ongerijmd zijn in veele stukken, bij voorbeeld, in de geslachtregisters en volksgeschiedenissen, in de bijzondere verhaalen, en andere stukken van eene gantsch bijzondere strekking, deeze of die doorgaande Bijbel-leer te willen vorderen? Een lied op het onweêr, op Gods grootheid in de Natuur, eene Prophetische volks-reden, een Apostolische brief, bij eene bijzondere gelegenheid, tot een bepaald doel, moeten die dan alles behelzen, wat doorgaande Bijbel-leer zal zijn? Men zou dan moeten stellen, dat de Schrijvers van meer dan een boek geduurig van gevoelens moeten veranderd zijn, om dat zij in eenige schriften van zommige onderwerpen zwijgen, welke zij in andere stukken behandeld hebben. Onze Tegensprekers zullen althands zoo iets niet vorderen; daar van verzekert ons hunne eigene handelwijze, daar zij immers de lee-

leere van berouw, bekering en deugd-betrachting, waar mede zij billijk zoo veel op hebben, niet overal aantreffen.

2.) Niemand zal zich waagen om eigendunkelijke bepaalingen te maaken omtrend de plaats, waar hij vermeent, dat een leerſtuk behoort gevonden te worden.

a.) Men zal dus tot eene doorgaande Bijbel-leer niet vorderen, dat zij even volledig, en bij herhaling, in de Schriften des Ouden Verbonds, worde voorgedragen, als zij in het Nieuwe Verbond, na dat de vervulling haar meerdere zekerheid en klaarheid bijzettede, geleerd wordt. Dit ware eene gantsch onredelijke eisch! Voorzeggingen moeten altijd eene eenigzins donkere zijde hebben, welke door de uitkomst opgehelderd wordt. Dus zal niemand die zelfde volledigheid in het Oude als in het Nieuwe Verbond verwagten; en allerminst onze Tegenſprekers, die eene ſteeds voortgaande opvoeding van het menschdom, uit den Bijbel, hebben opgemerkt; de ontdekking van Gods algemeene Vaderliefde aan Jeſus Christus geheel toekennen, en daarom niet zelden gewoon zijn, in verheffing des Nieuwen Verbonds, boven het Oude, buitenſporig uit te weiden.

b.) Ook zal men niet eiſchen, dat Jeſus

zelf,

zelf, in zijn onderwijs, zoo bepaald, zoo opzetlijk, zoo herhaald, zoo uitvoerig eene waarheid zal voorgedragen hebben, als naderhand zijne Apostelen dit gedaan hebben: dan zou men zijne eigene uitſpraak, volgens welke zijne Leerlingen nog niet alles konden draagen, wat Hij hun te zeggen hadt (Joh. XVI: 12.) geheel voorbijzien; men zou dien Wijzen, wiens verſtandige bedachtzaamheid, om zijne leer ingang te doen vinden, men zoo billijk hoogacht, wiens omzichtigheid omtrend volksdwalingen men zoo breedſpraakig verheft, onmenschkundig doen handelen; men zou uit het oog verliezen, dat Hij ſlechts den grondſlag legde, op welken, in 't vervolg, voortgebouwd moet worden; en, wilde men buiten dat geen leere aannemen, men zou weinig hulde doen aan het onfeilbaar gezag der Apostelen, die de leer hunnes Meesters verder uitgebreid en nader opgehelderd hebben. Onze Tegenſprekers waardeeren zommige Apostoliſche betoogen, bij voorbeeld, in den brief van Jacobus, hoog: zij zullen dan althands zoo iets niet vorderen.

3.) Het zal ook niet noodig zijn, dat een leerſtuk overal op dezelfde wijze worde voorgeſteld: verſchillende Schrijvers hebben immers eene verſchillende wijze van voordragt; ja de-

zelfde Schrijvers volgen dikwijls, naar maate van hunne verschillende oogmerken, of de verschillende gesteldheid hunner Lezeren, eenen verschillenden Leertrant: zonder dat dit verandering in de zaak maake. Voorts kan alles niet altijd even opzetlijk en stellig behandeld worden. Het geen hier eens uitvoerig wordt voorgedragen, wordt ginds slechts ondersteld. Men moet plaatsen met plaatsen vergelijken, en zal dus een gezegde, waar min uitvoerig en meer bij onderstelling van een leerstuk gesproken wordt, uit andere plaatsen, waar het zelve meer opzetlijk wordt voorgedragen, verstaan. Zoo is men bestendig gewoon te handelen bij ongewijde Schrijveren. Wanneer eene leere hier uitvoerig voorgedragen, daar als bekend en boven twijfel verheven ondersteld wordt, heeft men des te meer vrijheid, dezelve voor doorgaande Bijbel-leer te houden. Men verheft billijk de helderheid, welke de Bijbel over de leer der Voorzienigheid verspreid heeft, schoon dezelve op veele plaatsen slechts ondersteld wordt.

4.) Wijders zal ook niemand, die hier of daar eenige donkerheid ontmoet, en iets strijdigs meent te vinden tegen het geen doorgaands elders wordt geleerd, aanstonds besluiten:

nu kan zulk eene bijzonderheid niet langer voor doorgaande Bijbel-leere gehouden worden. Dit zou niet redelijk zijn. Misschien rust de vermeende strijdigheid alleen op verkeerd verstand van een gezegde: misschien is zij in de daad geene strijdigheid. Men zal dus zoo ras niet besluiten. Dit zullen althands onze Tegensprekers niet. Hoe veele Schriftuurplaatsen worden toch, niet zonder groote waarschijnlijkheid, tegen veelen hunner begrippen aangevoerd, welke zij echter niet laaten vaaren, of als doorgaande Bijbel-leer opgeeven! zij moeten dus zeker oordeelen, dat donkerheden en schijnstrijdigheden het doorgaande eener Bijbel-leer niet kunnen opheffen.

5.) Eindelijk zal ook niemand zich zoo verre vergeeten, dat hij afzonderlijke Bijbelsche gezegden, als of zij de geheele leer des Bijbels behelsden, aanvoere, om zijn gevoelen, tegen het geen betoogd is doorgaande Bijbel-leer te zijn, door te zetten, zonder dat hij de moeite neeme, om andere duidelijke getuigenissen daar mede in vergelijking te brengen. Op zijn zagtst genomen, moet men dit eenzijdigheid noemen. Welk een donker aanzien kan men, zoo doende, niet aan de leere van den Godsdienst geeven,

als

als men, bij voorbeeld, de volgende gezegden eens ſamenvoegen, en voor de geheele leer des Bijbels verklaren wilde: wie kent de ſterkte van uwen toorn enz. Pſ. XC: 12. Een ijverig God, een wreeker is de Heer, een wreeker enz. Nah. I: 2. De toorn Gods wordt geopenbaard enz. Rom. I: 18. God zal met vlammend vuur wraak doen enz. 2 Theſſ. I: 8. Het is vreeslijk te vallen in de handen des levenden Gods Hebr. X: 31. Hoe veele zich onderling verwoestende leerſtellingen kunnen, zoo doende, niet uit den Bijbel afgeleid worden! maar hoe weinig kunnen zulke eenzijdige aanhalingen gelden, om doorgaande Bijbel-leere te bepaalen, indien men niet tevens op andere Schriftuurplaatſen zijne aandacht vestigt.

Deeze aangevoerde Aanmerkingen, zo niet alles mij bedriegt, zijn wel zoo duidelijk, dat het genoeg is die te noemen, om ze ingang te doen vinden. Het kon dus min noodig ſchijnen, dezelve uitvoeriger te wettigen; te meer daar de leer der Verzoening, zoo openlijk, zoo herhaald, zoo duidelijk, niet alleen in de ſchriften des Nieuwen, maar ook in die des Ouden Verbonds, wordt voorgeſteld, dat geen waarheidlievend gemoed meer geruſtſtelling verlangen kan, of dat er veel ge-

legenheid is tot zulke uitzouderingen: het gebeurt echter, het gebeurt niet zelden, dat, bij het aanvoeren van bedenkingen, deeze billijke grond-regelen voorbij gezien worden; en daarom kan het niet ondienstig zijn dezelve hier herinnerd te hebben.

Zoo nadere ik het stellig onderzoek, hoedanige waarheden men, zo men niet geheel onbillijk zal worden, voor doorgaande Bijbelleer gereedelijk erkennen moet?

Het is mijn oogmerk niet, beslisfend te bepaalen, waar mede een waarheid lievend gemoed zich, bij het onderzoek naar doorgaande Bijbel-leer, zou kunnen en moeten vergenoegen. Wanneer het ons, aan de eene zijde, om eene gegronde overtuiging te doen is, indien wij, aan de andere zijde, een open oor en hart voor voldoende bewijsgronden hebben, dan zal men zich gewis gereeder laaten overtuigen, dan veelen in onzen tijd, eer zij iets als volkomen zekere en algemeene doorgaande Bijbel-leer erkennen willen. Evenwel ik wil zulke juiste beperkingen geheel vermijden, ruimschoots te werk gaan, en in plaats van te bepaalen, waar mede men zich zou moeten te vreden houden, liever onderzoeken, wat men, zonder onbillijkheid,

heid, niet weigeren kan voor doorgaande Bijbel-leer te verklaaren?

Laat mij dan aan elken onpartijdigen, wien het, met mij, om Bijbelwaarheid te doen is, de volgende vraagen voorstellen; terwijl ik mij op zijne billijkheid verlaat: zoo veel te meer, daar het Bijbel-waarheid aangaat, die voor ons van het hoogst belang is.

Edelmoedig Bijbel-vriend! Neem eens met mij eene proef van doorgaand Bijbel-onderwijs! Stel u voor, dat, in den Bijbel eene waarheid, niet slechts in 't voorbijgaan, maar opzetlijk behandeld, en in haar geheel voorgesteld; dat zij in duidelijke en bepaalde uitdrukkingen, welke, naar alle de regelen eener gezonde Uitlegkunde, niet anders kunnen verstaan worden, voorgedragen wordt, zonder dat de Schrijvers immers elkanderen tegenspreeken — stel, dat de Schriften beide van het Oude en Nieuwe Verbond dezelve vermelden, en dat men haar bij Moses en de Propheeten, bij Christus en de Apostelen aantreft; hoewel bij de laatsten duidelijker voorgedragen, nader verklaard, vollediger ontwikkeld dan bij de eersten; — stel, dat die zaak menigmaalen herhaald, en telkens als van nieuws ingescherpt wordt; dat

zij

zij zich overal laat zien, ook daar, waar zij niet opzetlijk behandeld wordt, dat zij in den Bijbel zelven voor allergewigtigst verklaard wordt; — ſtel, dat zij over het geheel der Bijbel-leer eenen ſchoonen glans verſpreidt; dat geheel uitnemend opheldert en bevestigt; ja zoo beandwoordt aan den geest en het oogmerk des Bijbels, dat, zonder haar, dit Boek geheel geest- en levenloos wordt; — wat dunkt u van zulk eene waarheid? Zoudt gij zwarigheid maaken, om ze voor doorgaande leer des Bijbels te verklaaren? indien men, met zoo veel zekerheids, nog over de gewoone leer van eenen Schrijver of van eene verzameling van Schrijveren moet in twijfel ſtaan, hoe zal men dan immer de gevoelens van eenen Schrijver uit zijne ſchriften onderkennen? Of maakt de Bijbel hier alleen uitzondering? Geef het dan vrij voor altijd op, deszelfs doorgaande leer te bepaalen; en zeg vrij uit: die Bijbel, waar in God ons, volgens de algemeene erkendnis der Christenen, zijnen wil en raad ter onzer zaligheid ontdekt heeft, is een allerdonkerst Boek, waar uit men den weg ter gelukzaligheid niet onderkennen kan, het welk dus het onderwijs van God niet zijn kan.

Neen!

Neen! zoo ver zal wel niemand komen: Indien dit alles samen loopt omtrend de leere der Verzoening, dan zal een ieder, die billijk oordeelt, haar omhelzen, als eene doorgaande, en alle aannemingwaardige, Bijbel-leer. En dit is de zaak, die voorts betoogd moet worden.



TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

Onderzoek naar het Bijbelsch onderwijs omtrend de leere der Verzoening.

Eerst zal ik onderzoeken naar de Bijbelſche onderrichtingen, min of meer uitvoerige gezegden, uitſpraaken en getuigenisſen, betreffende de leere der Verzoening; en hier bij zal de waare zin der bijzondere Schriftuurplaatſen, die van 's Heilands lijden en ſterven ſpreeken, in overweging komen. — Voorts zal ik naarſpooren, welk eenen rang en plaats die leer in het onderwijs des Bijbels bekleedt, en hier bij zal meer op deszelfs geheel, op deszelfs algemeenen inhoud, zoo als die met de leer der Verzoening in verband ſtaat, dienen gelet te worden.

Zoo nader ik tot een gewigtig onderzoek: de uitkomst zal moeten beſlisſen, of het al of niet waarheid zij, wat mij reeds vroeg omtrend het gehoorzaam lijden en ſterven van Jeſus ingeſcherpt is? of het al of niet harsſenſchimmen zijn, welke, tot dus ver, mijne hoop geſtreeld, mijne verwachting gevleid,

mijne vertroosting in leven en ſterven bevorderd, mijnen lust, mijnen moed, mijne kracht tot deugd opgewekt en verſterkt hebben? Wat moet ik omtrend 's Middelaars Genoegdoening gelooven? wat mag ik hoopen? wat zeggen hier niet het Theölogisch Systema — niet Augustinus; niet Anſelmus; niet Luther, Zwinglius, Calvinus; — maar wat zegt de Bijbel.

Dit aangelegen ſtuk moet, volgens mijn gemaakt beſtek, nu onderzogt worden. Och, dat Gods goede Geest mij in de waarheid leide! Heilige Vader! Heilig mij in uwe waarheid! uw *woord* — ja, *uw* woord is waarheid!

I.

Overweging der bijzondere ſchriftuurlijke getuigenisſen omtrend 's Heilands gehoorzaam lijden en ſterven.

Men mag billijk verwagten, dat het beste Wezen in vroegere eeuwen het menschdom niet onkundig zal gelaten hebben omtrend het middel van behoudenis, 't welk, door eenen algenoegzaamen Middelaar, ten gepasten tijde, daargeſteld zou worden. Christus

tus en de Apostelen zelve doen ons deeze leer aanmerken als den geest der Prophetie. Niet alleen, bij zijne omwandeling op aarde, gaf Jesus zijnen jongeren bericht, dat Hem zijn aanstaande lijden, volgens de leer van Moses en de Propheeten, overkomen zoude (Luc. XVIII: 33.). Inzonderheid, bij zijn herleven, deedt Hij hen de vervulling der Schriften in zijn lijden opmerken, als meest geschikt, om allen overgebleven twijfel omtrend zijne lotgevallen uit den weg te ruimen: zoo schreef Hij de kleinmoedigheid der Emmausgangeren toe aan hun onverstand en traagheid van hart, om te gelooven al wat de Propheeten gesproken hadden, hun voorts uit Moses en de Propheeten betoogende, dat de Christus lijden moest, en alzoo in zijne heerlijkheid ingaan (Luc. XXIV: 25—27.); ja het was de hoofdbedoeling van zijne veertigdaagsche verkering met de Leerlingen, hun uit Moses, de Propheeten en de Psalmen te bewijzen, dat de Messias moest lijden en van den dood opstaan ten derden dage (Luc. XXIV: 44—47.). En dit onderricht des besten Meesters, die te gelijk het verstand zijner Leerlingen opende tot juiste bevatting der Schriften, was ook niet vruchteloos; hunne twijfelingen werden opgeheven, en

zij leerden het groot Plan van God met het menschdom beter bevatten, terwijl de ergernis des lijdens voor hun werd opgeruimd. Van daar, dat vervolgens de Apostelen de vervulling der Schriften in eenen lijdenden Verlosſer aan anderen leerden opmerken; zie Hand. III: 18. X: 43. 1 Petr. I: 10, 11. Van hier begonnen zij bij hunne landgenooten. Waar Moſes en de Propheeten eindigen, van daar vangen zij aan. Waar het Jeſajas laat, daar vat Philippus het ſtuk weêr op, en verkondigt, beginnende van Hoofdſt. LIII, uit de voorzeggingen van dien Propheet, eenen gekruisten Emanuël, Hand. VIII: 35.

Indien wij nu ſlechts eenigen eerbied hebben voor Jeſus en zijne Apostelen, indien wij eenig vertrouwen ſtellen in hunnen trant van Schriftuitleggen, dat zij zeer wel verdienen, dan kunnen wij reeds vooruit verwagten, in de Schriften des Ouden Verbonds een voldoend onderricht aangaande deeze bijzonderheden te zullen aantreffen.

Er is geen reden waarom men het onderricht des Ouden Verbonds omtrend dit ſtuk zou willen verhelderen; en er op elke bladzijde gewag van Mesſias lijden en ſterven zou willen vinden. Zulke gewaagde hulpmiddelen heeft men tot verdediging van dit leerſtuk niet

niet noodig. Zoo iets is zelfs niet te verwagten (zie boven I. Afd. Ontk. Aanm. No. 2. Lit. *a.*). De Joodſche Natie moest, onkundig van Gods raad, denzelven vervullen (Hand. III: 17, 18. vergelijk 1 Cor. II: 8.); het geen nimmer zou gebeurd zijn, indien zij de waare leer van Mesſias duidelijk genoeg begrepen had. Het zal dus genoeg zijn, wanneer men in het Oude Verbond met die duidelijkheid, aangaande eenen lijdenden Mesſias onderricht wordt, welke voor die Bedeeling toereikend en met het Godlijk oogmerk overeenkomstig was. Heeft men dit aangewezen, men heeft genoeg gedaan.

Dan, het kan niet geloochend worden, dat in onze dagen zeer veelen op het Prophetisch woord, het welk zeer vast is, en waar op acht te hebben uitnemend wel gedaan is, te weinig prijs ſtellen, en Jeſus Christus genoegzaam daaruit verbannen. Dit is niet wel gehandeld. Men volge het voetſpoor van onzen grooten Meester, men houde zich aan het voorbeeld zijner Apostelen; en de onpartijdige onderzoeker zal, zonder zich te dringen, om het onderwijs des Ouden Verbonds te verhelderen, daar meer klaarheids vinden, dan hij zou hebben durven verwagten.

Dus wordt ons nader onderzoek billijk bepaald tot de beide Verbonden: wat leeren Mofes, en de Propheeten? wat prediken Christus en de Apostelen? Die beide vraagen verdienen onze oplettendheid.

Onze hedendaagfche Hervormers, die van de ruwe zinlijkheid des Joodfchen Volks altijd den mond zoo vol hebben, en dit Gods bemind eigendom zomtijds zeer diep verlaagen, zullen toch wel geen zwarigheid maaken, met ons te erkennen, dat een zoo zinlijk volk, aangaande de leer der Verzoening, dat diep geheim der Godlijke ontferming, 't welk voor de uitkomst des te donkerer bleef, niet wel beter, dan op eene zinnelijke wijze, berekend naar deszelfs vatbaarheid, kon onderwezen worden, en wanneer na zoodanig een zinlijk onderwijs, omtrend de leer der Verzoening, juist gefchikt naar de behoefte des Joodfchen Volks, in het Oude Verbond kan aangewezen worden, zullen zij eerlijk en billijk genoeg zijn, om hier in Gods wijsheid te erkennen, te aanbidden en te bewonderen. Ik zal derhalven van hier beginnen, en toonen, dat de Genoegdoening des Middelaars al vroeg aan Abrahams nageflacht, op die wijze, zij bekend gemaakt.

De

De oude offerplegtigheden, welke eene zoo aanzienlijke plaats in den Israëlitischen Godsdienst besloegen, behelsden zulk een zinlijk volks-onderwijs aangaande de leer der Verzoening. Ik ga thands den oorsprong der oude offeranden voorbij: Dit onderzoek zou mij te ver van de hoofdzaak verwijderen. Dit is zeker, dat Jehova zelf die plegtigheden onder Israël verordend, en daar omtrend zeer veele naauwkeurig bepaalde voorschriften gegeven heeft. Wil men, dat zich de hooge God bij deeze inrichtingen hebbe wille schikken naar de zwakheid en zinlijkheid van een volk, gewoon aan offerplegtigheden, ik zal het hier niet tegenspreeken; maar men zal ook wederkeerig gaarn toestemmen, dat God, de bron van alle waarheid, langs deezen weg, geene bijgelovige begrippen zal hebben willen bevestigen en verbreiden, noch dat Hij de invoering van eenen vruchteloozen eeredienst kan bedoeld hebben, welke geheel ongeschikt was, om onder eene Natie, die den waaren Godsdienst tot andere volken moest overbrengen, godsdienstig en zedelijk gevoel aan te kweeken, en te bevorderen: wij moogen in tegendeel vermoeden, dat de plegtige eeredienst van Israëls onzienlijken Koning al-

leszins zal beandwoord hebben aan zijn hoofd-doel, om Godsdienst en zedelijkheid onder het Joodſche Volk te bevorderen, en dat Hij daar aan, door het zinlijk onderwijs der plegtigheden, zal hebben willen arbeiden.

Om nu dit onderwijs te treffen, behoeft men niet te onderzoeken, wat een ruw en zinlijk Jood bij de plegtigheden van zijnen Godsdienst dacht; want het kan gebeuren, dat hij alleen aan het uiterlijke zij blijven hechten, en het onderwijs daar in opgeſloten voorbij gezien hebbe: maar de vraag zal zijn naar de natuurlijke ſtrekking, de waare bedoeling, en de vruchtbaare leringen, welke deeze plegtigheden ongedwongen, en volgens het Godlijk oogmerk, in zich bevatten; welk onderwijs met zoo groot eene duidelijkheid zich zal moeten voordoen, dat het voor een zinlijk volk blijke berekend te zijn.

Het komt hier voornamenlijk aan op de oude zoen-offeren. Laat mij het onderwijs dat zij bevatteden verzamelen in eenige zich geleidelijk opvolgende ſtellingen.

Mijne *eerſte ſtelling* is deeze: *de zoen-offers onderwezen het Joodſche Volk, dat de zondaar niet anders met God verzoend worden, vergeving der zonde bekomen, en tot de Godlijke gemeenſchap toegelaten worden kan, dan door betoning*

van

van Gods gerechtigheid. Dit leeren zij zoo duidelijk, dat men de natuur dier plegtigheden moet omkeeren, om dit niet te bemerken.

Of zal men de oude zoenofferen alleen houden voor het getuigenis van een verbrijzeld hart? maar van waar dan, dat niet de boeteling zelf, maar de Priester, als middelaar, voor hem optradt, om aan Jehova het offer op te draagen, en verzoening te doen (zie Levit. IV: 20, 26, 31. V: 6, 10, 13, 16, 18.)? van waar dan het denkbeeld van plaatsbekleding, het welk bij deeze offeren uitgedrukt werd door de oplegging der handen op het offerdier, niet flechts ten teeken van afzondering, maar ten bewijze, dat men eigene fchuld op het offerdier overdroeg (zie Levit. IV: 4, 15, 24, 29, 33. vergel. met Hoofdft. XVI: 21, 22.)? De gefchiedenis bevestigt ook, dat, onafhanglijk van de verootmoediging, het gevolg der zoenofferen bereikt, en de bedreigde ftraf werd kwijtgefcholden; en hoe zouden dan deeze plegtigheden flechts de tolken zijn der verootmoediging?

Of zou men hier misfchien alleen een verbondsgebruik, eene plegtige vernieuwing van vriendfchap, een ftaatelijk eerbewijs aan Israëls onzienlijken Koning erkennen moeten?

maar ziet men dan niet alle onderſcheid voorbij, tusſchen lof, gelofte en vrijwillige offeranden aan de ééne: — en de zoenofferen ter andere zijde? — De grootere zond- en ſchuldofferen, die voor de Priesteren of geheel het volk waren toegebracht, waar van het vleesch geheel en al buiten het leger op eenen houtſtapel moest verbrand worden, (Levit. IV: 3—21., verg. VI: 30.) en de kleinere, voor bijzondere Overheidsperſoonen en ambtelooze burgeren, opgedragen, welker vleesch *alleen*, door reine Priesteren, in 't Heiligdom mogt gegeten worden (Lev. IV: 22—35., verg. VI: 26., VII: 6.), deeze offeranden hebben immers niets van eenen vriendenmaaltijd; dan moest de offeraar zelf in gemeenſchap met de Godheid van het offervleesch gegeten hebben.

Dan, zouden de offers niet misſchien alleen eene ſtaatkundige inrichting zijn, ter afwending van burgerlijke ſtraffen over misdaaden tegen den Staat? neen! zij werden niet geofferd aan eenig mensch; zij moesten gebragt worden, wanneer men zich tegen Jehova en zijne geboden had bezondigd; zij moesten aan Hem, aan Hem alleen gebragt worden Levit. IV: 2, 3.; de zondaar moest zijn ſchuldoffer brengen aan Jehova, tegen *wien hij ge-*

gezondigd hadt Hoofdſt. V: 6. Hij hadt zich *voorzeker ſchuldig gemaakt aan den Heere* vs. 19. God was het, tegen wien hij zich bezondigd hadt, God, met wien hij verzoend moest worden. Het waren niet ſlechts Staatsmisdaaden, waar voor hij boeten moest; maar meestal overtredingen der ceremoniewetten; en hoe kunnen dan de zoenoffers als eene bloote Staatkundige inrichting beſchouwd worden? en ſchoon Jehova, Israëls Koning, Alleenheerſcher over dat volk was, de zonden tegen Hem begaan waren en bleeven meer dan bloote Staatsmisdaaden; zich ſchuldig te maaken tegen Hem, verzoening voor Hem te doen, beteekende dus ook wat meer.

De oude zoenoffers worden mij geheel onverklaarbaar, wanneer men in dezelve niets meer erkennen moet, dan daar even is aangevoerd. Daar en tegen wordt alles licht en helder, wanneer men aanneemt, dat, volgens derzelver waare bedoeling, de offerende Israëliet, overtuigd van zonde en ſchuld, die boetvaardig kwam belijden; zijne ſchuld op het offerdier overbragt; het in zijne plaats ſtelde, om de ſtraf te draagen, welke hij zelf verdiend had; zoo dat het offerdier, nu met die ſchuld beladen, zijne ſtraf verdroeg, met dat gevolg, dat hij met God verzoend, van wel-

welverdiende ſtraf bevrijd, en tot de Godlijke gunst weder toegelaten werdt.

Het is reeds aangemerkt, dat de oplegging der handen, en deeze ging verzeld van de bekendnis van misdrijf over het offerdier, duidelijk de overdraging van de ſchuld des offeraars op het offerdier te kennen gaf; het offerdier onderging daar op de ſtraf, welke de zondaar zelf verdiend hadt, en de zondaar bleef bevrijd: vertoonde dit niet klaar, dat de ſchuld op het offerdier was overgebragt, en dat het nu voor den zondaar werd geſtraft. Wordt niet de hand-oplegging ter boven aangehaalde plaats Lev. XVI: 21, 22. verklaard van de oplegging der volks-zonden? Trouwens dit was de reden, waarom de weggezonden verzoenbok deszelfs vervoerder kon verontreinigen: de zonde des volks was hem opgelegd; en dus moest hij als onrein beſchouwd worden; zie vs. 26. En dat nu de bezoenoffers, uit kracht van deeze plaatsbekleding, ter bevrijding van welverdiende ſtraf, ter verwerving van verbeurden zegen ſtrekten, is iets, dat uit het uitdrukkelijk verklaard, door het Joodſche volk erkend, en met daadelijke gevolgen bekrachtigd oogmerk van God, boven bedenking wordt geſteld. Aan het Joodſche volk waren veele onheilen, beroving van burger-

gerlijke en kerkelijke voorrechten, geduchte bezoekingen bedreigd op de overtreding van Gods Wet, welker volbrenging de Waarheid van God, zoo wel als zijne Gerechtigheid deeden verwagten; dan God, oneindig genadig en vergevensgezind, verordende zoenoffers, ten einde, behoudens de eere zijner deugden, zijne gadelooze ontferming, door het kwijtſchelden der welverdiende ſtraffen, te kunnen betoonen: bragt nu de zondaar het gevorderd zoenoffer, dan werd de ongerechtigheid vergeven, hij werd gezuiverd van de verontreiniging der Wet, hem ſtond de toegang tot God in de voorhoven des Heiligdoms weêr open; maar verzuimde men dit verzoen-middel, dan moest men ook de vloeken der Wet inwagten. Dit is de waare offer-leer: Verzoening te doen door offerande is in den Bijbel vergeving te bewerken, te weeg te brengen, dat de gevreesde ſtraf niet kome (zie Levit. IV: 20, 26, 31, 35. V: 10, 13, 16, 18. VI: 7. XIV: 20. en zie vooral Num. XV: 25, 26, 28 e. a. m.). Geen verzoening te neemen, en zekerlijk te dooden, is één en het zelfde (Num. XXXV: 31—34.). De zoenoffers duiden dan, om door plaatsbekledende voldoening de ſtraf af te wenden; volgende, zonder zoenoffer, ook

de

de vergeving niet: ja het bijgelovig vertrouwen der latere Jooden, die hunne gerechtigheid voor God in de Levitifche offeranden zogten, bevestigt deeze offer-leer, welke, verkeerd begrepen, en even verkeerd tot allerlei overtredingen uitgeftrekt, in bijgeloof ontaarde.

Ik achte hier mede mijne eerfte ftelling bewezen: het is waar, de leer van 's Middelaars plaatsbekledende Genoegdoening is daar door nog niet geheel voldongen; evenwel er is meer bewezen, dan onze hedendaagfche Tegenfprekers willen toegeeven: er is gebleken, dat, volgens de leer der oude zoenofferen, God niet anders de zonde wil vergeven, dan door betoning van zijne gerechtigheid; en dat dit ftuk, 't welk bij zoo veelen, als eene volksdwaling wordt aangezien, reeds aan het Joodfche Volk van Gods wege zij ingeboezemd.

Denkt iemand bij zich zelven, dat de oude verzoeningen flechts betrekking hadden tot gewijde zaaken: 't welk fchijnt te blijken uit Lev. XVI. De ten dood verwezen bok moest ter verzoening ftrekken van het Heiligdom, zie vs. 16, 20, 33. daarom moest het Heiligdom en deszelfs aanhorige gereedfchappen met zijn bloed befprengd worden, vs. 15, 18, 19, dus niet het volk. — Zoo

dan

dan het volk behoefde niet met God verzoend te worden, maar het Heiligdom; en dit geschiedde zoo, dat tevens bleeke, dat God, ondanks de overtredingen, daar wilde blijven woonen, zie vs. 16. — Ik vraag: maar waarom behoefde dan over het Heiligdom verzoening te geschieden, zo God buiten die daar wilde blijven woonen? strekt dit doen van verzoening niet veel meer ten bewijze, dat door de volks- overtredingen dit Heiligdom onwaardig en ongeschikt was geworden tot eene woning van God? en zo het volk niet met God behoefde verzoend te worden, waarom wordt dan deeze geheele plechtigheid juist gevorderd voor de overtredingen van Israël, zie vs. 16? hoe kan dan met zoo veele woorden gezegd worden, dat op die wijze verzoening geschiedde niet slechts *voor het Heiligdom*, maar desgelijks voor de Priesters en voor al het volk der gemeente, vs. 33.? waarom wordt dan verzekerd, dat de Priester op deeze wijze verzoening doet voor de gantsche gemeente van Israël, vs. 17, 30, 34.? Hoe kan eindelijk deeze verzoening eene reiniging zijn van alle de onreinheden van Israël, vs. 19.? Reiniging strekt immers ter afwending van straffen, verg. Hoofdst. XV: 31., Num. XIX: 13, 20.

Ik

Ik ga voort tot eene *tweede ſtelling: de oude zoenoffers waren zeer geſchikt om het Joodſche Volk op te leiden tot de aangenaame hoop op eene waare en geheele verzoening van zonde, langs den afgeteekenden weg van plaatsbekledende genoegdoening aan Gods Gerechtigheid.*

Immers, hoe zeer de zinlijkheid des Joodſchen volks deeze inrichtingen misbruikt mooge hebben, ter koestering van vleeſchelijk zelfvertrouwen; men behoefde echter niet ver te zien, om het ontoereikende der offeranden tot eene waare en geheele verzoening duidelijk te bemerken. De bedreigde ſtraffen, beſtaande in beroving van burgerlijke en kerkelijke voorrechten, in tijdelijke rampen, en den dood, werden ja opgeruimd; doch het geweten der zonde werd niet bevredigd en gerustgeſteld (Hebr. IX: 9, 10.), en de zonden werden niet weggenomen (Hebr. X: 4.), de waare en eigenlijke verzoening was onder het Oude Verbond nog uitgeſteld, en de zonden werden vergeven onder de Godlijke verdraagzaamheid (Hebr. IX: 15., Rom. III: 25.). De Joodſche Natie had gelegenheid genoeg, om dit te bemerken: dit leerde, bij voorbeeld, het ontoereikende der offeranden, om opzetlijke overtredingen te verzoenen; de algemeene uit-

uitſpraak van den vloek over elke overtreding, vergeleken met het aanmerkelijk getal van dagelijkſche overtredingen, door welken men zich dagelijksch, met gedachten, woorden en daaden tegen God bezondigde, en die niet door zoenoffers geboet konden worden; dit leerde ook de geduurige herhaling der morgen- en avondöfferen, welke elkanderen onafgebroken vervangen moesten, op dat er voor de Israëliten geduurige verzoening geſchieden mogt, ten duidelijken en treffende betooge van het ontoereikende der elkanderen geduurig vervangende offeranden, om eene waare en geheele verzoening te ſtichten.

En offchoon over 't gemeen het Joodſche Volk deeze treffende wenken, aangaande het ongenoegzaame der offeranden, weinig in acht nam, het ontbrak nimmer aan verlichte Mannen, die dit ſtuk zeer wel inzagen; de betuigingen van eenen David en Aſaph; en de menigvuldige boetredenen der Propheeten kunnen daar van ten bewijze ſtrekken; zie onder anderen Ps. XL, L, LI, Jeſ. I. Mich. VI.

Wilde God nu, dat de zondaar met Hem verzoend zou worden, alleen door betoning van zijne gerechtigheid, en waren echter de

zoenoffers ontoereikend, om eene genoegzaame verzoening te ſtichten; waren beide die bijzonderheden, ten zelfden tijde, even aanſchouwelijk, wat moest dan nu het Joodſche Volk bij zulke inrichtingen denken? Moest het alle hoop van verzoening, genade, vergeving geheel laaten vaaren; of mogt het hoopen op bevrijding van zonde en ſtraffen? Hoe kon het hoopen op verlosſing, zonder eene waare en geheele verzoening, door eene volkomene betoning der Godlijke gerechtigheid, door eene alles afdoende Genoegdoening, te verwagten? Het Joodſche Volk moest dus alle hoop op vergeving en zaligheid opgeeven; of eene volkomene Genoegdoening verwagten.

De vraag is niet, hoe veele of hoe weinige onder het Joodſche Volk zich tot zulke verwagtingen lieten verheffen? of hoe dat volk over 't gemeen de offeranden beſchouwd hebbe? maar de vraag is, of niet de nadenkende Israëliet tot zulke begrippen ongedwongen werd geleid? en of hij zoo doende niet aan het Godlijk doel en de waare ſtrekking der offeranden beandwoordde? Indien men dit erkent, dan bekomt alles licht en helderheid, en men aanbidt Godlijke wijsheid, liefde en genade in deeze geheele inrichting. Neemt

men

men dit niet aan, alles krijgt een donker en troosteloos aanzien; men kan het vleeschelijk zelfvertrouwen der Jooden op hunne offeren zoo euvel niet neemen, wijl zij hiertoe als gedrongen werden: de hoope op vergeving, de verklaringen van Gods ontferming, de gebeden om genade, ja de geheele oude Godsdienstleer wordt onverstaanbaar en onverklaarbaar; en het onderwijs van Moses en de Propheeten treedt voor den dag, als een samenstel van ongelooflijke tegenstrijdigheden; daar alles louter harmonie wordt, door de offeranden als eene nuttige handleiding ter besturing der geloofsverwagting tot de aanstaande Genoegdoening des Middelaars aan te merken.

Eene *derde stelling* zal dit nog meer bevestigen; zij is deeze: *Het is volkomen zeker, dat de oude zoenoffers als teekeningen en voorbeelden van 's Middelaars toekomstige Genoegdoening moeten aangemerkt worden*; zoo dat de Israëllers, wanneer zij zich, op bovengezegde wijze, tot hoop en verwagting lieten aanvuuren, zich niet bedroogen. Ik vermoede dit niet alleen, om dat 's Middelaars lijden en sterven, zoo wel bij de Propheeten, als bij de Apostelen, als een offer voor de zonde wordt voorgesteld: men behoeft den brief aan de Hebreen maar te leezen, om te bemerken, hoe de schrij-

ver daar niet alleen verzekert, maar betoogt; dat het lijden en sterven van Christus het waare wezen zij van den ouden offerdienst, welke daarom, zinds het volbragt zoenwerk van Messias, heeft moeten ophouden. Ik zal dit niet verder aanwijzen, maar slechts één paar algemeene getuigenissen voor den schaduwachtigen zin der offerplegtigheden aanvoeren. De Mosaïsche Godsdienst-inrichtingen zijn *eene schaduw van toekomende dingen: de goederen van Christus*, dus zullen 's Apostels woorden best aangevuld worden, *zijn het lichaam* Coll. II: 17. De Mosaïsche Godsdienst is even als *een ruw ontwerp*, de schets van een schilderstuk, *de goederen van Christus* zijn het voltooide *beeld*, zie Hebr. X: 1. verg. Hoofdst. VIII: 5. Dezelfde betrekking derhalven, welke er tusschen schaduwe en lichaam, tusschen ruw ontwerp en voltooide schilderij is, die zelfde betrekking vindt plaats tusschen de goederen en weldaaden van Christus, en de plegtigheden der Wet; derhalven niet slechts eene toevallige overeenkomst of eene gelijkheid, alleen op vernuftige spelingen, of vergezogte vergelijkingen gegrond. Neen, hadt dit lichaam niet moeten daargesteld, hadt dit beeld niet moeten voltrokken worden, men hadt de schaduw nimmer vernomen, het

ruw

ruw ontwerp nooit gezien: de oude zoenoffers waren dus zoo veele teekeningen, opzetlijk daar toe ingericht, om het verzoenend lijden en ſterven van Mesſias aan te wijzen.

Neemt men dit alles ſamen: de oude zoenoffers gaven duidelijk te kennen, dat de zondaar niet anders met God verzoend kan worden, dan door betoning van zijne gerechtigheid: het Joodſche Volk werd door dezelven, als bij de hand, geleid om eene waare en geheele Verzoening van zonden, door eene toereikende, en alles afdoende Genoegdoening te verwagten: — Ja de offerplegtigheden waren opzetlijk van God beſtemd om 'sMiddelaars plaatsbekledende Genoegdoening af te teekenen: dan dunkt mij beſluit men veilig, dat God juist langs deezen weg den tijd der vervulling hebbe willen voorbereiden, wanneer zich het oud Verbond in het nieuwe en betere zou oplosſen; en de beloofde Verlosſer eene waare en geheele Verzoening zou daarſtellen; maar dan is het tevens duidelijk, dat, volgens het oogmerk van God in het voorbeeldig zoenwerk een niet verwerpelijk betoog van 's Middelaars Genoegdoening te vinden is. Maakten de Tegenſprekers het niet noodig de *doorgaande* Bijbel-leer voor te ſtellen, ik zou van dit bewijs, hoe zeer het de

wijsheid van God in de voortplanting des Euangelies treffend aan den dag legt, hebben kunnen zwijgen: op een bewijs meer of minder komt het toch niet aan; maar ik kon de doorgaande Bijbel-leer omtrend de Verzoening niet voordraagen, zonder van de ſchaduwleer des Ouden Verbonds te ſpreeken; niet om daar op alleen de leer van 's Middelaars Genoegdoening te gronden; maar om aan te wijzen, dat reeds het Joodſche Volk, op eene wijze, naar deszelfs behoefte en vatbaarheid berekend, en wie kan meer verlangen? omtrend dit ſtuk onderwezen zij. Ook zal in 't vervolg dit onderzoek, bij het aanvoeren van eenige Schriftuurplaatſen, welker uitdrukking in de oude offertaal gegrond is, van dienst kunnen zijn.

Van het zinlijk onderwijs der oude Godsdienst-plegtigheden ga ik voort tot het overig onderricht, het geen de Schriften des Ouden Verbonds ons aangaande dit leerſtuk geeven. Ik ga hier voorbij het bewijs, 't welk uit eenige duidelijke, en tot in kleine bijzonderheden gaande, voorſpellingen van Mesſias lijden kan afgeleid worden: men zie, om iets te noemen, Pſ. XXII. Ik wil niet ſpreeken van de gevolgtrekking, welke, uit de belofte van volkomene vergeving, onder

de

de dagen des Nieuwen Verbonds, als eene volledige genoegdoening onderſtellende, zeer geleidelijk zich ontwikkelen laat, zie Jeſ. XL: 1, 2. Jerem. XXXI: 33 volg. vergel. Hebr. X: 15. volg. Ik zwijge van de kennis der oude gelovigen aan de vergeving der zonden; zie, bij voorbeeld, Ps. XXXII, Ps. CIII, Rom. IV. Ook wil ik niet gewaagen van getuigenisſen, welke het lijden en ſterven van Mesſias, ter bevordering van ons heil, duidelijk onderſtellen, en daarop doelen, zie Jeſ. XLV: 24, Jerem. XXX: 21, Ezech. XXXVI: 25, Zach. XIII: 1, Mal. IV: 2, en andere meer. Ik zal mij alleen bepaalen tot eenige voornaame Godſpraaken, welke de leer der Verzoening opzetlijk en onbewimpeld voordraagen.

Opmerkelijk is de taal van Mesſias Ps XL: 7—9. *Gij hebt geen lust gehad aan ſlacht- en ſpijsoffer! gij hebt mij de ooren doorboord! Brandoffer of zoenoffer hebt gij niet geëischt! toen zeide ik: zie ik kome: in de rol des boeks is van mij geſchreven; ik heb lust, ô mijn God! om uw welbehagen te doen, en uw Wet is in 't midden mijns ingewands.* Ik zal mijn bewijs niet gronden op de woorden: *gij hebt mij de ooren doorboord: in de rol des boeks is van mij geſchreven*, en ga dus andere overzettingen dier

woorden, welke hier in aanmerking zouden komen, met ſtilzwijgen voorbij. Deeze plaats wordt aangevoerd in den brief aan de Hebreen X: 5. volg., en ten grond gelegd van een betoog, dat de Heer Jeſus door lijden en ſterven heeft gedaan, wat de oude zoenoffers niet konden. Hier uit is het volkomen zeker, dat wij hier de taal van den Mesſias hebben; en dat David hier niet ſlechts van zich zelven ſpreekt: deze woorden zien op Mesſias, en dit is genoeg. Anders heeft Paulus, of wie ook de Schrijver zijn mag van den Brief aan de Hebreen, gedwaald, of door zijn betoog willen misleiden: zich in deeze naar onderſtelde vooroordeelen der Hebreeuwſche Christenen te ſchikken, was niet voorzichtig, maar opende den weg, om nu of in 't vervolg zijn betoog wankelbaar te doen vinden bij meer doorzichtigen. In het uitlegkundige verlaat ik mij geheel op mijnen Voorganger, die daarin boven alle Schriftuitleggeren toch ongelijk veel behoort vooruit te hebben. Op deeze gronden voortgaande, bemerk ik, hoe Mesſias het ongenoegzaame der oude offeranden, en, waar aan hier vooral gelegen is, het ontoereikende der zoenofferen verklaart: *gij hebt*, zegt Hij, *geen' lust gehad aan ſlacht- en ſpijsoffer; brand-*

of-

offer, of zondoffer hebt gij niet gewild! zij waren ongenoegzaam, zij konden niet voldoen (dat dit hier beteekend worde zal 't vervolg aanwijzen); wat ſtelt de Mesſias nu hier tegen over? dit: *ik heb lust, ô mijn God! uw welbehagen te doen, uwe Wet* enz.; en wat is nu klaarder, dan dat hij dit, als genoegzaam, tegen het ontoereikende der oude offeren ſtelle; en dus doe, wat die niet konden; Hij bereikte Gods doel, voldeed aan Gods wil. En de kracht van dit bewijs klimt, zo men van Paulus leert, dat door het doen van Gods wil, Mesſias lijden en ſterven, of, gelijk Paulus het noemt, de offerande zijns lichaams, bedoeld wordt: dus heeft dan Jeſus gedaan wat de oude zoenoffers niet konden: hij heeft Gods doel bereikt; en dat heeft hij gedaan door lijden en ſterven.

Ik weet het, men zegt: David ſpreekt hier van zich zelven; gekomen tot de verlichte kennis, dat de offeranden Gode niet behaagden, ſtelt hij hier zijn' lust tot het volbrengen van Gods wil, de vreugd, welke hij in 't weldoen ſchepte, tegen de oude offers, als Gode behaaglijk over: dan, waar mede bewijst men het, dat *lust te hebben in het doen van Gods welbehagen* bepaaldelijk beteekene zijn vreugd in 't weldoen te ſcheppen? Indien God

zelf de offeranden heeft ingesteld, dan kan het zoo onbepaald en algemeen niet waar zijn, dat Hij geene zoenofferen van den Israëliet verlangde, maar weldoen; dan kunnen de zoenofferen niet algemeen, als Gode niet behagende, voorgesteld worden. Daar en boven, men stelt door deze verklaring zijne eigene uitlegging van den wil van God tegen die van Paulus ter aangehaalde plaats, die van geen vreugd in 't weldoen, maar van de *offerande van zijn lichaam* spreekt; en die ons elders de gehoorzaamheid van Jesus tot in den kruisdood doet opmerken Phil. II: 8; tegen die van Jesajas, volgens wien het Gods welbehagen is geweest, Messias te verbrijzelen Hoofdst. LIII: 10; ja tegen die van Jesus zelven, den besten Uitlegger, zoo wel als den Volbrenger van den Godlijken wil, zie Joh. X: 18, XIV: 31, XVIII: 11.; waarom ook de Zaligmaker, toen zijn lijden met den dood stondt besloten te worden, en niet eer, zegevierend uitriep: *het is volbragt!* Joh. XVIII: 30. Zegt gij: maar hoe kon Messias, door het aanbieden van zich zelven ten offer, Gods wil doen, daar God, volgens de eigene verklaring van dit lied, in het offeren geen behagen schepte? Reeds is opgemerkt, dat dit zoo algemeen en volstrekt niet kan verze-

zekerd worden: God hadt immers zijnen volke niet alleen voorfchriften der deugd, maar ook offerwetten gegeven? Hij wilde dus van den Israëliet beide deugd en offer; beide behaagde Hem: waarom hen niet alleen tot deugd opgewekt, zo de offers Hem tegen den zin waren? Neen! God wilde offers; maar zij konden geen waare en geheele verzoening ftichten; in dat opzicht niet beändwoorden aan den wil, aan het verlangen van God: daarom kwam Mesfias, gaf zich zelven ten offer; en volbragt daar door den wil van God.

Laat mij op deeze betuiging van Mesfias eene beroemde Godfpraak van Jefajas laaten volgen, te vinden Hoofdft. LIII. zijner Voorzeggingen: hoe oneenparig zijn hier de gevoelens van hun, die ze niet op onzen Verlosfer willen toegepast hebben! de één denkt aan Jefajas, aan Jeremias, aan Ezechiël; een ander aan Jofias of Hiskia; een derde aan het Joodfche Volk, voor of na de Babylonifche gevangenis. Alleszins gedrongen, hard, wanluidend is het, hier eene perfoons-verbeelding te ftellen, volgens welke de Staat afgezonderd wordt van zijne burgeren, zullende de derde perfoon den Staat, de eerfte deszelfs burgeren, te kennen geeven: wanneer men deeze perfoons-verbeelding flechts oplost

lost in onfiguurlijke taal, voelt men ras het voorbeeldeloos gedrongene: dan moet, bij voorbeeld, de Staat voor de overtreders gebeden hebben; in den mond des Staats wordt geen bedrog gevonden enz. Wil mijn lezer met een woord het Mesſiaanſche deezer Voorzegging bevestigd zien, hij leeze dan dezelve in verband na, zoo zal hij bevinden, dat hier gehandeld wordt van Gods knecht, zie Hoofdſt. LII: 13—15., en begeert hij zich te verzekeren, dat Mesſias meermaalen Gods knecht genoemd wordt, hij zie dan Hoofdſt. XLIX: 6, verg. Luc. II: 32, en Hand. XIII: 46, 47., voorts Hoofdſt. XLII: 1. volg. verg. Matth. XII: 18. volg. Hij zal voorts bij het aandachtig leezen deezer Godſpraak zien, dat de uitſpraaken van Jeſajas geenszins op de voorgeſtelde onderwerpen kunnen toegepast worden. Is dit u niet genoeg, let dan op de aanhalingen van deeze Godſpraak in het Niewe Verbond Matth. VIII: 17. Marc. XV: 28. Joh. XII: 38. 1 Petr. II: 24. en vergelijk vooral het gezegde van Jeſus Luc. XXII: 37.; zegt onze Zaligmaker hier niet duidelijk, dat het geen men leest ter aangehaalde plaats vs. 12. van Hem geſchreven is, in Hem moet vervuld worden? wordt het door de uitkomst niet bevestigd, dat dit letterlijk aan Jeſus zoo ge-

gebeurd zij? voegt Hij er niet bij: *want ook de dingen, die van mij geschreven zijn* (τὰ περὶ ἐμοῦ) *hebben een einde*, met duidelijke terugwijzing tot de voorgaande woorden *het geen geschreven is* (τοῦτο τὸ γεγραμμένον), het geen dus ook Hem raakte, ook in Hem vervuld moest worden, eer de uitkomst der voorzeggingen daar was? Ik weet niet wat men tegen dit alles kan inbrengen: te zeggen dat in geheel den schakel der Prophetische reden, welke men van Hoofdst. XL. beginnen moet, niets van Messias gevonden wordt, strijdt, behalven tegen de reeds aangehaalde plaatsen, tegen Hoofdst. XL: 3. verg. met Matth. III: 3, en kan tegen de tegenwoordige voorzegging niets afdoen: te verzekeren, dat nergens bij Jesajas gewaagd wordt van 's Middelaars lijden, toont dat men Hoofdst. L., inzonderheid vs. 6., niet gelezen heeft: te eischen, dat Jesajas het hadt moeten te kennen geeven, dat Hij een tafereel van Messias lijden wilde geeven, is zoo veel gevorderd, als dat Jesajas tevens de vervulling zijner voorzegging had moeten aanwijzen: voor te geeven dat de vergelijking van Jesus bij een stemmeloos lam niet strookt met de kloekmoedige verdediging zijner leer, voor den Hoogepriester, en de openhartige belijdenis

aan-

aangaande zijn Koningrijk, voor Pilatus, toont dat men die recht opmerkelijke, voor Jesus vereerende woorden: *en Jesus zweeg stil*, geheel uit het oog verliest, met al de proeven van zijn gadeloos geduld; en is in de daad meer uitvlucht dan bedenking.

Dan zacht! zoo zou ik een betoog voor het Mesfiaansche deezer voorzegging schrijven; en het was alleen mijn oogmerk, het bewijs, voor 's Middelaars Genoegdoening, uit deeze Godspraak ontleend, tegen verdenking te beveiligen, en dus meer gewigt te geeven (*).

Dat bewijs verdient eene opzetlijke overweging: wij worden hier als verplaatst in den tijd der vervulling. De Joodsche Natie ziet in den Verlosser louter ergernis; zijn lijden is volgens haar begrip een straf der Godheid op eigen misdrijf; zij verwerpt dus de prediking van het Euangelie: de heilboden moeten klaagen: *wie heeft onze prediking gelooft, en aan wie* enz., zie vs. 1—3. en vergelijkt Rom.

X:

(*) Men zie de Uitleggers over deeze Godspraak, en VELINGIUS tegen PRIESTLEY bl. 154—169. SWAVING over de *Alleg. Stijl* bl. 147—160. MAREES over de vraag van Christus enz. bl. 25—260. en veele anderen.

X: 16 zie ook 1 Cor. I: 23. En hoe wordt deeze ergernis afgeweerd? Uit aanmerking van de kracht en zekerheid, welke dit lijden bijzettede aan de Prophetische bediening van Messias? of uit hoofde van het Godlijk doel om door Hem eenen geestelijken en redelijken Godsdienst, in plaats van eenen ondersteldden louter zinlijken, in te voeren? Neen, alleen uit aanmerking, dat dit lijden hebbe moeten strekken, om onze verlossing uit te werken; wie alleen dit hoofddoel van deeze Godspraak overweegt, ziet weldra de leere der Verzoening als zeer gewigtig voor den dag treeden. Deeze is het alleen, door welke de ergernis des lijdens kan worden uit den weg geruimd: is deeze een verdichtsel, dan is of de Joodsche verdenking tegen Messias billijk; of men zal genoodzaakt zijn den Allerheiligsten van onrecht te verdenken: maar is deeze eene gegronde waarheid, dan ziet men het donkere opgehelderd, het bedenkelijke opgelost, het ongerijmde uit den weg geruimd, en daar door de leere der Verzoening in een klaarblijklijk licht geplaatst.

Dan billijk verlangt men bijzonderheden: ik zal ze bijeenzamelen in eenige Aanmerkingen:

Vooreerst. Onze zonden komen bij Jesajas

voor

voor als de waare oorzaaken van Mesſias lijden; *welk lijden als eene ſtraf van dezelven wordt aangemerkt. Om onze* overtredingen werdt Hij verwond, *om onze* ongerechtigheden verbrijzeld vs. 5. *Onze* ongerechtigheden liet Jehova op Hem aanloopen vs. 6. *Veeler* ongerechtigheden zou Hij draagen vs. 11. *Veeler zonden* heeft Hij gedragen vs. 12. Trouwens *Hij* hadt *zelf* geen onrecht gedaan vs. 9.

Het is waar, zommigen maaken hier eene uitzondering: zij vertaalen vs. 5 *door* onze overtredingen, *door* onze ongerechtigheden enz. Ik wil die vertaling op zich zelven niet betwisten, noch die beteekenis van het voorzetſel (מן) loochenen: niemand zal ook, vertrouw ik, de mogelijkheid der andere vertaling in twijfel trekken (Men zie, bij voorbeeld, Deut. VII: 8. Ps. XII: 6. Jeſ. I: 29.). Het zal derhalven hier op de geheele ſpreekwijze, en den ſamenhang aankomen. Men ſla acht op het gevolg, aan dit verwonden en verbrijzelen onmiddellijk vastgemaakt: *de ſtraf, die ons den vrede* enz., eischt dit niet de vertaling: *om* onze overtredingen, *om* onze ongerechtigheden wedervoer Hem al dit leed? Dit eischt ook de tegenſtelling van ons lot met het zijne vs. 6., waar men door de volgende omſchrijving

ving recht zal doen aan het beeld, en aan de tegenſtelling: „ wij doolden alle rond, en in „ 't uiterſte gevaar, om als ſchaapen zonder „ herder aan het verſlindend roofgedierte ten „ prooi gegeven te worden, maar Jehova „ liet onze ongerechtigheden als een verſcheu- „ rend dier, dat de kudde dreigt, en den „ herder verſlindt, op Hem aanvallen, terwijl „ Hij zich voor de kudde opoffert.

Wie om mijner zonden wille zich laat ſtraffen en mijne rampen draagt, dien mag ik erkennen voor mijnen Borg en Plaatsbekleder; en zoo ſtelt Jaſajas den Verlosſer voor, *niet ſlechts als eenen, die in een tweeden en derden zin, om onzen wil, aan lijden en dood werdt blootgeſteld; maar onmiddellijk en rechtſtreeks als onze Borg en Plaatsbekleder*; en dit is eene *tweede Aanmerking.*

Dit denkbeeld van plaatsbekleding heerscht deeze gantſche Godſpraak door. *Op Hem* was onze ſtraf vs. 5. *Op Hem* deed Jehova onze ongerechtigheden aanloopen vs. 6. Wat zegt dit toch anders dan onze ſtraf is op Hem overgebragt, was voor zijne rekening? *ik neem uw vloek op mij*, zegt: ik neem dien over, ik neem hem op mijne rekening Gen. XXVII: 13. *Al wat u ontbreekt is op mij*, zegt: ik ſta er borg voor: ik neem het voor mijne re-

kening Richt. XIX: 20. *Zijn bloed kôme over ons en over onze kinderen*, is: vrij mag de ſtraf van zijn vergoten bloed ons treffen Matth. XXVII: 25. En waarom zou men de beteekenis van overneemen, voor zijne rekening ſtellen, hier minder toelaaten, daar dezelfde ſpreekwijs, in denzelfden zin, gebruikt wordt van den bok, op den grooten Verzoendag, die alle de overtredingen des volks op zich laadde: en in zich vertegenwoordigde; zie Levit. XVI: 20. volg.

Ook wordt Meſſias nog voorgeſteld als dien, die zijn leven ſtellen zou tot een *ſchuldoffer*; want dit beteekent het woord (אשם) beſtendig, wanneer het van een offerdier gebruikt wordt, (zie Levit. V, VI, VII. en voorts tot Hoofdſt. XIX. voorts 1 Sam. VI: 3. Ezech. XL: 39. XLII: 13. XLIV: 29.); en waarom dan ook hier niet, daar Meſſias reeds was voorgeſteld als een lam, dat ter ſlachtbank wordt geleid vs. 7. Meſſias moest dus in onze plaats ſterven, gelijk het offerdier den dood moest ondergaan, wijl de zondaar dien verdiend had.

En de gevolgen bevestigen dit: want, en zie hier eene *derde Aanmerking: wij treeden hier voor den dag, als, langs deezen weg, van ſtraf bevrijd.*

Met

Met zoo veele woorden wordt dit gezegd vs. 5. *de ſtraf, die ons den vrede*, dat is, naar Hebreeuwsch taaleigen, alle heil en zaligheid *aanbrengt*, was op Hem: door zijne ſtriemen *werd ons genezing*, dat is, bevrijding van ſtraf, (verg. Jerem. XIV: 19). Het is waar, zo men het eerſte gezegde moet vertolken: *het onderwijs des vredes was bij Hem*, dan vervalt dit bewijs. Maar ik kan niet zien dat het woord ſtraf (מוסר) immer bloot onderwijs te kennen geeft. Overal vond ik het denkbeeld van onheilen, welker onderwijs duur te ſtaan komt. (Zie Deut. XI: 2. Job V: 17. Ps. LXXIII: 14. Jerem. XXX: 14. Spr. VI: 23. XII: 1, XIII: 24). Het Oostersch Parallelisme, naar 't welk *ſtraf* en *ſtriemen* hier aan elkanderen beandwoorden, wettigt die beteekenis. In de voorige gezegden, met welke de tegenwoordige ſamenhangen, was ook van geen onderwijs gerept; maar van *verwonden*, van *verbrijzelen*. Deeze woorden te leggen in den mond van Israëlitiſche boetelingen, en dan te vertolken: *de voor ons zoo heilzaame ſtraf trof Hem mede, gedurende zijne verwondering* (bevreemding dat hij, de vroome Israëliet, in ons lijden deelen moet) *werdt ons genezing*, is onze zedelijke verbetering uitgewerkt, ſteunt op eene verkeerde toepasſing van dee-

 ze

ze Godfpraak op het Joodfche Volk, ftrijdt tegen de kracht der fpreekwijze *op Hem was de ftraf*, en kan met de natuurlijke beteekenis van het woord *ftriemen*, zoo als het door de Griekfche Bijbeltolken wel vertaald, en door Petrus 1 Br. II: 24. uitgedrukt is, niet worden overeengebragt. Deeze vertaling kan ons dus niet beletten aan het lijden van Mesfias, volgens dit Prophetisch onderwijs, onze verlosfing en zaligheid toe te kennen.

Eindelijk, *ten vierden: het lijden van Mesfias wordt bij God in dezelfde betrekking aangemerkt.* Het was toch Jehova zelf *die onze ongerechtigheden op Hem deed aanloopen* vs. 6.; en dit beteekent niet flechts, dat Jehova onzen zondigen toeftand door Hem zij te gemoet gekomen; of toegelaten hebbe, dat onze ongerechtigheden op Hem afkwamen. De woordbuiging, welke men hier vindt, (fpecies Hophil) geeft ons eene, op eenen anderen overgaande, daad te kennen; geeft te kennen, dat God onze ongerechtigheden op Hem deed afdaalen.

Dit wordt nog nader door eene fchoone tegenftelling geleerd, *als dezelve geëischt werd, werd Hij verdrukt* vs. 7. Aan de eene zijde wordt de eisch van Gods beledigde rechtvaardigheid, aan de andere zijde het lijden

Mesſias, zijne Genoegdoening aan dien eisch, geplaatst. *Dezelve werd geëischt;* de ongerechtigheid of ſtraf der ongerechtigheden werd van God gevorderd; *en Hij,* de onſchuldige, *werd verdrukt.* Wil iemand de woorden vertaalen: *Hij,* Mesſias, *werdt opgeëischt, en heeft op ſtond geandwoord;* of *de ſchuld werd opgeëischt, en Hij heeft ze verandwoord,* dat is, betaald en voldaan; of verkiest men de woorden: *dezelve werd opgeëischt,* nog tot vs. 6. te brengen, hoewel wij, mijns achtens, hier eenen wenk van tegenſtelling hebben (in de ו) het komt in de zaak op het zelfde neder: dit is niet duister: onze Middelaar moest voldoen aan den eisch der hoogſte rechtvaardigheid; en heeft daar toe geleden.

Dit is ook de reden, waarom het lijden en ſterven van Mesſias aan het beste Wezen, dat anders geen vermaak in het ſtraffen heeft, kon welgevallig zijn: want *het behaagde den Heere,* niet ſlechts Hij gedoogde het, maar *het behaagde Hem* (niet אבה maar חפץ) Mesſias *te verbrijzelen;* waarom denzelven ook eene rijken Middelaars-loon werd toegezegd, zie vs. 10—12.

Daar dus deeze vier bijzonderheden: *onze zonde zijn de waare oorzaaken van 's Middelaars*

lijden; Hij bekleedde in dat lijden onze plaats; Hij verwierf ons daar door verlosſing en zaligheid; dit was volgens het welgevallen van God; daar deeze bijzonderheden door Jeſajas geleerd worden, behoeft men niet vergeefsch naar de leere der genoegdoening in het Oude Verbond te zoeken.

Nog éénc gewigtige Voorzegging, te vinden Dan. IX: 24—27. mag ik niet voorbijgaan: Het is hier tot mijn doel niet noodig, al het donkere in deeze Voorzegging optehelderen. Bij al dit eerwaardig donkere, vinde ik hier, met opzicht tot de eere der Verzoening, genoegzaame klaarheid en zekerheid.

Ik moet van vs. 25. beginnen, om dat de Propheet aldaar, door de ontwikkeling van bijzonderheden, opmerkzaam gemaakt wordt op de, eerst ſlechts in het algemeen, met opzicht tot het gantſche tijdvak van zeventig weeken, (jaarweeken, in onderſcheiding van dagweeken, Hoofdſt. X: 2. behelzende dus vierhonderd en negentig jaaren) voorgeſtelde gebeurenisſen. — Er zouden twee tijdperken, één van zeven, een ander van twee en zestig weeken, verloopen tot op Mesſias, dien Vorst; gedurende welker verloop Jeruſalem herbouwd, verſterkt, en in eenen aanzienlijken ſtand zou gebragt worden. Nu volgen de

de gebeurenisſen na dit tijdverloop. *De Mesſias zal uitgeroeid worden, maar het zal niet voor Hem zelven zijn.* Men kan ja door eene kleine verandering der vocaal-ſtippen hier leezen: *de Mesſias zal uitroeien*; maar, met alle beſcheidenheid, moet ik verklaaren, daar voor geen voldoenden grond te kunnen vinden: er word immers in 't geheel niet bijgevoegd *wat* de Mesſias toch zal uitroeien? vervolgens wordt wel de verwoesting van den Joodſchen Staat voorſpeld; maar de woorden *Hij zal uitroeien* worden niet aangevuld; want die zaak wordt eerst door een volgend gezegde te kennen gegeven. Wat zal dan de grond zijn voor deeze verandering? Dit, dat de dood van Mesſias op het einde des hier bedoelden tijdperks niet zij voorgevallen? dan ik vreeze, of niet die berekening op verkeerde onderſtellingen gebouwd zij. Hoe? indien men met beroemde Mannen het eerſte tijdperk eens aanvangt met het twintigſte jaar van *Artaxerxes Longimanus*, en eindigt met het begin van *Artaxerxes Mnemon*; welke negen en veertig jaaren beroemd zijn, door den ijver der Jooden tot den herbouw, bij het leven van Nehemiä, Esra en Maleachi, terwijl zij voorheen, op vrijvergunning van Cyrus te rug gekeerd, de Stad woest hadden

 laa-

ten liggen; het tweede tijdperk, beginnende van gemelde *Artaxerxes Mnemon*, was een gansch nieuw tijdvak voor de Jooden, ten aanzien van hun Godsdienstig en zedelijk bestaan, en deeze twee en zestig weeken, of vierhonderd vier en dertig jaaren, geleiden ons tot het negentiende jaar van *Tiberius*, in 't welk Christus is gekruist. Bij deeze en andere niet onaannemelijke berekeningen zou het wat te veel besloten zijn: dat Messias dood aan het eind des hier voorgestelden tijdperks niet zij voorgevallen; en deeze verzekering ten grondslag eener veranderde lezing te leggen. Volgt men de gewoone lezing, dan kan ik ook het volgende verstaan: *doch het zal niet voor Hem zelven zijn*, ik weet het: men stelt ook hier eene andere lezing voor: *Hij zal gericht houden*; doch de grond op welken komt mij mede niet toereikend voor. Eene oude Griekfche Vertaling (van Theodotion, hebbende *καὶ κρίμα οὐκ ἔϛιν ἐν αὐτῷ*, welke zal moeten samengevloeid zijn uit twee lezingen ואין לו en ודין לו zoo dat er even veel gronds zou zijn voor beide de lezingen,) kan, dunkt mij, die lezing niet genoegzaam wettigen, daar de gewoone lezing hier zoo uitnemend strookt: *de Messias zal uitgeroeid worden, maar het zal niet voor Hem zelven zijn*:

hoe-

hoe gepast ſtaat hier het één tegen het ander over! de Mesſias zal ſneeven, maar niet voor Hem zelven. Hier aan worden wijders de gewigtigſte gevolgen verbonden, welke de uitkomst ook bekrachtigd heeft: de verwoesting van Stad en Tempel, aanhoudende krijgen en verwoestingen en, in een nieuw tijdperk, de verſterking des Godlijken Heil-verbonds, de vernietiging van ſpijs- en ſlachtoffer, de voltooide verwoesting.

Dit verband van zaaken ſtelde Mesſias verzoenend lijden en ſterven duidelijk aan den Propheet voor oogen. Mesſias zou ſneeven, maar niet voor zich zelven; en hier op zal volgen de bekrachtiging, of de zege van een nieuw Heilverbond, dat nu de overhand bekomt; met de vernietiging van ſpijs- en ſlachtoffer. Dit ſneeven van Mesſias zal dus uitloopen tot heil van anderen.

En wil men de waare kracht van deeze voorzegging leeren kennen, dan ſla men nu het oog op het voorſtel, dat deeze ontvouwing van bijzonderheden was vooraſgegaan; behelzende een algemeen bericht, wat er in dit tijdvak van zeventig jaarweeken gebeuren zou. *De zeventig weeken* waren *beſtemd om de overtreding te ſluiten, de zonden te verzegelen, de ongerechtigheden te verzoenen, en eene eeuwige*

gerechtigheid aan te brengen: nu kan men ja, uit het groot tijdvak, van den herbouw van Jerusalem tot op Mesſias, voorbeelden aanvoeren van vernietigde afgoderij, verbeterde zeden, herſtelde braafheid der voorvaderen, enz.; maar is ooit de Joodſche Natie vóór Mesſias in dien ſtand geraakt, dat men van haar heeft kunnen zeggen: nu zijn de overtredingen geſloten, de zonden verzegeld, de ongerechtigheden verzoend: nu is eene eeuwige gerechtigheid aangebragt? dan wijze men het aan; maar hoe geraakte dan het Joodſche volk in zulk een diep Godsdienſtig en zedelijk verval, als waarin wij het waarlijk in den tijd van Jeſus aantreffen? Voorts, hoe men de uitdrukkingen ook verklaaren mooge, men zal altijd in dit tafereel de grootſte ſtrijdigheid met de geſchiedenis vinden. Wat dan? de zeventig jaarweeken waren toch tot een zoo gewigtig oogmerk beſtemd; en werd dat dan niet bereikt? De eere der voorzegging is gered, wanneer men, volgens de nadere ontvouwing der bijzonderheden, hier aan Mesſias verzoenend lijden en ſterven denkt. Toen is dit alles in nadruk gebeurd. Jeſus werd eene Verzoening voor onze zonden. Hij bragt eene eeuwige verloſſing te weeg. Daar in werd het Nieuwe Verbond gegrond; daar

door

door ſlacht- en ſpijsoffer vernietigd. Terwijl Hij voor anderen ſneefde, werd al dit heil bereid.

Waneeer men dus in de voozegging van den gewenschten Godsman Daniël eenig vertrouwen ſtelt, zal men in het lijden en ſterven van Jeſus voor anderen de Verzoening der zonden zeer gaarn eerbiedigen.

Hier zal ik het onderzoek naar de leer van Moſes en de Propheeten eindigen. De leer der Verzoening is, zo niet alles mij bedriegt, voldoende uit het Oude Verbond betoogd. Juist zulke bewijzen, als men hier verwagten kon, zijn aangevoerd. Er werd meer helderheid gevonden, dan men zou hebben durven verwagten. Het bleef niet alleen bij zinlijk onderwijs. Hier kwamen de onderrichtingen der Propheeten bij; waar door het zinlijk onderwijs nog meer kracht en nadruk bekwam. Ik zie niet wat men billijk hier meer verlangen zoude, en ga dus van Moſes en de Propheeten over tot Christus en de Apostelen.

De ruime voorraad, hier voorhanden, maakt mij verlegen in keuze en orde. Natuurlijk ech-

echter denkt men eerst aan de geſchiedenis van 's Heilands lijden en ſterven, om zich daar door in den tijd der vervulling te verplaatſen. Dan zal ik voortgaan tot de leer, en hier zal Johannes, de groote Voorbereider van het werk van onzen Verlosſer, mij leiden tot den Heer Jeſus — van Jeſus zal ik van zelven gebragt worden tot zijne Apostelen: dus zal alles, denk ik, meest geleidelijk afloopen, en ons best in ſtaat ſtellen tot een overzicht over de *doorgaande leer des* Bijbels, naar welke hier onderzoek geſchiedt.

Met de geſchiedenis moet ik beginnen. De Geſchiedſchrijvers des Nieuwen Verbonds maaken zich kenbaar als onpartijdige en geloofwaardige getuigen van het geen zij gehoord en gezien hebben. Hunne verhaalen zijn niet doorweeven met aanmerkingen over het gewigt en oogmerk der gebeurenisſen. Zij melden ſlechts daadzaaken. Van hun kan men derhalven geen opzetlijk onderwijs omtrend dit ſtuk verwagten, maar des te meer zal men de geloofwaardigheid hunner verhaalen erkennen, en des te liever op de belangrijke wenken, welk zij geeven, ſtaat maaken. Onze Tegenſprekers prijzen het nadenken over de oogmerken en het gewigt der geſchiedenisſen met reden aan. Zij zullen

len dus gaarne zien, dat wij bij de Euangelische verhaalen wat nader ftil ftaan, en daar bij over het gewigt en de oogmerken van Jefus lijden en fterven nadenken.

De Euangelie - Schrijvers hebben flechts eenige voornaame levensbijzonderheden van onzen Heer Jefus Christus aangeteekend. Deeze leverde dit, die weder wat anders, naar maate zijn bijzonder oogmerk vorderde; maar zij alle vermelden ons het lijden, en fterven van onzen Meester zeer uitvoerig. Dit wekt aanftonds nadenken. Die gefchiedenis moet dan van het grootfte gewigt, volgens hun oordeel, zijn geweest.

Men behoeft de lijdensgefchiedenis maar met eenige oplettendheid in te zien, om hier van overtuigd te worden, en om door al het groote, het zonderlinge, het buitengemeene, dat wij hier ontmoeten, zich getroffen te voelen. Zulk eene grootheid, als die eens lijdenden Heilands, zoekt men overal elders te vergeefsch. Alles predikt zijne onfchuld, bereidwilligheid, wijsheid, grootheid en fterkte van geest, in het midden des lijdens. Ja zijne bovenmenfchelijke verhevenheid is hier niet te miskennen. Indien het kan bewezen worden, dat Hij als Borg in onze plaats dit lijden ondergaan heeft, wie

zal

zal dan niet gedrongen worden, bij de overdenking van deeze gefchiedenis, van geheeler harte te erkennen: juist zulk een Borg en Hoogepriester betaamde ons, heilig, onnozel, onbefmet, door bovenmenfchelijke grootheid, en onnavolgbaare deugd afgefcheiden van de zondaaren!

Zij geeft ons belangrijke wenken om het daar voor te houden. Dit lijden heet er een drinkbeker, door den hemelfchen Vader ingefchonken; eene bepaalde uure, welke niet kan voorbijgaan, en die Jefus, fchoon Hij kan, ook even daarom niet wil afweeren Matth. XX: 22. XXVI: 39, 42. en andere meer. De Heiland kent te vooren alle zijne lotgevallen. Hij onttrekt zich, zoo lang de beftemde tijd des lijdens niet daar is. Hij geeft al meer en meer het naderen van de lijdens-uure te kennen; en gaat het eindelijk kloekmoedig te gemoet. Zie Joh. VII: 30. volg. VIII: 59 — verder Matth. XX: 18—28. verg. Marc. X: 32—45. Luc. XVIII: 31—34— Joh. XII: 23, 24, 31. XIV: 30, 31. XVI: 32. De Schriften hebben dit lijden naauwkeurig geteekend: kleine bijzonderheden zijn zelfs voorwerpen van Gods wijze bepaling Matth. XXVII: 35. Marc. XV: 28. Joh. XIX: 36. Jefus weet naauw-

naauwkeurig in hoe verre de Schrift al of niet volbragt zij. Naar die bewustheid gedraagt Hij zich in het lijden; en toen de drinkbeker ledig gedronken is, juicht Hij bij de overwinning, en roept zegevierend uit: *het is volbragt* Joh. XIX: 28—30.; terwijl de Joodsche Nitie aanstonds beteugeld wordt, en door het gescheurde voorhangsel van den Tempel van de waarheid van Messias zegelied eene plegtige verzekering ontfangt Matth. XXVII: 51—53. Teekent dit alles niets bijzonders? Is hier niets meer op te merken dan het lijden van eenen Martelaar, van eenen Held? Gewis, alles is hier zoo gantsch eenig in zijn zoort, dat men zich gedrongen ziet, in den lijdenden Jesus, eenen geheel ongemeenen Godsgezant, tot eenen gantsch bijzonderen taak bestemd, te erkennen.

En welk een akelig tafreel van lijden levert de laatste geschiedenis van Jesus! Men ziet hier de onschuld verraden, bespot, gehoond, van het een Gerichts-hof naar het ander gesleept, geteisterd, bespuwd, geslagen, met doornen gekroond, ten dood veroordeeld, naar Golgotha gesleept, en daar, onder den Triumph-kreet zijner vijanden, de beguicheling des volks en het grievendst gevoel der ijslijkste folteringen, als eenen gevloekten,
naast

naast openbaare booswigten, aan een ve-a achtelijk ſlaaven-hout gehecht. Hoe ſtrookt dit met de goedheid, met de billijkheid van het Albeſtuur! waar is nu de beloning der deugd! De beste mensch wordt ten prooie aan het grievendst lot! De beste mensch! — Ja Gods eige Zoon — de Godmensch! Hoe donker is hier alles, en hoe zal deeze gebeurenis nu nog een betoning heeten van de Godlijke rechtvaardigheid Rom. III: 25.? Hoe zal zij de liefde van God ontdekken? Joh. III: 16.? Of is er iets dat ons het donkere van dit Godsbeſtel ophelderen, het raadſelachtige ontknoopen, het ſtrijdige in een Godebetaamend daglicht ſtellen kan? Ja er is iets; maar dit is de erkendnis, dat Jeſus dit alles ondergaan hebbe, om den duuren prijs onzer verloſſing te betaalen. Vindt iemand het onbillijk, dat de onnadenkelijk ontfermende God zijnen eigen Zoon zendt, om zijne, door de zonde verdonkerde, deugden, in den weg der Verzoening, te verheerlijken, het is vreemd, dat zijn gevoel Hem geene onoploſſchelijke hardheid doe ontwaaren in het grievendst lot van den besten allermenſchen, onder het hoog beſtuur eener heilige Voorzienigheid. Alleen de leer der Genoegdoening baant den weg tot opruiming der zwarigheden: ande-

dere oogmerken, welke men aan dit lijden mogt toekennen, kunnen alle donkerheid niet zoo wegneemen, of altijd blijft de vraag over: waar toe niet eenen buitengemeenen Godsgezant, eenen uitmuntenden Leeraar, eenen zeeghaftigen Martelaar, waar toe juist den grootſten en besten aller menſchen, ja Gods eigen Zoon, aan zoo veel lijden blootgeſteld? Door de leer der Genoegdoening wordt de geſchiedenis helder, maar buiten die blijft ze onverſtaanbaar; en wie zou zich dan met die ontknoping niet hartelijk verblijden! —

Een andere trek uit de Euangeliſche verhaalen. Men verplaatſe zich eens in Gethſemané: men verneme het bidden, het worstelen, het ſtrijden van Jeſus; men zie Hem bloedzweeten; men hoore Hem klaagen: *mijne ziel is gantsch bedroefd tot den dood toe!* Men vraage dan, wat wel de oorzaak zij van deezen zieleängst? Zou Jeſus misſchien het lijden en kruis te gemoet zidderen? Zou zijn menſchelijke weêrzin van lijden dien angst veroorzaaken? en niets anders? Maar hoe zal men daar uit dien onbeſchrijflijken angst verklaaren? Is dan onze Heiland, de grootſte aller menſchen, de eigen Zoon van God, zoo veel minder, dan zoo menig Held, Wijsgeer, of Martelaar? wie kan dit geloo-

 ven?

ven? vooral, wanneer men zich Jefus voor-ftelt, zoo als Hij zich in de Gefchiedenis vertoont, als ten volle overtuigd van zijne onfchuld; als geheel rustig bij de donkerfte vooruitzigten, dus bezield met eene Hem geheel eigene fterkte van geest, dat Hij zelf den vijanden te gemoet gaat, hen onder de oogen ziet, en zich in hunne handen ftelt; en wanneer men denkt aan de blijde verwagting, die Hij koesterde, aangaande zijne naderende verheerlijking? Niemand zal toch wel willen zeggen, dat eige misdrijf Hem beangftigde? en wat zal dan de reden kunnen zijn van dit grievend zieleleed, zo niet dit éénе, dat de Heer onze ongerechtigheden op Hem deedt aanloopen, dat Hij tot zonde voor ons werd gemaakt?

Zoo leidt ons de gefchiedenis, wanneer wij maar een weinig nadenken, tot erkendnis van het gewigtig oogmerk van Jefus gehoorzaam lijden en fterven; zoo dat wij in Jefus de vervulling der Schriften, te vooren overwogen, met blijdfchap erkennen, met dankbaarheid eerbiedigen.

Van de gefchiedenis gaan wij over tot de leer; en natuurlijk hooren wij hier eerst Johannes, den Dooper, den eerften Heilgezant, die het vervuld Euangelium heeft aangekondigd.

Aan-

Aanstonds hooren wij hem van Jesus lijden gewaagen, *ziet*, zegt hij, op Jesus wijzende, *ziet het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt*, (of wegdraagt *αἴρων*) Joh. I: 29.; oudtijds werd de zonde des volks aan het offerdier opgelegd, en daar op overgedragen. Dus moest het offerdier in plaats des zondaars sterven; en dus zijne zonde, met derzelver schuld en straffe draagen: *zonde draagen* beteekent dus straf der zonde draagen, zie Jes. LIII: 11, 12. verg. Num. XIV: 33. De Toehoorders van Johannes waren bekend met die gewoonte, en haare beteekenis. Als nu hun Leermeester Jesus verklaart voor het waare Godslam, dat de zonde der wereld draagt, wie denkt niet bij die woorden (en hoe kan Johannes van zijne Toehoorders anders willen verstaan zijn?), dat Jesus de zonde der menschen overgenomen, en de straf er van, in hunne plaats gedragen heeft, op dat zij er van zouden bevrijd worden? werd Jesus hier alleen als een Lam voorgesteld, men zou het op zijne onschuld kunnen toepassen; of werd alleen van Hem gezegd, dat Hij de zonde wegneemt, men zou het op zijne leer kunnen te huis brengen, en dus bij gevolgtrekking van Hem afleiden; zonder in dat geval de oorsprong-

lijke beteekenis van het woord *wegdraagen*, of ook *wegneemen*, te drukken; maar nu Hij wordt voorgesteld, als het *Lam* Gods, dat de zonde der wereld wegneemt, nu ziet het duidelijk op zijn plaatsvervangend lijden en sterven; waardoor Hij, even gelijk de oude offerdieren, de straf der zonde gedraagen, en dus dezelve weggenomen heeft; het is er echter verre af, dat *zonde draagen*, volgens het spraakgebruik des Nieuwen Verbonds, ons het onderwijs van eenen Leeraar, die door zijne leer het zedenbederf te keer gaat, en wegneemt, zou vertegenwoordigen. Waarom zal de spreekwijs *zonde draagen*, *αἴρειν ἁμαρτίαν* 1 Joh. III: 5. niet zoo wel als hier ter plaatse beteekenen straf der zonde ondergaan. In het Oude Verbond beteekent deeze spreekwijs de straf der zonde lijden, waarom *zonde draagen*, gelijk staat met *schuldig zijn*, *uitgeroeid worden*, *sterven*, zie Levit. V: 17, VII: 18, XIX: 17, Num. V: 31, IX: 13, XVIII: 22, 32, Ezech. XVIII: 17—20. Dit spraakgebruik zijn de Schrijvers des Nieuwen Testaments gevolgd. — Niet gelukkiger is de gedachte, dat hier het beeld van een lam gekozen zij, om de onschuld en zagtmoedigheid van Jesus te kennen te geeven: in tegendeel vinden wij die benoeming

ming van onzen Verlosſer gebezigd, om ons op zijnen verzoendood, door welken wij van zonde en ſchuld gereinigd worden, te wijzen, zie 1 Petr. I: 19, Openb. V: 9, 12, VII: 14. Wat blijft er dan over, waarom men hier Johannes niet van Jeſus verzoendood wil doen ſpreeken? Zal het dit zijn: dat men niet bewijzen, zelfs niet veronderſtellen kan, dat Johannes op dien tijd van den ſmartelijken kruisdood van Mesſias geweten heeft, maar waarom Johannes, die zoo veel grooter was dan alle de Propheeten (zie Matth. XI: 9—11.), minder dan Jeſajas (zie boven, pag. 59—70.)? blijkt uit de geheele leer van Johannes niet, dat Hij omtrend dit ſtuk eene openbaring gehad heeft, het blijkt dan op deeze plaats zoo veel klaarer; en ſpreekt Hij elders niet van deeze bijzonderheid, zijne geheele prediking en bediening van den doop der bekering tot vergeving der zonde toonen toch duidelijk, dat die Mesſias, voor wiens Wegbereider hij zich uitgaf, geestelijk heil zou aanbrengen; waar mede zich het voorſtel van Jeſus als de verzoening onzer zonde zeer gepast laat verbinden. Het mag zoo zijn, dat Hij met de bestgezinden onder Israël het herſtel der zeden verwagt hebbe, maar daaruit volgt niet, dat alle zijne inzichten met

die van Israëls bestgezinden zoo gelijk waren, dat de zijne zich nooit verder uitſtrekten, zie de laatst aangehaalde plaatſen. Boven dien, de vraag: wat heeft Johannes gedacht en gepredikt? kan niet door redeneringen uitgemaakt, maar moet door daadzaaken, door klaare, duidelijke getuigenisſen beſlist worden.

Na Johannes heeft de Heere Jeſus zelf, zoo veel zijn oogmerk vorderde, de zwakheid zijner Leerlingen gedoogde, en overeenkomſtig was met zijn geheel plan, van de waare bedoeling van zijn lijden duidelijk geſproken. Doen de getuigenisſen zich niet overal op, zij zijn echter ook niet ſchaarsch te vinden, niet moeilijk te verſtaan.

In 't algemeen heeft Jeſus verklaard, dat Hij *gekomen was om te zoeken en te zaligen, wat verloren was* Luc. XIX: 10., en neemt men daar bij in aanmerking, dat geheel zijne levenswijze den aanleg toonde, niet om te ſchitteren, maar om zich vrijwillig te vernederen; het geen eindelijk in lijden en dood moest uitloopen, dan leert men van zelfs, zijn lijden inſluiten in het groot ontwerp, om het verlorene te zoeken, en te zaligen. Ook heeft Jeſus hun, die verlangden zijne Leerlingen te worden, ſteeds zijn nederig lot voorge-

gehouden; zich des niet te min waardig keurende om gediend en gevolgd te worden, zie Matth. VIII: 19, 20, Luc. IX: 57, 58. Wie vindt hier niet een' duidelijken wenk, dat zijn lijden tot heilrijke oogmerken, ter dubbele vergoeding van de daaruit ontleende ergernis, zoude afloopen? Hij vergeleek de heilrijke vruchten van zijn ſterven bij die van *het tarwegraan, dat in de aarde valt en ſterft* Joh. XII: 24., en Hij beloofde dat Hij, na aan het kruishout, als een teeken van genezing en redding, te zijn opgericht, *allen tot zich trekken zoude*, Joh. XII: 32. verg. Hoofdſt. VIII: 28.

Dan, Jeſus heeft meer gedaan. Hij heeft zich meer beſtemd over zijn lijden en ſterven uitgelaten. Volgens zijn onderricht *moest Hij aan het kruis verhoogd worden*; even gelijk van ouds de kopere ſlang in de woestijne, op Gods bevel, tot een teeken van genezing, voor elk zich op Gods bevel verlatend Israëliet, was opgericht, tot een middel van behoudenis voorgeſteld worden, op dat een iegelijk, die het oog des geloofs op Hem ſloeg, en zijn vertrouwen op Hem vestigde, *niet mogt verderven, maar een eeuwig leven hebben* (Joh. III: 14, 15.); men heeft het waare derde van vergelijking, het oprichten van

de koperen ſlang ter genezing der door vergif ige ſlangen geſtokene Israëliten, met de verhoging van Jeſus aan het kruis maar gade te ſlaan, om hier van Jeſus het doel van zijn kruislijden te leeren verſtaan. — Elders ſtelt zich de Zaligmaker voor, als het waare brood des levens, de oorzaak, de bron en het middel van gelukzaligheid en leven, gelijk gebroken brood, bruikbaar geſteld door zijn ſterven, door het geeven van zijn vleesch voor het leven der wereld; wiens lijden en ſterven men gelovig moet omhelzen, of wiens vleesch men eeten, wiens bloed men drinken moet, om alzoo te komen in de gemeenſchap zijns lijdens, gelijk de oude Prieſters van een zoenoffer eetende, gerekend werden de ſchuld der vergadering te draagen, Levit. X: 17. zie dit Joh. VI: 51. volg. — Voorts noemt zich Jeſus *den goeden*, den echten, getrouwen *Herder*, *die zijn leven* in plaats der ſchaapen laat, even gelijk een Herder zijn leven ten prooie geeft aan verſcheurend roofgedierte, om het leven zijner kudde te bevrijden Joh. X: 11 — 14. Het mag zoo zijn, dat *voor de ſchaapen*, *ὑπὲρ τῶν προβάτων*, op zich zelven zou kunnen beteekenen ten beste van de ſchaapen, de geheele ſpreekwijs: *zijn leven voor de ſchaapen te*

ſtel-

ſtellen, en de vergelijknig van eenen getrouwen Herder, en eene weêrlooze kudde, dulden niet dat men de woorden in dien zin opvatte. Wat Herder oordeelt niet zijn leven nuttiger voor de kudde, dan zijn ſterven? Wat Herder zal zijn leven in de waagſchaal ſtellen, ten zij om dergelijk gevaar van de kudde af te wenden? En wanneer men aan Jeſus woorden deezen zin zou willen geeven, dat Hij zijn leven voor de ſchaapen ſtellen zou, als het er op aankwam; om te verhoeden, „ dat zij niet verſtrooid, en van zijnen reinen „ Godsdienst afgetrokken werden", dan zou men weinig denken aan de gevolgen van 's Heilands lijden, daar juist de Discipelen verſtrooid zouden worden, wanneer Jeſus, hun Herder, geſlagen werd, zie Matth. XXVI: 31. verg. Zach. XIII: 7, als ook Matth. XXVI: 56. — En dit lijden en ſterven is onzen Verlosſer niet toevallig overgekomen; maar *moest* alzoo plaats hebben, Matth. XVI: 21. Marc. VIII: 31. — Terwijl Hij door dit lijden en ſterven het hoogst bewijs van zijne liefde geeven zou, dat niet kon overtroffen worden, te weten, wanneer Hij zijn leven in plaats van zijne vrienden ſtelde, waarom Hij ook van hun verwagtte, dat zij, ten blijke van waare dankbaarheid,

zijne geboden bewaaren zouden, zie Joh. XV: 13, 14. — Nergens intusschen heeft Jesus zoo stellig en sterk gesproken, dan Matth. XX: 28. verg. Marc. X: 45. *De Zoon des menschen is gekomen om zijne ziel te stellen tot een rantsoen voor veelen: zijne ziel* is, naar Bijbelsch spraakgebruik, zijn leven, verg. alleen Matth. II: 20. VI: 25. X: 39. XVI: 25. Dat wilde Hij stellen *tot een rantsoen voor veelen*; Hij wilde dus zijn leven in de plaats van veelen opofferen, om hen daar door van welverdiende straffen te bevrijden; en daar toe was Hij gekomen; dit was het groot doel van zijne bestemming, het voornaam oogmerk van zijne komst in de wereld. Kon Jesus nadruklijker spreeken? kon Hij zich klaarder uitdrukken voor menschen, met de gedachte van een plaatsbekledend rantsoen, en verzoenoffer bekend? Het geen beneden, bij eene voegzaame gelegenheid, over de hier voorkomende spreekwijze gezegd zal worden, zal de waare kracht van dit gezegde nog beter doen verstaan, en duidelijker doen gevoelen, hoe bestemd zich Jesus hier hebbe uitgedrukt.

Nergens betaamt het den mensch van eenig Godsdienstig gevoel wel meer zijne waare mening uit te drukken, dan bij het gebed — nergens

gens kunnen wij dit meer verwagten van den besten Bidder, dan wanneer wij Hem hooren bidden, en als wij Hem nu in een plegtig gebed op het laatst van zijn leven hooren verklaaren, dat Hij gereed ſtaat zich ten offer te geeven voor anderen, zullen wij er dan geen' ſtaat op maaken? Nu hooren wij Jeſus in de laatſte dagen zijns levens, in een gebed tot God verklaaren: *ik heilige mij zelven voor hun, op dat ook zij geheiligd moogen zijn in waarheid* Joh. XVII: 19. Van zijn voorig werk kan de Heiland hier niet ſpreeken; dit was nu voorbij: daaromtrend gebruikt Hij den voorleden tijd, zie vs. 4, 11, 18, 21, 23, 25. Hij ſpreekt van iets, dat Hij nog ſtond te doen, waar toe Hij nu gereed was; en wat was dit? Hij zou ſterven; ſterven voor anderen: dit heet hier zeer gepast met eene priesterlijke ſpreekwijze, *zich zelven heiligen*, dat is, toewijden, afzonderen, zie Exod. XIII: 2. verg. H. XXII: 29. XXIX: 1. XXXIV: 19. Levit. VIII: 30. Num. III: 13.; wij behoeven hier het denkbeeld van 's Heilands bereidwilligheid niet eerst te hulp te roepen: deeze woorden, in die omſtandigheden, waar in Jeſus thands was, geeven natuurlijk te kennen zich opofferen, terwijl 's Heilands bereidwilligheid hier door den tegenwoordigen tijd wordt uit-

uitgedrukt. Zoo zou nu zich Jeſus ten offer wijden *voor hun* (zijne Leerlingen), en, als wij deeze geheele ſpreekwijs gadeſlaan, *zich iemand ten offer heiligen*, zich voor iemand opofferen, dan kan het niets anders zeggen dan in plaats van iemand zich ten offer toe te wijden. — Zoo zouden zij *geheiligd worden in waarheid*, niet alleen geſchikter gemaakt worden tot hunne bediening. En dit verklaart nu de biddende Heiland aan zijnen Vader, kort voor zijnen dood. Wie zou zich dan niet gaarn op die verklaring verlaten?

Hoe nader de Heere Jeſus bij zijnen dood kwam, hoe duidelijker Hij zich over dit onderwerp uitdrukte. In zijn' laatſten levensnacht verordende Hij zinlijke panden zijner ſtervende liefde. *Dit*, zegt Hij, bij het ronddeelen van gebroken brood: *Dit is mijn lichaam, 't welk voor u gebroken, voor u gegeven wordt. Dit*, verzekert Hij, bij het toereiken van den drinkbeker, *Dit is mijn bloed, dat voor u, dat voor veelen vergoten wordt tot vergeving der zonde*; zie Matth. XXVI: 26—28. Marc. XIV: 22—24. Luc. XXIV: 19, 20. verg. 1 Cor. XI: 24, 25. Hij doet hier denken *en* aan de wreede folteringen, die zijn gezegend lichaam treffen zouden, *en* aan den bloedigen dood, welken Hij eerlang onder-

gaan

gaan zou: beiden doet Hij den Discipelen aanmerken als zullende plaats hebben voor hun, voor veelen; en hier in doet hij Hen erkennen de oorzaak van vergeving der zonde. En dit zegt Jesus den Discipelen, als met den dood in 't gezicht. Hier van verordent Hij hun een gedachtenis-maaltijd. Zij konden zich dan gerust verlaten op dit, als, met stervende lippen, gegeven onderwijs, en konden niet doolen, wanneer zij in het lijden en sterven van hunnen Meester de verwerving van vergeving en zaligheid eerbiedigden.

Wij weeten maar weinig van de gesprekken van Jesus met zijne Leerlingen, na zijn herleven, gehouden: Hij heeft echter, volgens dat weinige, het welk tot onze kennis is gekomen, het waare oogmerk van zijn lijden en sterven hun niet verzwegen. — Niet alleen heeft Hij den Emmausgangeren uit de Schriften des Ouden Verbonds getoond, hoe de Messias alle deeze dingen lijden *moest*, en alzoo in zijne heerlijkheid ingaan, Luc. XXIV: 25—27. Maar Hij heeft aan alle de Leerlingen hun aanstaande werk, in betrekking tot zijn lijden, dus voorgesteld: *alzoo moest de Christus lijden, en van den dood opstaan ten derde dage, en in zijnen naam gepredikt worden bekering en vergeving der zonden onder*

der alle Volken, beginnende van Jerusalem, zie vs. 46, 47.; woorden, die ja toonen, dat bekering en vergeving der zonden de hoofdinhoud van hunne prediking moest zijn, en dat zij deeze ſtukken aan elkanderen verbinden moesten; maar die tevens het lijden van Christus, gevolgd door zijne Opſtanding, ten grondſlag leggen van die prediking, zoo dat de Apostelen deeze aangelegene bijzonderheden niet uit het oog verliezen, maar met de prediking van bekering en vergeving der zonden verbinden moesten; en het is meer dan waarſchijnlijk, dat de Heere Jeſus in zijne overige geſprekken, welke niet ſtaan aangeteekend, hun het verband, waarin de prediking van bekering en vergeving der zonde tot zijn lijden en Opſtanding ſtond, in een helder daglicht zal geplaatst hebben.

Dan hoe dit zij, toen de Apostelen dien anderen Leermeester, welken Jeſus hun hadt toegezegd, na zijne verheerlijking ontfangen hadden, om den arbeid van Jeſus, in zijnen naam, bij hen voorttezetten, gaven zij weldra bewijzen, dat zij het lijden en ſterven van Jeſus, verbonden met zijne Opſtanding, ten grondſlag legden, bij hunne Euangelieprediking: de eerſte redevoering van Petrus (Hand. II.), is reeds daar van getuige; en alle

alle de Schriften der Apostelen zijn vol van het gewigt, en de gadelooze dierbaarheid van eenen lijdenden Verlosser.

En deeze aanmerking leidt mij tot de Schriften der Apostelen: veele zijn de plaatsen, die hier in aanmerking moeten komen: niemand, verwagt ik, zal het spraakgebruik van de Schrijveren des Nieuwen Testaments, het welk uit de Schriften des Ouden Verbonds, en derzelver Griekfche Overzetting, ten tijde van Christus in algemeen gebruik, moet afgeleid worden, ten aanzien van die plaatsen, welke van Jesus verzoenend lijden en sterven spreeken, uit het oog verliezen willen, daar men weet, welk een uitnemend hulpmiddel de uitlegkunde des Nieuwen Testaments in deeze schriften heeft.

De Apostelen hebben, gelijk verstandige Volksonderwijzers, van goede menschkunde voorzien, hunne voorstellen omtrend het lijden en sterven van Jesus, ingericht naar de vatbaarheid van hunne Lezeren. Het is derhalven niet vreemd, dat zij hun spraakgebruik ontleend hebben van de oude offertaal; dat zij hunne vergelijkingen gekozen hebben uit den ouden offerdienst: daar door berichten zij te gelijk dit wigtig oogmerk, dat zij de vervulling der schaduwen in Jesus aanwe-

zen;

zen; het geen noodig was, indien het Oude Verbond zich ooit zou kunnen oplosfen in eene nieuwe heilbedeling; men mag voorts denken hoe men wil over den voorbeeldigen zin van den ouden offerdienst, die echter van zelfs in de hier bedoelde plaatfen zich zal opdoen; men mag de toepasfingen dier oude plegtigheden op het gehoorzaam lijden en fterven van Jefus Christus als bloote vergelijkingen aanmerken, men is gedwongen te bekennen, dat onder die vergelijkingen bestemde waarheden worden voorgedragen, zo niet de Schrijveren louter onzin fchrijven zullen; en dit veronderftel ik zal wel niemand beweeren willen.

De doorgaande leer des Bijbels zal meest duidelijk zich voordoen, wanneer ik eerst die plaatfen, welke uit den ouden fchaduwdienst ontleend zijn, behandele: zoo zal de fchakel tusfchen het Oude en Nieuwe Verbond in 't oog vallen: dan zal ik voortgaan tot die getuigenisfen, welke geen opzettelijke en uitvoerige vergelijkingen van Jefus lijden en fterven met den ouden offerdienst behelzen, fchoon men ook hier het bijzonder fpraakgebruik der Schrijveren, aan dat gebruik gewoon, niet mag miskennen. Deeze fchikking zal nog dit voordeel hebben, dat

vee-

veele fpreekwijzen in de laatstgemelde plaatfen, door het vooraf gezegde over de eerstgenoemden, reeds de nodige opheldering zullen ontfangen hebben.

Wanneer wij dan de Apostelen hooren, zoo verneemen wij, dat de lijdende Verlosfer door hun gelijk gefteld wordt aan de oude offerdieren. Zijn dood is een offerande, een verzoenoffer, een plaatsvervangend rantzoen, zoo dat wij aan Hem onze verzoening, de reiniging van onze zonden, onze verlosfing, onze vrijkoping, en dus de bevordering onzer gelukzaligheid te danken hebben. Overdenken wij hunne getuigenisfen, zij zullen ons duchtige bewijsgronden voor 's Middelaars Genoegdoening opleveren.

Gelijk voorheen de Doper het waare Godslam, dat de zonden der wereld draagt, in Jefus van Nazareth reeds hadt aangewezen, zoo vinden wij onzen Verlosfer ook elders bij de oude offerdieren vergeleken. Van hier wordt het verftaanbaar, hoe Petrus 1 Br. II: 24., na dat hij te vooren (vs. 21—23.) den Zaligmaker als ons volmaakt voorbeeld had voorgefteld, van denzelven, als iets nieuws, in zijne voorige gezegden nog niet opgefloten, er bijvoegt, dat *Hij zelf onze zonden in zijn lichaam gedragen heeft op het*

 hout.

hout. Ik beroep mij op het voorheen bij Joh. I: 29. (zie pag. 88–96.) aangemerkte, ten bewijze, dat *zonden draagen* beteekene de ſtraf der zonden lijden: maar de geheele ſpreekwijs, de *zonden draagen op* of *naar het hout* (ἐπὶ τό ξυλον) vordert iets meer; want het oirſpronglijk woord, dat hier gevonden wordt (ἀνηνεγκεν), beteekent eigenlijk: iets om hoog voeren, naar boven heffen; en wordt daar bij aanwijzing gedaan van de plaats naar welke, dan kan men deeze beteekenis niet wel uit het oog verliezen (Matth. XVII: 1, Marc. IX: 2, Luc. XXIV: 51.). Het wordt daarom gebruikt voor offeren, om dat de offeranden om hoog gevoerd, en, op den altaar Gode opgedragen werden, zie Deut. XII: 13, 14, Richt. XI: 31, Hebr. VII: 27, XIII: 15, 1 Petr. II: 5. Van Abraham wordt getuigd, dat hij *Iſaäc opgeöfferd heeft* op den altaar; en hoe juist is hier dit oirſpronglijk woord gekozen; want Iſaäc werd eigenlijk ſlechts derwaards gedragen, daarop gelegd, en zijne ſlachting verhoed. De plaats, naar welke Jeſus onze zonden gedragen heeft, wordt hier vermeld. Hij heeft ze met zich gevoerd naar het hout. Dit ſtelt zijn kruislijden in het waare licht. Wij hebben Hem hier ons voor te ſtellen, als

als dien, die, beladen met onze fchuld en ftraf, dezelve in zijn lichaam naar het kruishout heeft gedragen, op dat wij van dezelve bevrijd werden; even gelijk van ouds de offerdieren, met de fchuld des volks beladen, op den altaar werden opgeöfferd, waar door het fchuldig volk van de ftraf bevrijd bleef. Voor de vertaling: *Hij heeft de zonden te niet gedaan*, vind ik geenen grond ter wereld: althands Col. II: 14, Rom. VI: 6, Gal. II: 20, V: 24. vind ik geheel andere fpreekwijzen, die het gezegde van Petrus niet kunnen ophelderen.

Van de offerdieren fprekende, denk ik natuurlijk aan het Paaschlam; waar van Christus als het tegenbeeld door Paulus wordt erkend: 1 Cor. V: 7. *ons Pafcha*, zegt hij, liever ons Paaschlam (verg. Exod. XII: 21, Matth. XXVI: 17, Luc. XXII: 7.) *is voor ons geflacht — Christus.* — Dit is dan gefchied *voor ons* (ὑπὲρ ἡμῶν), in onze plaats zoo wel, als ten onzen voordeele: het eerfte moest gefchieden, zou het laatfte gebeuren kunnen. Zeg niet: het Paaschlam was geen offerande, maar werd gebraden en gegeten: het was flechts eene plegtige afbeelding van Israëls verlosfing uit Epypte. De Heiland moet flechts daar bij vergeleken worden,

voor zoo verre Hij een geestelijke verlossing van de heerschappij der zonde heeft aangebragt; op dat zeggen toch zou veel zijn uit te zonderen. Het Paaschlam wordt een offer genoemd Exod. XII: 17, XXXIV: 25. Ook werd het bloed van dit offer aan den altaar gesprengd 2 Chron. XXX: 16, 17, XXXV: 11. Dit is zoo, het was eigenlijk geen zoenoffer; maar is het daarom alleen eene afbeelding van Israëls verlossing in 't algemeen? de geheele plegtigheid herinnerde aan die gedenkwaardige gebeurenis: maar wees het Paaschlam niets bijzonders aan? waar toe werd het bij Israëls uittocht gegeven? alleen ten gebruike der Israëliten? Neen, ook voor en in plaats der Israëlitische eerstgeborenen: het Paaschlam was dus niet slechts een teeken van Israëls verlossing in 't algemeen, maar herinnerde hen de bevrijding hunner eerstgeborenen, zie Exod. XII: 12, 13, 23, 27. Zoo is dan Jesus door zijn' dood ook onze bevrijding. Hij is het waare Paaschlam, ons Paaschlam, voor ons geslacht, in onze plaats gestorven, ter onze bevrijding. Dit is nooit gezegd van eenen eenigen weldoener van zijne natuurgenooten, nooit heeft men het gehoord: ons Paaschlam is voor ons geslacht — Petrus, Paulus enz.

Men

Men behoeft geen zwarigheid te maaken om den dood van Jesus voor eene plaatsbekledende offerande te erkennen; de Apostelen leeren ons, dat Christus zich *voor ons heeft overgegeven tot een offerande en slachtoffer, Gode ten welriekenden reuke* Eph. V: 2.; dat Hij een beter offerande geleverd heeft dan de oude offeranden, waar door de toegang ten hemel voor zondige menschen is gebaand Hebr. IX: 23.; dat Hij *de zonde te niet gedaan* en van haare verdoemende kracht beroofd *heeft door zijn zelfsofferande*, zie het aangehaalde Hoofdstuk vs. 26., in deszelfs waare kracht van tegenstelling beschouwd, en vergeleken met vs. 25; dat *wij geheiligd en in eeuwigheid volmaakt zijn door de eene offerande zijns lichaams*, Hoofdst. X: 10, 14. *διὰ τῆς προσφόρας κ. τ. λ.* verg. met vs. 10., waar *προσφόρα* verwisseld wordt met *θυσία ὑπὲρ ἁμαρτίων*. Alle deeze plaatsen leeren ons dus den dood van Jesus beschouwen, als een offer, als een offer voor onze zonden, als een offer, waar door wij geheiligd en volmaakt zijn; als een offer, waar toe Jesus zich in onze plaats overgegeven heeft. Wat leert ons dit alles? Indien het kon bewezen worden, dat de oude offeranden de bevrijding van welverdiende straf bewerkten, alleen aangemerkt als zinnebeelden

van de ſtraf, door den overtreder verdiend, als voorbeelden van Gods afkeer tegen de zonde; en dit aanzien willen onze Tegenſprekers op zijn hoogst aan dezelven gegeven hebben, dan zouden deeze ſpreekwijzen ons ook den dood van Jeſus voorſtellen, als een voorbeeld van onze welverdiende ſtraf, en van Gods afkeer tegen de zonde, waar op de toegevende afwending van onze ſtraffen volgt; maar, daar voorheen betoogd is, dat de oude offeranden de plaats bekleedden der genen, die ze toebragten, en werkelijk gerekend werden hunne ſtraf te draagen, met dat gevolg, dat zij zelve bevrijd bleeven, leeren wij ongetwijfeld, waar wij deeze ſpreekwijzen aantreffen, den dood van Jeſus beſchouwen als plaatsbekledend, zoo dat Hij werkelijk onze ſtraf gedragen, ons daar door bevrijd, en in de gunst van God herſteld hebbe; en daar de leer der offeranden, zoo als die voorheen is voorgedragen, ons God niet voorſtelt als eenen, die door bloedvergieting bewogen wordt tot afkering van onze ſtraffen, maar als het hoogſte en beste Wezen, dat alle zijne deugden te gelijk verheerlijkt, door de vergeving der zonde, langs den weg eener plaatsbekledende Genoegdoening, behoeven wij ons niet te bekommeren,

dat

dat door deeze opvatting iets veronderſteld zou worden, dat Gode onwaardig zij.

Het is waar, in de aangehaalde plaatſen wordt Jeſus ſlechts in 't algemeen een offer genoemd; echter de gezegden omtrend dit offer wijzen ons duidelijk op een *zoen*-, niet op een *dankoffer*; en begeert men bepaaldelijk dit woord, men zie dan 1 Joh. II: 1, 2. IV: 10. Volgens die plaatſen is de Heer Jeſus *eene Verzoening voor onze zonden*, daar toe heeft hem God gegeven. Het Bijbelsch ſpraakgebruik eischt, dat men het woord *ἱλασμος* vertaale door *zoenoffer*; zoo wordt het bij de Griekſche Bijbeltolken gebruikt. Men vindt het in de Vooozeggingen van Amos gebezigd van hun, die zweeren bij het zoenoffer van Samaria Hoofdſt. VIII: 14.; voorts van de ſchuldofferen Ezech. XLIV: 27.; van den ram des zondoffers, met welke men Verzoening deedt Num. V: 8.; en in het 2 Boek der Maccabeeuwen wordt, volgens dit ſpraakgebruik, verzoening of zoenoffer genoemd een offer, door den Hoogepriester ter afwending van ſtraf toegebragt, zie Hoofdſt. III: 33. Bedenkt men nu, wat ouwlings de zoenoffers waren, en waar toe zij ſtrekten, men zal ras bemerken, wat het in hebbe, wanneer Christus een zoenoffer voor onze zonden genoemd

 wordt.

wordt. Het is zoo goed, als of van Hem gezegd werd, dat Hij in onze plaats genoeg gedaan hebbe aan de Godlijke gerechtigheid, om ons van welverdiende ſtraf te bevrijden, en die voorrechten van het hemelsch burgerſchap weêr voor ons te verkrijgen. Ik beroep mij nu alleen op het geen voorheen over de beteekenis en ſtrekking der oude zoenofferen gezegd is. Indien de dood van Christus geheel tot andere oogmerken ſtrekt, welke zal dan wel de reden van deeze benoeming zijn? zal Johannes, aan den ouden offerdienst gewoon, hier door alleen hebben uitgedrukt, dat Christus zoo wel geſtorven is als de oude offerdieren: of zal hij hier door alleen het edelmoedige van Jeſus tot in den dood beweezene liefde te kennen geeven? Maar waarom dan Christus juist een zoenoffer, en wel *een zoenoffer voor onze zonden* genoemd? van wien is dit ooit gezegd? Hoe kon dit, indien men niet de waare kracht van dit gezegde erkent, volgens het oogmerk van Johannes ſtrekken, om Christenen, die gezondigd hadden, krachtig te vertroosten, van de uitnemende liefde Gods te overtuigen, en tot onderlinge broederliefde op te wekken?

Ook worden wij opgeleid om den dood van Jeſus voor een waar zoenoffer te erkennen,

wan-

wanneer wij onze vergeving, verlosfing en behoudenis aan *zijn bloed* vinden toegekend. De plaatfen zullen dikwijls voorkomen: ik wil hier maar opmerken, dat, indien er niet gedoeld wordt op de oude gewoonte, om, bij het fluiten van een verbond, dat door een bloedig offer te bekrachtigen, gelijk hier en daar gefchiedt, het bloed van Jefus ons doorgaands zijnen verzoen-, zijnen offerdood vertegenwoordigt. De grond voor dit fpraakgebruik ligt in den Joodfchen offerdienst. Het was eigenlijk het bloed der offerdieren, dat de Verzoening deed voor den zondaar, die den dood verdiend hadt; niet om dat dit bloed op zich zelven Gode behagen kon, als ware Hij een bloeddorftig Wezen, zich vermakende in bloed te zien; maar om dat het leven der offerdieren gerekend werd in hun bloed gelegen te zijn; en dus bloedvergieting en opoffering in den dood in de daad dingen zijn van eenerlei beteekenis, zie ter bevestiging hier van Levit. XVII: 11. Hier uit laat zich die ftelling van Paulus verftaan: *er is zonder bloedftorting geen vergeving* Hebr. IX: 22.; eene ftelling, zoo dikwijls in een verkeerd licht geplaatst, als wilde zij beduiden: God is zoo wraakgierig, dat Hij niet vergeeve zonder bloed te zien; maar die in de daad niets

meer wil zeggen, dan, dat God zonder verzoenoffer (en dat kon geen plaats hebben zonder bloedſtorting) niet vergeeve. Vreemd is het derhalven niet, dat wij zeer dikwijls van 's Heilands *bloed* gewag vinden, als zijn dood bedoeld wordt; dan even daar door wordt die dood met de oude zoenofferen vergeleken, en ſtrekt dus, in dien zelfden zin, ter bewerking van vergeving der zonde. Neemen wij dit ſpraakgebruik in acht, en leezen wij dan, bij voorbeeld, dat wij gerechtvaerdigd zijn *door het bloed van Jeſus* (Rom. V: 9.), wij zullen er meer bij denken, dan dat wij door de gehoorzaamheid aan de voorſchriften van Jeſus dit heil verkrijgen; te meer daar het bloed van Jeſus nooit de gehoorzaamheid aan zijne voorſchriften beteekent.

Het geen door de oude zoenofferen werd uitgewerkt heette *verzoening doen.* De oude Hoogepriesters, het verzoenoffer brengende, deeden verzoening voor het volk. Alzoo wordt dan ook de Heere Christus, die en het zoenoffer voor onze zonden was, en, in een ander opzicht, dit offer zelf gebragt heeft (en waarom kunnen die voorſtellingen niet ſamengaan?). Christus dan wordt voorgeſteld als onze barmhartige en getrouwe Hoogeprieſter

ſter in de dingen, die bij God te doen waren, *om de zonde des volks te verzoenen* Hebr. II: 17.; Christus is dus onze plaatsbekleder bij God, Hij brengt het verzoenoffer voor onze zonden, doet aldus vóor ons verzoening, en bezorgt ons bevrijding van ſtraf: het woord *verzoenen*, hier gebezigd, (*ἱλασκεσθαι*) geeft beſtendig zulk eene afwending van ſtraf te kennen, die door een offer geſchied; gelijk voorheen bij de beſchouwing der offeren is aangewezen; en waarom zouden wij het hier anders opvatten, daar wij reeds zijnen dood als een zoenoffer geteekend vonden, en daar dit werk hier aan Christus wordt toegekend als *den getrouwen en barmhartigen Hoogepriester*: trouwens, in die betrekking moest Hij niet alleen den zinlijken eerdienst opheffen, eenen geestelijken invoeren, en dien, door het vernietigen der offeranden, bij zijnen dood bevestigen; want de Hoogepriester was ouwlings niet alleen Gods eerſte Rijks- en Staatsdienaar, maar een voornaam deel van zijn werk was gelegen in het offeren en verzoenen; waarom ook een afzonderlijk Hoogepriester werd vereischt, toen het ambt van eerſten Staatsdienaar door Moſes werd bekleed. De verzoening moet dus hier aan Christus worden toegekend, als die door het algenoegzaam

zaam offer zijns doods de ſtraf der zonde heeft uit den weg geruimd, of, gelijk wij anders ſpreeken, die door zijn lijden en ſterven aan Gods gerechtigheid heeft genoeg gedaan.

Het geen hier door het woord *verzoenen* wordt uitgedrukt, ziet men elders voorgedragen onder de ſpreekwijzen van het volk te *reinigen* en te *heiligen* (*καθαρίζειν* en *ἁγίαζειν*), die in de daad niets anders te kennen geeven, dan door een offer te weeg brengen, dat zondaaren van de welverdiende ſtraf bevrijd en in de gunst en gemeenſchap van God herſteld worden; en dus, wanneer zij omtrend het gehoorzaam lijden en ſterven gebezigd worden, recht geſchikt zijn, om het waare doel en de kracht van dit lijden uit te drukken. — Wil men met een woord den waaren zin van deeze ſpreekwijzen bewezen zien, men ſla dan ſlechts het oog op de voorſchriften omtrend het offerwerk van den grooten Verzoendag. *Verzoenen*, *heiligen*, en *reinigen* zijn zoo wel in den oirſpronglijken Tekst, als in de Griekſche Bijbel-overzetting eensluidende ſpreekwijzen. Wat hier genoemd wordt *den altaar reinigen, en heiligen van de overtredingen der kinderen Israëls* (Levit. XVI: 19.), dat zelfde heet wat verder *den altaar verzoenen* (zie vs. 20, 33.). Ook wordt al-

aldaar gezegd, dat op den grooten Verzoendag verzoening zou geſchieden voor Israël, *verzoening*, welke zou moeten ſtrekken, *om hen te reinigen van alle hunne zonden* (zie vs. 30). Ook wordt het Hebreeuwſche woord (כפר) *verzoenen*, door *καθαριζειν*, *reinigen* vertaald Exod. XXIX: 37. XXX: 10. Meer zal ik niet zeggen, om de opgegevene beteekenis te wettigen. Zij zal zich zelve handhaaven bij de overweging van bijzondere plaatſen.

Eene zeer opmerkelijke plaats valt mij hier aanſtonds in het oog; te vinden Hebr. XIII: 11, 12. Van ouds werden *de lichaamen* der offerdieren, *welker bloed in 't Heiligdom voor de zonde*, of ten zondoffer werd toegebragt, *buiten het leger verbrand.* Door dit verbranden werd aangewezen, dat die lichaamen onrein waren. Trouwens de zonden des volks waren op dezelven gelegd: de ſchuld en ſtraf des volks waren deeze offerdieren toegerekend. Dus moesten zij als bezoedeld met de ſchuld des volks aangemerkt, en daarom buiten het leger verbrand worden: *alzoo heeft ook Christus*, zegt de Schrijver, *buiten de poort geleden, op dat Hij het volk zoude heiligen.* Hoe duidelijk wordt hier Christus geſteld tegen de oude offers! Hem werden de zonden des volks toegerekend: Hij werd als zon-

daar

daar geacht; beschouwd als een zondaar: dus moest Hij zonde en straf voor anderen wegneemen; dus hen herstellen in de gunst en vriendschap van God. Men behoeft hier wel alle de bijzonderheden niet te drukken: maar, het derde van vergelijking slechts in acht genomen zijnde, kunnen deeze woorden onmogelijk zeggen: Christus heeft de Jooden toegewijd tot het Christendom: dan zou in de daad de vergelijking van Christus met de oude offerdieren, welker lichaamen buiten het leger verbrand werden, niets moeten beteekenen. De spreekwijs *het volk te heiligen* zou geheel buiten het gewoon spraakgebruik moeten genomen worden; en er zou in 't geheel geen overeenkomst tusschen het beeld en de zaak, daar mede in vergelijking gebragt, gevonden worden.

Men vindt dus aan Christus onze *heiliging*, dat is, onze schuldverzoening, toegekend. Hij is het *die heiligt*, en wij zijn het die *geheiligd worden*; verzoend, van straf bevrijd en in Gods gemeenschap hersteld, zie Hebr. II: 11.; wij zijn *geheiligd door de offerande van zijn lichaam eenmaal geschied*, door welke Hij eindeloos *volmaakt heeft de genen die geheiligd worden* Hebr. 10, 14. Door *dit bloed des Nieuwen Testaments zijn wij geheiligd*

vs.

vs. 29. Moet dit alles ſlechts beteekenen: wij zijn gewijd tot omhelzing van het Christendom? moeten de woorden *door de offerande zijns lichaams, door zijn bloed*, niets meer zeggen dan *door Christus*, gelijk noodzaakelijk volgen moet wanneer *heiligen* zal beduiden tot het Christendom wijden? dan verliest men waarlijk, behalven het ſpraakgebruik, ook de natuurlijke kracht van de geheele ſpreekwijzen door bloed of door een offer te heiligen; te heiligen, niet ſlechts door eene edelmoedige opoffering van vooroordeelen en genoegens, maar door de offerande zijns lichaams, geheel en al uit het oog; en verklaart de Bijbelſche ſpreekwijzen naar een zelfs uitgedachten ſpreektrant. Integendeel, indien men recht doet aan de waare kracht van deeze ſpreekwijzen, dan worden wij gedrongen om in het lijden en ſterven van Christus eene plaatsvervangende Genoegdoening ter onze bevrijding te erkennen.

In dien zelfden zin wordt aan onzen gezegenden Verlosſer onze *reiniging* van zonden toegekend. Dit wordt niet verzwegen in die ſchoone lofrede op Jeſus Christus Hebr. I: 3., waar onder anderen wordt getuigd, dat Hij *de reinigmaking onzer zonden door zich zelven heeft te weeg gebragt. De reinigmaking van*

on-

onze zonde, de opheffing van fchuld en ftraf, de toelating tot Gods gemeenfchap, door plaatsbekledende Genoegdoening, ter verheerlijking van God, deeze heeft Jefus niet alleen gepredikt, betoogd, bevestigd, maar *te weeg gebragt, te weeg gebragt door zich zelven:* dit is immers meer dan aankondigen: dit ftelt immers den Heer Christus voor als de oorzaak, die door zijne plaatsbekledende Genoegdoening onze bevrijding zelf heeft daargefteld.

Met Paulus ftemt Johannes treffend overeen, als hij 1 Br. I: 7. zegt: *het bloed van Jefus Christus, den Zoon van God, reinigt ons van alle zonden.* Moet dit zeggen: Christus heeft ons inwendig beftaan verbeterd? waar toe dan de melding van *zijn bloed*, van zijnen offerdood? de vraag is hier niet alleen wat reinigen op zichzelven zou kunnen aanduiden, maar wat *reinigen door het bloed*, door den offerdood van Christus aanduidt? zeker dit kan niet anders te kennen geeven dan vergeving van zonde te weeg brengen; den toegang tot Gods gemeenfchap weder openftellen. Wil men zich hier van overtuigen, men lette, behalven op het fpraakgebruik, reeds voorheen geftaafd, nog op de gewoonte, waar in het is gegrond: *want alle dingen*

wor-

worden bijna door bloed gereinigd naar de Wet, en zonder bloedstorting geschied er geen vergeving Hebr. IX: 22: waarom ook de oude offeranden volstrekt vereischt werden om den toegang tot het oude Heiligdom te openen, en den Israëliten het rustig genot van Godsdienstige voorrechten te verschaffen; gelijk ook de toegang ten hemel door Jesus offer moest gebaand worden, zie vs. 23. Voorts vergeet men geheel, dat deeze reiniging der zonde aan het bloed van Christus wordt toegekend, wanneer men het hier vermelde voorrecht der Christenen beschrijft als de genadige kwijtschelding der zonde, door Christus aangekondigd: er wordt immers niet gesproken van de leer, maar van *het bloed van Christus*; behalven dat kwijtschelding der zonde eigenlijk door het woord *reinigen* niet wordt uitgedrukt; maar het gevolg is van de reiniging van zonde. Slaan wij dit alles gade, dan kan dit gezegde niets anders te kennen geeven, dan dat de Heere Jesus door zijnen dood de vergeving der zonde heeft te weeg gebragt; en deeze verzekering behoort zoo min tot de voormaalige zonden van Jooden en Heidenen van dien tijd, bij uitsluiting van alle volgende Christenen, als de overige stellingen van den Apostel, die

altijd waarheid blijven, en voor allen gewigtig zijn: ziet het geheel Hoofdftuk, en gij zult overal algemeene waarheid voor geheel het Christendom vinden, zonder dat de Apostel, of hier, of ergens elders in dit Hoofdftuk, eenen wenk geeve van alleen voor Christenen van dien tijd te fpreeken.

Bij deeze gelegenheid dient ook iets gezegd te worden van een ander gezegde, dat eene niet minder duidelijke verklaring geeft omtrend het waare oogmerk van Jefus gehoorzaam lijden en fterven: ik bedoel dat van Petrus 1 Br. I: 2., die zijne Lezeren noemt: *uitverkorenen naar de voorkennisfe Gods des Vaders, tot de gehoorzaamheid en befprenging van het bloed van Christus*; waar mede, wat de zaak betreft, overeenkomt het geen wij vinden Hebr. XII: 24. te weeten, dat de Christenen gekomen zijn *tot het bloed der befprenging, dat betere dingen fpreekt dan Abel.* Bij de oude befprengingen van perfoonen of zaaken werd het bloed of de asch der offerdieren aangemerkt als zijnde het bloed of de asch van zoenoffers, op welken de fchuld der offeraaren was overgedragen; en de befprengingen moesten ftrekken om perfoonen of zaaken te ontzondigen, en vrij van fchuld en ftraf te ftellen, om welke reden befpren-

gen

gen en reinigen — niet befprengen, en niet reinigen verbonden gaan, en het oirfpronglijk woord (ῥαντίζειν) voor verzoenen, ontzondigen, en reinigen genomen, of daar door verklaard wordt; zie Exod. XXIX: 21, 37. Num. XIX: 13, Ps. L: 7. Wij moeten dus, indien wij aan de waare kracht van deeze gezegden zullen recht doen, ons den Heer Jefus voorftellen als een zoenoffer, op wien de zonden en ftraffen van menfchen zijn overgedragen; en wiens verdienften op ons worden overgebragt om ons te ontzondigen en te bevrijden. Zoo kon dan Paulus zeggen: *wij zijn gereinigd* (ἐρραντισμένοι) *van eene kwaade confcientie*; eigenlijk, *door befprenging zijn wij bevrijd van* enz. Hebr. X: 22.; trouwens, wanneer de fchuld en ftraf der zonde is weggenomen; wanneer men zoo befprengd is, om in den trant van Paulus te fpreeken, dat men eenmaal gereinigd zij, dan houdt het verwijtend geweten der zonde op, zie vs. 2. Alle deeze voorftellen loopen dus geheel uit ter bevestiging van de leere der Genoegdoening.

En wanneer men het gezegde aangaande het befprengend bloed van Christus onder de aandacht houdt, dan zal men ras verftaan wat Johannes bedoele, wanneer Hij Jefus

Christus niet alleen eerbiedigt als *den getrouwen getuige*, die ons het geen Hij van den Vader gehoord had, geleerd en bevestigd heeft, maar als dien, *die ons van onze zonden heeft gewasſchen in zijn bloed:* men zal beſeffen, dat hij ons Jeſus voorſtelt als den Verzoener onzer zonde, die onze ſchuld heeft uitgedelgd, onze ſtraffen weggeruimd door zijnen heilvollen dood; en wanneer men dit beſeft, zal men zich niet verwonderen, dat de liefderijke en gevoelvolle Apostel zich bij dit denkbeeld als verliest in de liefde van Jeſus Christus, geheel in vuur raakt, naar woorden zoekt om zijn gevoel te ontlasten; en eindigt in de ſchoonſte lofzegging, die een dankbaar hart ooit kan ontboezemen, zie Openb. I: 5, 6. Hoe zwak, hoe minbeduidend worden de woorden van Johannes, indien men weigert, met hem, de verzoening zijner zonden aan den plaatsbekledenden dood van Jeſus dank te weeten. Men vergelijke H. VII: 14., waar de zaligen voor den dag treeden, als zulken, die *zich gewasſchen hebben in het bloed des Lams.* Ik betuige niet te weeten, wat dit zeggen zal, indien men met Johannes in den voorheen verklaarden zin niet erkenne: het bloed van Jeſus Christus reinigt ons van alle zonden.

Het

Het gezegde toont, dat de Bijbelfche voor-
tellen omtrend de leer der Verzoening niet
zoo zeer uit een loopen, als zommige ons wel
zouden willen doen gelooven; en deeze een-
paarigheid, omtrend de hoofdzaak, ook dan
wanneer de Apostelen zich van verfchillende
uitdrukkingen en fpreekwijzen bedienen, is
uitnemend zeer gefchikt, om onze overtui-
ging aangaande de zekerheid van 's Midde-
laars Genoegdoening te verfterken.

En wilt gij, bij de overweging van nog
enige andere getuigenisfen, een nieuw be-
wijs voor die eenftemmigheid, herinner u
an, Lezer, dat eigenlijk het geen door de
oude zoenofferen bewerkt werd, de afwen-
ding der gedreigde ftraf, *verzoening* werd ge-
noemd. Bij zommige gelegenheden moesten
e Israëliten, tot genoegdoening verpligt,
en zeker *losgeld* betaalen, het welk de plaats
bekleedde van een verzoenoffer, hen van de
ftraf bevrijdde, en daarom ook *verzoening*
hette. Van daar wordt in 't algemeen eene
verzoening genoemd de genoegdoening aan
e gedreigde ftraf, het zij die door *offer-
bed* of *losgeld* mogt worden uit den weg
geruimd. Met reden wordt daarom door on-
e Nederlandfche Bijbeltolken, het oor-
fronglijk woord *verzoening* dan eens door

 los-

losgeld, dan eens door *rantsoen*, en dan ook weder, met behoud van den meest gewoonen zin, door *verzoening* overgebragt. Overal is het denkbeeld van afwending van gevreesde onheilen, door tusschenbeiden komende genoegdoening, de hoofdzaak. Men zie Exod. XXI: 8, 30, Num. XXXV: 31, Job XXXIII: 24, Ps. XLIX: 8, 9, Spr. XIII: 8, Jes. XLIII: 3, 4., en men zal tevens veel lichts verspreid zien over de woorden *λυτρον*, *λυτροω*, *λυτρωσις*, *ἀπολυτρωσις*. De Grieksche Overzetters gebruiken ze voor כפר, en verwisselen ze met *ἐξιλασμα* enz.; terwijl de Hebreeuwen כפר en פדיון afwisselen. Eene aandachtige vergelijking van deeze plaatsen in den oirspronglijken Tekst en deszelfs Grieksche Overzetting kan er den oplettenden van overtuigen.

Houdt men deeze aanmerking in het oog, dan kan het niet duister blijven, hoe de dood van Christus als een *losgeld* en *rantsoen*, hoe de door Hem gestichte Verzoening als eene *verlossing* kan voorgesteld worden; want hoe zeer de denkbeelden van offerbloed en losgeld, verzoening of vrijkoping, ook moogen schijnen te verschillen, zij loopen, wanneer men let op het Bijbelsch spraakgebruik, niet zoo zeer uit één; maar geeven in de zaak het zelfde

te

te kennen: voldoening is de hoofdzaak, en daarop gegronde bevrijding van ſtraf en herſtelling in de gunst van God, het gevolg.

Na alles wat reeds voor de leer der Verzoening is aangevoerd, behoeft het naauwlijks gezegd te worden, dat de erkendnis van 's Middelaars Genoegdoening niet afhangt van eenige woorden; ook niet van de woorden *rantſoen* en *verlosſing*. De Protestantſche Godgeleerden zijn ook niet gewoon op deeze woorden zoo aan te dringen, dat zij meer toonen op te hebben met het zinnebeeld, onder het welk de waarheid wordt voorgeſteld, dan met de zaak zelve, en zij gelooven zoo goed, als iemand, die van hun verſchilt, dat zulk eene handelwijze zou aanloopen tegen alle regelen van goede uitlegkunde; maar het is hun ook even min geloofbaar, dat men het gebruikte zinnebeeld zou moeten aanmerken, als niet gebezigd; hetzelve over 't hoofd zien; en het deszelfs eisch, bij het bepalen der beteekenis, niet zou moeten geeven: zoo moet men eene willekeurige uitlegging voortbrengen, en alle regelen van Uitlegkunde uit het oog verliezen.

Niemand trekt in twijfel, of de woorden *λυτρόω*, *λυτρώσις*, *απολυτρώσις*, geeven somtijds ſlechts in 't algemeen *verlosſen* en *verlos-*

fing te kennen; maar de vraag is, in wat zin de dood des Middelaars een *rantfoen* genoemd wordt? in welke beteekenis de *verlosfing* (λυτρωσις en ἀπολυτρωσις) van den Middelaar wordt afgeleid? en hier vorderen de regelen eener goede uitlegkunde, dat men niet de woorden op zich zelven befchouwe, maar de fpreekwijzen gadefla, in welken zij geplaatst worden; en, zonder te veel te hechten aan het zinnebeeld, de beteekenis, welke het, naar het bewezen Bijbelsch fpraakgebruik, hebben *kan*, en dikwijls hebben *moet*, in acht neeme, en laate gelden, overal, en waar het door den famenhang, den eisch der geheele fpreekwijze, en de vergelijking van andere plaatfen, gevorderd wordt. Zij, die anders denken, zijn immers ook gewoon, daar zij erkennen, dat de oirfpronglijke woorden zomtijds van vrijkoping door losgeld gebezigd worden, deeze bijzonderheden gade te flaan, om te bepaalen, waar in 't algemeen de beteekenis van verlosfing flechts behoort aangenomen te worden, en zij zullen derhalven deezen regel van Uitlegkunde hier wel willen laaten gelden.

Dit brengt mij tot de nadere overweging van die plaatfen, welke den Heer Jefus voorftellen, als ons plaatsvervangend *rantfoen*, aan

aan wien onze *verlosfing* moet worden toegekend.

Hier verdient aanmerking 1 Tim. II: 6., waar van Jefus den Middelaar Gods en der menfchen wordt gezegd, dat Hij *zich zelven gegeven heeft tot een rantfoen voor allen;* niet alleen ter verlosfing, ter bevrijding van allen (*λυτρώσιν, ἀπολυτρώσιν πάντων*): maar tot een *λυτρόν, ὑπὲρ πάντων*, *rantfoen voor allen*, en wel tot een *ἀντίλυτρον*, tot zulk een *rantfoen*, waar door de borg het zelfde leed moet ondergaan, als de geen, die door hem verlost wordt: tot een plaatsvervangend rantfoen. Indien dit alles flechts beteekenen zal: Jefus heeft in den dienst van anderen zijn eigen leven opgeofferd, dan moet men niet alleen de teekening van Jefus dood, als een rantfoen, als een plaatsvervangend rantfoen voorbijzien, maar ook der geheele fpreekwijs zich tot een plaatsvervangend *rantfoen voor anderen te ftellen*, geweld aandoen. De Israëller gaf het losgeld in plaats van het verbeurde leven: de verzoening zijner ziel, om in zijn eigene plaats te treeden, en hem te bevrijden. De zoenoffers betraden de plaats der offeraaren: wanneer wij dus hooren van een rantfoen *voor anderen gegeven*, dan moeten wij denken aan eene plaatsbekle-

 den-

dende verzoening, verg. Gen. XXII: 13, Exod. XXI: 23—27, Jof. II: 14, 2 Sam. XVIII: 33. waar de Griekfche Overzetters ἀντι hebben in plaats van תחת. Uit het Nieuwe Verbond zal ik flechts aanvoeren Matth. II: 22, V: 38, Luc. XI: 11, Rom. XII: 17. Wanneer wij dus van Jefus leezen, dat Hij zich heeft *gefteld tot een rantfoen voor allen*, ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, of tot een *rantfoen voor veelen*, λυτρόν ἀντὶ πολλῶν, gelijk er is in de aangehaalde plaatfen Matth. XX: 28, Marc. X: 43., dan is men gedrongen, zonder het zinnebeeld te ver te willen trekken, Hem te erkennen als dien, die aan Gods Gerechtigheid voor anderen genoeg gedaan, en daar door bevrijding en leven voor hun uitgewerkt heeft. Hoe kan het geeven van het Euangelie, om menfchen uit de magt der zonde te trekken, in deeze fpreekwijze gevonden worden? dan kon het ook van de Apostelen gezegd worden: zij hebben zich zelven gegeven tot een plaatsvervangend rantfoen (want die beteekenis eischt het woord ἀντίλυτρον) voor allen; dan nergens heb ik dit gevonden in de Schriften des Nieuwen Testaments.

Uit het gezegde laat zich reeds vermoeden, in welken zin onze verlosfing aan Jefus wordt

wordt toegekend; en, ter bevestiging van dit gegrond vermoeden, leeze men flechts de volgende taal van Petrus, 1 Br. I: 18, 19. *Wetende dat gij niet door verganglijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uwe ijdele wandeling, die u van de vaderen is overgeleverd, maar door het dierbaar bloed van Christus, als eens onbeſtraflijken, en onbevlekten lams.* Of zou men het daar voor moeten houden, dat, volgens deeze woorden van Petrus, Christus ons verlost hebbe van de dienstbaarheid der zonde, op dezelfde wijze, gelijk een Held, die zijn leven waagt voor het Vaderland, aan zijne Landgenooten bevrijding aanbrengt? Zou Petrus in deeze woorden verzekeren, dat Christus de menſchen van den ſlaafschen dienst van Moſes, van de zonde en de verdiende ſtraf bevrijd heeft, zoo door het inſtellen van eenen gezuiverden Godsdienst, als door de algemeene aankondiging van vergiffenis? dit kan wel niet zijn: ik beroep mij niet op het woord λυτρόω afzonderlijk, ik weet: dit kan in 't algemeen *verlosſen* beteekenen: maar op de gantſche ſpreekwijze: *verlosſen door het bloed*, door den offerdood van Christus: dit kan immers niet zeggen door het inſtellen van den besten Godsdienst, door de aankondiging van vergeving: waar

waar wordt ooit van het bloed van Christus in dien zin gesproken? daar en boven, dit bloed van Christus wordt hier aangemerkt, als de prijs onzer verlossing; en wordt daarom genoemd een *dierbaar*, een kostbaar *bloed*, *αἷμα τίμιον*. Wie kan dan anders denken, of dit bloed zij aan te merken, even gelijk de oude losprijzen: het was eene voldoening ter onze bevrijding? wie denkt dit niet te liever, daar, volgens het boven aangewezen spraakgebruik, losgeld en offerbloed, verlossing, vrijkoping en verzoening zich zoo ligt en zoo wel vereenigen laaten? Men merke hier bij op, dat het bloed van Christus tegen het oud Israelitisch losgeld als een zeer kostbaar bloed wordt overgesteld, en vergeleken met vergangliјke dingen zilver en goud; welke vergelijking of niets beteekent, of te kennen geeft, dat onze verlossing tot het bloed van Christus in het zelfde verband staat, als ouwlings losgeld en verzoening. Komt dit alles iemand te zwak voor, men leeze dan het bijvoegsel, waar in het bloed van Christus wordt aangemerkt als zijnde (ὡς) niet slechts van eenen Leermeester, die zijn onderwijs bevestigt, van eenen Weldoener en Vriend, van eenen Held, die kloekmoedig het leven waagt (bij niemand minder komt

komt het bloed van een lam te pas); maar *van een onstraflijk en onbevlekt lam*; met toespeling op het Paaschlam, of in 't algemeen op de dagelijksche offerlammeren (zie Exod. XII: 5. Num. XXVIII: 3.), als zijnde derhalven het bloed van een offerlam; en moetende op dezelfde wijze ter verzoening strekken. Het oirspronglijk woord, dat ik hier vertaale *als zijnde*, strekt toch dikwijls, om de waarheid van een zaak te kennen te geeven, of het bedoelde derde van vergelijking aan te wijzen; zie Matth. XXI: 26. Marc. XI: 32. Joh. I: 14. 2 Cor. II: 17. V: 20. Philip. II: 8. 2 Petr. I: 3. De oude offerlammeren droegen de zonden der offeraaren, en strekten, in die betrekking, ter verzoening, ter afwending van straf, of, gelijk men het ook kan uitdrukken, ter verlossing: in dien zelfden zin zijn wij door Jesus verlost: zijn bloed is de prijs, de genoegdoening, door welke ons vergeving wordt aangebragt. Dit zijn geen vergezogte gevolgen uit zinnebeeldige voorstellen — maar stellingen, die zich, bij eenig nadenken over de woorden van Petrus, als van zelven aanbieden, ja opdringen.

Laat ons nu Paulus hooren: in twee gelijkluidende plaatsen zegt hij ons, dat wij in Jesus hebben *de verlossing door zijn bloed, namenlijk*

lijk de vergeving der misdaaden, of, dat het zelfde is, *der zonden* Eph. I: 17. Col. I: 14. Onze verlossing wordt hier beschreven, niet als eene bevrijding van zedelijk bederf, niet als eene ontrukking aan de heerschappije der zonde; maar als eene vergeving der misdaaden, door Jesus aangebragt, als eene ontheffing van welverdiende straffen, door Jesus verworven; en wij hebben dit aan Jesus te danken, niet slechts als Leeraar, als Leeraar van eenen beteren Godsdienst. Neen, wij hebben die *door zijn bloed.* En wat zal die geheele spreekwijs *verlossing*, dat is, vergeving der misdaaden *door het bloed*, dat is, door den offerdood van Jesus, nu beteekenen, zo niet, dat Jesus door zijnen dood, als eenen waaren verzoendood, onze bevrijding van straffen hebbe uitgewerkt.

De Apostelen merken dus het lijden en sterven van Jesus aan als het middel van onze verzoening, als den prijs van onze verlossing; en het is van hier ook afteleiden, dat zij ook zomtijds onze verlossing en verzoening vergelijken bij eene *koping* tot een hoogen prijs: dus voert Paulus den Christenen te gemoet: *gij zijt duur gekogt*, eigenlijk, gekogt voor eenen hoogen prijs (τιμῆς ἠγοράσθητε) 1 Cor. VII: 23; het geen zeker meer zeggen wil, dan alleen dit: als Christenen kunt gij als vrij-

vrijgemaakten worden aangemerkt! want om niet te zeggen, dat, bij deeze uitlegging, de duure koping, koping voor eenen prijs, geheel wordt uit het oog verloren, zoo vergelijke men Hoofdst. VI: 20., waar, uit dit voorrecht der Christenen, dit gevolg wordt afgeleid, dat hun lichaam en ziel beide Gods zijn, en dat zij derhalven in ziel en lichaam God behooren te verheerlijken; vooral verdient hier aanmerking Gal. III: 13. *Christus heeft ons verlost*, eigenlijk vrijgekogt (*ἐξηγόρασεν*) *van den vloek der Wet*, dat is, Hij heeft ons verlost van de straf, door de Wet vastgesteld, verg. vs. 10.; en hoe heeft Jesus dit gedaan? daar voor heeft Hij een verzoenoffer geleverd, een rantsoenprijs opgebragt; en welke was dan die prijs, dat offer? *Hij is een vloek geworden* voor ons; dat is, Hij werd voor ons een vervloekte, een die den vloek droeg, door ons verdiend (*καταρα* pro *ἐπικατάρατος*), verg. het vervolg: *vervloekt is een iegelijk* enz. Of zouden die woorden, Christus is een vervloekte geworden, slechts naar Joodsch Mosaischen spreektrant beteekenen: Hij is gekruist? maar de bedreiging vs. 10. beteekent immers niet, dat de minste overtreding met den kruisdood zal gestraft worden. De geduchte

uit-

uitspraaken Deut. XXVII: 17—26. zeggen immers niet, dat de overtreders in elk geval gekruist zullen worden. Vervloekt te zijn staat in tegendeel over tegen gezegend te zijn, Deut. XXVIII. zie ook Hoofdst. XI: 26—29.; ook is dezelfde tegenstelling van vloek en zegen, zie vs. 8—10, 14. Trouwens indien die uitspraak, Christus is een vloek geworden, beduiden moet, Christus is gekruist, waartoe dan de volgende bevestiging: want *vervloekt is een iegelijk die aan het hout hangt*. Nu daardoor, dat Christus onze straf in onze plaats gedragen heeft, of een vervloekte voor ons geworden is, heeft Hij ons vrijgekocht van den vloek der wet; en zoo worden wij van den vloek ontheven, verg. Rom. VIII: 1, 33, 34.; de woorden, zoo als zij daar liggen, kunnen ook niet alleen beteekenen; Christus is als een overtreder der Wet veroordeeld (te weten onder Gods bestel, door de Jooden); want dit kan niet voldoen aan de geheele spreekwijze: *een vloek worden voor ons*, zoo dat wij dan van den vloek zijn vrijgekocht. Dit ziet niet slechts op eene onbillijke veroordeling der Jooden, maar op eene straf, die wij verdiend hadden; en uit deeze verlossing van den vloek der Wet vloeit ook de zegen der Heidenen, zie vs. 14.; wij moeten

ten dus denken aan eene plaatsbekleedende Genoegdoening. Hier op komt alles neêr wat die voorſtellen, welke van den ouden offerdienst hunne bijzondere uitdrukkingen ontleenen, ons te kennen geeven.

Ik zou hier bij berusten, maar nog eenige ſamenhangende betoogen en opzetlijke tegenſtellingen in den brief aan de Hebreen zijn te merkwaardig, om ze hier geheel voorbij te gaan. Ik begin met de twaalf eerſte verſen van Hoofdſt. IX.

Het oude Heiligdom had twee bijzondere tenten: de eene, *het Heilige*, ſtond dagelijks open voor de Priesteren, ter volvoering hunner bediening. In de andere, *het Allerheiligſte*, ging alleen de Hoogepriester, eenmaal in het jaar, niet zonder offerbloed, voor zijne zonden, en die des volks, zie vs. 1 — 7. Deeze aanmerkelijke ongelijkheid beduidde, dat de weg ten Heiligdom (waar door de hemel werd verbeeld, naar vs. 24.) nog niet vrij en onbelemmerd open was, zoo lang de eerſte tent, met den ouden ongenoegzaamen offerdienst, nog ſtand greep, zie vs. 8. Trouwens deeze deed den toenmaligen tijd kennen, als eenen tijd van onvolkomene verzoening, want de dagelijkſche offers konden de zonden niet volkomen verzoenen, maar

 brag-

bragten alleen de uiterlijke vrijverwerving van lichamenlijke ſtraf te weeg, en bevestigden aan het Joodſche Volk hunne Godsdienſtige voorrechten, zie vs. 9, 10. De reden, dat het Allerheiligſte nog ſteeds geſloten bleef, en alleen voor den Hoogepriester, op grond van een toegebragt algemeen zoenoffer, voor een' korten tijd openſtond, is dus te zoeken in het ongenoegzaame der oude offeranden tot eene volkomene verzoening. — Bij Christus is nu alles geheel anders. *Hij is eens* en vooral *in het* waare *Heiligdom* (den hemel, zie vs. 24.) *ingegaan*, om altijd daar te blijven. Van waar dan die verandering? Is Jeſus dan niet door de eerſte tent binnengetreden? Hebben zulke ontoereikende offers, als de Hoogepriesters bragten, Hem den toegang niet gebaand? Neen, *Hij is met zijn eigen bloed* verſchenen, na dat Hij *een eeuwige verlosſing had te weeg gebragt*, zie vs. 11, 12. Eene eeuwige, altijdgeldende verlosſing en verzoening, door Jeſus te weeg gebragt, ſtaat hier tegen over de dagelijkſche offeranden, die niet volkomen konden verzoenen, en daarom den toegang tot het Allerheiligſte beletteden. Hier na is Jeſus binnengetreden met zijn eigen bloed, en dit wordt geſteld tegen over het jaarlijksch

zoen-

zoenoffer van den Hoogepriester, op grond waar van Hij het Allerheiligste binnentrad: zoo ook is Jesus op grond van zijn volbragt zoenoffer ten hemel binnengetreden.

Hoe duidelijk liggen in dit voorstel deeze twee zaaken: 1.) Christus heeft eene waare, volkomene, en altijdgeldende verlossing daargesteld, waar door het geweten volkomen wordt bevrijd van de billijke vrees voor Godlijke straffen; 2.) de dood van Christus is de grond, op welken Hij ten hemel binnen is getreden, om ons welzijn te behartigen, en zoo verschijnt dan hier het lijden en sterven van Christus, als zoo zeker eene verzoening voor onze zonden, als de dagelijksche zoenoffers; als zoo zeker de grond, waar op ons heil door Jesus in den hemel wordt bevorderd, als het offerwerk van den grooten Verzoendag de grond was van het Hoogepriesterlijk voorgebed. Gewigtig bewijs voor de leer van 's Middelaars Genoegdoening! Men kan de kracht daar van niet ontgaan, door aan te merken, dat wij hier eene bloote zinspeling hebben op het offerwerk van den Grooten Verzoendag. Wij hebben hier eene tegenstelling, waar bij steeds de verzoenende kracht van Jesus lijden en sterven ondersteld wordt; eene tegenstelling

der oude verzoeningen met de verzoening van Jesus; van de ongenoegzaamheid der eerste, en de algenoegzaamheid der laatste; en, aan het tegengesteld vermogen der oude offeranden met die van Jesus, wordt een tegengesteld besluit verbonden, aangaande de verschillende uitwerking van beiden: dit alles is zoo weinig bij bloote zinspeling te verstaan, als het dagelijksch offerwerk in het Heilige, en de ingang van den Hoogepriester in het Allerheiligste, bij bloote zinspeling, zonder wezen, zonder daadzaak verstaan kan worden.

Maar is het wel zoo, dat Christus eene eeuwige, en altijdgeldende verlossing heeft aangebragt? Om dit te bewijzen beroept zich Paulus op twee gevallen uit den Israëlitischen offerdienst, en trekt daar uit een zeer gewigtig gevolg, zie vs. 13, 14. *Het bloed van stieren en bokken pleegt de Israëliten te heiligen tot uitwendige reinheid.* De dood der offerdieren, in de plaats des schuldigen gestraft, nam de bedreigde straf weg; zoo dat de Israëliet, voor wien dit offer werd toegebragt, nu uitwendig rein en heilig werd, bevrijd van de gedreigde lichamenlijke straf, en gerechtigd tot de voorrechten van Israëls Kerk- en Burgerstaat. Dit zelfde wordt ge-

steld

ſteld van *de asch der jonge koe, beſprengende de onreinen.* Hier verdient opmerking, dat hij, die deeze koe, of haare asch aanraakte, daar door onrein werd, om dat de onreinheden, welke zij of haare asch wegnemen moest, gerekend werden op haar te rusten, en zich aan haare asch mede te deelen. Deeze asch nu, na dat zij opgezameld was, werd geſprengd op de onreinen, die door overtreding bezoedeld waren, en reinigde hen uitwendig; zoo dat zij met den reinen mogten omgaan, en onder Gods volk bij het genot van veelerlei voorrechten verblijven; terwijl zij dood en uitroejing ontgingen, zie Num. XIX. Hier tegen ſtelt nu de Schrijver over den dood van Christus. Zijn dood *reinigt het geweten van doode werken;* beneemt ons het gevoel van ſtrafwaardigheid; het pijnlijk beſef van zonde en dood, te weten, door het wegneemen der ſtraffen, verg. vs. 9. en Hoofdſt. X: 2. Dit doet niet ſlechts de leer, maar het bloed van Christus. Dit doet het bloed van Christus, als offerbloed, dat de verdiende ſtraffen wegruimt; als bloed van dien, *die zich zelven Gode onſtraffelijk heeft opgeofferd:* dit is toch wel geen ledig bijvoegſel. Het is eene aanwijzing, in welke betrekking het bloed van Christus onze Verzoening

ning uitwerkt. Het is het bloed eens onstraflijken en onbevlekten lams; het bloed der Verzoening; een plaatsvervangende offerdood, als zoodanig geschikt, om de gedreigde straffen af te wenden. Hoe duidelijk spreekt deeze tegenstelling voor de leer der Verzoening! zonder dezelve wordt zij geheel onverklaarbaar; ja hier is meer dan tegenstelling: van de kracht der oude zoenoffers wordt besloten tot de meerdere uitwerking van den dood van Jesus. Ik behoef eigenlijk de meerdere kracht van Jesus verzoendood niet te bewijzen, en ga dus de verschillende uitleggingen omtrend *den eeuwigen Geest* met stilzwijgen voorbij. Alleen moet men opmerken, hoe in zoortgelijke besluiten de onderwerpen van vergelijking in een zeker derde moeten overeenkomen, zoo is het in alle zoortgelijke gevolgtrekkingen van de kracht van het eene onderwerp, tot die van het andere, zie slechts in dezen zelfden Brief Hoofdst. II: 2—4, X: 28, 29, XII: 25. Er moet dan hier overeenkomst zijn tusschen het bloed der offerdieren, de asch der jonge koe, en het bloed van Christus. Die overeenkomst kan geene andere zijn dan deeze: even gelijk de dood der offerdieren, en de asch der jonge koe, uit kracht van plaats-

ver-

vervanging, eene uitwendige onſtraflijkheid bezorgde, in die zelfde betrekking bezorgt ons de plaatsvervangende dood van Christus eene waare en volkomene onſtraflijkheid; en zoo ligt er dan gronds genoeg in deeze woorden, om tot de plaatsbekledende Genoegdoening van Jeſus te beſluiten.

En daar nu Christus, door zijn altijdgeldend zoenoffer, het ongenoegzaame der oude zoenofferen overvloedig heeft vergoed, en eene eeuwige verlosſing, eene waare en geheele onſtraflijkheid heeft te weeg gebragt, zoo *is Hij de Middelaar des Nieuwen Verbonds*, het welk de belofte heeft van eene volkomene vergeving der zonde, welk ſtuk Hoofdſt. VIII. was begonnen voorgeſteld te worden; zoo dat, zijn *dood tusſchen beide gekomen zijnde, tot verzoening der overtredingen, die onder het Oude Verbond waren*, en toen onverzoend bleven, maar onder de Godlijke verdraagzaamheid vergeven werden (Rom. III: 25.), *de genen, die* ter omhelzing van het Christendom *geroepen zijn*, *de belofte* van den hemel en zijne zaligheid *ontfangen*, zie vs. 15. Op grond van het voorheen betoogde aangaande de kracht zan Jeſus Zoenoffer, wordt hier geſteld, dat zijn dood ſtrekt tot verzoening der overtredingen, die onder het Oude Ver-

 bond

bond waren, en toen onverzoend bleven: hoe is het nu mogelijk, de verzoening van Jesus anders op te vatten, dan in den eigenlijken zin, daar zij de plaats betreedt der oude ongenoegzaame verzoeningen, die, ongetwijfeld, in eenen eigenlijken zin, voor verzoeningen moeten gehouden worden; en daar zij uitwerkt, wat die niet konden uitwerken. Hoe men ook het woord ἀπολύτρωσις hier mooge vertaalen, het geen, mijns oordeels, zeer wel is overgebragt door *verzoening*, om dat volgens het voorheen gezegde *verzoening* en *verlossing* op één uitloopen, dit blijft altijd duidelijk: 's Middelaars dood strekte om de straf op te heffen van overtredingen, welke voorheen door geen offers verzoend werden: dit besluit wordt onvermijdelijk, daar door onverzoende overtredingen onder het Oude Testament niet slechts gedacht wordt aan zoortgelijke zonden; maar aan die zelfde toen begaane overtredingen; want dit eischt de samenhang, volgens welke in die overtredingen eene onvermijdelijke belemmering lag voor den toegang ten heiligdom, welke nu was opgeheven; en zeker kan de dood des Middelaars, aangemerkt als bevestiging zijner leer, geen invloed hebben op de gepleegde overtredingen van vroe-

ge-

gere eeuwen; terwijl zij zeer wel *ter genoegdoening* voor zulke overtredingen ſtrekken kan. — Meent iemand, *verzoening der overtredingen, onder het Oude Verbond*, beteekene verlosſing van de ſlaafſche vrees, die toen plaats had op begaane overtredingen, hij dient dan die beteekenis der ſpreekwijze bondig aan te toonen. Door welk eene redenkunſtige figuur zal men toch uit *overtredingen, die onder het Oude Testament waren*, vrees voor ſtraffen, ſlaafſche vrees voor ſtraffen maaken; hoe zal uit die opheffing van ſlaafſche vrees, de belofte der eeuwige erve afgeleid worden? Het waarſchijnlijkst vermoeden zou nog zijn, dat hier eene volksverlosſing der Joodſche Natie bedoeld wordt en dat derhalven de vrucht van den dood van Jeſus zich hier alleen tot de Jooden uitſtrekte; maar dan zou men alle andere getuigenisſen moeten uit het oog verliezen, zie vs. 27, 28.; ook deeze uitzondering kan derhalven niet gelden; en de leer van 's Middelaars Genoegdoening, die hier zoo helder doorſtraalt, daar door niet minder wigtig gemaakt worden.

Ik ga voorbij, hoe de noodzaaklijkheid van Jeſus dood, ter bevestiging des Nieuwen Verbonds en ter opening van den toegang ten hemel, voorts vs. 16—23. wordt voorgeſteld:

want het geen Paulus hier zegt is reeds gedeeltelijk in aanmerking gekomen, en zal nog verder te ſtade komen: de vereerende tegenſtelling tusſchen het ééne offer van Christus, en de jaarlijksch herhaalde Hoogepriesterlijke offeranden vs. 24—28, zal mij nog gelegenheid geeven tot een paar aanmerkingen ter bevestiging van de leer der Verzoening: ziet hier dezelven!

Vooreerst: Christus is eens, en vooral, *in de voleinding der eeuwen geopenbaard, om de zonde te niet te doen door zijn zelfs offerande.* Hoe *te niet te doen?* Door derzelver verdoemende kracht weg te neemen; derzelver ſchuld en ſtraf op te heffen: *de zonde te niet doen* kan toch wel niet heeten, het geheel denkbeeld van ſtrafwaardigheid uit den weg ruimen: dit deed immers de Hoogepriester niet, wanneer hij jaarlijksch in het Heiligdom inging met vreemd bloed; en tegen zijn offerwerk wordt toch hier het offer van Jeſus geplaatst. Aan het bederf der zonde, noch aan eene opheffing daar van door zijne leer en genade, kan hier ook wel niet gedacht worden. Immers van Jeſus leer wordt niet geſproken, maar van *zijn zelfs offerande*; en wel van die, geſteld tegen het vreemd offerbloed, op grond van 't welk de Hoogepriester jaarlijksch inging in

in het Allerheiligſte. Daar en boven, dat Jeſus *niet dikwijls heeft behoeven te lijden van de grondlegging der wereld af, maar in eens de zonde te niet gedaan heeft door zijn zelfs offerande*, onderſtelt, dat zijn offerande betrekking hebbe tot de zonde, van de grondlegging der wereld af gepleegd, welke eenmaal gepleegd zijnde, immers niet meer, als niet bedreven zijnde, konde verhinderd worden. *Te niet doen* is derhalven hier van verdoemende kracht berooven. Dit doet het lijden en ſterven van Christus, als plaatsvervangend zoenlijden; niet als edelmoedige opoffering alleen, maar als offerande zijns lichaams, als zoenoffer, dat, in die betrekking, kracht oeffent met opzicht tot de zonde van de grondlegging der wereld af; en daarom komt het lijden van Christus hier ook niet ſlechts voor als eene verklaring der Godlijke gunst; want hoe kon het dan kracht oeffenen, eer het plaats had. Het zou dan ook niet waar zijn: Christus heeft niet dikwijls behoeven te lijden. Neen, in tegendeel, Hij heeft dan wel dikwijls, zeer dikwijls behoeven te lijden, om het vreesachtig hart der zondaars, door verklaring der Godlijke liefde, gerust te ſtellen.

Ten anderen. Christus offer is volſtrekt een

een plaatsbekledend offer. *Hij is geofferd om veeler zonden te draagen*, (εἰς τὸ ἀνενεγκεῖν κ. τ. λ.). Dewijl hier van *offeren* gefproken wordt, zoo moet de beteekenis van zonde *draagen*, voorheen reeds geftaafd, ook hier gelden. Men zegge niet: dit is woordenziffterij, de Schrijver bedoelt niets bijzonders bij deeze uitdrukking, hij heeft het denkbeeld van het wegdoen der zonde voor den geest: want hoe weet men dit? moet men de bedoeling des Schrijvers niet uit zijne woorden opmaaken? Behelst het denkbeeld van het *wegdoen der zonde* niet zelf de opheffing van de verdoemende kracht der zonde? en ftrookt daar mede het denkbeeld van eene plaatsvervangende offerande niet zeer uitnemend? de dood van Jefus moet dus aangemerkt worden als een plaatsbekledend zoenoffer. Hier uit wordt nu afgeleid, dat Christus zonder zonde zal gezien worden van de genen, die hem verwagten tot zaligheid. Heeft hij eenmaal veeler zonden *gedragen*, geboet, verzoend, hoe natuurlijk, dat Hij andermaal *zonder zonde* gezien worde, na dat Hij eene eeuwige verlosfing heeft te weeg gebragt; dan, hoe kan dit alles verftaan worden, zo men Jefus niet erkent als Borg van zondaaren, wien eenmaal de zonden van anderen toe-

ge-

gerekend waren, die daar voor volkomen geboet heeft, en dus de zonden verzoend, zoo dat men Hem nu, na dit volbragt zoenoffer, *verwagten* kan *tot zaligheid?*

Intusſchen is het onderſcheid, tusſchen de eene offerande van Christus, en de jaarlijks Hoogepriesterlijke offeranden, zoo aanmerkelijk, dat er nader bij verdiende ſtilgeſtaan te worden. Dit doet Paulus Hoofdſt. X; en ook hier uit is veel ter bevestiging van de leer der Verzoening af te leiden.

Tot goed verſtand der hier voorkomende ſpreekwijzen merk ik aan, dat *τελειωσαι*, *καθαριζειν* en *ἁγιαζειν* hier van eene gelijkluidende beteekenis zijn, en te kennen geeven, door een offer de ſtraf der zonden af te wenden, zonden te verzoenen: vs. 1. wordt gezegd, dat de jaarlijkſche offeranden niet konden *volmaaken*, *τελειωσαι*, *volkomen verzoenen de genen* enz.; vs. 2. wordt geſteld, dat zij, *die eenmaal gereinigd geweest zijn* (*κεκαθαρμενοι*), *geen verwijt der zonde meer gevoelen*; dus heeft dan *reinigen van zonde* ten gevolge de wegneming van het beſchuldigend geweten; vs. 3. wordt uit de ongenoegzaamheid der offers tot eene volkomene verzoening afgeleid, dat er nu in de jaarlijkſche offeranden geduurig eene nieuwe *herinnering aan voormalige zonden was*; en alles wordt

wordt nader verklaard vs. 4., door het ontoereikende van het offerbloed om de ſtraf der *zonden weg te neemen;* terwijl in het tiende vers het woord *heiligen*, *ἁγιαζειν*, aan de voorige ſpreekwijzen moet beandwoorden. Dit alles loopt uit op het denkbeeld van de ſtraffen der zonden op te heffen, en daar door de verwijten des gewetens te ſtillen. Aan zeden-verbetering kan men bij deeze ſpreekwijzen niet denken, daar de reden is van ſtieren en bokken, van jaarlijkſche offeranden; en wij dus natuurlijk worden opgeleid tot het oude offer-ſpraakgebruik.

Slaan wij deeze beteekenis der ſpreekwijzen gade, dan zien wij hier *vooreerst*, dat aan den dood van Jeſus met ronde woorden onze volkomene Verzoening wordt toegekend, vs. 1—10. De oude zoenoffers waren ongenoegzaam, om de ſtraf der zonde dus uit den weg te ruimen, dat er geen verwijt der zonde overbleef; dan Christus, die hier ſprekend wordt ingevoerd, als komende in de wereld, biedt, met verwerping der oude zoenofferen, zich zelven aan als bereid om den wil van God te doen: *volgens dien wil* (*ἐν ὡ θεληματι*) *zijn wij geheiligd*, ontzondigd, bevrijd van de zonde en haare ſtraf, en daar door ontheven van alle verwijtende her-

in-

inneringen: die beteekenis vordert de geheele famenhang; en dit is gefchied, niet door Christus leere, maar *door de offeranden zijns lichaams*, eenmaal toegebragt, gefteld tegen de jaarlijkfche offeranden, *die nimmer konden heiligen de genen, die daar toe gaan*; befchouwd derhalven als zoenoffer; als plaatsbekledende Verzoening voor onze zonden, gelijk het de oude offers waren.

Men kan, *ten anderen*, ook nu beoordeelen, met hoe veel rechts de oude offerplegtigheden als *eene fchaduwe der toekomende goederen* worden voorgefteld vs. 1. Doch dan moet de dood van Jefus ook aangemerkt worden als eene plaatsvervangende Genoegdoening, want dit is het heerfchend denkbeeld in de oude zoenofferen: indien men nu flechts de tegenftelling van ruw ontwerp en beeld (*σκια και εἰκων*) in aanmerking neemt, dan ziet men zich gedrongen, om de oirfpronglijke grondtrekken van het ontwerp, in het voltooide beeld, hoe zeer anders verfraaid, veredeld en volmaakt, bewaard te vinden; en dus in den dood van Jefus ook eene plaatsbekledende Genoedoening te erkennen.

Ten derden, mag ik niet voorbijzien de vergelijking welke voorts vs. 11 — 14. gemaakt wordt, tusfchen het offer van Christus, en

de

de offeranden in 't algemeen. Met voorbijgaan van het bewijs voor de genoegzaamheid van 's Middelaars volbragt offerwerk, uit zijne verhoging, dat tot mijn oogmerk niet onmiddellijk dient, leeze ik deeze woorden, ter bevordering van meerdere klaarheid, dus: *een iegelijk Priester ſtondt wel alle dagen dienende, en dezelfde ſlachtofferen dikwijls offerende, welke de zonden enz., maar deeze één ſlachtoffer voor de zonde geofferd hebbende, heeft met* (die) *ééne offerande in eeuwigheid volmaakt de genen, die geheiligd worden.* Hier is eene driedubbele tegenſtelling: *Een iegelijk Priester alle dagen dienende*, en *deeze* Jeſus Christus; herhaalde *ſlachtofferen* geduurig toegebragt, en het *ééne ſlachtoffer*, of de *ééne offerande van Jeſus*, zijnde een ſlachtoffer *voor de zonde*; het ongenoegzaame van hunne offeranden, welke *de zonden nimmer konden wegneemen*, en de algenoegzaamheid van het ééne offer van Christus, waar door *Hij volmaakt* volkomen verzoend *heeft de genen die geheiligd*, die door zijn offer bevrijd worden. Welk een ijdele woordenpraal wordt er niet van deeze tegenſtelling, indien onze geheele Verzoening niet in denzelfden zin aan den dood van Jeſus zij te danken, als weleer de verzoening der Israëliten aan de oude priesterlijke offeranden.

Hoe

Hoe ongegrond wordt dan deeze verheffende uitſpraak voor Jeſus! Ja wat zin hebben dan de woorden: *ſlachtoffer voor de zonde; in eeuwigheid volmaaken; in eeuwigheid volmaaken hen die geheiligd worden;* en wel dit geſteld *tegen de zonde nimmer wegnemen?*

Alle de aangevoerde Apostoliſche gezegden verſpreiden dan een helder licht over het waare oogmerk en de kracht van het gehoorzaam lijden en ſterven van Jeſus; en geeven daaromtrend voldoende zekerheid, terwijl zij ons tevens, door in den Heere Jeſus de waarheid der ſchaduwen aantewijzen, den ſchakel tusſchen het Oude en Nieuwe Verbond, en dus de doorgaande Bijbel-leer omtrend s'Middelaars lijden en ſterven, doen opmerken.

Men kan wel niet verwagten, dat de Schrijvers des Nieuwen Testaments, aan het oude offer-ſpraakgebruik gewoon, dit, bij de keuze van woorden en ſpreekwijzen, geheel verlaaten zouden, wanneer zij geene opzetlijke vergelijkingen tusſchen den dood van Jeſus met de offeranden maaken; dit houde men ſteeds voor zijne aandacht bij het overwegen van hunne overige getuigenisſen: men moet ſteeds het eigen ſpraakgebruik der Apostelen gadeſlaan; en dit ſpraakgebruik zal ik,

 bij

bij de overdenking van nog eenige opzetlijke en uitvoerige verklaringen, die niet van den ouden offerdienst ontleend zijn, als reeds bekend en bewezen, onderstellen.

Vooraan verdient hier wel gesteld te worden eene zeer beroemde plaats van Paulus Rom. III: 24—26. Hij hadt te vooren den toestand der Joodsche en Heidensche wereld geteekend, en uit die teekening dit gevolg afgeleid: de geheele wereld is voor God verdoemlijk; uit hoofde van eigene deugdzaamheid kan wel niemand voor God gerechtvaardigd worden, zie vs. 19, 20. Wat dan? Is alle hoop van zaligheid geheel verloren? Moet geheel de wereld onherstelbaar rampzalig zijn? Neen! de gerechtigheid van Jesus Christus, welke God door het geloof ons schenkt, breidt zich uit tot en over allen die gelooven, zonder onderscheid van Jood of Heiden, want, gelijk die allen gezondigd hebben, en daardoor van alle waare gelukzaligheid beroofd zijn, zoo worden zij ook *om niet gerechtvaardigd*, dat is, voor onschuldig verklaard, als onschuldigen behandeld, en ontfangen vergeving der zonde en alle heil; die beteekenis is hier de waare; want in het volgende vers wordt deeze *rechtvaardiging* verklaard door de vergeving der zonde; Hoofdst.

IV:

IV: 6—8.; door de zonden niet toe te rekenen, en Hoofdst. VIII: 33. wordt zij tegen beschuldigingen en aanklagten overgesteld. Dus wordt de heilweg geteekend vs. 21—24.

Dan, van waar deeze Godsbeschikking tot heil van doemwaardigen? Is hier eene verklaring van de Godlijke barmhartigheid, zonder den versten schijn van betrekking op de verdiensten van eenig Wezen hoegenaamd? Dit wil men ons verzekeren: Paulus echter, die de bewegende oorzaak van deeze bestelling in *Gods genade* zoekt, vergeet niet van de *verlosfing* door Jesus Christus te spreeken, en die als de verdienende oorzaak van onze rechtvaardiging aan te merken; en deeze *verlosfing* (ἀπολύτρωσις) is, volgens den gewoonen schriftuurlijken stijl, eene verlosfing door genoegdoening, eene vrijkoping door plaatsvervangend rantsoen; eene verzoening door plaatsbekledend offer: daaraan hebben wij nu onze rechtvaardiging toe te kennen. Wie ziet zich dus niet gedrongen, om de plaatsvervangende Genoegdoening van Jesus, ter verwerving van vergeving en zaligheid, te erkennen.

Of zou misschien *de verlosfing door Christus Jesus* hier in eenen anderen zin moeten worden opgevat? Paulus geeve zelf het and-

 woord,

woord; die leere ons, hoe de verlosfing door Jefus als den grond onzer rechtvaardiging moet worden aangemerkt. God, zoo verklaart hij zich, heeft den Heer Jefus *voorgefteld tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed*; de verfchillende vertalingen van het woord *ἱλαςηριον*, van de Onzen door verzoening, van anderen door verzoendekfel, door verzoenoffer, vertaald, komen alle daar op uit, dat zij ons Jefus als een verzoenmiddel voorftellen: dit is het eigenlijk denkbeeld dat Paulus wil uitdrukken; daar toe wijst hij ons op het *geloof in zijn bloed*, in den offerdood van Jefus, om aan deze verzoening deel te bekomen. Het is de offerdood van Jefus, die ons verzoening heeft te weeg gebragt: door het geloof in dien offerdood wordt Hij dus ons een verzoenmiddel: daartoe heeft Hem God *voorgefteld* (*προεθετο*), beftemd, verg. Hoofdft. I: 13. Eph. I: 9.; als zoodanig heeft Hij ons die verlosfing aangebragt, door welke wij gerechtvaardigd worden. — Met hoe veel rechts merken wij dan den dood van Jefus als eenen verzoendood aan! Hoe billijk houden wij dien voor den grond van vergeving en zaligheid!

Maar waarom beftemde God onzen Heiland tot een verzoenmiddel? Dit was *ter be-*

to-

toning van zijne rechtvaardigheid; ter verklaring van zijne goedertierenheid en menschenliefde, zeggen de Tegensprekers; maar Paulus heeft dat niet gezegd. *Rechtvaardigheid* (*δικαιοσυνη*) mag hier of daar goedheid, trouw of menschenliefde, wanneer de algemeene beteekenis van dit woord in gevallen gebijzonderd wordt, te kennen geeven, hier beteekent het dit niet: *betoning van zijne rechtvaardigheid* komt overeen met de spreekwijs in het volgende vers, *op dat Hij rechtvaardig zij.* Nergens vind ik in deezen Brief het denkbeeld van goedertierenheid aan deeze uitdrukkingen gehecht. Men zette het eens in de plaats van het geen Hoofdst. I: 32. *recht van God* genoemd wordt; volgens het welk de zondaar *des doods waardig is.* Zou Paulus Hoofdst. II: 5. ook bedoelen het goedertieren oordeel van God? Hoe kwalijk past het denkbeeld van goedertierenheid in dit Hoofdstuk vs. 5.? en, dat alles afdoet, hoe kwalijk past het hier, daar het gesteld wordt tegen Gods *verdraagzaamheid*? die was voorheen reeds gebleken: nu wilde God zijne *δικαιοσυνη* doen blijken: dit kan dan hier althands gewis zijne goedheid niet zijn: die blijkt immers te gelijk, wanneer zijne verdraagzaamheid wordt aan den dag gelegd:

 ja

ja het *rechtvaardig oordeel van God* wordt Hoofdſt. II: 4, 5. geſteld tegen over zijne *goedertierenheid*, *verdraagzaamheid en langmoedigheid*, dingen, die in plaats van het tegengeſtelde van elkanderen te zijn, integendeel zeer na verbonden zijn: de rechtvaardigheid van God beduidt dan hier niet zijne goedertierenheid: die lag ook reeds opgeſloten in het gezegde vs. 24. Gods rechtvaardigheid is hier zijne ſtraffende gerechtigheid, volgens welke Hij de zonde met verdiende ſtraffen bezoekt. Die was voorheen niet gebleken: de zonden werden toen ook vergeven: dit geſchiedde ondanks de ongenoegzaamheid der oude zoenofferen, zoo werd de Godlijke *verdraagzaamheid* en langmoedigheid wel aan den dag gelegd, maar zijne rechtvaardigheid niet opgeluisterd. *Deswegens nu*, *wegens de vergeving* der voorheen gepleegde zonden *onder de Godlijke verdraagzaamheid*, had God ook een openlijk bewijs van zijne rechtvaardigheid willen geeven: daartoe hadt Hij Jeſus beſtemd ten verzoenmiddel: zoo gaf dan de tegenwoordige tijd een treffend voorbeeld van de Godlijke rechtvaardigheid; en hier uit volgt, *dat God rechtvaardig zij*, wanneer Hij, in *deezen tegenwoordigen tijd*, *de zonden vergeeft aan een iegelijk die in Jeſus gelooft.*

On-

Onverstaanbaar is deeze taal van Paulus, wanneer men de leer der Verzoening ontkent. Neemt men die aan, dan ziet men in Jesus eene treffende betoning van Gods gerechtigheid. Eer de hooge God de zonde ongestraft wilde laaten, gaf Hij zijnen Zoon in den dood, om onze zonden te verzoenen; en strafte Hem in onze plaats. Nu is de rechtvaardigheid van God opgeluisterd. Nu kan Hij, behoudens de eer zijner deugden en het gezag zijner wetten, de zonden vergeven. In dien zin hebben wij aan Jesus onze verlossing en rechtvaardiging te danken. Zij is eene vrucht van de Genoegdoening van Jesus Christus. Neemt men deeze weg, dan beneemt men den zondaar alle hoope; dan sluit men den weg van behoudenis, daar God zijne deugden bemint, en den zondaar niet anders, dan met opluistering van zijne, door de zonden verdonkerde, eere, kan en wil begenadigen.

Van hier ga ik voort tot Hoofdst. IV: 25. In dit Hoofdstuk was gesproken van dat geloof, dat ter even aangehaalde plaats genoemd werd een geloof in het bloed van Jesus, en waar aan voorts onze rechtvaardiging was toegekend vs. 28. Door dit geloof worden wij gerechtvaardigd, niet door eigene deugdzaamheid: dit bleek door het voorbeeld van Abraham,

zie vs. 1 — 22. Van dit voorbeeld van Abraham wordt de toepasfing gemaakt vs. 23 - 25. Hier wordt het geloof voorgefteld als een geloof in Hem, *die Jefus uit den dood heeft opgewekt, welke overgeleverd is om onze zonden, en opgewekt ter onze rechtvaardiging.* Het geen hier omtrend Jefus gezegd wordt, kan wel geen ledig bijvoegfel zijn. Het beftemt het denkbeeld van geloof, hier voorgedragen. Wij gelooven in God als dien, die Jefus uit den dood heeft opgewekt. Is dan die voorftelling van Jefus van gewigt met opzigt tot ons geloof? Ja, want die Jefus is opgewekt *tot onze rechtvaardiging:* maar welke betrekking heeft dan de Opftanding van Jefus tot onze rechtvaardiging? om dit verftaanbaar te maaken hadt de Apostel dit tusfchen-denkbeeld nodig: *Jefus is overgeleverd om onze zonden, wegens* onze zonde (*δια*, met eenen Accufativus, verg. Hoofdft. III: 25. zie ook Matth. X: 22. XIII: 21. XXVII: 18.; zoo heeft men dikwijls *δια τι, waarom, δια τοῦτο, daarom, deswegens*); zoo bemerken wij dan, dat onze zonden Jefus den dood aandeeden; en kunnen nu begrijpen, hoe de opwekking van Jefus ftrekken kunne *ter onze rechtvaardiging:* die hier zoo min als Hoofdft. III. beteekent begenadiging; immers wanneer

neer de overtreder uit toegevenheid verschoond wordt, dan behoeft zijn borg niet in den kerker geworpen te worden. Dewijl Jesus om onzen wil in den dood gekomen was, zoo was zijne opwekking eene openlijke rechtvaardiging van hun, om wier wille Hij den dood onderging. Te recht eerbiedigen wij dan in Jesus onzen Plaatsbekleder, die door zijnen dood de straf van onze zonden boette; en wiens opwekking daarom een bewijs is van onze rechtvaardiging. Gelijkluidend is de plaats van Petrus 1 Br. I: 20, 21., waar van Jesus Christus, die als een onberispelijk en onbevlekt lam was voorgekend voor de grondlegging der wereld, gezegd wordt, dat Hij in de wereld verschenen is *om onzen wil, op dat ons geloof en hoop op God zijn zouden, in wien wij door Hem gelooven, daar God Hem uit den dood opgewekt, en heerlijkheid gegeven heeft.*

Het vijfde Hoofdstuk is ook zeer gewigtig, met opzigt tot de leere der Verzoening: wij ontfangen daar de herhaalde verzekering, *dat Christus voor ons gestorven is, als wij nog krachteloos, als wij nog zondaars waren, dat Hij voor de godloozen gestorven is* (ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ ἀσεβῶν), zie vs. 6—8. De teekening, aldaar van ons gegeven, als zulken die *krachteloos,*

loos, die zondaars waren, als Godloozen, famengevoegd met de geheele fpreekwijs, *voor iemand fterven*, duldt niet, dat wij den dood van Christus, als alleen ten onzen beste plaats gehad hebbende, ons vertegenwoordigen: dan ik wil daar op thands niet nader aandringen: laat Paulus zich zelven verklaaren! Hij fpreekt van dit fterven van Christus als het treffendst bewijs van Godlijke liefde; om dit te meer te doen voelen, voert hij een voorbeeld aan uit het gemeene leven: zulk eene liefde wordt fchaarsch, ja nimmer gevonden: *ter naauwer nood zal iemand voor eenen rechtvaardigen*, voor eenen onfchuldigen en deugdzaamen, *fterven; voor den goeden*, voor zijnen weldoener en vriend, zal *misfchien iemand* zich den dood getroosten; maar dan heeft God zijne hoogfte liefde aan den dag gelegd, *toen Christus voor ons geftorven* is, *als wij*, niet onfchuldige en deugdzaame menfchen, als wij niet zijne vrienden en vereerers, maar als wij godloozen, *als wij vijanden waren*: en zoo heeft God het hoogst bewijs van zijne liefde gegeven. Indien hier van het eene tot het andere zal befloten worden, dan zal *het fterven van Christus voor ons* in denzelfden zin genomen moeten worden, als in het aangevoerde voorbeeld het *fterven*

van

van iemand voor eenen rechtvaardigen, voor eenen goeden; en wat beteekent dat nu? ongetwijfeld zijn leven te laaten in plaats van eenen rechtvaardigen, in plaats van eenen goeden. Niemand zal alleen ten beste van eenen vriend zijn leven in de waagſchaal ſtellen: veel liever zal hij leeven om een weldoener van zijne vrienden te worden; maar misſchien zal hij zich in plaats van eenen anderen willen ſtellen, om den dood te ondergaan; zoo iets is in de oudheid niet vreemd: dit is de duidelijke bedoeling van Paulus in de voorſtelling van dit geval; maar boven dit voorbeeld van menſchenliefde verheft hij de liefde van Christus, dat deeze *voor ons geſtorven* is; hier kan dus *voor ons ſterven* niets anders beteekenen, dan in onze plaats te ſterven. Dus weeten wij, waar voor wij den dood van Christus houden moeten, te weten, voor eenen plaatsvervangenden dood, en even daar door zien wij in dien dood Gods hoogſte menſchenliefde helder doorſtralen.

Het is derhalven niet vreemd, dat de Christenen, door deeze liefde Gods, krachtig worden aangeſpoord tot wederliefde; wederliefde in hunne harten uitgeſtort door den Heiligen Geest; van daar hunne niet beſchamende hoop; hoop, welke in die waarhe-

heden, Christus is voor ons geſtorven, voor ons geſtorven als wij nog zondaars waren, de dugtigſte gronden vindt.

Trouwens, uit die waarheid, Christus is voor ons geſtorven, wordt vs. 9. dit gevolg afgeleid: *veel meer dan zijnde nu gerechtvaardigd door zijn bloed, zullen wij door Hem behouden worden van den toorn*, vs. 9.

Wij zijn gerechtvaardigd door zijn bloed: dit zegt in den ſtijl van Paulus: wij zijn door den dood van Jeſus onſchuldig voor God, ontſlagen van welverdiende ſtraf, geworden; zoo hadt hij reeds gezegd Hoofdſt. III: 24., wij zijn gerechtvaardigd door de verloſſing door Christus, dien hij vs. 25. nader deed kennen, als door God beſtemd tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed: de dood van Jeſus wordt hier dus weder voorgeſteld als de oorzaak, dat wij gerechtvaardigd worden; en dit kan niet gedacht worden, zonder er tevens dit gevolg uit af te leiden: wij zullen *door Hem behouden worden van den toorn*, dat is, van welverdiende ſtraf, verg. Matth. III: 7, Luc. III: 7, XXI: 33, Rom. II: 5, III: 5., en andere meer; onze bevrijding van de ſtraf is dus de uitwerking van Jeſus dood; en deeze dood moet hier aangemerkt worden als een plaatsvervan-

gen-

gende dood: Christus is voor ons geſtorven: deeze ſtelling was voorafgegaan, en ten grondſlag gelegd van dit beſluit; als offerdood in onze plaats brengt dus het ſterven van Jeſus ons bevrijding aan; merkt men denzelven niet aan in die betrekking, wij kunnen er dien zegen niet aan danken.

Dit niet alleen: *Christus is voor ons geſtorven als wij nog zondaars waren:* dit bijvoegſel, dit treffend bewijs van Godlijke liefde levert een' nieuwen grond op voor de niet beſchamende hoop der Christenen; *want indien wij vijanden zijnde met God verzoend zijn door den dood zijns Zoons, hoe veel meer zullen wij verzoend zijnde behouden worden door zijn leven!* zie vs. 10. Καταλασσειν, *verzoenen* vertaald, beteekend vriendſchap herſtellen, en wordt verwisſeld met *vredemaaken* Col. I: 20. Paulus verzekert dus hier, dat wij in de vriendſchap met God herſteld zijn door den dood van zijnen Zoon; en dit wordt hier afgewisſeld met *gerechtvaardigd zijn*, vs. 9.; billijk! zijn wij in de vriendſchap met God herſteld, dan ondervinden wij ook de uitwerking en gevolgen zijner liefde; deeze verzoening kent Paulus nu toe aan den dood van Jeſus, waarom hij ze vs. 11. aanmerkt als een geſchenk. De dood van Jeſus, dit leert

der-

derhalven Paulus, heeft ons in de vriendſchap met God herſteld, dat is te weeg gebragt, dat alle belemmering, aan de zijde Gods, is uit den weg geruimd, welke de betoning zijner gunst verhinderde, zoo dat God, wiens ongenoegen over de zonde wij billijk dugtten, ons, ondanks onze zonden, zijne gunst betoonen, zijne genegenheid bewijzen wil; en is dit de uitwerking van Jeſus dood, zijn wij, vijanden zijnde, daardoor met God verzoend, hoe veel meer moogen wij, na die bevrediging, na onze herſtelling in de Godlijke vriendſchap, zaligheid en leven van den levenden Jeſus verwagten! Ook de verzoening door Jeſus doet ons dan genade en zaligheid op den besten grond te gemoet zien.

Ik weet het: men wil deeze *verzoening* (*καταλλαγη*) voor eene verzoening alleen aan onze zijde hebben opgevat: dat wij met God verzoend zijn zal moeten zeggen, dat wij onze afkerigheid tegen God hebben afgelegd, en met berouw, bekering en deugdzaamheid afgewisſeld — dat wij door Christus genegen tot God gemaakt zijn: maar indien men Paulus door zich zelven zich laat verklaaren, kan dit wel de bedoeling niet zijn. Niet alleen hadt hij voorheen den dood van Jeſus

als

als eenen plaatsvervangenden dood voorgesteld, en leidt daar uit nu onze verzoening af; maar ook wisselt hij *rechtvaardigen* en *verzoenen* af, verg. vs. 9. Hij zegt, dat wij met God verzoend zijn, *vijanden zijnde*; hier op steunt de geheele redenering: *vijanden zijnde* zijn wij met God verzoend; wat zal ons *nu* niet geworden *nadat wij met God bevredigd zijn!* als wij, vijanden zijnde, met God verzoend zijn, dan kan deeze verzoening althands niet gelegen zijn in eene bevrediging onzer gezindheden. — Hier wordt ook gesproken van eene verzoening, eer wij waren; van eene verzoening die reeds plaast gehad heeft *door den dood van Jesus*; hoe kan die verzoening dan eene verandering van onze neigingen zijn! wij hebben, volgens vs. 11., die verzoening *gekregen*: zij is geheel buiten ons daargesteld; hoe kan zij dan afhangen van onze gezindheden! Uit deeze verzoening door den dood van Jesus wordt afgeleid, dat wij ook *behouden zullen worden door zijn leven*; hoe kan er dit uit volgen, indien de dood van Jesus onze afkerigheid van God slechts weggenomen heeft? Dit behouden worden kan immers op onze gezindheid jegens God niet zien.

Ik erken gaarne, en wie zou het niet gaar-

ne erkennen? dat de genezing van onze afkerigheid jegens God een gevolg zij van den dood van Jesus; maar dan moet onze aanneming in de Godlijke vriendschap vooruit gesteld worden. — Als Jesus door zijnen dood ons niet slechts van Gods genegenheid verzekert; maar ons die genegenheid dadelijk bezorgd heeft; alle belemmeringen aan de zijde Gods heeft uit den weg geruimd, om aan ons in gunst en liefde te gedenken, dan eerbiedig ik in God, niet alleen mijnen beledigden Richter; maar mijnen liefderijken Vader; dan, en dan alleen voel ik liefde en lust tot deugd in mijn ha t voortwellen: buiten dat blijft God mij verschrikkelijk; en hoe zou ik dan ooit, zelfs in dien zin, met God verzoend kunnen zijn, hoe immer roemen op God, zonder den Heer Jesus Christus, door wien ik de verzoening gekregen heb.

De gemaakte uitzonderingen kunnen dus niet gelden. Paulus leert mij duidelijk den plaatsvervangenden dood van Jesus als den grond van vergeving en zaligheid, als den grond van mijne herstelling in Gods gunst, erkennen.

Ik zou te breedvoerig worden, wanneer ik Paulus overal wilde volgen: hij vergelijkt voorts

voorts de borgverdienſten van Jeſus bij de ongehoorzaamheid van onzen eerſten Vader; in wien hij een duidelijk en leerzaam voorbeeld vindt, ter opheldering van de Genoegdoening door Christus, zie vs. 12 – 14. Niet dat deeze dingen in alles gelijk ſtaan; de uitwerking van Jeſus borgverdienſten is ongelijk vermogender vs. 15 – 17.; en hieruit worden voorts gewigtige gevolgen afgeleid vs. 18. volg. Wij hebben aan Christus *de rechtvaardiging des levens* te danken, wij zijn door Hem *tot rechtvaardigen geſteld* geworden, en dit wordt geſteld tegen *verdoemenis* door Adam, tegen *tot zondaars geſteld te worden*. Het eene was in den eigenlijken zin aan Adam te wijten: door ééne misdaad *kwam de ſchuld over alle menſchen tot verdoemenis; door de ongehoorzaamheid van éénen waren veele tot zondaars geſteld geworden*: dit kan, in geen taal, heeten door het misdrijf van éénen, zijn, bij ongeluk, veelen ellendig geworden. In dien zelfden zin hebben wij de rechtvaardiging des levens aan ééne rechtvaardigheid te danken; in dien zelfden zin ook zijn door de gehoorzaamheid van éénen veele tot rechtvaardigen geſteld geworden; niet ſlechts bij een gelukkig toeval, maar als de waare en

bedoelde uitwerking der gehoorzaamheid van Christus, die de ruime vergoeding is van het misdrijf van Adam en daar tegen over wordt gesteld. De gerechtigheid van Christus is dus niet eene gelukkige aanleiding tot ons heil, maar zij vervangt de plaats van onze eigene, gelijk zulke, die niet gezondigd hebben, even als Adam, echter aan den dood onderworpen zijn; en dus Adams zonde meer is dan een ongelukkig toeval, waardoor wij ellendig worden, zie vs. 13, 14.

Ik scheide van dit Hoofdstuk af—en merk over het zesde slechts het volgende aan, dat de dood van Christus daar steeds als een plaatsvervangende dood wordt voorgesteld. — De daar zoo dikwijls herhaalde betuigingen, dat wij in Christus gestorven zijn, dus gerechtvaardigd zijn van de zonde, dus ook met Hem leeven, kunnen niet verklaard worden zonder ons Christus te vertegenwoordigen als onzen Plaatsbekleder, die gestorven is ter onze verlossing en bevrijding.

Het gewigtig gevolg dat Paulus Hoofdst. VIII: 1. uit het voorheen gezegde afleidt, spreekt niet minder voor de waarheid van 's Middelaars Genoegdoening. Hij zegt niet slechts: de veroordeling der Mosaische wet geldt niet meer tegen de Christenen, die van

dee-

deeze wet ontſlagen zijn; en door Christus Jeſus de kwijtſchelding van vorige zonden, onder de wet begaan, ontfangen hebben: nergens beteekent *κατακριμα*, *verdoemenis*, in deezen brief van Paulus de ſtraf der Moſaiſche wet: of zou Adam die ook over de wereld gebragt hebben? Hoofdſt. V: 18. verg. ook dit zelfde Hoofdſt. vs. 32, 33. *verdoemenis*, *veroordeling* is dan het zelfde wat elders heet toorn, ſtraf, vloek der wet, die is uit den weg geruimd *voor hun die in Christus Jeſus zijn;* die in Hem gerekend worden, die in Hem geſtorven en begraven zijn; in Hem voor de zonden genoeg gedaan hebben, zonder onderſcheid van Jood en Heiden, zie Hoofdſt. V, VI. Hoe ziet men hier weder de plaatsvervangende Genoegdoening van Jeſus doorſtraalen! Deeze wordt ten grondſlage gelegd van onze ontheffing van verdoemenis; en wil men dit nader zien, Paulus geeft zelf die reden van onze bevrijding vs. 3. *Want het geen der wet onmogelijk was*, de afwending van onze veroordeling, *dewijl zij door het vleesch*, de door de zonde verbasterde zinlijkheid, (verg. vs. 4, 5. en voorts tot vs. 13.) *krachteloos was* tot onze behoudenis, dat *heeft God* gedaan. Hij heeft, *zijnen Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleeschs, en*

 dat

dat voor de zonde, de zonde veroordeeld, en van haare verdoemende kracht beroofd, gestraft *in het vleesch*, in het lichaam van Jesus; en dus onze veroordeling afgewend. Krachtig getuigenis, dat Jesus voor de zonde, om der zonden wille, in 't vleesch gezonden zij, dat de zonde in zijn lichaam gestraft zij; dat dus onze veroordeling is opgeheven; en is dit niet met andere woorden, dat Jesus genoeg gedaan hebbe aan Gods gerechtigheid, en daar door ons het eeuwig leven verworven hebbe.

Hier op gaat Paulus voort, om de voorrechten der Christenen, die door Jesus der verdoemenis ontrukt zijn, krachtig te verheffen; en vraagt dan eindelijk met nadruk, om de zekerheid van hunnen heilstaat te betoogen: *die ook zijn' eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, hoe zal Hij ons ook niet met Hem alle dingen schenken* zie vs. 32.? Dit overgeeven voor ons allen zal toch wel niet beteekenen: *ten onzen beste!* Het gevolg, hier uit afgeleid, dat ons *met Hem* alle dingen zullen geschonken worden, wijst ons duidelijk op het denkbeeld van plaatsvervanging: veele Godvruchtige Mannen hebben zich ouwlings ten beste der Joodsche Natie overgegeven. Hoe veele Propheeten

en

en rechtvaardigen zijn er niet gedood! maar wie van allen heeft ooit te weeg gebragt, dat alle goed aan anderen geschonken zij; *met Hem* aan anderen geschonken zij? ik ga voorbij het bewijs dat de schoone tegenstelling vs. 33, 34. oplevert: het is van gelijken aart als het geen wij vs. 1. verg. vs. 3. reeds hebben aangetroffen, en moet daar uit opgehelderd worden: zoo dan stemt alles samen om Jesus plaatsbekledend sterven, ter onze redding en bevrijding, luid te prediken.

Treedt nu een weinig verder tot den tweeden Brief aan de Corinthiers, Hoofdst. V: 14—21., het welk als met opzet geschreven schijnt, om ons de leer der Verzoening te bevestigen, en haaren geheelen omvang te ontwikkelen.

De liefde, dit is de aanhef van dit stuk, *de liefde van Christus dringt ons:* om den oorsprong van deeze liefde tot Christus, en van haare dringende kracht aan den dag te leggen, wordt het Christelijk oordeel des verstands omtrend den dood van Christus voorgesteld. Ons dringt die liefde van Christus, *ons die dit oordeelen*, (en hier volgen nu twee onderscheidene uitspraaken omtrend den dood van Christus, tot welke beide het gezegde: *wij oordeelen*, betrekking heeft), en welke zijn

 dan

dan nu die uitspraaken? deeze, *dat indien één* (éénc Christus) *voor allen gestorven is, dan die alle gestorven zijn*; en dat (want dit moet bij deeze nieuwe uitspraak herhaald worden) *en dat Hij voor allen gestorven is, op dat de genen die leven enz.* De eerste gedachte moet liefde voor Christus in het hart opwekken, de tweede aan die liefde eene dringende kracht bijzetten. Tweemaalen wordt dus hier gezegd, dat Christus voor allen, niet alleen voor Jooden, zoo als veele Tegensprekers zeggen, maar ook voor Heidenen, *dat Hij voor allen gestorven is*; maar zou dit niet alleen beduiden: Christus stierf ten onzen nutte? men leeze eens voort: wij leezen vs. 20. *wij zijn gezanten van Christus wege!* ὑπερ Χριϛου, zal dit ook beteekenen: ten nutte van Christus? of hebben het onze Overzetters wel, wanneer zij vertaalen: van Christus wege, dat is, in plaats van Christus? Dan, dit is eene geheel andere spreekwijze als *voor allen gestorven te zijn?* dit beken ik; maar juist deeze spreekwijze, *voor iemand gestorven te zijn*, kan niet anders genomen worden: het gevolg uit het sterven van Christus voor allen afgeleid, *dus zijn alle gestorven*, gaat krank, zoo dra gij sterven voor allen vertaalt, sterven ten beste van allen:

len: alles loopt zeer geleidelijk af, wanneer de woorden: *Christus is voor allen gestorven*, beteekenen: in plaats van allen is Christus gestorven: dus besluit men met het hoogste recht uit dit gezegde, dat Christus zij de Borg van zondaaren, zoo dat zijn sterven in hunne plaats moet gerekend worden, als of zij alle gestorven waren:

Ik ga het gevolg voorbij, dat hier uit vs. 16, 17. wordt afgeleid, het welk anders op nieuw de plaatsbekledende voldoening van Jesus zou bevestigen: zij, die in Christus gestorven zijn, zijn *nieuwe menschen*, en moeten in een geheel andere betrekking dan voorheen aangemerkt worden. Kan dit zijn, zonder dat wij Jesus als ons vertegenwoordigend Hoofd, als onzen plaatsbekledenden Borg aanmerken? — Maar zijn wij dus in Hem gestorven, gestorven aan alle betrekkingen, dan wordt dit vernieuwd aanzien van alles van zelfs uit die waarheid afgeleid; zoo onbepaald Paulus voorheen van allen sprak, zoo onbepaald hij voorts van de wereld spreekt, zoo onbepaald spreekt hij ook hier; dus mag men de kracht van dit bewijs niet verzwakken, door de verzoening door Jesus Christus, met zommigen, die anders denken, alleen tot de Jooden te bepaalen.

En alle deeze dingen (Paulus bedoeld het

 ver-

vernieuwd aanzien van alles) *alle deeze dingen zijn uit God, die ons met zich zelven verzoend heeft door Jesus Christus, en ons de bediening der Verzoening gegeven heeft:* zoo leest men voorts vs. 18.; twee dingen worden hier gezegd: waar van het eerste gegrond is in het laatste. *God heeft ons met zich zelven verzoend door Jesus Christus*, dit kan niet zeggen, God heeft ons zich genegen gemaakt door Jesus Christus; want waar toe dan de bediening der Verzoening: indien wij Gode door den dood van Christus reeds genegen waren. Hoe zou dit strooken met den geheelen inhoud van het Euangelie, het welk ons niet alleen van Gods liefderijke gezindheid jegens ons onderwijst; maar ook te kennen geeft, dat het bedenken van ons vleesch vijandschap tegen God is; zoo dat wij God niet hebben lief gehad, maar, door zijne liefde tot ons betoond in Christus, tot wederliefde moeten worden opgeleid, zie Rom. VIII: 7. 1 Joh. IV: 19. verg. vs. 9, 10. Paulus wil zeggen: God heeft ons met zich bevredigd, ons tot zijne vriendschap aangenomen, ons in zijne liefde weder ontfangen; hoe gepast wordt dan naast dit gezegde het volgende gevoegd: en God heeft *ons de bediening der Verzoening gegeven*: Hij heeft ons deeze gewigtige tijding bekend doen

doen worden, en ons opgewekt van aan zijne herstelde vriendschap deel te neemen.

Paulus zelf legge ons weder zijne meening uit vs. 19, 20., daar verklaart hij onze verzoening dus: *want God was in Christus de wereld met zich zelven verzoenende*; en hoe verklaart hij dit? *haare zonden*, zegt hij, *haar niet toerekenende*; kan dit ook zeggen: Hij heeft haar de genadige kwijtschelding harer zonden door Christus aangekondigd? maar *toerekenen* beteekent immers nergens aankondigen: het verklaart zelfs deeze spreekwijze niet genoeg, wanneer men daar voor in plaats stelt iemand te doen deelen in de gevolgen van zijn bedrijf: zonden toerekenen zegt het zelfde als straffen, zie 2 Sam. XIX: 19. verg. vs. 23., *zonden niet toerekenen* zegt, iemand niet straffen, hem zijne zonden vergeeven, zie Rom. IV: 8. verg. vs. 6, 7. In dien zin heeft God ons door Christus met zich verzoend. Hij neemt ons in genade aan. Hij straft ons niet om onze zonden; en het is er zoo ver af, dat deeze verzoening enkel zou gelegen zijn in eene verbetering onzer gezindheden, dat wij in tegendeel, uit kracht van die Verzoening, welke door den dood van Christus is geschied, worden opgewekt, om ons *met God te laaten verzoenen*; want dus

 volgt

volgt er, God heeft het woord der verzoening in ons gelegd: *zoo zijn wij dan gezanten enz.*

Dan, hoe is dit geschied? In welk een zin moet onze verzoening met God, de niet toerekening onzer zonden aan Christus worden toegekend? dit wordt vs. 21. verklaard, en hier door worden wij op nieuws verzekerd, dat Christus meer gedaan heeft, dan ons vergiffenis aankondigen; *want dien, die geen zonde gekend heeft* (Christus verg. 1 Petr. II: 22.) *heeft God zonde voor ons gemaakt*, dat is, een zondaar in onze plaats doen worden, niet flechts een overtreder der Joodfche wetten, maar een zondaar. Neemt men *zonde* in de beteekenis van zondoffer, het bewijs blijft het zelfde; dan ik verkies liever de opgegevene van zondaar: om dat Paulus zich in deeze gantfche reden niet bedient van uitdrukkingen uit de oude offertaal; om dat de tegenftelling *geen zonde gekend te hebben*, en *ten zondaar gemaakt te zijn* beter voldoet; en om dat in het volgend lid van dit vers *rechtvaardigheid Gods* ook beteekent gerechtvaardigden Gods. Begeert men voorbeelden van zulk een fpreekmanier, men zie deezen brief Hoofdft. III: 30. Gal. III: 13. Eph. V: 8. verg. Hoofdft. IV: 18. Philip. III: 2. en andere

plaat-

plaatſen meer. Tot een zondaar dan heeft God den Heer Jeſus gemaakt; dat is, niet ſlechts wijslijk toegelaten, dat Jeſus als een overtreder door de Jooden is gedood: iemand tot *iets maaken* zegt meer, verg. Hand. II: 36, 1 Cor. VI: 15.—maar Hem dit doen worden, te weten door toerekening van de zonden van anderen; want aane ene mededeling van zedelijk bederf kan niet gedacht worden, trouwens dit is geſchied *voor ons*; en deeze ſpreekwijs iemand tot eenen zondaar *maaken voor anderen*, kan, wanneer zij wordt gebruikt van eenen, die zelf geen zonde gekend heeft, niets anders te kennen geeven, dan in plaats van anderen Hem als een zondaar te doen doorgaan: dit blijkt uit het gevolg hier aan onmiddellijk verbonden, op dat wij zouden worden *rechtvaardigheid Gods, gerechtvaardigden voor God*, of, indien men wil, *gerechtvaardigden bij uitſtekendheid, in Hem.* Beſchouwt den dood van Jeſus, als plaats gehad hebbende ten onzen nutte, vergroot dit nut zoo veel gij wilt, er kan nimmer uit worden afgeleid, dat wij in Hem rechtvaardigen voor God werden, dat is, niet alleen, als zoodanigen voor God beſchouwd werden uit bloote toegeeflijkheid; maar in dien zelfden zin daar voor doorgingen, gelijk Jeſus voor een

een zondaar; maar hoe natuurlijk is het, dat wij rechtvaardigen voor God worden, wanneer Jefus in onze plaats tot een zondaar is gemaakt, en in onze plaats geftraft geworden. Wij kunnen dus Hem niet flechts als onzen Leeraar achten, maar moeten Hem, naar het Apostolisch onderwijs, als onzen Borg eerbiedigen. *Rechtvaardigen voor God* te houden voor zulken, die van de Wet van Mofes en haare ftraf ontflagen zijn, dit kan door vergelijking van de leer van Paulus niet worden goedgemaakt; daar hij alom dit denkbeeld tot Jooden en Heidenen, die beide voor God verdoemelijk zijn, betrekkelijk maakt, zie Rom. III: 19—24., gelijk ook reeds opgemerkt is, dat de fpreekwijzen van Paulus hier veel te algemeen zijn, om alleen aan de Jooden te denken.

Ik zou geen einde vinden, indien ik op dezelfde wijze alle Apostolifche getuigenisfen voor de leer der Verzoening doorloopen wilde: men vindt overal gewag van deeze belangvolle bijzonderheid; nog een paar plaatsen van Paulus en Petrus, en dan zal ik befluiten.

De eerfte komt voor Eph. II: 13—16. de laatfte woorden behelzen de uitlegging, hoe de vijandfchap tusfchen Jooden en Heide-

denen vernietigd was; en houdt men dit in 't oog, dan behoeft men zich geene dubbele verzoening te vertegenwoordigen, waar van de Heilige Schrift niets weet. Christus heeft *die beiden*, besnijdenis en voorhuid, Jooden en Heidenen, *met God verzoend in een lichaam door het kruis;* niet slechts genegen gemaakt tot God, maar in zijne vriendschap hersteld, *vrede gemaakt*; den grond tot vrede gelegd: dit heeft Hij gedaan niet door zijne leer, maar door *zijn kruis;* en wel *in één lichaam;* zoo heeft Hij die beiden tot *éénen nieuwen mensch* geschapen, vrede makende; welk vredemaaken onderscheiden is van vrede verkondigen, vs. 17. Dit is er van de zaak: Christus vertegenwoordigde aan het kruis de geroepene menigte van Jooden en Heidenen; in één lichaam vertegenwoordigde Hij die allen; in plaats van die allen hing Hij aan het hout, om hen te redden; langs deezen weg werden zij alle met God verzoend; langs deezen weg werden zij één nieuw mensch, één nieuw zedelijk persoon, der oude betrekkingen afgestorven; één mensch in Christus Jesus; zoo ziet men den waaren aart der Verzoening: men kan dezelve niet recht bevatten, zonder zich Jesus als ons vertegenwoordigend Hoofd voor te stellen:

om

om zich van de waarheid deezer uitlegging te verzekeren vergelijke men Col. I: 20—22., en men zal zien, dat deeze Verzoening zij bewerkt *in het lichaam zijns vleeschs door den dood*, zoo bewerkt, dat Jooden en Heidenen heilig, onberispelijk en onbeſchuldigbaar voor Hem geſteld worden; welke Verzoening dan ook de vereeniging van Jood en Heiden, en de vernietiging der oude ſchaduwwetten moet ten gevolge hebben; gelijk Paulus die daar mede verbindt Hoofdſt. II: 11—14., zonder daar in eeniglijk gelegen te zijn.

De andere plaats is die van Petrus 1 Br. III: 18. *Christus heeft ook eens voor de zonde geleden — Christus, de rechtvaardige, voor onrechtvaardigen, op dat Hij ons tot God zou brengen:* het waren dus de zonden, die Hem lijden berokkenden; welke zonden? de zonden van anderen: want Hij *was rechtvaardig*, Hij leed *voor onrechtvaardigen*: dit gezegde wijst ons op een plaatsvervangend lijden — op het ondergaan der ſtraf, die de onrechtvaardigen, de ſchuldigen verdiend hebben; zoo is een lijden des ſchuldigen om zijne zonden, een lijden van de ſtraf, die Hij verdiend heeft. Christus leedt dan voor onze zonden, en het verder gevolg hier van is, dat Hij ons tot God heeft te rug gebragt.

Zijn

Zijn lijden bevrijdde ons; en hier uit vloeit onze heiliging. In dezelfde reden gaat Petrus voort, na eenige aanmerkingen, die hier niet onmiddelijk tot mijn oogmerk behooren, Hoofdst. IV: 1. *Dewijl dan Christus voor ons in het vleesch geleden heeft*, en hier kan dit lijden *voor ons* niet anders genomen worden als boven, *zoo wapent u met die gedachte, dat wie in 't vleesch geleden heeft* (in en met Christus) *opgehouden heeft van de zonde, om nu enz.*; en hoe kan toch die gedachte uit die stelling: Christus heeft voor ons geleden, worden afgeleid, indien zij niet beteekent: Hij leed in onze plaats, zoo dat wij aangemerkt moeten worden als die met Hem geleden hebben; een nieuw bewijs tevens dat in die plaatsen, welke onze heiliging uit het lijden en sterven van Jesus afleiden, de waarheid van zijne Borgvoldoening ondersteld wordt.

Ik zou het getal der aanhalingen kunnen vermenigvuldigen, maar zommige min uitvoerige gezegden zullen beneden nog voorkomen. De behandelde Bijbelplaatsen uit het Nieuwe Testament spreeken zoo duidelijk, zoo bestemd, dat men niets meer verlangen kan. Wij vonden meer dan oneigenlijke gezegden, dan verbloemde uitdrukkingen,

waar

waar door de eenvoudige zich laat misleiden, of de man zonder uitlegkundigen ſmaak vervoerd wordt, tot het opdelven van allerlei leerſtukken. — Voegt men geſchiedenis en leer des Nieuwen Verbonds, zinlijk en woordelijk onderwijs des Ouden Verbon d in eenen ſchakel ſamen, men zal voldoende zekerheid van de doorgaande Bijbelleer omtrend 's Middelaars Genoegdoening hebben, en zijn geloof en hoop op onwankelbaare gronden gevestigd zien.

I I.

Onderzoek naar den rang en plaats, welke de leer der Verzoening in de Heilige Schrift bekleedt.

Eene leer, die, gelijk getoond is, naar de vatbaarheid en behoefte van elk tijdvak, in den Bijbel, duidelijk en ondubbelzinnig geleerd, opzetlijk voorgedragen, van alle zijden te beſchouwen gegeven, en menigmaalen herhaald wordt, kan niet misſen, eene voornaame plaats in den Bijbel te bekleeden, en haaren invloed over het geheel der Bijbelſche waarheid alom te verbreiden.

Het is mijn oogmerk niet een uitvoerig betoog

toog hier van te geeven. Hoe gaarn ik ook zou willen uitweiden in befpiegelingen, over de wijduitgeftrekte gevolgen van de door Christus aangebragte Verzoening, waar door de geheele leer van den Godsdienst eene nieuwe fchoonheid en helderheid ontfangt, die zijne Genoegdoening in een heerlijk en Godebetamend daglicht plaatst, en ons den rijkdom van Gods heerlijkheid moet doen aanbidden en bewonderen; ik mag mij in dit uitgeftrekt veld thands niet begeeven. Ik moet in dit uitlegkundig onderzoek alleen aanwijzen, hoe de Bijbel zelf ons dit leerftuk doe aanzien, en met andere leerftukken verbinde. Indien ik deeze beide ftukken heb aangewezen, dan zal het niet langer duister blijven, welk een' rang en plaats de leer der Verzoening in den Bijbel bekleedt.

Hoe doet ons dan de Bijbel zelf de leer der Verzoening befchouwen? Eenige aanmerkingen zullen deeze vraag genoegzaam beandwoorden.

Vooreerst. De Bijbel doet ons dit leerftuk aanzien, als behorende tot het hoofdoogmerk der Christelijke Openbaring. Hooren wij Paulus 1 Cor. I: 21., welke plaats, uit kracht van tegenftelling, best op deeze wijze verklaard wordt: *want nademaal volgens* (ἐν beteekent

 dik-

dikwijls naar, volgens) *de Godlijke wijsheid*, de wijze en verlichte onderzoekers der waarheid (vs. 20.), die zich den roem van kunde en geleerdheid aanmatigen, *God niet* tot zaligheid *gekend hebben door* hunne ingebeelde *wijsheid, zoo heeft het der Godlijke wijsheid goedgedacht door eene prediking*, die, bij een ieder, voor dwaas en belachlijk gehouden wordt, *hen zalig te maaken, die* dezelve ootmoedig *gelooven*: de bedoelde *dwaaze prediking* is de aankondiging van vergeving en zaligheid door eenen gekruisten Christus, gelijk nog nader zal aangewezen worden, verg vs. 18, 23. Menfchelijke *gelukzalighied* is het hoofddoel van God in den geheelen Christelijken Godsdienst, die wil God bevorderen door de prediking der Verzoening: daarom is het *woord des kruifes eene kracht van God* voor allen die gelooven, beide Jooden en Grieken, zie vs. 18, 23.; door dezelve gefchiedt toch, wat door alle de pogingen der menfchelijke wijsheid niet gefchieden kon: dit zelfde geeft Paulus te kennen, wanneer hij het Euangelie der genade en der verzoening eene kracht van God tot onze zaligheid noemt, Rom. I: 16. verg. Hoofdft. III: 21 — 26. Indien nu het Euangelie der Verzoening de gelukzaligheid der menfchen in Gods hand bevordert, is het

het dan wel te veel gezegd, dat deeze tijding der Verzoening, door het Euangelie voorgedragen, behoort tot het hoofddoel der Christelijke Openbaring.

Ten anderen, leert ons de Bijbel dit leerstuk kennen, als de groote hoofdzaak van het Euangelie, de hoofdzaak van de prediking der Apostelen.

De Apostelen zelve laaten er zich dus omtrend uit: wij prediken, zegt Paulus 1 Cor. I: 23, 24. *Jesus Christus den gekruisten enz.*; of meent gij dat de prediking van Jesus Christus den gekruisten in 't algemeen beteekent het voordraagen van de leer van Jesus, van zijne reine zedekunde? maar dit was immers veeleer geschikt om hoogachting voor Jesus te verwerven, dan om Hem voor eene ergernis en dwaasheid te doen doorgaan; het kruis van Christus kon ook wel zoo ergerlijk niet zijn, wanneer Hij ter bevestiging zijner leer eenen gewelddadigen dood had moeten ondergaan. Veele Propheeten en rechtvaardigen van alle tijden onder de Jooden; een Socrates onder de Heidenen waren, om den marteldood, tot geen aanstoot. Het was alleen de leer der Verzoening door eenen gekruisten Christus, die den Joodschen hoogmoed, en der Heidensche waanwijsheid in

den weg ſtond; en deeze was het, die de Apostelen, ondanks den tegenſtand van Jooden en Grieken, als de hoofdzaak van het Euangelie predikten.

Als de hoofdzaak van het Euangelie. Hoort eens de betuiging van denzelfden Paulus 1 Cor. II: 2. *Ik heb niet voorgenomen enz.* Ik onderſtel nu, daar Paulus in het zelfde verband voortgaat, dat hier door de prediking van Jeſus Christus den gekruisten de aankondiging der verzoening wordt bedoeld; dat ik *weeten* voor verklaaren, en doen weeten neem, zal ook wel, denk ik, niemand betwisten. Paulus had dus in zijne Euangelieprediking, onder de Corinthiers, van de leer der Verzoening door den kruisdood van Christus, zijn hoofdzaak gemaakt; al het overige, wat hij geleerd had, daar mede in verband gebragt, of daar uit uitgeleid, en al wat met dezelve niet in verband gebragt kon worden, achterwege gelaten; en dit had hij zoo gedaan met overleg, met welbedacht voornemen: hij was hier in te werk gegaan naar een vast ontwerp; en van daar, dat hij altijd van hier begon, hier eindigde.

Aan deeze zijne grondſtelling bleef Paulus altijd getrouw. Het Euangelie, dat hij van Chtistus ontfangen, van den aanvang af ge-

pre-

predikt, ſteeds voorgeſteld had, en nog voorſtelde, het welk ook door de Corinthiers was aangenomen, waar door zij zouden zalig worden, indien zij daar aan getrouw bleven; dat Euangelie behelsde voornamenlijk, *dat Christus is geſtorven voor onze zonden naar de ſchriften* enz. zie 1 Cor. XV: 1 – 4. Of zal dit willen zeggen, dat Paulus Christus dood verkondigd hebbe, ſlechts als een middel om ons te bevrijden van het zedelijk bederf? Hij geeve zelf het andwoord Gal. I: 4., waar hij Christus roemt als dien, die zich heeft overgegeven voor onze zonden, en daar uit als een gevolg afleidt, dat Hij ons trekt uit de tegenwoordige booze wereld.

Ja Paulus gaat nog verder, en bevestigt het met eenen eed, dat hier in de hoofdbedoeling van zijne prediking gelegen zij, wanneer hij 1 Tim. II: 5—7. na geſproken te hebben van onzen gezegenden Middelaar, *die zich zelven gegeven heeft tot een rantſoen voor allen*, er aangaande deeze bijzonderheid bijvoegt: „ *waar toe ik geſteld ben een prediker en* „ *Apostel: ik zeg de waarheid bij Christus: ik* „ *lieg niet*". Deeze waarheid, Christus een plaatsvervangend rantſoen voor allen, moest Paulus dan niet alleen prediken, maar daar toe was hij beſtemd, daar toe geroepen.

Vreemd is het dan niet, dat het Euangelie genoemd wordt *een woord des kruises* 1 Cor. I: 18. — Hoe onbestaanbaar is het, de leere van den Christelijken Godsdienst zoo te noemen, indien niet het kruis van Jesus Christus daar van een wezenlijk gedeelte, ja de hoofdinhoud uitmaakt.

Eene nieuwe verzekering van de hoogachting van Paulus voor de leer der Verzoening geeft hij Gal. VI: 14. *Het zij verre van mij, dat ik anders zoude roemen, dan in het kruis van Jesus Christus.* — Zijn roem in het kruis van Jesus wordt hier door hem gesteld tegen den grond van roem, waarop de bedrieglijke Leeraars van het Christendom hunne achting vestigden: zij drongen aan op de onderhouding der Mosaïsche Wet, als onontbeerlijk ter zaligheid, zie vs. 12, 13. Maar Peulus erkende het kruis van Christus als den eenigen grond onzer behoudenis. Daarop wilde hij roemen, op niets anders; schoon ook verleidende Leeraars zijne welverdiende achting door eigen roem tegenwerkten. Hoe getrouw bleef Paulus dan aan zijne bestemming! de prediking der Verzoening bleef immer zijne hoofdzaak.

Nog sterker spreekt Paulus in deezen Brief Hoofdst. I: 6—9. *Een ander Euangelie is*

hier

hier een Euangelie zonder Jesus, een Euangelie zonder de leere van zijn kruis, als den grond van onze zaligheid: immers Paulus had eenen gekruisten Christus verkondigd, zie Hoofdst. III: 1. Zij die het Euangelie wilden verkeeren, waren zulke, die de kruisleer uit het Euangelie wegnamen, en op de besnijdenis en onderhouding der Mosaïsche Wetten aandrongen, zie Hoofdst. VI: 12—14. Stellig verzekert de Apostel hier: *er is geen ander Euangelie*, geen Euangelie, waar in Jesus en zijn kruis niet de hoofdzaak is; dan hij kan zich niet vergenoegen met deeze verzekering. Hij spreekt op hoger toon: *vervloekt zij hij, die een ander Euangelie verkondigt, al waren wij zelve het, al was het een Engel uit den hemel*, ja al wie zulk een Euangelie verkondigt, hij zij dan wie hij zij. — Zoo sterk spreekt Paulus, en dit zegt hij niet eens, maar bij herhaling: na het reeds eens te hebben voorgesteld drukt hij er andermaal het zegel op: *het geen wij u gezegd hebben, dat zeg ik wederom.* Wie kan dit alles slechts draaglijk vinden, indien de kruisleer niet bij Paulus de hoofdzaak van het Euangelie zij? En deeze hoogschatting van de leer der Verzoening was de reden, waarom Paulus, die anders de tegenstanders met

zagtmoedigheid wilde onderwezen hebben, of hun God, ten eenigen tijde, bekering gave tot erkendnis der waarheid (zie 2 Tim. II: 24—26.), zich altijd zoo nadruklijk verzettede tegen hen, die de prediking van genade en zaligheid door eenen gekruisten Verlosser in den weg waren, en op eigene rechtvaardigheid door de onderhouding der Mosaïsche Wetten aandrongen. Hoe ernstig waarschuwt hij de Galatiers tegen deeze pogingen, Hoofdst. III: 1—4, V: 7—12! En dus sprak hij niet slechts in drift, uit twistgierigheid, partijzucht of persoonlijke vijandschap: neen, dus sprak hij met een geroerd en diep getroffen hart, zie Philip. III: 18. — Zij, die verzekeren, dat door het kruis van Christus in 't algemeen het Euangelie van Christus bedoeld wordt, verliezen uit het oog, dat juist de vijanden van het Euangelie het allermeest op de aankondiging der Verzoening door eenen gekruisten Christus geladen hadden, en dat het deeze waren, tegen welke Paulus zich, met opzet, verzettede.

En indien men de geschiedenis der Apostelen oplettend gadeslaat, men zal overal ontdekken, dat de leer der Verzoening de hoofdinhoud uitmaakt van hunne prediking. Over-

al

al geeven zij verslag van Jesus lijden, kruisdood, begraving, opstanding: dit gaat bij hen vooraf, en hier in is gegrond de blijde aankondiging van vergeving en zaligheid door het geloof in Jesus Christus: zoo prediken zij bij Jooden en bij Heidenen; dit verkondigen zij in 't openbaar en bij de huizen; deezer leere schaamen zij zich niet voor Raadsvergaderingen en Rechtbanken; die waarheid belijden zij, vrijmoedig, ondanks boeien en vervolging, zie Hand. II: 22—36. III: 12 — 26. IV: 9 — 20. V: 27 — 32, 42. X: 36 — 43. XIII: 23 — 29. Men leeze alle hunne brieven, en men zal zien, dat zij deeze leer niet slechts aan aankomelingen, maar aan reeds bevestigde Christenen verkondigden; aan zulken, welken het Euangelie, ondanks hunne aangeborene vooroordeelen, reeds smakelijk was geworden. En, wanneer ons verhaald wordt, dat de Apostelen Jesus Christus verkondigden, wordt voornamenlijk bedoeld, dat zij het zoenlijden van Jesus predikten, samengevoegd met die waarheden, welke daar uit bestendig worden afgeleid, en daar mede in verband gebragt: althands dit wordt duidelijk bedoeld Hand. VIII: 35; welk een samenhang zou er toch geweest zijn, tusschen het leezen van den hoveling en de prediking

 van

van Philippus, indien niet deeze van de prediking van Jesus zoenlijden begonnen was? Had hij anders eenige vrucht van zijne prediking kunnen hoopen? Er mag dan verder niet aangeteekend ſtaan, wat deeze Euangelist zijnen leergraagen Toehoorer gezegd hebbe, er is zekerheid genoeg, dat hij hem de leer der Verzoening gepredikt heeft; en dit kan tevens ter opheldering ſtrekken van zommige plaatſen, door zommige Tegenſprekers aangevoerd, ten betooge, dat de Apostelen niet gewoon waren, zelfs, wanneer zij vrij uitvoerig van Jeſus en zijnen dood ſpraken, dit met een ander oogmerk te doen, dan om de vervulling der Schriften in Jeſus aan te wijzen; zonder van de leer der Verzoening te gewaagen; zie, bij voorbeeld, Hand. XVII: 2, 3, 18. enz., voorts Hoofdſt. XXVIII: 31. volg. verg. Rom. I: 16., om nu te zwijgen, dat dit gezegde zich zelven wederſpreekt, wijl de vervulling der Schriften in eenen lijdenden Jeſus niet kon aangewezen worden, zonder de leere der Verzoening te erkennen, wijl de Propheeten zoo duidelijk van dezelve geſproken hadden.

Terwijl deeze aanmerking ons den rang en plaats aanwijst, welke 's Middelaars Genoegdoening in de Euangelieleer bekleedt, ſtrekt zij

zij tevens, om die leer zeer krachtig te bevestigen. — Waar voor toch zal men de Apostelen houden, indien men de leer der Verzoening niet erkent? voor menfchen, die niet alleen hunne eigene hoogachting tegenwerken, maar die zelfs roekeloos den dood te gemoet gaan, door de verkondiging eener leere, die zij vooruit zagen, dat tegen den algemeenen fmaak rechtftreeks ftreed? of moet men het daar voor houden, dat zij zich onderling verenigd hadden, om den Christelijken Godsdienst, welken zij overal aanprezen, met den meesten nadruk tegen te ftreeven? waar aan feilt het? is het onkunde of onzinnigheid, dat zij de leer der Verzoening hebben opgefierd? Ik zie in de daad niet, hoe men deeze bedenkingen ontwijken kan, ten zij men deeze leer omhelze, als getrouw, als alle aanneming waardig.

Dan ik ga voort om, *ten derden*, op te merken, *hoe de leer van s' Middelaars heilverdienften ter onze rechtvaardiging en verlosfing het voorwerp zij van de ingenomene befchouwing van alle Godvruchtigen op aarde, en van de zalige bewooneren des hemels.* — Naar het lijden van Christus, en zijne daar op gevolgde heerlijkheid, als onaffcheidelijk verbonden met de zaligheid der zielen, onderzogten reeds de

Pro-

Propheeten in vroegere eeuwen 1 Petr. I: 9 – 11. De leer der Verzoening verheft den Christen tot eene hoogte, welke niet kan overtroffen worden: hij roemt op God, nu hij de verzoening door onzen Heer Jefus Christus verkregen heeft Rom. V: 11. Paulus had daarom zoo veel op met de uitnemendheid der kennis van Jefus Christus, dat is, hij wenschte zoo gaarn in Jefus gevonden te worden, en hem dus door ondervinding *te kennen in de gemeenſchap zijns lijdens*, en in de kracht zijner Opſtanding, dat hij daar voor de aanzienlijkſte voorrechten opofferde, zie Philip. III: 4 — 11. Hoe zeer beroemt hij zich op deeze gemeenſchap aan Christus lijden en Opſtanding, wanneer hij zegt: *ik ben met Christus gekruist enz.*, Gal. II: 20.; en wie zal hier Paulus zich niet gaarn verklaaren laaten door zich zelven, daar hij overal in Jefus onzen Vertegenwoordiger, en in zijn lijden een plaatsvervangend borglijden eerbiedigd, zie maar 2 Cor. V: 15. *Indien één enz.* — Johannes, die doorgaands als naar woorden ſchijnt te zoeken, om de liefde Gods in den dood van Christus, naar waarde, te verheffen, is naauwlijks zijn gevoel meester, wanneer hij zich, met warmen dank, daar over dus uitlaat: *Hem, die*

ons

ons heeft lief gehad, en ons van onze zonden gewasschen heeft in zijn bloed. — Hem zij de heerlijkheid en de kracht in alle eeuwigheid Openb. I: 5, 6. Verheerlijkte rechtvaardigen denken gaarn aan dit heilgeheim. Mofes en Elias fpraken met onzen Heer over zijn uiteinde, en dit is het eenige, wat ons, uit dit gewigtig gefprek, bij de verheerlijking van Jefus op den berg, gemeld wordt Luc. IX: 31. De zaligen, verheven boven alle zwakke en bevooroordeelde begrippen, vereenigen zich voor den troon des Lams in dit loflied der verlosfing: *Gij zijt geflacht en hebt ons Gode gekocht met uw bloed uit alle geflachten, taalen, volken en natiën! — Het Lam, dat geflacht is*, zoo verenigen zich Engelen en zaligen, *is waardig te ontfangen de kracht en de rijkdom* enz., zie Openb. V: 9 — 14. Verftaan wij weinig van de taal der hemellingen, welke niet naar de zwakheid onzer uitdrukkingen kan afgemeten worden, die taal is toch voor ons geen onzin: als hunne woorden ons in menfchelijke taal worden medegedeeld, wat zwarigheid kan er dan zijn, om ze uit het menfchelijke fpraakgebruik op te helderen, al willen wij ons niet vermeeten de volle kracht hunner hemelfche verrukking naar waarde te bevatten; en

als

als wij dus te werk gaan, dan ontmoeten wij zelfs in de hemellingen ſprekende getuigen voor de leer der Verzoening: indien dit nu zoo is, wie zal zich dan meer verlicht waanen, dan de bewoneren des hemels; wie zich vermeeten, hunnen vereenden lofzang van onzin te verdenken, van wanklank te beſchuldigen; wie het waagen, om een heilgeheim, dat het voorwerp hunner ingenomene beſchouwing, opmerking, aanbidding, liefde, bewondering, dankzegging uitmaakt, gelijk te ſtellen met eene harsſenſchim van misleide verbeelding? Neen, veel liever volgen wij hun voorbeeld, vallen in ootmoed neder voor den troon des Lams, en roemen op God, door onzen Heer Jeſus Christus, door welken wij nu de verzoening gekregen hebben.

Laat mij hier eene *vierde Aanmerking* bijvoegen: de verzoening door het lijden en den dood van Christus wordt aangemerkt, *als de grondſlag des geheelen nieuwen Verbonds.* Jeſus kon zeggen: *dit is het bloed des nieuwen Verbonds*, het welk voor veelen vergoten wordt! ja, *dit is het nieuw Verbond in mijn bloed*, zie Matth. XXVI: 28. verg. 1 Cor. XI: 25. Duidelijk worden wij hier gewaar, dat het nieuw Verbond gegrondvest zij in den dood van Jeſus. Daarom heet hier zijn dood *het bloed des Nieuwen*

wen Verbonds, daarom ontfangt men met het liefdepand, dat Hij van zijnen dood wilde geeven, als *het Nieuwe Verbond in zijn bloed*. Het is ook niet duister, in wat opzicht het Nieuwe Verbond in den dood van Jefus gegrond zij: dit voegt de goede Heiland bij deeze verzekering, door zijn bloed te teekenen, als een *bloed, vergoten voor veelen, tot vergeving der zonde* Het nieuw Verbond beloofde eene volkomene vergeving van zonde: zonder bloedftorting gefchiedt er nu geen vergeving (zie Hebr. IX: 22., verg. het geen boven gezegd is, pag. 105, 106.), de oude zoenoffers konden de volle vergeving der zonde niet uitwerken, daarom ftelde nu Jefus de geëischte bloedftorting (αἱμα τεκχυσια) daar, Hij gaf zijn bloed, zijn vergoten bloed (αἱμα ἐκχυνομενον), tot vergeving der zonde; dus werd dan het Nieuw Verbond der Genade en der Verzoening bekrachtigd, gegrondvest in zijn bloed. Zijn dood bewerkte eene volle vergeving der zonde; en ziet daar nu het Nieuw Verbond voor den dag treeden. Het zelfde wordt betoogd in den Brief aan de Hebreen, welke bijna eene verklaring fchijnt te geeven van de waare meening des Zaligmakers ter aangehaalde plaatfe. Hoofdft. VIII. wordt Hij geteekend

kend als de *Middelaar* en Stichter *des* Nieuwen en *beteren Verbonds*, het welk eene volle vergeving van zonde aankondigt. — Hoofdst. IX. wordt de wijze waarop dit Verbond gesticht is nader ontvouwd, de zonden, ouwlings vergeven onder de verdraagzaamheid van God, bleeven, eigenlijk gesproken, onverzoend. De *Middelaar bragt eene volkomene*, eene eeuwige en oneindig krachtige *verlossing te weeg*, en stichte dus het Nieuwe Verbond. Werden ouwlings geslotene verbonden bekrachtigd door het bloed van offerdieren, Hij bekrachtigde ook dit Verbond met zijnen dood. Kon de vergeving der zonde, niet zonder offer, plaats hebben, kon de hemel voor onreine zondaars, zonder volkomene verzoening, niet geopend worden, Hij gaf zich zelven ten zoenoffer, Hij stichtte eene volledige Verzoening, zie 15 — 24. Dus werd dan het Nieuwe Verbond gegrondvest in zijnen dood; en, daar onder dit verbond Jooden en Heidenen deelen moesten in dezelfde voorrechten, daar had ook de Verzoening door Jesus tot beiden haare betrekking, wordende beide door Hem vertegenwoordigd, en als één zedelijk persoon in Christus met God verzoend, zie Eph. II: 14—17. Wij moeten derhalven geheel het

Nieu-

Nieuwe Verbond wel zeer wankel achten, indien de leer der Verzoening moet opgegeven worden; maar hoe zeer zouden wij dan mistasten, ja gevaar loopen van een geducht oordeel, indien wij moedwillig het bloed des Nieuwen Verbonds, en dus dat Nieuw Verbond zelv', in den dood van Jesus gegrondvest, verwierpen; en, schoon wij daar door geheiligd en van zonde verlost zijn, onbruikbaar achten: zeker dit oordeel zou niet minder zijn dan van dien, die de Wet van Moses vernietigde, en daarom zonder barmhartigheid moest sterven onder twee of drie getuigen, zie Hebr. X: 28, 29. Of zouden alle de spreekwijzen, welke hier gebruikt worden, in 't algemeen beteekenen de Christelijke leer verachten? maar dan moeten zij in 't geheel geenen zin hebben, daar zij toch duidelijk en oogmerke hebben, de moedwillige verwerping van het Euangelie, als eene nog grooter misdaad, dan de verwerping van den Mosaïschen Godsdienst, voortestellen. — Men vergelijke ook Hoofdst. XII: 25. verg. vs. 24., waar ons openlijk betuigd wordt, dat wij niet ontvlieden zullen, wanneer wij dien verwerpen, die spreekt, die om vergeving roept door het bloed der besprenging, even gelijk het bloed van Abel om wraak riep, de-

wijl wij tot Hem den Middelaar des Nieuwen Verbonds en tot zijn besprengend en verzo[e]nen bloed gekomen waren.

Nog eene *Aanmerking*, en hier mede zal ik eindigen: *wij moeten de leer der Verzoening beschouwen als den geest der beide Sacramenten des Nieuwen Verbonds.*

Laat mij aanvangen met den Christelijken Doop! Is die alleen een teeken van aanneming in het Genootschap der genen, die de leer van Jesus belijden, dan kan daaruit voor de leer der Verzoening geen bewijs worden afgeleid: maar neen! de Christelijke Doop is meer, en behelst het treffendst onderwijs omtrend dit heilgeheim. Men hoore Paulus Rom. VI: 3—5. Hij spreekt hier van zulken, die in Christus (εἰς Χριςον), tot Christus, tot erkendnis van Christus gedoopt zijn. Het geen hij van hun zegt toont duidelijk, dat deeze Doop tot erkendnis van Christus de gelovige omhelzing van zijnen Verzoendood insluit: *wij*, zegt hij, *die tot Christus gedoopt zijn*, *zijn* eigenlijk *tot zijnen dood gedoopt* (εἰς τον θανατον αὐτου), wij zijn gedoopt tot erkendnis van den dood van Jesus: zoo dan de Verzoendood van Jesus wordt in den Doop bedoeld en voorgesteld; dit bewijst Paulus nader uit de treffende verzekering, die ons

de

de Doop geeft van onze gemeenſchap aan den
dood van Jeſus. Trouwens, *door* (bij) voor-
gemelden Doop tot erkendnis van Jeſus dood
worden wij als *met Hem begraven:* hier wordt
gedoeld op de Indompeling-doop, bij welken
nen afdaalde in het water, en daar onder
eenen poos vertoefde: dit wordt door Paulus
aangemerkt als een zinnebeeld onzer begra-
ving met Christus; en deeze begraving met
Christus als een bewijs, dat wij tot de ge-
ovige erkendnis van zijnen dood gedoopt
zijn: trouwens de begraving van Christus,
en zelfden dage van zijnen dood, was een be-
wijs, dat Hij als een vervloekte geſtorven
was; zijn wij nu als met Christus begraven,
dan hebben wij gemeenſchap aan zijnen
dood, die dood is onze dood, de ſtraf van
onze zonden: wij zijn dus, wij weeten het
an onzen Doop, *eene plante met Jeſus gewor-
den, in de gelijkmaking zijns doods.* Men ziet
dus, de gedachte aan Jeſus dood wordt, door
den Doop, niet alleen aan ons verleven-
igd; maar die dood wordt, door den
Doop, als een Verzoendood voorgeſteld, aan
welken wij gemeenſchap hebben. Dezelfde
eer ontmoet men Gal. III: 27. *Zoo veele als
ij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus
aangedaan.* Hier wordt gedoeld op de ge-

woonte, dat de genen, die gedoopt waren, een nieuw wit kleed aantrokken. Alzoo zijn de gedoopten als met de geregtigheid van Christus bekleed: God ziet hen niet aan als zondaars, maar als nieuwe schepselen in Christus Jesus. Laat dan al eens de spreekwijs: *tot Christus gedoopt te zijn*, in 't algemeen zeggen tot de omhelzing der Christelijke leer gedoopt te zijn; deeze algemeene stelling wordt nader door Paulus gebijzonderd, als zich voornamenlijk betrekkende tot den dood van Jesus, en tot onze gemeenschap aan denzelven. De spreeekwijzen moogen ontleend zijn van den Dompel-doop, die wijze van bediening des Doops kon nooit aangevoerd worden ten betooge, dat wij, eigenlijk, tot erkendnis van Christus dood gedoopt zijn, indien niet deeze leer van het Euangelie in dit Bondteeken bedoeld werd.

Even zoo is het gelegen met het heilig Avondmaal. Jesus wilde, dat wij het vieren zouden tot zijne gedachtenis (zie 1 Cor. XI: 24, 25.), dat is, zeggen de Tegensprekers, tot herinnering aan de heilzaamheid van de leer van Jesus en van zijn hoofdgebod van menschenliefde; maar Paulus, die het van den Heer zelven ontfangen hadt, en, ongetwijfeld, zijne mening beter begrepen

heeft

heeft dan zij, wilde van de Corinthiers, op grond van dit bevel van Jesus, dat *zij zijnen dood zouden verkondigen*, zie vs. 26. Alles, wat aan het Avondmaal omgaat, herinnert ons aan dien dood, niet slechts als eene bevestiging van Jesus leere, als een gedenkteeken van Gods liefde, maar als een waaren Verzoendood: wij zien hier Jesus Christus voor onze oogen afgeschilderd als gekruist; wij ontfangen hier de zinlijke panden zijner stervende liefde: gebroken brood, als ware het zijn lichaam zelf, dat voor ons gebroken is — ingeschonken wijn, als ware het zijn bloed zelf, geplengd tot vergeving van onze zonden. — Hierom zijn wij, bij een onwaardig gebruik van deeze gewijde panden der hoogste liefde van Jesus, niet slechts schuldig aan verachting der Christelijke leer, maar wij bezondigen ons aan het lichaam en bloed van Jesus zelf, zie vs. 27. Hierom is het gebroken brood de gemeenschap aan het lichaam van Jesus, en de drinkbeker de gemeenschap aan het bloed van Christus Hoofdst. X: 16. Alles leidt ons hier tot gelovige erkendnis van Jesus lijden en sterven tot vergeving onzer zonden; en deeze vertegenwoordiging is niet slechts gegrond in eene toevallige overeenkomst der uiterlijke pleg-

 tig-

tigheid met de beloften des Euangeliums, maar in het oogmerk, in het bevel des hoogen Instellers.

Zoo moeten dan de twee voornaame plegtigheden van den Christelijken Godsdienst, volgens den eigen' wil des Stichters, deeze waarheid luid en openlijk prediken, nadruklijk verzekeren! Kan men zich op deeze verzekering niet verlaaten, wat zal men dan gelooven? Van hoe veel gewigts moet eene waarheid zijn, die Jesus zoo levendig voorgesteld, zoo onvergetelijk wil herinnerd hebben? Alle eeuwen moeten, volgens zijnen wil, deeze waarheid weeten: zoo lang dezelve door den Doop vereeuwigd wordt zal Hij aan zijne Gemeente in liefde gedenken, met haar blijven tot aan de voleinding der wereld Matth. XXVIII: 20. Tot dat Hij komt, moet zijn Verzoendood, met eene feestvierende vreugd, aan het Avondmaal verkondigd worden 1 Cor. XI: 26.

Als men dit alles overweegt, zal het niet moeilijk zijn te beöordeelen, welk een rang en plaats de leer der Verzoening in het Euangelisch onderwijs bekleedt. Zij is daar hoofdzaak. Wordt zij weggenomen uit het Euangelie, dan is Euangelie geen Euangelie meer.

I

Is dit zoo, dan mag men verwagten, dat deeze leer in een onaffcheidelijk verband zal ftaan met de overige leerftukken van den Christelijken Godsdienst; en dit moet ik nu nog aanwijzen.

De invloed deezer leere ftrekt zich uit tot het Bijbelsch onderwijs *aangaande God en zijne werken*, — *aangaande den perfoon en het werk van Jefus Christus*, — *aangaande ons zelven en onze waare gelukzaligheid.*

Vooreerst, breidt zich dan de invloed deezer leere uit tot het Bijbelsch onderwijs omtrend God en zijne werken.

Wij leeren immers *de heerlijkheid van God* kennen *in het aangezicht*, dat is, in den perfoon *van Jefus Christus* 2 Cor. IV: 6. Het is juist de leer der Verzoening, welke ons den rijkdom der Godlijke deugden, en derzelver fchoone harmonie in een treffend licht plaatst. Waar ziet men meer Godlijke *wijsheid en almagt*, dan in de Verzoening door Christus, Verzoening, welker aankondiging meer uitricht, dan menfchelijke wijsheid, eeuwen lang, heeft kunnen te weeg brengen, zie 1 Cor. I: 18—25. Hoe hoog wordt deeze *wijsheid* door Paulus geroemd in dien zelfden Brief, Hoofdft. II: 6—10. *Wij fpreeken wijsheid, wijsheid Gods, wijsheid beftaande in ver-*

 bor-

borgenheden, voorheen bedekt, van God verordend tot onze heerlijkheid, eer de wereld was, — wijsheid, welke geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, — wijsheid, in geen menschelijk hart opgeklommen, maar van God geopenbaard door zijnen Geest! en wat hadt dan Paulus anders gepredikt dan Jesus Christus en dien gekruist, zie vs. 2.? wat anders dan een gekruisten Christus, de kracht en de wijsheid Gods Hoofdst. I: 24. — Godlijke *rechtvaardigheid* vertoont zich nergens meer, dan in Hem, dien God heeft voorgesteld tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed, tot eene betoning van zijne rechtvaardigheid enz. Rom. III: 25, 26. — Onnadenkelijk groote *genade — en* vlekkelooze, onberispelijke *rechtvaardigheid* vertoonen zich *verenigd* in den weg der Verzoening, daar wij nu om niet gerechtvaardigd worden uit zijne genade, door de verlossing, die in Christus Jesus is Rom. III: 24.; daar wij de verlossing hebben door zijn bloed, en dus de vergeving der misdaaden, naar den rijkdom van Gods genade Eph. I: 7. Waar vindt men schoner bewijs, hoger proef van Gods hoogste *menschenliefde*, dan hier? hier, nu *de liefde Gods jegens ons geopenbaard* en in onbeneveld licht gesteld is daar door, *dat Hij zijnen Zoon gezonden heeft,*

zij-

zijnen Eengeboren, *op dat wij zouden leeven door Hem; ja hier in is de liefde* — de hoogste liefde, het toppunt aller liefde, liefde die alle verbeelding te boven gaat, *niet dat wij God hebben lief gehad*, dat wij met boetvaardige gezindheden tot Hem te rug gekeerd zijn, *maar dat Hij ons*, ons die vijanden waren, *heeft lief gehad en zijnen Zoon gezonden heeft tot eene verzoening voor onze zonden*, 1 Joh. IV: 9, 10. verg. Joh. III: 16, Rom. V: 6—8. Zoo doet ons de weg der verlossing God kennen in het zoenlijden van Jesus Christus.

Wat de werken van God betreft, daar onder munt voornamelijk uit het aanbidlijk Plan der Verlossing. Uit het gevallen menschen-geslacht moet eene menigte afgezonderd worden tot eene Gemeente van God, naar zijn beeld hersteld, verlicht, geheiligd, gezaligd worden. Deeze Godsgemeente is hoofddoel in het Godlijk Plan, hoofddoel van de Godsregering over het menschdom: maar welk een gewigtigen invloed, welk eene naauwe betrekking heeft de Verzoening door Jesus, tot dit Godlijk ontwerp! Dit is de reden, dat deeze leer, door alle tijdvakken, werd voorgedragen, zoo veel overeenkomstig de vatbaarheid van het menschdom,

en de meerdere of mindere ontwikkeling van het Plan der Godheid geſchieden kon. De Verzoening door Jeſus geeft aan deeze Godsgemeente haaren grondſlag, haare vastheid, haare ontwikkeling, haare volkomenheid. — Onze groote Verlosſer heeft ze *verkregen door zijn eigen bloed*, dat is, niet ſlechts zich toegeheiligd, maar ten prijze van zijn bloed, ten koste van zijnen dood zich dit eigendom verworven, zie Hand. XX: 28. verg. 1 Cor. VI: 20. De gedachte van iemand, die de ſpreekwijs: door *zijn eigen bloed*, hier neemt als of zij beteekende: *door zijn eigen Zoon*, zou ja, indien zij kon gevolgd worden, de kracht van dit bewijs verzwakken: maar hoe vreeslijk hardklinkt het, den Godlijken Zoon des oneindigen Vaders, even als of men van eenen mensch ſprak, zijn eigen bloed te noemen! Van zulk een ſpraakgebruik omtrend den Zoon van God kan uit het Nieuwe Verbond geen enkel voorbeeld worden bijgebragt (*). Het

(*) Men vindt deeze gedachte voorgeſteld in *de Vaderlandſche Bibliotheek*, zesde deel, Mengelwerk bladz. 416. Men beroept zich op Hand. XVII: 26. en Matth. XXVII: 4. waar *bloed*, *man* zou beteekenen; — en op het ſpraakgebruik van Grieken en Latynen, bij welken *αἷμα* en *Sanguis*, in dien zin gebruikt, *zoon* beteekent; men

Het is ook niet alleen ter aangehaalde plaats, dat de dood van Jesus als de grondslag der Gemeente Gods, als de prijs, door welke zij verkregen is, wordt aangemerkt. Jesus *gaf zich over* in lijden en dood, *op dat Hij ons* in den boven verklaarden zin van dit woord *verlossen zou van alle ongerechtigheid, en zich zelven een eigen volk* zou reinigen Tit. II: 14. Hij is het die *de gemeente heeft lief gehad, en zich voor haar overgegeven heeft, op dat Hij ze zou heiligen, en zich eenmaal gantsch heerlijk, onbevlekt en zonder rimpel zoude voorstellen*, Eph. V: 25—27. Een gezegde, dat men best verstaat, wanneer men zich eenen bruidegom voorstelt, die alles opoffert, om zich zijne vriendin te verkrijgen, en haar met allerlei bevallige deugden te versieren, het welk hier het beeld zal zijn: Neemt men dus de leere der Verzoening weg, dan verliest men te gelijk den grond, op welken de gemeente Gods gesticht is; en men kan zich het Plan van God ter onze verlossing niet verklaaren.

De leere der Verzoening strekt ook, *ten anderen*, haaren invloed uit *tot het Bijbelsch onderwijs aangaande Jesus Christus.*

Van

men wijst naar HOMERUS *Iliad.* ζ vs. 211. en VIRGILIUS *Aen.* 6. vs. 836; — doch deeze gedachte is door het gezegde genoegzaam wederlegd.

Van Jesus Christus wordt ons geleerd, dat Hij zij de eigen en eengeboren Zoon van God, en dus de waare God en het eeuwig leven zelve. Dit onderstel ik als bewezen, en eerbiedig dus in onzen Middelaar *God geopenbaard in het vleesch:* maar hoe ongerijmd wordt nu het denkbeeld van 's Middelaars lijden en sterven, indien men zijne plaatsbekledende Genoegdoening niet erkent. Waarom leed, waarom stierf juist Gods eigen, Gods geliefde Zoon? die vraag kan ik nooit voldoende oplossen buiten de leer der Verzoening. Erken ik deeze, dan wordt mij de dood van Jesus Christus, Gods Zoon, eene hoogstwijze, noodzakelijke, eerbiedwaardige beschikking: dan geloof ik, volgens het onderwijs der Schrift: *God heeft, zijnen Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleeschs, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesch, het geen der Wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was* Rom. VIII: 3. Dan zie ik hier eene der hoogste Godheid vereerende menschenliefde, en zeg aanbiddend: *alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijnen eengeboren Zoon gegeven heeft; op dat* enz. Joh. III: 16.; dan roeme ik vol verrukking Gods eeuwige ontferming, daar Hij *zijnen eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons overgegeven heeft* Rom. VII: 32.

Het

Het Character van Jesus Christus wordt in den Bijbel geteekend als *Zaligmaker*, dat is zijn naam Matth. I: 21., dat zijn hoofdwerk, het doel van zijne komst in de wereld, Luc. II: 10, 11. XIX: 10. 1 Tim. I: 15. Hij is *de overste Leidsman onzer zaligheid* Hebr. II: 10. Maar hoe is Hij dit? alleen door zijne leer? Is Hij niets meer dan Insteller van den Christelijken Godsdienst? Behelzen alle deeze benoemingen en gezegden niets meer? Neen, deeze benoemingen worden niet gebruikt van predikers, maar van aanbrengers van verlossing en zaligheid. Jesus zelf, het oogmerk zijner komst verklarende, getuigt bepaaldelijk, dat Hij *gekomen zij om zijn leven te stellen tot een rantsoen voor veelen* Matth. XX: 28. Hij maakt zalig *van zonde, Hij leidt veele kinderen ter heerlijkheid*; en moest daar toe *als de overste Leidsman der zaligheid door lijden geheiligd worden*; en het geen nog nader aangevoerd zal worden, ten bewijze, dat het gehoorzaam lijden en sterven van Jesus kracht oeffent ter bevordering van onze gelukzaligheid, zal toonen, dat, volgens de Schrift, Jesus Christus dit character niet bekleeden kan, indien men weigert zijn verzoenend lijden en sterven te erkennen. Trouwens *de zaligheid is in geenen anderen* Hand. IV: 12.; doch, indien

zij

zij alleen aan de leer van Jesus is toe te kennen, waarom is zij dan ook niet in Petrus, Johannes, Paulus, die overvloediger geärbeid heeft dan alle de Apostelen, en zich beroemen kon, een navolger van Christus te zijn.

Van Jesus Christus wordt ons voorts geleerd, dat Hij aan het hoofd der Godsregering geplaatst, en met gadelooze eer en heerlijkheid gekroond is; maar ook dit wordt in verband gebragt met zijn verzoenend lijden en sterven. Na dat Hij *de reinigmaking onzer zonden* hadt *te weeg gebragt, is Hij gezeten* enz. Hebr. I: 3. Om dat *Hij gehoorzaam is geworden tot in den kruisdood, daarom heeft Hem God uitermate verhoogd;* en deeze gehoorzaamheid in den kruisdood was een bewijs, dat Hij onze straf op zich hadt genomen Philip. II: 4 — 11. verg. Gal. III: 13. Om dat Hij zijn leven *ten schuldoffer gesteld heeft, om den arbeid zijner ziel, dewijl Hij zijn leven in den dood heeft uitgestort, en veeler zonden droeg,* daarom is Hij in het heerlijkst lot geplaatst, zie Jes. LIII: 10 — 12. zie voorts Luc. XXIV: 26. Hebr. II: 6 - 10. XII: 2. 1 Petr. I: 9 — 11. De leer van Jesus verhoging staat derhalven in een naauw verband met zijn lijden en sterven, niet slechts als martelaars-

lij-

lijden, niet als edelmoedige opoffering in 't algemeen, maar als verzoenend lijden en sterven, als de hoogste proef van opoffering, en daarom de schoonste beloning waardig.

Eindelijk moet ik nog iets zeggen ten bewijze, dat *de leere der Verzoening haaren invloed uitstrekt tot het Bijbelsch onderwijs aangaande ons menschen en onze waare gelukzaligheid.*

In Jesus is onze zaligheid. Hij is onze vrede, Hij de hoope der heerlijkheid Eph. II: 16. Col. I: 27. Door Hem worden wij gezegend met alle geestelijke zegeningen, die de hemel voor ons kan opleveren Eph. I: 3. *Hij verlost ons van den toekomenden toorn* 2 Thess. I: 10. en hier is toekomende toorn eene aanstaande straf, verg. Matth. III: 7. zoo genoemd bij tegenstelling van straf, die aanstonds op de zonde volgt; straf, die betrekking had niet alleen tot Jooden, maar ook tot Heidenen, verg. vs. 9., andere plaatsen ga ik voorbij: en met hoe weinig moeite kon hier een geheele rij van getuigenissen worden aangevoerd, ten bewijze dat onze hoop, rust, blijdschap, vrijheid, heiligheid, in één woord, al wat ons waarlijk in dit en het volgend leven gelukkig maakt, van den Heer Jesus moet worden afgeleid! Maar hoe is Jesus voor ons dit alles? Om dit te verklaaren,

roept

roept den Bijbel zijne Genoegdoening ter hulpe. *Door lijden volmaakt zijnde*, is Hij ons niet alleen een prediker, maar *een oorzaak van eeuwige zaligheid geworden* Hebr. V: 9. Overal wordt onze gelukzaligheid van de gehoorzaamheid, van het lijden en ſterven van Jeſus afgeleid. Ik beroep mij ſlechts op eenige plaatſen, welker uitleg voorheen is aangewezen. Zie, bij voorbeeld, Joh. III: 14, 15. Rom. III: 24-26. V: 6-21. Eph. I: 7. Col. I: 14. Hebr. IX: 15—28. 1 Petr. I: 9—11. III: 18. en andere plaatſen meer, in welken de vergeving der zonde, onze vrijmoedigheid tot God, onze rechtvaardigheid voor Hem, onze toegang ten hemel, onze zaligheid, ons eeuwig leven, van Jeſus verdienſten, door gehoorzaamheid en lijden worden afgeleid; ja de Apostelen hebben dit niet alleen geleerd, maar verdedigd tegen Joodschgezinde Christenen, bewerende, dat onze zaligheid gegrond was, niet alleen op de verdienſten van Christus, maar ook op de werken der Wet: zij hebben het onbewimpeld voorgeſteld: *uit de werken der Wet wordt niemand gerechtvaardigd; maar de rechtvaardigheid van God wordt door het Euangelie geopenbaard over allen die gelooven; want zij hebben alle gezondigd, en derven de heerlijkheid van God, en*

wor-

worden om niet gerechtvaardigd uit zijne genade, door de verlosſing door Jeſus Christus Rom. III: 20—24..; en daarom verzekert Paulus, *dat Christus te vergeefsch geſtorven is, indien de rechtvaardigheid uit de Wet is* Gal. II: 21. Indien dus de leer van 's Middelaars Genoegdoening vervalt, dan vervalt geheel de aanwijzing, welke de Bijbel doet omtrend den weg der gelukzaligheid.

Het kan dus ook niet misſen, of dit leerſtuk is van de hoogſte aangelegenheid, met opzicht tot *ons geloof*, tot *onze heiligmaking*, en tot *onze vertroosting*.

Tot ons geloof. Geloof in Christus is overal het middel tot onze zaligheid; dan, geloof in Christus behelst meer dan in 't algemeen de omhelzing zijner leere. Ik bewijs dit thands niet opzetlijk. Het wordt overal betrokken tot zijnen Perſoon, zie ſlechts Joh. II: 15, 16, 36, XVII: 3. Dewijl de leer van Jeſus voornamenlijk zijnen eigenen Perſoon betreft, ſluit het gelovig omhelzen zijner leer ook reeds het vertrouwen in op zijnen Perſoon. Dan er is niet aan te twijfelen, of dit geloof in Christus ziet ook op het geen Hij geleden en gedaan heeft, om menſchen te behouden: het heet een *geloof in zijn*

 bloed,

bloed Rom. III: 25. Jesus zelf bespreekt aan dien, *die zijn vleesch eet, en zijn bloed drinkt*, dat is, die zijn verzoenend lijden en sterven gelovig omhelst, *het eeuwig leven*, zie Joh. VI: 53—58. Deeze betrekking van het geloof tot de verworvene gerechtigheid van Jesus is de reden, waarom, vooral in Paulus Brieven aan de Romeinen en Galatiers, geloof en eigene deugd-betrachting bestendig tegen elkanderen geplaatst worden, wijl het geloof zich, met verwerping van eigene gerechtigheid, op de genoegzaame verdiensten van Jesus geheel en alleen verlaat; of zou aldaar door de gehoorzaamheid der Wet de vruchtelooze waarneming der oude plegtigheden, door het geloof de opvolging der zedelijke voorschriften van Jesus verstaan worden; zou het éene als ongenoegzaam verworpen, het ander als vruchtbaar en heilzaam aangeprezen worden? maar hoe veele onbewijsbaare stellingen! Op wat grond onderstelt men, dat de Mosaïsche Wet, welke als ongenoegzaam wordt afgekeurd, louter vruchtelooze voorschriften behelze, en den redelijken Godsdienst aan het Joodsche Volk niet leerde kennen? zie Micha VI: 8, Matth. XII: 32—34. Hoe zal men die bepaalde beteekenis van het woord *Wet* goedmaaken,

bij

ij voorbeeld, Rom. III: 20. Hoe zal men *eloof* door opvolging der zedenleer verklaaen, bij voorbeeld, Rom. IV: 1—8. Hoe adruklijk wordt den Galatiers verweten, dat ij de rechtvaardigheid des geloofs zoo ſpoeig uit het oog verloren hadden, daar Jeſus hristus en zijn kruis hun te vooren zoo leendig, en als zagen zij Hem daar aan 't ruishout hangen, geſchilderd was Gal. I: 1. Hoe nadruklijk roemt Paulus zijn geof *in den Zoon van God, die Hem hadt lief ehad, en zich voor Hem in den dood overgegen* Hoofdſt. II: 20. *Door de dwaaze preking* des kruiſes *worden zalig de genen die looven* 1 Cor. I: 21. Hier uit kan men ordeelen, waar voor het geloof in Jeſus hristus, het geloof in zijnen naam, moet ehouden worden; wanneer de Apostelen, last van Jeſus, *vergeving der zonde, en het uwig leven, door het geloof in Hem, verkondin*, na dat zij zijn lijden en kruis hunnen oehoorderen hebben voorgeſteld Hand. : 43, XIII: 38, 39, verg. Luc. XXIV: , 47. Hier uit eindelijk wordt opgelost arom 's Heilands lijden, zelfs in geringnijnende bijzonderheden, zoo naauwkeu, door geloofwaardige getuigen is aangekend: dit zou niet geſchieden, ten zij in

dit lijden een gewigtig voorwerp voor ons geloof gevonden werd. — En gelijk het geloof in Jeſus zich voornamenlijk betrekt tot zijn verzoenend lijden, zoo is het ook met het geloof in God, het welk zich grondt op de verzekering, die Jeſus Opſtanding ons geeft, dat Hij onze rechtvaardiging door lijden en ſterven heeft uitgewerkt, zie Rom. IV: 25, 1 Petr. I: 20, 21.

Even zoo is het gelegen met onze *heiligmaking*: deeze wordt alom in het naauwst verband geplaatst met de leer der Verzoening, en, door dit verband, zien wij de zedenleer des Christendoms zich verheffen boven alles, wat de zedekunde der meest verlichte Wijsgeeren ooit heeft opgeleverd. Het is de leer der Verzoening, wanneer zij recht beſchouwd en van geheeler harte omhelsd wordt, welke ons heiligheid en deugd mogelijk, onvermijdelijk, gemaklijk, en zalig maakt. — Is het ons, wegens onzen natuurlijken afkeer van God, onmogelijk ons aan den eisch der Wet te onderwerpen Rom. VIII: 7., na dat God in Christus de wereld met zich zelven verzoend heeft, ſchrikken wij niet langer van Hem terug, maar laaten ons met God verzoenen 2 Cor. V: 19, 20. Wij hebben Hem lief, dewijl Hij ons eerst heeft lief gehad, te weten, door het

zen-

zenden van zijnen Zoon tot eene verzoening
oor onze zonden (1 Joh. IV: 19. verg. vs. 10.
Het is onmogelijk, dat wij langer in de zonde
leven zouden, na dat wij in Christus voor
zelve betaald hebben; in Hem, als ons plaats-
ervangend Hoofd, voor dezelve gestorven,
n met Hem der zonde afgestorven, en van de
onde gerechtvaardigd zijn. Hoe uitvoerig
n duidelijk wordt dit stuk betoogd Rom.
VI: 1 — 11. 2 Cor. V: 15 — 17. Gal. II:
7 — 21. 1 Petr. IV: 1, 2.) Wat kan krach-
tiger drangredenen leveren, die het hart te
elijk roeren, overhaalen, beweegen, en in
staat stellen tot liefde jegens God, tot liefde
jegens Jesus Christus, en jegens elkanderen,
an de uitnemende liefde, welke God ons,
n de Verzoening door Jesus Christus, be-
ezen heeft? Het is genoeg te noemen Joh.
V: 12, 13, 1 Cor. VI: 20, 2 Cor. V: 14,
ph. IV: 32, V: 1, 2, 1 Petr. I: 14 — 19,
Joh. IV: 9 — 11. Ja onze heiligheid en
eugd te bevorderen, was het eigen oogmerk
an Jesus in de Verzoening Gal. I: 4, Eph.
: 25 — 27, Tit. II: 14, 1 Petr. II: 24.
e kracht van deeze plaatsen, ten bewijze
oor de Genoegdoening, is reeds gebleken;
en zal ze dus nu, vertrouw ik, gaarne laa-
n gelden, om het Bijbelsch verband tusschen

deeze leer, en onze heiligmaking aan te wij-
zen. En daar in de aangehaalde plaatsen de
leer der Verzoening ondersteld wordt, za
dit tevens hen kunnen wederleggen, die on
ze heiliging als de naaste en eenigste oorzaak
van den dood van Jesus aanmerken. Een
gevoelen, dat overal wedersproken wordt
en de geheele heils-orde omkeert, volgens
welke de Verzoening door Christus altijd
voorafgaat, en de Heere Jesus ook aange-
merkt wordt als de verdienende oorzaak de
genade, door welke wij geheiligd worden.

Ik spoede ten einde. Door onzen Hee
Jesus Christus en onzen God en Vader, di
ons heeft lief gehad) en hoe natuurlijk doel
dit op het hoogst bewijs der Godlijke liefd
in Jesus lijden en sterven) onfangen wij *een
eeuwige vertroosting* 2 Thess. II: 16, 17
Trouwens de liefde Gods, aan ons bewezen
toen wij nog zondaars waren, in den doo
van Christus, door welken wij, schoo
vijanden zijnde, met God verzoend zijn,
de grondslag eener niet beschamende hoop
dat wij behouden zullen worden van de
toorn Rom. V: 5—10. Op grond de
Verzoening roemen wij, zo God voor on
is, wie zal tegen ons zijn enz. Rom. VIII
31—39.? Wij durven den dood onder d
ooge

oogen zien, en hem vrijmoedig tarten 1 Cor. XV: 54—57. Immers Christus heeft den dood te niet gedaan, en dus het leven en de onverderflijkheid aan het licht gebragt door het Euangelie, 2 Tim. I: 10, verg. Hebr. II: 14.

Zoo verbreidt dan ook de leere der Verzoening haaren invloed over het onderwijs des Bijbels omtrend God en zijne werken; omtrend den Perfoon en het werk van Jefus Christus; omtrend ons menfchen, en onze gelukzaligheid. Dit zou men juist verwagten van eene leere, welke door het Euangelie in eenen zoo voornaamen rang wordt gefteld, en het overtuigt ons te meer, dat 's Middelaars Genoegdoening ter verwerving van vergeving der zonde, genade en zaligheid, de geest en het wezen zij van het gezegend Euangelie.



DERDE AFDEELING.

Besluit uit het voorgaande.

Na al het verhandelde, zijn wij, dunkt mij, bevoegd een welgegrond besluit, omtrend de doorgaande leer des Bijbels, aangaande 's Middelaars Genoegdoening, uit het geen gezegd is, op te maaken.

Wij doorliepen de Bijbelleer van vroege tijden af; wij overzagen haar geheel: wat namen wij hier waar? Hoedanig een besluit moogen wij op gelegde gronden vestigen?

Het Joodsche Volk, dit namen wij waar, ontfing in vroegere eeuwen reeds zeer belangrijk onderwijs: dit onderwijs was grootendeels gelegen in zinlijke plegtigheden, maar beändwoordde even daardoor, op de best mogelijke wijze, aan de behoefte en vatbaarheid des Joodschen Volks. In zijne offeranden vond het boven al gewigtig onderwijs. Langs deezen weg werd het onderricht, dat de zondaar niet anders met God verzoend kan worden, dan door betoning

ning van zijne gerechtigheid. — De offeranden leidden het Joodsche Volk als bij de hand tot de aangenaame hoop op eene waare en geheele Verzoening, door het voorgesteld middel van eene plaatsbekledende Genoegdoening aan Gods Gerechtigheid, wanneer het deeze duidelijke verklaringen van de noodzakelijkheid der Genoegdoening met het ontoereikende der zoenoffers vergeleek, en die vergelijkingen op de ontdekking van Gods gaarnvergevende barmhartigheid toepastte; ja, naar het Godlijk oogmerk, moesten de oude offeranden, als het ruw ontwerp van 's Middelaars toekomstige Genoegdoening, worden aangemerkt; weshalven wij besloten, dat in de plegtigheden der Wet, de leer der Verzoening niet duister lag opgesloten. Hier bij bleef het echter niet: het mondelijk onderwijs der Propheeten maakte, niet alleen door uitvoerige Voorzeggingen omtrend Messias rampspoedig lot, en door uitnemende beloften van volkomene vergeving der zonde, onder de dagen des Nieuwen en beteren Verbonds, het Joodsche Volk op 's Middelaars aanstaande Verzoening opmerkzaam; maar leverde zulke duidelijke Godspraaken van Messias verzoenend lijden en sterven, dat men, voor de uitkomst der zaake, naauw-

lijks zoo veel klaarheids zou hebben durven verwachten. Het besluit uit dit alles afgeleid kon wel geen ander zijn, dan dat de leer der Genoegdoening door eenen Middelaar reeds onder het Oude Verbond met eene, voor die bedeling onverwachte en ongedachte duidelijkheid, zij voorgedragen.

Onder het nieuw Verbond vernamen wij deeze zelfde leer. De geschiedenis van Jesus lijden en sterven gaf ons aanstonds zeer belangrijke wenken; ja werd ons onverklaarbaar zonder de erkendnis der uitnemende vrucht, en der heilvolle oogmerken van 's Heilands lijden en sterven. Alles word ons daar kenbaar als de duidelijke vervulling des Ouden Verbonds.

Hier in werden wij bevestigd door de beschouwing van de leer van Jesus en de Apostelen; wij hoorden Jesus zeer duidelijk getuigen, dat Hij gekomen ware, om, door zijn offer, vergeving der zonde te stichten; en zijn leven ten plaatsvervangend rantsoen voor veelen te stellen; dan, daar het oogmerk van Jesus niet gedoogde zich uitvoerig te verklaaren, vestigden wij, vooral, onze aandacht op de onderrichtingen van zijne Apostelen.

Gelijk wij verwagten konden van menschen, aan den offerdienst gewoon, verwagten konden

den wegens de betrekking tusſchen de ſchaduwleer des Ouden Verbonds en de vervulling onder het Nieuwe Verbond, zoo hoorden wij hen den dood van Jeſus voorſtellen, als een' offerdood, onze verzoening, onze reiniging, door Christus aanprijzen, zijn rantſoen verheffen, en onze volkomene en eeuwige verlosſing van Hem afleiden, terwijl zij ook opzetlijk aanweezen, dat, door Jeſus, volkomenlijk vervuld was, wat door de plegtigheden van den Moſaiſchen Godsdienst werd afgeſchaduwd; en zoo bemerkten wij niet alleen, hoe de leer der Verzoening, met eene voldingende zekerheid, door de Apostelen wordt voorgedragen, maar wij vernamen ook de vriendelijke eenparigheid van het Oude en Nieuwe Verbond, in het voorſtellen van deeze hoofdleer der Openbaring, en leerde dus bevatten, hoe het Oude Verbond zich in het Nieuwe heeft kunnen oplosſen.

Dan, om den ſchijn te ontgaan, als of wij ons betoog alleen op verbloemde ſpreekwijzen wilden gronden, waar voor echter de aangevoerde getuigenisſen niet te houden waren, overwogen wij ook eenige andere opzetlijke uitſpraaken, welke, indien men maar het ſpraakgebruik der Apostelen gadeſlaat, eenvoudig kunnen opgehelderd worden, zonder

der het licht van den ouden offerdienst te behoeven, en wij bevonden hier onbewimpelde klaarheid, voldoende zekerheid.

Na dit alles zou geen edeldenkend onderzoeker der Heilige Schrift het euvel hebben kunnen neemen, indien de doorgaande leer des Bijbels nu reeds was opgemaakt; maar overtuigd, dat eene leer zoo doorgaands in de gewijde Schriften voorgedragen, niet missen kon, eene voornaame hoofdzaak in den Bijbel uit te maaken, onderzogten wij naar den rang en plaats der Verzoening in de Bijbelleere, en bevonden toen, dat zij behoort tot het hoofdoogmerk der Christelijke Openbaring, de hoofdinhoud is van het Euangelie, het voorwerp van het geloof, de lust en liefde der heiligen op aarde en in den hemel, de grondslag des geheelen Nieuwen Verbonds, en het wezen en de bedoeling der beide plegtigheden des Nieuwen Verbonds, en daarom eenen zeer gewigtigen invloed heeft op alles, wat ons aangaande God, aangaande Jesus Christus en aangaande onze waare gelukzaligheid, geloof, liefde en vertroosting, in den Bijbel geleerd wordt.

En wat kan nu het besluit, dat wij op gelegde gronden vestigen, anders zijn, dan dat de Heere Jesus, volgens de doorgaande leer des

des Bijbels, moet aangemerkt worden als Borg van zondaaren, die door gehoorzaamheid, lijden en sterven, in hunne plaats aan Gods gerechtigheid genoeggedaan, en hun het eeuwig leven verworven heeft, en dit was juist het stuk, dat moest bewezen worden.

De wettigheid van dit besluit kan blijken, indien men slechts de moeite neemt, van het hier gezegde te vergelijken met het geen boven is gemeld, ter beandwoording van de vraag: wat moet men houden voor doorgaande Bijbelleer? Trouwens, indien men eene leer, die men bij Moses en de Propheeten, bij Christus en de Apostelen ontmoet, die men in elk tijdvak met genoegzaame duidelijkheid en zekerheid vindt voorgedragen, die den zinlijken Godsdienst des Ouden Verbonds aan den geestelijken en beteren eerdienst des Nieuwen Verbonds zeer naauw verbindt, die uit zoo veelerlei oogpunten beschouwd, menigvuldigmaalen herhaald, van veele zijden te bezien gegeven, en alom ons levendig voor oogen gesteld wordt, die de hoofdzaak uitmaakt van het Euangelie, en betrekking heeft tot geheel de leere, en de plegtigheden van den Godsdienst, indien men zulk eene leer niet voor doorgaande Bij-

belleer mag houden, dan kan men niet alleen de leer der Verzoening niet omhelzen, maar men kan de doorgaande leer des Bijbels nooit met zekerheid bepaalen.

Neen: dit kan wel zoo niet wezen. Wat op die wijze in den Bijbel wordt voorgesteld, dat blijft doorgaande leer des Bijbels, al werd ook zulk eene leer gedrukt door veele zwarigheden en donkerheden. Hoe veel te meer verdient dan 's Middelaars Genoegdoening onze eerbiedigste omhelzing, waar van de Bijbel predikt, en eene door het Euangelium verlichte rede bevestigt. DIT BETAAMDE GODE!



TWEEDE HOOFDSTUK.

WEDERLEGGING VAN HEDENDAAGSCHE VERSCHILLENDE GEVOELENS.

Het beloop van deeze Verhandeling heeft reeds doen zien, dat Jefus Christus de gekruiste al vroeg eene ergernis en dwaasheid zij geweest in het oog van veelen. Het heeft, in vroegere en laatere eeuwen, niet ontbroken aan menfchen, die 's Heilands Borgverdienften ter verwerving van vergeving der zonde en een eeuwig leven niet erkenden; en er zijn nog niet weinigen, die deeze leer, als ftrijdig tegen rede en Schrift, hunne achting weigeren, en hun geloof ontzeggen.

Zou dit, in de daad, eene heilzaame vrucht der toenemende verlichting zijn? Zouden er genoegzaame redenen zijn, welke ons gebieden, het voorvaderlijk geloof vaarwel te zeggen? Zijn er dan gewigtige bewijzen

zen voor andere ſtelſels aangevoerd? Of zijn de aangevoerde gronden voor de oude waarheid zoo zwak en wankel, dat wij, in onze meer verlichte dagen, die bedrieglijke ſteunzels verlaaten moeten?

Dit zijn gewigtige vraagen, welke voor een waarheidlievend gemoed niet onverſchillig kunnen zijn: dat kunnen zij te minder, daar, overal, nog zoo veelen gevonden worden, die in deeze leer de kracht en wijsheid Gods meenen ontdekt te vinden, en, in dezelve, den toereikenden grond van hunne vertroosting in leven en ſterven, met dankzegging, eerbiedigen.

Deeze vraagen vereiſchen derhalven nader onderzoek, hier mede wil ik thands beginnen.

Eerst zal ik de hedendaagſche gevoelens der andersdenkenden, met den meeſte getrouwheid, opgeeven. — *Ten anderen* zal ik die onpartijdig en vrijmoedig beoordeelen en wederleggen. — *Eindelijc* zal ik andwoorden op die bezwaaren, uitzonderingen en bedenkingen, welke door hen worden aangevoerd.

EERS

EERSTE AFDEELING.

Opgaave van hedendaagſche verſchillende gevoelens omtrend de leere der Verzoening.

Het is bekend, dat reeds in de zestiende eeuw de beide Socinusſen een gevoelen, verſchillend van het geen voorgeſteld is, beweerd hebben. — Elk weet, dat zij eene plaatsvervangende Genoegdoening ter verwerving van vergeving der zonden, en het eeuwig leven, geheel ontkenden. — Volgt men hun geleide, men zal het daar voor moeten houden, dat Jeſus Christus, door zijnen dood, de belofte van het eeuwig leven, door Hem in 't licht gebragt, nadruklijk bevestigd heeft; terwijl Hij tevens het ſchoonſte voorbeeld van lijdzaamheid en vertrouwen op God geſticht, op het deelnemend aandenken aan zwakke tervelingen, door ondervinding zich in ſtaat geſteld, en de heerlijkheid, welke Hem was toegezegd, ten onzen beste, verkregen heeft. In deeze oogmerken zal, volgens hun

oordeel, het lijden en ſterven van Jeſus uitloopen, het welk dus alleen ten nutte, niet in plaats van zondaaren, zal geſchied zijn.

Al wie oplettend gadeſlaat, wat thands omtrend den aart en de oogmerken van Jeſus lijden en dood, geleerd en geſchreven wordt, zal ras, in die gevoelens, het *Socinianisme*, hoe dikwijls en bondig reeds weêrſproken, te rug vinden. Het is waar, zommige der hedendaagſche Tegenſprekeren deeden zich in den aanvang voor, als bedoelden zij niets minder; zij verklaarden het voor onbegrijpelijk, hoe een *Sociniaan* de Schrift als Godlijk erkennen, en toch het Verzoeningwerk van Jeſus kon verloochenen (*); dan, anderen (†) hebben weldra de vrijheid van *Socinus* in het denken, zijne onzijdigheid in het oordeelen, zijne naauwkeurigheid en bondigheid in het Schriftuitleggen openlijk geprezen, terwijl de meesten, zonder hem te noemen, in zijn voetſpoor traden, en zijne verouderde gevoelens weder in omloop bragten.

Ik

(*) *Alg. D. Bibl.*, 2 St. pag. 204., zie MAREES *Brieven over de Nieuwe Verlichters*, 2 St. bladz. 136.

(†) Zie, bij voorbeeld, EBERHARD, *N. Apol.* voor *Socrates*, pag. 90. en elders.

Ik merk dit niet aan, om iemand mijner Medechristenen te verketteren, en in verdenking van *Socinianisme* te brengen. — Ik haat oprecht de verfoeilijke drift tot kettermaaken, die zoo menig een' waardigen Man nutteloos gemaakt, en zoo veele verderflijke onheilen onder het Christendom heeft aangericht. — Ik wil door deeze aanmerking ook niemand innemen voor de leer der Verzoening. Komt het op waarheid aan, dan is bij mij de vraag niet, wat leert *Socinus* of wat leert een ander? maar wat leeren *Mofes* en de *Propheeten?* wat leeren *Christus* en de *Apostelen*? Ik heb dit alleen aangemerkt, om te doen zien, dat het geen, in onzen tijd, gezegd en gefchreven wordt, veelal, niets nieuws behelst; en daarom ons niet behoort te verwonderen, noch te ontmoedigen; en wordt deeze waarneming, door daadzaaken, geftaafd, wie kan het dan verhoeden, dat zij zich, den onbevooroordeelden onderzoeker, als van zelven, aanbiede, ja opdringe!

Of kan men het *Socinianisme* miskennen, wanneer men hoort beweeren, „ dat Jefus „ flechts van God gezonden zij, om de we„ reld betere denkbeelden van God, en van „ de pligten jegens Hem in te boezemen, de „ Joodfche vooroordeelen en Heidenfche dwa-

 „ lin-

„ lingen te bestrijden, den Levitischen Gods-
„ dienst zoo wel als de Afgoderij af te schaf-
„ fen, en eenen beteren Godsdienst te stich-
„ ten; en dat Hij den dood gestorven zij,
„ om deeze zijne leer te bevestigen, en ons
„ een voorbeeld te geeven, om Hem in lij-
„ den naar te volgen (*)". Kan men het mis-
kennen, wanneer men de bloote verzekering,
dat God zonder offers de zonden wil vergee-
ven, als het waar en groot oogmerk van Je-
sus lijden en sterven, hoort vermelden; en
voorts de leer der Genoegdoening als eene
onmogelijke zaak, onteerend voor de hoogste
Wijsheid, voor de hoogste Goedheid, en scha-
delijk voor de zedelijke verbetering, hoort
onteeren (†)? of wanneer men geheel het
werk der Verlossing in deeze weinige woor-
den ziet samenvatten, „ er schiet niets an-
„ ders over dan het werk van een gezant,
„ boodschapper en uitlegger van den Godlij-
„ ken wil; Propheet, Leeraar en Leidsman
„ der menschen (§), wie is er dan, die
hier

(*) Zie *Berichten betreffende de nieuwe Hervormers*, 1 St. bladz. 7, 8.

(†) *Apol. der vernunft*, zie Berichten, 2 St. bladz. 53.

(§) HENKE, *in Lineamentis*, zie SWAVING, over den *Allegorischen Stijl*, bladz. 38.

hier niet den geest van *Socinus* gewaar wordt? of hoe kan men dit vermoeden afweeren, wanneer openlijk gesteld wordt; „ Christus „ heeft de menschen van de dienstbaarheid „ der zonde bevrijd, en ons met God, maar „ niet God, die de liefde zelve is, met ons „ verzoend: de verdienste van Jesus is zijne „ volmaakte aanwijzing om de menschen „ zedelijk aan God gelijk te maaken (*)".

Niet weinig hebben ook de hedendaagsche Tegensprekers overgenomen van de manier, op welke de volgers van *Socinus* gewoon zijn hun gevoelen voor te staan: zij beginnen, waar zij moesten eindigen, vraagen eerst: wat leert de rede? trachten langs deezen weg het onmogelijke, het Gode onwaardige, het ongerijmde van eene plaatsbekledende Genoegdoening aan te wijzen, komen, met deeze vooroordeelen, tot het onderwijs der Schrift, vinden daar dat gevoelen, het welk zij zich uitgedacht hebben; of zoeken het door eene kwalijk begrepene Uitlegkunde daar in te dringen: zoo deed voorheen *Socinus*, die in zijne schriften openlijk verklaart, „ dat hij „ de

(*) GRUNER, zie *Berichten betreffende de Nieuwe Hervormers*, tweede Stuk, bladz. 175.

„ de leer van eene plaatsbekledende voldoe-
„ ning toch nimmer zou kunnen gelooven,
„ bij aldien ook al de Schrift die leer meer-
„ maalen vermelde (†)". Zoo deeden ook zijne volgers; zoo doen de hedendaagsche Tegensprekers, in plaats van eerst te vraagen: watleert de Schrift? en straks daar na te onderzoeken: stemt nu dat onderwijs met de leer der gezonde rede overeen? Eene handelwijze (§), welke ons te meer bevreemden moet, naar maate zommigen de Voorstanders der oude waarheid, over dit zelfde, heviger berispen; terwijl zij hen geduurig noodzaaken, redenen tegen redenen, bewijzen tegen bewijzen over te plaatsen, zoo lang zij de leer der Verzoening als onmogelijk, als Godonteerend, en ongerijmd ten toon stellen, daar toe hunne Wijsgeerte te hulp roepen, en van daar beginnen om het onderwijs der Schrift krachteloos te maaken.

Zoo

(†) De eigene woorden van SOCINUS zijn: Ego quidem, etiamsi non semel sed saepe id in sacris monumentis scriptum exstaret, non tamen ita rem prorsus se habere crederem, in Lib. de Servatore, p. 3. L. 8. waartegen wel mag vergeleken worden de taal der *Christelijke ootmoed* bij WITS *Oecon. Foed.* l. 2. c. 5. §. 8. ego quidem, etiam si millies mea ratio &c.

(§) EBERHARD, STEINBART, enz. *Apologie der Vernunft* enz.

Zoo volgt men dan *Socinus*, en men zou zich over 't algemeen met zijn gevoelen zeer wel kunnen verenigen; maar men oordeelt deels, dat Hij en zijne Leelingen nog al te veel op verkeerde onderftellingen gebouwd hebben; deels, dat er nog wel, door nadere bepaling, duidelijker verklaring, verbeterde Uitlegkunde, en laatere ontdekkingen in de Wijsgeerte, een nieuw licht aan deeze en die bijzonderheid zij bij te zetten, waardoor alles meer aannemelijk zal voorkomen, en een meer fchriftuurlijk aanzien krijgen.

Ik zal niet opzetlijk fpreeken van het onbefchaamd gevoelen van hun, die meenen, dat Jefus eigenlijk het Plan gevormd hebbe, om een aanzienlijk wereldsch Koningrijk te ftichten, en, toen Hij dit ontwerp zag mislukken, den dood van eenen wanhopigen, die te laat ziet, dat Hij zich misrekend heeft, ondergaan hebbe; terwijl zijne Leerlingen Hem naderhand voor eenen geestlijken Verlosfer hebben uitgegeven, en Hem dingen hebben doen zeggen, waar aan Hij nooit gedacht heeft (*). Ik fchrijf geen Apologie voor

(*) Dit is het gevoelen van den Wolfenbuttelfchen Fragmentfchrijver, *Ueber den Zweck Jesu*.

voor de eer en leer van Jesus, en zijne Leerlingen, of geen betoog voor hunne eenstemmigheid en Godlijk gezag. Ik zal, om dezelfde reden, ook niet uitweiden in de wederlegging van dat los en ongegrond vermoeden, naar 't welk Jesus zelf de lang te vooren ontdekte waarheid wereldkundig zou gemaakt hebben, zonder ooit van zijnen verzoenenden dood te spreeken, terwijl de Apostelen, om de Jooden te behaagen, en spoedig veele Profelyten aan te werven, de leer van Jesus verzoenenden dood zouden verzoenen hebben (*). Deeze uit de lucht gegrepene voorstellen zijn, door het betoogen van de doorgaande Bijbelleere omtrend de Verzoening door Jesus, reeds in hun niet verzonken; zoo ver noodig is, zal onder de uitzonderingen, beneden te behandelen, over dezelven gesproken worden: wij hebben hier te doen met Christenen, die de leer des Bijbels in 't algemeen, die de voorstellen van Christus en de Apostelen in het bijzonder, als den

(†) Zo denkt de Schrijver van *das reinere Christenthum, oder die Religion der kinder des Lichts*, zie SWAVING, over den *Alleg. Stijl* bladz. 57—61, en LOTZE, *Eenheid der Leere van Jesus en de Apostelen*, bladz. 125. enz.

den regel van hun geloof en wandel eerbiedigen, en die zich daarom ook bevlijtigen, om hun gevoelen in den Bijbel te doen vinden.

Alle ſtemmen wel, met elkanderen, en met hunne Voorgangeren, vriendelijk overeen, in het verwerpen van de verzoenende kracht van Jeſus gehoorzaam lijden en ſterven, maar wat nu de oogmerken daar van betreft, hier gaat elk zijnen eigenen weg. Het geen *Socinus* hier omtrend geleerd heeft, wordt wel, met dankzegging, aangenomen; maar, om meer te voldoen aan de Bijbelſche ſpreekwijzen, om meer zich zelven en anderen in den waan te brengen, dat men aan Jeſus onze verzoening met God, onze verloſſing van zonde, blijft dank weeten, om eenig recht aan Jeſus te doen wedervaaren, als den Zaligmaker, den Verzoener, den Verloſſer van zonde, voegt men er andere bedoelingen bij, welke meer aan de ſchriftuurlijke ſpreekwijzen ſchijnen te beandwoorden: men breidt de reeds voorheen voorgeſtelde oogmerken nader uit, en men geeft dus, aan alles, een meer aannemelijk voorkomen.

En ſchoon men even als *Socinus* van de rede begint, met de beſtrijding van dit leerſtuk, en zich dikwijls niet begrijpen kan, wat men

 te-

tegen zijne redeneringen zou kunnen inbrengen, maar zijn oordeel juist en bondig roemt, zoo meent men evenwel, dat Hij de leer der Godlijke ſtraffen niet wel begrepen heeft. De laatere Wijsgeerte heeft over dit ſtuk een licht verſpreid, het welk *Socinus* niet gekend had. Deeze nieuwe ontdekkingen veroorzaaken andere wapenen tegen de leer der Genoegdoening, en dus moet de ſtrijd veranderd worden.

Wanneer men de uitlegkunde der hedendaagſche Beſtrijderen met die der vroegere Tegenſprekeren vergelijkt, zal men bevinden, dat de laatstgenoemden veel bouwſtof voor de hedendaagſchen hebben opgeleverd. Evenwel men kan niet ontkennen, dat de hedendaagſche andersdenkenden veele ſtoute en gewaagde ſtappen, in het vak der Uitlegkunde, gedaan, en eenige nieuwe Uitlegregelen hebben aangenomen; die, ſchoon verre na niet algemeen erkend, niet genoegzaam bewezen, niet beſlist, evenwel door hen, gelijk op andere leerſtukken, alzoo ook op de leer der Verzoening worden toegepast; zoo toegepast, dat die leer uit de gewijde Schriften veel gereeder wordt weg-verklaard, dan ooit te vooren kon geſchieden, toen men het over de regelen van Uitlegkunde, over het geheel,

meer

meer eens was, en deeze nieuwe regelen van Uitlegkunde nog niet had uitgevonden, althands zelden of nooit deed gelden.

Heeft dus de vroegere tegenſpraak van dit leerſtuk veel overeenkomst met die van onzen tijd, er is ook veel verſchil. Dus blijkt, met hoe veel rechts in de voorgeſtelde Prijsvraage van *hedendaagſche verſchillende gevoelens* geſproken worde. — De behoefte van onzen tijd eischt van die gevoelens eene bondige wederlegging; zulk eene wederlegging, waar bij vooral het bijzondere, het eigene, waar door die gevoelens, en derzelver verdediging, zich onderſcheiden, behoort in aanmerking genomen te worden.

Het zal dienſtig zijn een nader verſlag van die gevoelens te geeven: welaan! doe ik dit kort, doch met alle mij moogelijke getrouwheid.

Zommige hedendaagſche Godgeleerden zijn gewoon de leer der Verzoening in een bedenkelijk licht te plaatſen. „ Het is, zeggen zij, „ den bekommerden zondaar om het even, „ of Hij den dood van Christus aanmerke, „ als een grond van de verwerving, of als „ eene verzekering zijner begenadiging. — „ Beide, die deleer der Genoegdoening aan„ neemt, en die ze verwerpt, kunnen even

„ goe-

„ goede Christenen zijn. Het is genoeg, zo
„ men in 't algemeen gelooft, dat Christus
„ de oorzaak zij van onze zaligheid — Jesus
„ heeft zondaaren verlost, dit is genoeg,
„ men behoeft niet verder naar te spooren:
„ hoe heeft Hij dit gedaan? Aan Jesus heb-
„ ben wij alles te danken, hier bij moet men
„ blijven, dit is de eenvoudige en duide-
„ lijke Bijbelleer: wat de Zaligmaker tot dat
„ einde al of niet heeft moeten doen, behoort
„ niet tot onzen Godsdienst; of men zijn lij-
„ den hebbe aan te merken als eene plaats-
„ vervangende Genoegdoening, dan als een
„ gedenkteeken van de liefde van God, als
„ een voorbeeld van de afschuwlijkheid der
„ zonde, als eene plegtige afschaffing van
„ de oude zoenoffers, dit zijn vraagen, die
„ voor den eenvoudigen Christen van weinig
„ of geen belang zijn. — Men wil derhalven
„ den aart van 's Heilands Genoegdoening
„ niet bestemmen; dit is genoeg, dat Hij
„ den weg ter heiliging aanwees. — Het mag
„ zoo zijn, dat Jesus dood, hier en daar,
„ als een verzoendood wordt voorgesteld,
„ de Dogmatische Godgeleerden moogen zien,
„ welk gebruik hier van te maaken zij, in
„ het bepaalen der leerstellingen van het Chris-
„ tendom; — de verschillende gedachten over

„ de

„ de leer der Genoegdoening zijn Godgeleerde
„ befpiegelingen en twisten, met welke men
„ bij het onderzoek des Bijbels niet te doen
„ heeft, en die dus aan de twistende God-
„ geleerden kunnen overgelaten worden (*)".
Ik wil niet allen, die zoo fpreeken, in eenen rang plaatfen: ik wil gelooven, dat zommige zich door een overdreven begrip van Euangelifche eenvoudigheid, laaten vervoeren; ik ben overtuigd, dat veelen zich laaten dringen, door loflijken ijver, om het getal van nutteloozе twisten te verminderen, en alle Christenen vriendbroederlijk te verenigen; ik wil vertrouwen, dat zij voor zich zelven der voorgeftelde leere hartelijk zijn toegedaan. – Met dat alles loopen deeze ftellingen zoo rechtftreeks in tegen het geen ik voorheen, als doorgaande Bijbelleer, heb voorgefteld, en zeggen zoo duidelijk: de leer der Ver-

(*) Veelen, die zo fpreken, worden aangehaald in de *Nederl. Bibl.*, vierde Deels eerfte Stuk, bladz. 572—574. *Berichten betreffende de Nieuwe Hervormers*, tweede Stuk bladz. 11—13. VAN DE WIJNPERSSE, *over de ftrafoeffenende gerechtigheid*, bladz. 289, 290, 308. LIEFSTINK, *over de Verzoening*, bladz. 38, 39. SWAVING, *Allegorifche Stijl*, bladz. 56. Men zie ook HESSELINK, *Uitlegkundig Woordenboek*, bladz. 154, 584. — en elders.

Verzoening kan geene doorgaande leer des Bijbels zijn, dat ik dezelven niet kon verzwijgen. Het is ook, dunkt mij, te veel gewaagd, wanneer men de wijze, op welke wij aan Jesus ons heil te danken hebben, zoo onbestemd laat. Geeft het niet aanleiding om de leer der Verzoening straks te ontkennen en te verwerpen? men zag het in de daad niet zelden, dat zulken, die de leer des Bijbels, omtrend dit aangelegen stuk, zoo onbepaald vonden, als zoo bedenkelijk voorstelden, weldra eene schreede verder gingen; en eindelijk eene plaatsvervangende Genoegdoening, ter verwerving van vergeving van zonde en zaligheid, niet alleen in de Schrift niet geleerd, maar, met den voornaamen inhoud der Schrift strijdig, en daarom verwerpelijk vonden.

Niets is in onze tijden meer gewoon. Veelen, wier kundigheid en smaak in veelerlei weetenschappen niet te verachten zijn, willen de denkwijze onzer Vaderen niet langer volgen. Het betoogde Leerstuk rust, volgens hun oordeel, op verwarde en verkeerde begrippen van de Godlijke straffen. God is een liefderijk Vader: zijne geboden zijn vriendlijke onderwijzingen, raadgevingen en lessen, omtrend den weg der gelukzaligheid, zijne straffen Vaderlijke tuchtigingen, ter onzer oef-

oeffening en verbetering; doet Hij ons zomtijds de gevolgen onzer dwaasheden ondervinden, ziet Hij zich wel eens genoodzaakt om zijne kinderen te tuchtigen, het is alleen om ons, voor het vervolg, onze dwaasheden af te leeren: nimmer ſtraft Hij de zonden in eenen eigenlijk gezegden zin: er kan dus nooit voldoening voor de ſtraffen gevorderd worden; alle de Godlijke ſtraffen bedoelen verbetering-zullen derzelver oogmerken bereikt worden, zij moeten door den zondaar zelven gedragen, zij kunnen door niemand anders overgenomen worden, zij zijn waare weldaaden; er kan dus zelfs geen verlosſing van die weldaaden gedacht worden. God vergeeft uit liefde zonder voldoening. Hij is de beste Vader; gaarn verſchoont Hij de misſlagen zijner doolende kinderen, wanneer zij ſlechts met ootmoed en berouw tot Hem terugkeeren. Hij is geheel liefde, en behoeft niet verzoend te worden, maar wij moeten ons met Hem laaten verzoenen, alle harde gedachten van Hem afleggen, troostrijke denkbeelden van Hem vormen, door ootmoed, terugkering en eigene deugdbetrachting, gelukkig zoeken te worden; zoo ver wij rijk zijn aan eigene deugd, zijn wij ook zijner gunst en liefde waardig; en, naar maate wij hier in uitmun-

munten, voorwerpen van zijn welgevallens.

Dit zijn zeker geheel andere grondſtellingen dan die van *Socinus*; deeze had zich gegrond op het onbetswistbaar recht van God, om de Hem aangedaane beledigingen te vergeeven; dan, indien het aankomt op de eere der ontdekking, dan kan het niet geloochend worden, dat de Deïsten hier reeds den Tegenſprekeren zijn voorgegaan: volgens hen zijn berouw en bekering genoegzaam, om ons de vergeving van zonde, en Gods gunst weder te verwerven; waarom het berouw reeds onder de Heidenen is aangemerkt als eene algemeene verzoening der natuur. — Eigenlijk gezegde ſtraffen zijn harsſenſchimmen; en de leere der Verlosſing, door het bloed van Christus, verwoest alle de denkbeelden van orde, rechtvaardigheid en goedheid, ja van de gantſche natuur van God; ſtrijdt tegen de waarheid, tegen de eeuwige wetten der natuur, en is nadelig voor alle deugd.

En welke plaats bekleedt dan nu het gehoorzaam lijden en ſterven van Christus, in dit ſtelzel van gelukzaligheid? indien ik zeggen zal, gelijk het is, men breekt veel al af, zonder weêr op te bouwen; men neemt weg, zonder iets anders en beters in plaats te zetten. De onbeſtemdheid der uitdrukkingen,

van

van welken men zich bedient; de ongelijkheid aan zich zelven, die men doet blijken; de gretigheid met welke men alles aangrijpt, wat voorheen of thands van 's Middelaars Genoegdoening gedacht en gezegd is, maaken het dikwijls zeer donker en moeilijk, wat men eigenlijk in plaats der zoo lang omhelsde leer wil gesteld hebben; en wekken het vermoeden, dat men merkelijk verlegen zij, wanneer het er op aankomt, om zijn gevoelen in den Bijbel te doen vinden.

Hier bij komt nog iets. Onder de andersdenkenden worden er gevonden, die, terwijl zij de leer der Verzoening tegenspreeken, hun waar gevoelen verzwijgen. Ik bedoel vooral die Uitleggeren, welke, terwijl zij willen gereekend worden de Bijbelsche spreekwijzen te verklaaren, deeze aangelegene leere voorstellen, als behorende tot de Godgeleerde twisten, en alle bewijzen voor dezelve wegneemen. Ik kan niet begrijpen, hoe eene leer, die overal in de gewijde Schriften doorstraalt, niet van zelve, bij het bepaalen van den zin der spreekwijzen en gezegden, zou in het oog vallen; en ik word versterkt in mijne gedachte, door dien ik, bedektelijk, den waaren zin der gewijde Schriften, door hen verdonkerd, en, daar door, averrechtsche be-

grippen omtrend de leer der Verzoening ingeboezemd vinde.

Het geen ik zeg, bewijs ik uit een Uitlegkundig Woordenboek, het welk voor mij ligt. Ik lees daar (bij het Artijkel *bloed*): „ de verzoening, de vergiffenis der zonde, „ wordt aan het bloed van Christus toegeschre„ ven". In welken zin dit te verstaan zij, zal de schrijver aanwijzen, wanneer hij bij het woord *verzoenen* zal gekomen zijn. Intusschen verklaart hij, reeds vooraf, overal, de *rechtvaardiging door het bloed van Christus*, de *verlossing*, *de reiniging van zonde door zijnen dood*, *van de vergiffenis der zonde, door Jesus aangekondigd*; en het *geloof in Christus* en *in zijn bloed* van de *toetreding tot het Christendom*; nergens van het betrouwen des harten op 's Heilands borgverdiensten; en hij legt alle de Bijbelplaatsen, welke gewoonlijk voor de Borgvoldoening van Jesus aangevoerd worden, op die wijze uit, dat er schijn noch schaduw van deeze leer overblijve; zoo komt hij eindelijk tot het woord *verzoenen*, en, na hier de verzoening door Christus „ als eene genadige „ kwijtschelding der voorheen bedrevene zon„ den, aan allen die zich tot het Christendom „ bekeerden, door Jesus aangeboden", te hebben voorgesteld, geeft hij die vraag,

„ of

„ of de vergeving der zonde rechtstreeks van „ Jesus dood, dan van Gods barmhartig- „ heid" (als of deeze dingen zoo tegen elkanderen gesteld waren, dat zij zich niet lieten verenigen) „ moet afgeleid worden als een „ Theologisch Problema op, waar mede de „ Bijbeluitlegger niets te doen heeft (*)". Wie ziet niet, dat ja de strekking van Jesus dood tot vergeving der zonde hier schijnbaar erkend, maar derzelver waare aart in 't onzeker gelaten, en eindelijk verdonkerd wordt. — Zulk eene handelwijze maakt de ontdekking van het waar gevoelen van andersdenkenden zeer moeilijk, en geeft aanleiding, dat menig een verschalkt wordt. Er zijn anderen meer, die dus te werk gaan. Dit moet echter ons niet afschrikken, om het waar gevoelen der andersdenkenden wat nader voor te stellen, met die naauwkeurigheid, welke de goede trouw gebiedt, en de meerdere of mindere klaarheid, waar mede het wordt voorgesteld, zal toelaaten.

Vol-

(*) Ik bedoele hier *het Uitlegkundig Woordenboek ter opheldering van de Schriften des Nieuwen Verbonds*, door G. HESSELINK, Amst. 1790., doch waar van zedert het schrijven deezer Verhandeling een nieuwe druk is uitgekomen.

Volgens zommigen (*) zal men de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus moeten aanzien voor de gunſtige gelegenheid, de gelukkige aanleiding tot ons heil. — Het zal den hoogen God gegaan zijn, niet ongelijk aan eenen Koning, die getroffen door de uitmuntende verdienſten van eene familie aan het vaderland, of door de uitnemend verdienſtelijke daad van iemand uit dat geſlacht, aan het misdadig kroost, aan den ſtrafſchuldigen naneef uit die familie, die den naam van zijne voorouderen onteert, pardon en vergeving ſchenkt: even zoo zal de Oneindige, getroffen door de zeldzaame deugd van Jeſus, geroerd door de edelheid van zijn lijden, en door de grootmoedigheid van zijne opoffering, aan zondaaren genade en vergiffenis beſcheiden hebben; waar toe zijne vergevende liefde Hem, buiten voldoening, gezind maakte: God ſchepte dan zulk een behagen in de verhevene deugd van Jeſus, in zijn leven, lijden en ſterven uitgeoeffend, dat Hij, om dezelve, zondaaren begenadigt en heiligt.

Indien men anderen gelooven zal, dan moet men

(*) TAILOR, *over de Verzoening*, aangehaald bij SEILER en LIEFSTINK. Zie ook PURGHOLD, *Reſultaat* enz. bladz. 137. volgg.

men Jeſus gehoorzaam lijden en ſterven houden voor een voorbeeld van de affchuwlijkheid der zonde, waar door te weeg gebragt is, dat God, behoudens de eer van zijn zedelijk beſtuur, vergeving en zaligheid kon laaten aankondigen: de hooge God, door zijne gadelooze barmhartigheid en oneindige vergevens-gezindheid aangeſpoord, nu aan het menschdom genade en zaligheid zullende aankondigen, wilde, om dat te doen, behoudens de eer zijner regering, vooraf zijnen afkeer tegen de zonde bekend maaken. Hij zondt daar toe eenen geheel buitengemeenen Afgezant op aarde, dien Hij aan den uiterſten hoon, aan de grievendſte ſmarten, en aan den verſchrikkelijkſten dood overgaf, om alzoo een treffend voorbeeld van de ſtraf, die elk zondaar verdiend had, daar te ſtellen, zonder dat men echter behoeve te erkennen, dat Hij in het draagen dier ſtraf onze plaats bekleed hebbe.

Maar alles zal, volgens anderen, eenvoudiger afloopen, met het waar begrip der Godlijke ſtraffen, en met Gods oneindige barmhartigheid, zoo wel als met de verheffende uitſpraaken der Heilige Schrift omtrend Gods vergevende liefde, en dus met de leer van het Euangelie beter overeenkomen, wanneer men

 het

het gehoorzaam lijden en ſterven van Jeſus beſchouwt, als een treffend getuigenis der Godlijke liefde. God wilde door den dood van Jeſus eigenlijk bekend maaken, dat Hij nu en voordaan, zonder offer, de zonden vergeven wilde. Christus is onze Verloſſer, Middelaar en Heiland. — Hij heeft ons, van de angst van een ſchuldig geweten, tot de verzekering van de Godlijke genade te rug gebragt; en als Middelaar door zijne opoffering ons borg geſtaan, dat God alle menſchen wil gelukkig hebben. — De geheele zending van Jeſus is de werking en het bewijs, niet de oorzaak van Gods algemeene genade en menschlievenheid — Christus heeft ons door zijne leer, leven en ſterven van de goede welwillenheid van God beter onderricht, en ſterker overtuigd. Zijn dood is de krachtigſte bevestiging, dat wij voor geene willekeurige ſtraffen te vreezen hebben; en hier door zijn tevens alle eigendunkelijke verzoenmiddelen voor noodeloos en overtollig verklaard (*).

Er

(*) Dus ſpreeken TELLER, in *Worterbuch des N. T.*, STEINBART, in zijn *ſamenſtel der zuivere Wijsbegeerte*, of *leer der gelukzaligheid volgens den Bijbel*, en op andere plaatſen, met welken na genoeg zal overeenkomen de Schrijver van de *Apologie der vernunft*

in

Er is, die zich met de opgegevene gevoelens omtrend de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus wel ſchijnt te kunnen vereenigen; maar die echter de zaak anders voorſtelt, en, nader bij beſchouwd, nog verder gaat. Jeſus was, zegt men, gezonden om de verdonkerde waarheden van den natuurlijken Godsdienst te herſtellen, en is het ſlachtoffer van zijne prediking geworden: dit is er eenvoudig van zijnen dood; men moet niet denken, dat deeze God vergeeflijk maakte. Hij was reeds te vooren vergevens-gezind. Uit die vergevens-gezindheid vloeide voort, dat Hij den dood van Jeſus liet verklaaren voor eene Hem aangenaame offerande. Deeze verklaring was een vrucht van zijne oirſpronglijke genade: de waare reden derzelve was, op dat Hij alzoo de gewigtige einden zijner zedelijke regering mogt bereiken. — Hij wilde dus den dood van Jeſus als een offer beſchouwd hebben, om zijne vergevensgezindheid

in bezug auf die Christliche Verſohnungslehre. Men zie VAN VOORST, *over de Verborgenhêden*, bladz. 148—150. verg. denzelfden *over de Godlijke ſtraffen*, bladz. 6. volg., voorts *Berichten over de Nieuwe Hervormers*, I. bladz. 42. volg., II. bladz. 52. volg., en andere meer.

heid openlijk te doen blijken, zijnen afkeer tegen de zonde aan den dag te leggen, alle offeranden te vernietigen, en om tusfchen de wegen zijner Voorzienigheid in de natuurlijke wereld, waar in zonde en dood elkanderen volgden, en de buitengewoone werkingen van zijne genade in het uitdeelen van zaligheid en leven eene zekere overeenkomst daar te ftellen. Met opzicht tot dit laatfte is werkelijk de kracht van Jefus dood niet te ontkennen: door Adam kwam de dood in de wereld, niet als een ftraf van zijn misdrijf, maar gelijk dagelijks de één, door het misdrijf van een' ander, ongelukkig wordt; en dit gefchiedde niet naar bloote willekeur, maar tot een ontzag-verwekkend getuigenis van Gods afkeer tegen de zonde. Dit nadeel is opgewogen door den dood van Christus, door welken het menschdom in de mogelijkheid ter verkrijging van het eeuwig leven is gefteld. Dit leven is herkomftig van den dood van Christus in denzelfden zin, als de dood van Adams zonde; en dat weder niet bij willekeur, maar voor zoo ver die dood mag aangemerkt worden, als een doorflaand bewijs van goedheid en medelijden, van onverzetlijke braafheid en pligtmatige onderwerping aan het Opperwezen, ftrekkende dus deeze handelwijs van God tot een blijk van

zijn

zijn welgevallen in uitſtekende deugd. Hierom mag de dood van Christus nog meer eigenlijk een offer genoemd worden, dan de dierenoffers, die geen zoodanige kracht hadden, en de waare kracht der zinnebeeldige uitdrukkingen, dat wij verlost zijn door zijn bloed, enz. blijft behouden (*).

Ook worden er gevonden, die de Verzoening betreklijk ſchijnen te maaken tot de zonden, welke de Christenen, uit Jooden en Heidenen, voor hunne omhelzing van het Christendom, bedreven hadden. De verlosſing door Christus is daar in gelegen, dat Hij de menſchen bevrijd hebbe van het ſlaafſche juk van Moſes, van de onderſcheidene plegtigheden van hunne verſchillende Godsdienſten, van de zonde, en van de ſtraf, zoo door het inſtellen van eenen gezuiverden Godsdienst, als door eene algemeene aankondiging van genade en vergiffenis; de verzoening door Christus is de kwijtſchelding der voorheen bedrevene zonden; Christus is daar van de oorzaak, voor zoo verre Hij dezelve heeft aangekondigd,

(*) Zie JAMES FOSTER, *Redevoering over het Middelaarſchap van Jeſus Christus*, uit het Engelsch, te vinden in *het Mengelwerk der Letteroeffeningen* voor 1803. bladz. 329. volg.

digd, en Jooden en Heidenen bekwamen de vergeving, wanneer zij die aankondiging omhelsden. Hij heeft zich Borg gesteld voor die belofte, en is de Verzekeraar geworden van het Nieuwe Verbond; dat aan den berouwhebbenden zondaar genade aankondigt, terwijl Hij den vloek der Mosaïsche Wet heeft uit den weg geruimd, toen Hij, onder Gods toelating, van de Jooden, als een overtreder der wet, gedood is, kunnende men tevens zijnen dood aanmerken, gelijk de oude offers, als een voorbeeld van de affchuwlijkheid der zonde, om menfchen tot bekering en levensbetering op te wekken (*). De oplettende ziet wel dra hoe veel in dit gevoelen van andere begrippen, reeds vermeld, zij overgenomen; en tevens wat er in veranderd, wat er bijgevoegd zij.

Nog minder uitgeftrektheid heeft de verzoening door Jefus Christus, volgens hen, die derzelver vrucht alleen bepaalen tot de Jooden. De Jooden, zegt men, vreesden den Engel des doods; den Satan; zij dachten

(*) Wanneer ik *het Uitlegk. Woordenb.* van HESSELINK raadpleeg bladz. 77, 78, 398, 422, 471, 489, 553, 562, 580 — 582., dan kan ik mij de doorgaande leer des Nieuwen Verbonds niet wel anders voorftellen,

ten aan den zelven, na hun ſterven, te zullen worden overgegeeven, ter volvoering van de ſtraffen, welke in de Moſaïſche Wet gedreigd waren. Van deeze bijgelovige vrees heeft hen Jeſus door zijnen dood verlost. Met betrekking tot de Heidenen, gewaagt de Heilige Schrift geenszins van eene verlosſing van de ſtraf; dewijl deeze zoodanige begrippen van willekeurige Godlijke ſtraffen niet hadden, in tegendeel, aan deezen verkondigen de Apostelen alleen, dat God nu de tijden der onwetenheid overgezien had, en alle menſchen tot bekering liet noodigen, zonder van den verzoenenden dood van Jeſus tot hen te ſpreeken (*).

Zoo wordt er gedacht en geſchreven over de leer der Verzoening. Zoo wordt de Christen door eene groote verſcheidenheid van gevoelens in onzekerheid gebragt, wiens begrip hij kiezen, wiens geleide volgen zal. Elk gevoelen pronkt met den titel: verzoening met God, verlosſing door Christus. Is het

(*) Dit heeft STEINBART ten eenigen tijde beweerd, hoewel hij ſchijnt gezien te hebben, dat dit althands niet kon verdedigd worden. Zijn gevoelen is uitvoerig opgegeven en wederlegd door SEILER *ueber den Versöhnnigstod C.* 2 th.

het wonder, dat zich de eenvoudige misleiden, de onbedachte verwarren, de onvaste ſchudden, de min doorzichtige vervoeren, dat zich de menigte, eer zij het weet of merkt, de gronden van haar geloof en hoop, van haare Godzaligheid en troost ontwringen laat? Billijk treft dit den werkzaamen menſchenvriend, den vriend van het Euangelie; het treft een' ieder, die het met Jeſus Christus, die het met het Christendom, die het met zijne medemenſchen nog wel blijft meenen; en hoe ongezind hij anders zij tot twisten, ook tot Godgeleerde twisten, over nietsbeduidende verſchillen, hij voelt zich krachtig gedrongen, om zijne mede-christenen, tegen dit gevaar, zoo veel in hem is, te beveiligen. De tegenſprekers kunnen dit niet euvel neemen. Zij zelven zijn gewoon hunne gevoelens openlijk voor te ſtaan; hebben zij dan bij uitſluiting dit recht? zullen zij niet in tegendeel, zo waarheid-liefde hunne leuze is, gaarn hun gevoelen ter toets zien brengen? Ja dit zullen zij; en ſchoon genomen, dat zij aan ieder, die zich verſtouten durft, hen te wederſpreeken, den roem van kunde en doorzicht, van wijsheid en verlichting ontzeggen wilden, dit kan, dit mag den vriend der waarheid niet weêrhouden, van hunne begrippen, wan-

neer

neer zij hem toeschijnen den waaren geest van het Euangelie te verdonkeren, en de gronden van het Christelijk geloof heimelijk of openlijk te ondermijnen, onpartijdig te onderzoeken, vrijmoedig te beoordeelen, en bondig te wederleggen.



TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

Onderzoek, beoordeeling en wederlegging van verschillende gevoelens.

De verdediger der Euangelische Verzoening-leere kan eigenlijk wel niet verpligt worden, om elken losſen inval, die daar zonder bewijs wordt nedergeſteld, te beändwoorden en te wederleggen. Het zijn de Tegenſprekers, die van de aangenomene leer der Christenheid te rug wijken, en daar voor andere begrippen in plaats ſtellen. Deeze zijn dus het bewijs ſchuldig, ſchuldig duchtige redenen te geeven, waarom zij zich met het gemeen gevoelen niet kunnen verenigen, het krachtelooze van de bewijzen, daar voor van ouds aangevoerd, overtuigend aan te wijzen, en de gevoelens, welken zij daar voor in plaats willen geſteld hebben, met ontwijfelbaare gronden te onderſteunen. De verdediger van dit leerſtuk heeft aan zijn pligt voldaan, wanneer hij de leer der Verzoening, door eenen plaatsbekledenden Middelaar, door een bondig betoog van de doorgaande Bijbel-leer, bewezen heeft; en behoeft alleen

leen te andwoorden op de uitzonderingen, daar tegen in gebragt, en op de redenen ter aanprijzing van andere gevoelens aangevoerd. Wanneer toch eene welbewezene leer boven wettige uitzondering kan verheven worden, dan moet aanstonds het tegengesteld gevoelen als ongerijmd vervallen, wijl waarheid niet te gelijk onwaarheid, noch het onderwijs der Schrift met zich zelven strijdig, zijn kan.

Ik merk dit slechts aan, om te doen zien, hoe reeds, door het voorheen gegeven Betoog voor de leer der Verzoening, de tegengestelde gevoelens weêrsproken zijn. Evenwel geen edelmoedig Christen zal over de manier van behandeling twisten willen. — Door de wederlegging van verschillende gevoelens, zal de argwaan, als of derzelver gegronde tegenspraak zoo bezwaarlijk zou vallen, en het vermoeden, als of er verschillende gevoelens omtrend dit leerstuk in den Bijbel voorgedragen werden, zoo veel meer worden afgeweerd, en de Tegenspreker zal alle reden hebben, om voldaan te weezen.

Dit zal ik onpartijdig doen; en met die eerlijkheid, die bij het onderzoek der waarheid altijd betaamt. Veelen bedienen zich van de kunstgreep, om het gevoelen der Protestanten in een verkeerd licht te plaatsen,

en

en het misvormd begrip, dat zij bij éénen vinden, op rekening van allen te zetten: zoo valt het ligt eene oppervlakkige wederlegging te schrijven, en binnen kort te triumpheeren. In de Inleiding voor deeze Verhandeling heb ik reeds aangemerkt, dat zommigen gewoon zijn de leer van 's Middelaars Genoegdoening, op die wijze, te ontëeren; dan het zou niet heusch zijn hen met gelijken munt te betaalen: zulk eene handelwijze verraadt een kwaade zaak, doet niets af ter beslisfing, en verwekt de billijkste klagte van ongelijk.

Tot mijne onpartijdigheid zal echter niemand vorderen, dat ik de reeds betoogde leer voor nog onbewezen houde, en dat ik dus het geen reeds geschreven is, als nog ongeschreven, aanmerke: zulk eene onpartijdigheid zou ware onzin zijn: mijne onpartijdigheid is deeze, dat ik elk gevoelen, naar mijn beste weeten, in de eerste Afdeeling, getrouwelijk voorgesteld, aan de duidelijke uitspraaken van het Godlijk woord beproeven zal. Bevind ik dan, dat waarlijk de Schrift een ander gevoelen, als ik heb voorgesteld, begunstigt, ik zal het geredelijk bekennen, en mijne vorige övertuiging op nieuw ter toetse brengen; maar bevind

ik,

ik, dat het onderwijs der Schrift ſtrijdig is met het tegengeſteld gevoelen, dit zal mijne voorige overtuiging nog meer verſterken, en tot eene beſliste zekerheid verhoogen.

Met zulke gevoelens zet ik mij dan neder tot dit onderzoek. Och, dat de Geest der waarheid, des ootmoeds, en der Christelijke liefde nu mijn hart en pen beſtuure!

Eerst zal ik het gevoelen, dat de Schrift ons niets bepaalds omtrend dit leerſtuk leveren zoude, ter toets brengen. *Daarna* zal ik ſpreeken van de begrippen van hun, die eene Verzoening met God door Christus, zonder plaatsbekledende Genoegdoening, erkennen. Zoo toch laaten zich de opgegevene gevoelens, op de beste wijze, ſchikken.

Zou het waarheid zijn, zou het ſchriftuurlijk onderwijs niets bepaalds behelzen, omtrend de wijze, op welke wij aan de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus vergeving der zonde en zaligheid te danken, hebben? Zou dit ſlechts eene Godgeleerde twist, een verſchil van geen belang, geen ſtuk van den Bijbelſchen Godsdienst zijn? Hoe ver zijn dan de meeste Christe-

 nen

nen van de Euangelifche eenvoudigheid te rug geweken? wat heeft hen eeuwen lang verbijfterd, om aan de verzoenende kracht van Jefus dood zoo veel gewigts te hechten, en daar in de kracht van het Euangelie te erkennen? welk eene weldaad is dan de tegenwoordige verlichting, die de oorfpronglijke eenvoudigheid herftelt, ons de waare leer van het Euangelie doet onderkennen, en de belijderen des Christendoms verenigt als ééne kudde, onder éénen Herder! wie juicht niet deeze poging toe! wiens hart zegent niet deeze onderneming van de vrienden der menschheid en des Christendoms!

Dan zacht! zou fchijn niet flechts bekooren? zou dit gevoelen wel proefhoudend zijn?

De Bijbel zegt ons met zoo veele woorden, *dat Christus voor ons geftorven is, dat Hij een zoenoffer is voor onze zonden, dat God Hem tot zonde voor ons gemaakt heeft; dat de ftraf, die op Mesfias is geweest, de ftraf van onze ongerechtigheden, welke Jehova op Hem deed aanloopen, ons den vrede aanbrengt; dat wij de verlosfing, de vergeving der misdaaden door zijn bloed hebben, het welk ons reinigt van alle zonden; dat wij door de gehoorzaamheid van dien eenen tot rechtvaardigen gefteld worden;* dat

dat Hij door gehoorzaam lijden en ſterven ons een oorzaak van eeuwige zaligheid geworden is. Zeggen nu deeze uitſpraaken ons niets meer, dan dat wij ons heil aan Jeſus te danken hebben? of komt derzelver onderwijs, wanneer ik heure waare meening in mijne eigene taal uitdrukke, niet hier op neêr? Jeſus is in zijn gehoorzaam lijden en ſterven onze Plaatsbekleder. Hij leed en ſtierf in plaats van ons: in onze plaats werd Hij behandeld, als of Hij zelf een zondaar ware; het zijn onze zonden, welke Hem den dood gekost hebben; het zijn onze welverdiende ſtraffen, die Hij ondergaan heeft: dus heeft Hij onze bevrijding bewerkt: wij hebben vergeving, om dat Hij onze ſtraffen droeg. Wie, die niet over woorden twist, ziet hier dan niet aanſtonds die ſtelling voor den dag treeden: Jeſus heeft als Borg voor ons genoeggedaan aan Gods gerechtigheid, en ons vergeving en leven verworven? en hoe kan men dan, met grond, beweeren, dat de leer der Schrift omtrend dit ſtuk zoo onbeſtemd zij, dat zij niets beſlist? of beteekenen deeze gezegden even goed: de dood van Jeſus is bloot een marteldood, eene verklaring van Gods algemeene menſchenliefde enz.? Moet het gezond verſtand zich niet

verloochenen, wanneer men aan deeze uitſpraaken dien zin wil opdringen?

Of zou men den waaren zin van deeze gezegden niet bepaalen moogen? derzelver beteekenis niet met andere woorden uitdrukken? wie kan dit vorderen? Moogen wij dan die troostvolle verzekeringen: *God is liefde! Genadig en barmhartig is de Heer, groot van goedertierenheid. Hij vergeeft de overtredingen en de zonden* enz., moogen wij dan deeze en zoortgelijke uitſpraaken ook niet verklaaren? Moogen wij, wanneer derzelver waare meening, op goede gronden, bepaald is, die aan anderen, in onze gewoone taal, niet voorſtellen? de leer, die zij behelzen, aan onze medemenſchen niet aanprijzen? Moeten wij, zoo dra ſlechts iemand den inval vormt, om deeze waarheden tegen te ſpreeken, ſtraks zeggen: dit zijn Godgeleerde twisten, de Bijbel bepaalt er niets van? waar moet dit heenen? Hoe wankel, hoe geheel onzeker zijn dan de voornaamſte leerſtukken van den Godsdienst? Hoe zullen wij onwetenden onderwijzen, zwakken verſterken, moedeloozen opbeuren, aanvangeren opwekken, treurigen vertroosten, radeloozen beſtuuren, allen leeren en ſtichten, indien wij hun de uitſpraaken des Bijbels, niet dui-

duidelijk, niet wigtig moogen maaken? Neen! dit kan zoo niet zijn, onze uitleggingen moeten wel den toets eener gezonde uitlegkunde kunnen doorſtaan, maar, wanneer zij dien verdraagen kunnen, dan moogen wij ook de leer, die wij aantreffen, als waarheid, als Bijbel-leer, voorſtaan en verdedigen.

Zegt eens, gij groote, wijze Mannen! Voorſtanders der Euangeliſche eenvoudigheid! gij beweert: de Bijbel levert ons hier niets bepaalds; men moet bij dat algemeene blijven: Jeſus heeft zondaaren verlost; laat ik u vraagen moogen: waarom wijkt gij toch zelve gedurig van deezen regel af? Waarom bepaalt gij het geen gij wilt, dat de Bijbel niet bepaalen zoude? De meeste onder u verzekeren ons, dat wij de verlosſing aan Jeſus te danken hebben, voor zoo verre Hij een Leeraar der menſchen was, die ons genade en zaligheid heeft aangekondigd: door zijnen dood heeft Hij die prediking bevestigd, ons van Gods liefde verzekerd, den afkeer Gods tegen de zonde vertoond enz. De meeste onder u houden niet op telkens nadere bepalingen te maaken. Wie heeft u dit uitſluitend recht gegeven? Waarom zouden uwe Medechristenen hun

 ge-

gevoelen niet verklaaren, niet bewijzen, niet verdedigen moogen? dit kunt gij niet willen; u dus alleen het recht aan te matigen tot het bepaalen van doorgaande Bijbel-leer, neen, dat kunt gij niet willen.

Gij vreest, dat de Christelijke leer, langs deezen weg, ontſierd zal worden door menſchelijke bijvoegſelen. Och, ware dit nooit geſchied! Och! waren ſteeds alle Christenen bij de oorſpronglijke eenvoudigheid der Euangelie-leer, bij de eenvoudigheid in geloof en zeden gebleven! maar zou wel deeze vrees niet ijdel zijn? wanneer de leer der Verzoening, door onbewimpelde getuigenisſen van het Euangelie, bevestigd wordt, dan is immers die vrees overbodig. Die bekommering zou dan eerst billijk zijn, wanneer men bondig had aangewezen: door den Bijbel wordt aangaande dit Leerſtuk niets bepaald.

Gij zegt: maar men kan immers even goed een Christen zijn, hoe men ook denke over 's Middelaars Genoegdoening! wanneer gij zeidet men kan een ſtil burger, een naarſtig handwerksman, een vreedzaam ingezeten, zonder de kennis van dit leerſtuk zijn, ik zou het toegeven. Maar niemand zal toch wel een Christen, een goed Christen,

zijn,

zijn, die de hoofdwaarheden van het Euangelie ontkent — niemand die eene leer, waar omtrend bewezen is, dat zij het hoofddoel der Christelijke Openbaring, de voornaame inhoud van het Euangelie, de lust en liefde der godvruchtigen op aarde en in den hemel, de grondslag des Nieuwen Verbonds, de geest en kracht van Doop en Avondmaal is, en den gewigtigsten invloed heeft op al wat ons van God, van Jesus Christus, van ons zelven en onze gelukzaligheid geleerd wordt, niemand die zulk eene leer verloochent, kan toch wel een Christen, een goed Christen zijn; en hoe zal dan iemand, die de leer der Verzoening verwerpt, een goed Christen weezen!

Gij meent: wanneer men maar gelooft, dat wij aan Jesus alles te danken hebben, dan is het wel: in de Heilige Schrift wordt niets bepaald, omtrend de wijze, hoe Jesus dit heeft aangebragt. Wel aan! ik neem die stelling eens voor een oogenblik over: ik geloof het: aan Jesus is mijn heil, de vergeving mijner zonden te danken; maar hoe heb ik dit alles aan Jesus te erkennen? daar over mag ik denken gelijk ik wil: de Bijbel heeft er niets van bepaald. Wel nu: ik verkies daar over dus te denken: Jesus heeft mij ver-

geving der zonde, genade en leven verkondigd. Hij heeft die troostvolle leer door zijnen dood bevestigd: wanneer ik dit geloof, dan ontfang ik vergeving en zaligheid; die ontfang ik door den dood van Jesus, die mij deeze aankondiging bevestigde. Is dit dan ook wel? Maar dan kan ik ook aan Petrus, aan Paulus de vergeving mijner zonden, en mijn heil toekennen, die hebben ook deeze leer gepredikt, en zijn daar voor den marteldood gestorven; en dit zal dan ook wel zijn? Wanneer ik Jesus, Petrus en Paulus gelijk stelle, dan zal het wel zijn!

Neen, dit kan wel zoo niet weezen: die algemeene stelling: Jesus heeft zondaaren verlost: laat alle ruimte open voor allerlei gevoelens: ik heb een afkeer van alle twisten, ook van Godgeleerde twisten; ik wenschte wel, dat steeds de waarheid betracht werd in de liefde; maar, door zulk eene onbestemdheid, wordt een vrij en ruim veld voor allerlei dwalingen opengesteld; wil men zich bij die leer houden: Jesus is onze Borg en Plaatsbekleeder, Hij werd gestraft om onze zonden, Hij leed wat wij verdiend hadden, Hij deed wat wij hadden moeten doen; dus verwierf Hij ons vergeving en leven; wil iemand daar bij blijven, zonder zich in te laaten in diep-

zin-

zinnige onderzoekingen omtrend den aart der Voldoening, het is wel; maar wanneer men niet bepaalen wil, wat in den Bijbel duidelijk bepaald is, en opzetlijk geleerd wordt, dan gaat men te verre, en ſlaat niet zelden over tot eene geheele verloochening der waarheid; en in de daad dit is het geval geweest met veelen, die de leer der Verzoening zoo bedenkelijk vonden, en met zulke onbeſtemde leringen zich wilden te vreden houden.

En dit brengt mij tot de gevoelens van hun, die eene Verzoening met God, eene verloſſing door Christus aannemen, zonder eene plaatsbekledende Genoegdoening te erkennen.

Heb ik boven het algemeen gevoelen der meeste hedendaagſche Tegenſprekers omtrend de Godlijke ſtraffen moeten opgeeven, om den geheelen omvang hunner begrippen te doen kennen, de betoogen van VAN VOORST en VAN DE WIJNPERSSE, maaken het nu overbodig hier van verder te gewaagen. Het komt hier aan op het aanzien, dat de andersdenkenden aan 's Middelaars gehoorzaamheid, lijden en ſterven willen gegeven hebben.

Om woordentwist te vermijden, zal het dienftig zijn, den ftaat van dit gefchil vooraf te bepaalen.

Het is de vraag niet, of de Heiland, door zijn verzoenend lijden en fterven ook te gelijk andere oogmerken bereikt hebbe? Het is de vraag, bij voorbeeld, niet of Jefus in zijn gehoorzaam lijden en fterven eene verhevene en zeldzaame deugd uitgeoeffend hebbe, die Gode zeer behaagde? Dit wordt van ieder toegeftemd, geprezen, bewonderd, en aangemerkt als de oorzaak, waarom Hij door lijden heeft kunnen volmaakt worden, om de leidsman onzer zaligheid te zijn. Het wordt even weinig betwijfeld, of de Godlijke afkeer van de zonde door het lijden en fterven van Jefus zij bekend gemaakt; want de Voorftanders der Genoegdoening eerbiedigen, in al het leed, 't welk Jefus overkwam, eene treffende betoning van Godlijke rechtvaardigheid, waardoor zich iedereen, met affchrik van, en weêrzin tegen de zonde, moet laaten vervullen; — ook fpreekt niemand tegen, dat het lijden van Jefus eene openlijke verzekering der Godlijke liefde, en een treffend bewijs der hoogfte genade behelze; ja dat liefde de bron was, waar uit deeze gewigtige befchikking

tot

tot heil van menfchen vloeide; integendeel, de ijverigfte verdedigers van de leer der Verzoening genieten geen grooter genoegen, geen zuiverer vermaak, geen edeler blijdfchap, geen roerender zielevreugd, dan wanneer zij zich in deeze Godlijke liefde als verliezen moogen; ook kan het wel geen gefchil maaken, of door het lijden en fterven van Jefus de oude offerdienst voor altijd zij opgefchort; want indien wij erkennen, dat Jefus, met eene offerande, in eeuwigheid volmaakt heeft de genen die geheiligd worden, waartoe zouden dan nog andere zoenoffers gevorderd worden? Dit alles wordt even min ontkend, als er aan getwijfeld wordt, of Jefus, door zijnen dood, de aankondiging van vergeving en zaligheid te weeg gebragt, zijne leer bevestigd, het fchoonfte voorbeeld van godvrucht gefticht, zich den weg tot zijne heerlijkheid gebaand, en in den ftand gebragt hebben, om aan zwakke ftervelingen met gevoelig mededoogen te gedenken.

Maar de vraag is deeze, of al het genoemde het éénе, waare groote en eigenlijke zij, wat ons de Heilige Schrift noopens de kracht en bedoeling van 's Heilands lijden en fterven leert? Dit is de vraag, of Jefus het lijden en den

den dood flechts verdragen heeft, om het fchoonst vertoog van verhevene deugd te ftichten, den Godlijken afkeer tegen de zonde ten fterkften te openbaaren, van de vergevende liefde van het beste Wezen de fterkfte verzekering te geven, en den ongenoegzaamen offerdienst voor altijd de vernietigen; en of dit lijden en fterven, alleen in die betrekking befchouwd, ons, in dien zin, verlosfing, genade en leven fchenke, als in de Heilige Schrift dit alles aan de gehoorzaamheid, het lijden en fterven van Jefus beftendig wordt toegekend? Zij, die de leer der Genoegdoening omhelzen, andwoorden: Neen, Genoegdoening aan de Godlijke gerechtigheid, ter verwerving van vergeving der zonde en van het eeuwig leven, is, volgens hun oordeel, de hoofdzaak, de voornaame bedoeling, het eigenlijk oogmerk van Jefus lijden en dood, waar aan de overige oogmerken en uitkomften van dat lijden en fterven moeten ondergefchikt worden.

En dit andwoord is op goede redenen gevestigd.

Indien het geen onze Tegenfprekers beweeren, het eenige zal zijn, wat ons de Heilige Schrift omtrend de gehoorzaamheid, het lijden en fterven van Jefus Christus inboezemt, dan

dan moeten wij noodzaaklijk veele schriftuurlijke getuigenissen uit het oog verliezen, of jammerlijk verdonkeren, de bedoelingen en uitkomsten, zoo als die door hen worden opgegeven, behelzen geenszins de geheele leer der Schrift, behelzen geenszins den waaren geest van haar onderwijs. Gij moogt vrij, mijn Lezer! de voorheen aangevoerde plaatsen u nogmaals voorstellen, zij zullen immers een veel hooger aanzien aan Jesus lijden en sterven geeven; wilt gij alleen eene bevestiging van de leer van Jesus, of iets dergelijks in zijnen dood erkennen, dan zullen u deeze plaatsen onverklaarbaar worden; en gij zult toevlucht moeten neemen tot de losse uitlegkundige grondstellingen van onze dagen, indien gij uw gevoelen met dezelven wilt overeenbrengen. De Bijbel zegt ons, bij voorbeeld, dat Jesus *onze zonden gedragen heeft*, dat *onze straffen op Hem zijn aangelopen*, dat *Hij voor ons gestorven is*, in dien zin, *dat wij in Hem gestorven zijn*; dat Hij *tot zonde voor ons gemaakt is, op dat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem; dat Hij zich gesteld heeft tot een rantsoen voor veelen; dat Hij een zoenoffer is voor onze zonden; dat Hij de reinigmaking onzer zonden door zich zelven heeft te weeg gebragt; dat God Hem gesteld heeft tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed, tot eene betoning*

ning van zijne gerechtigheid, in de vergeving der zonde: zal dit alles niets meer zeggen, dan: Jefus leedt en ftierf ten onzen beste; leedt en ftierf om den Godlijken afkeer tegen de zonde te ontdekken, enz.? Vindt men hier niets meer? geen fchijn, geen fchaduw van plaatsbekleding, van verwerving, van vergeving en zaligheid? Beteekenen alle deeze getuigenisfen flechts: op eene zekere wijze hebben wij aan Jefus onze verlosfing, ons heil te danken: Hij gaf gelegenheid, dat de Oneindige tot ons heil bewogen werd, dat ons vergeving kon aangekondigd worden? Hij verlostte ons van alle ongegronde vrees voor Gôdlijke ftraffen? Hij bevrijdde ons van het flaaffche juk van Mofes? Dan moet ik betuigen, dat het woord van God, in donkerheid en dubbelzinnigheid, het wint van alle menfchelijke fchriften; dat deszelfs wijze van voorftelling den lezer in ongelooflijke onzekerheid en in verwarring ftort; en dat een zoo donker, een zoo dubbelzinnig, een zoo verward onderwijs geen onderwijs van God kan zijn. Ik verwonder mij daarom niet, dat zij, die dus omtrend de oogmerken van 's Heilands lijden en fterven denken, dikwijls veele fchrifttuurlijke getuigenisfen achter wege laaten, als of zij niet in den Bijbel gevonden werden.

Ja,

Ja, indien men weigert, de leer der Genoegdoening aan te neemen, dan kunnen zelfs de meeste daar voor in plaats geftelde oogmerken geen plaats vinden; of zou het zulk eene verhevene deugd in Jefus, zulk eene zeldzaame braafheid, eene zoo roemwaardige opoffering zijn, wanneer Hij zich buiten noodzaak in den dood begaf, fchoon Hij dien kon ontwijken? Is dit het beftaan van eenen Man, wiens deugd zoo aangenaam bij God zal zijn, dat anderen daarom begenadigd worden; of is dit het gedrag van eenen waaghals, het beftaan van eenen dweper, de Godverzoekende moedwil van een overdreven geest? Erkennen wij, dat Jefus door lijden en fterven, naar het Godlijk Plan, de verlosfing van anderen bedoelde, dan eerst ontdekken wij hier de grootfte edelmoedigheid, de edelfte opofferensgezindheid, de hartelijkfte liefde voor anderen, de grootfte onderwerping aan den Godlijken wil, en in het vertrouwen en de deugd, onder al zijn lijden volgehouden, het fchoonfte voorbeeld van Godvrucht en onverzetlijke braafheid, en van de verheerlijking van God, door Hem, onder alle zijne lotgevallen. — Moet men niet even zeer het plaatsbekledende van den dood van Jefus erkennen, indien men daar in een voorbeeld van den

den afkeer van God tegen de zonde zal ontdekken? of waren de ſmaadelijke bejegeningen, de grievende ſmarten, de ijslijke folteringen, de verachtelijke dood aan eenen bijzonderen perſoon, door tusſchenkomst van den burgerlijken Rechter, berokkend, in zich zelven beter geſchikt, om de afſchuwlijkheid der zonde te openbaaren, dan zoo veele aanzienlijke toonbeelden van Godlijke wraak aan mannen van naam, ja aan geheele ſteden en landen, door de geſchiedenis der vergetelheid ontrukt, dit konden doen? Kon de Godlijke afkeer van de zonde blijken, kon de heiligheid, kon de rechtvaardigheid van het hoogſte Wezen verheerlijkt worden, wanneer eén volmaakt onſchuldige, wanneer de beste aller menſchen, aan het ijslijkst lijden werd bloot gegeven? Of moet dit niet veel eer den argwaan wekken, als of er geen vrucht der deugd zij, als of God de braafheid niet beloone? Hoe zal men hier het vermoeden van ſchreeuwende ongerechtigheid afwenden, ten zij men aanneemt, dat Jeſus zich als Borg in onze plaats geſteld heeft, en van God tot zonde is gemaakt voor ons; maar dan levert ook Jeſus lijden de treffendſte betoning van Godlijke rechtvaardigheid, die men bedenken kan, dan vertoont het den on-

oneindigen afkeer van God tegen de zonde, daar Hij, eer de zonde ongeftraft bleef, in den Zoon zijner eeuwige liefde, dien afkeer van de zonde moest aan den dag leggen. En hoe zal men beweeren, dat wij in den dood van Jefus eene treffende verzekering der Godlijke liefde hebben, indien wij deszelfs verzoenende kracht in twijfel trekken? Was het liefde, of was het eene wreedheid zonder voorbeeld, dat de Vader zijnen Zoon zoo diep vernederd, en in den verachtelijkften dood aan een vervloekt flaavenhout overgegeven heeft, zo, zonder dit uiterfte, onze zaligheid had kunnen uitgewerkt worden; maar waar vindt men de hoogte en de diepte, de breedte en de lengte deezer Godlijke liefde, zo, langs deezen Godebetamenden weg, onze behoudenis, ten koste van het bloed van Gods eigen' Zoon, heeft moeten uitgewerkt worden. Eindelijk, wanneer men de borgvoldoening door Jefus Christus in twijfel trekt, dan zijn de oude offers niet vervallen; dan vinden wij nergens verzekerd, dat God zonder offer de zonden wil vergeeven; dan houdt de verklaring ftand, welke de oude offers gaaven, dat God de zonden niet vergeeven kan en wil zonder opluistering van zijne gerechtigheid: alleen wan-

 neer

neer wij den dood van Jesus voor een algenoegzaam zoenoffer erkennen, dan worden alle offers overtollig, dewijl het algenoegzaam bloed van Jesus Christus, het welk van alle zonden reinigt, daar voor is in plaats getreden. Wat invloed toch kon een bloote marteldood hebben ter afschaffing van door God zelven bevolene offeranden? Hoe kon Christus, die nooit met iemand getwist had, of God, zonder offer, de zonde al of niet vergeven kan, hier in het een of ander, door zijnen marteldood, beslissen?

In deze algemeene aanmerkingen omtrend de redenen, welke de Tegensprekers voor Jesus gehoorzaam lijden en sterven opgegeven, zou ik kunnen berusten; dan, het zal echter zoo veel meer ter bevestiging der waarheid strekken, bij de bijzondere gevoelens een weinig stil te staan.

Wat dan het gevoelen aangaat, waardoor de verhevene deugd van Jesus, als de gelukkige aanleiding tot ons heil, wordt aangemerkt, dat is wel niet de echte en geheele Bijbelleer. Was de standvastige en beproefde deugd van onzen Verlosser noodzaakelijk, zij was echter niet de eenige reden, waarom God zijne vergevende liefde aan zondaaren ten toon spreidde. Nergens wordt

de

de Verzoening onzer zonde aan de verhevene deugd de Heilands toegekend. Zijn gehoorzaam lijden en ſterven wordt niet alleen en voornamenlijk als een uitnemend bewijs van zijne ſtandvastige deugd, en daarom als eene aanleiding tot onze zaligheid, maar voornamelijk als een plaatsvervangend zoenoffer voor onze zonden, als een draagen van onze ſtraf aangemerkt, en, in die betrekking, wordt er onze vrede en genezing aan toegekend. Allerwege vinden wij gewag van onze verlosſing door Christus bloed, van onze Verzoening met God door den dood van zijnen Zoon: op welk gezag zal men daar voor in plaats zetten verhevene deugd, edelen marteldood? Zal bloed en dood van Jeſus dan deugd beteekenen? Brengt dit de natuurlijke zin der woorden met zich? Moet men het duidelijk opzicht tot den ouden offerdienst, dat zich meestal in deeze uitdrukkingen opdoet, dan niet kennelijk uit het oog verliezen; en zijn de geheele ſpreekwijzen niet van dien aart, dat zij eene rechtſtreekſche, geene zijdelingſche ſtrekking van Jeſus bloed tot onze verlosſing te kennen geeven? Indien Jeſus lijden en ſterven niets meer is, dan een voorbeeld van verhevene deugd, en, daar door, eene bewegende oorzaak van ons

 heil,

heil, hoe kan dan gezegd worden, dat onze zonden Hem zijn toegerekend; of, heeft men iets tegen de spreekwijs, dat God Hem tot zonde voor ons gemaakt heeft, dat Jehova onze overtredingen op Hem heeft doen aanloopen? hoe zal men het verstaan, wanneer Jesus zelf de verwerving van vergeving der zonde voor het oogmerk van zijnen dood, en zich zelven verklaart voor dien, die zijn bloed vergieten zou tot vergeving van zonde? Hoe kan men het vereffenen, wanneer wij onze rechtvaardigheid aan Gods genade, door de verlossing van Christus, niet door het uitmuntende van zijne deugd vinden toegekend; en dus de bewegende en verdienende oorzaak van ons heil onderscheiden vinden? Indien alleen het edele van Jesus lijdens-deugd God bewogen heeft, om ons genadig te zijn, dan kan wel onze Jesus niet aangemerkt worden als eene betoning der Godlijke rechtvaardigheid, waar door God bleek rechtvaardig te zijn in de vergeving der zonde, ook van voorheen bedrevene zonden: zal dan een Koning, die den naneef, om de verdiensten zijner voorvaderen, pardon schenkt, kunnen gezegd worden, door die daad, zijne rechtvaardigheid aan den dag te leggen? waarom wordt ons dan niet lie-

liever, met ronde woorden, in den Bijbel, te kennen gegeven: God heeft zoo veel genoegen genomen in de deugd van Jefus, dat Hij daarom alleen de zonden vergeeft? het zou immers vererend voor de deugd van Jefus zijn dit te bedenken; ja wat reden had Jefus zelf om deeze zaak te verzwijgen, wanneer Hij, bij de plegtige verordening van een gedenkteeken zijner liefde, in zijnen laatften levensnacht, zoo nadruklijk van zijn lijden en fterven tot vergeving der zonde gewaagde, en ons juist deeze gebeurenis, in dat licht befchouwd, vereeuwigen wilde, zonder eens van zijne deugd, waar aan wij toch voornamenlijk alles zouden te danken hebben, opzetlijk te fpreeken, en die als de hoofdzaak, die zijn lijden en fterven voor ons gewigtig maakt, met eigenlijke woorden voor te ftellen? Was dit de doorgaande Bijbelleer, dat eigenlijk de edelheid van Jefus marteldood Gode aanleiding gaf, om aan zijne vergevensgezindheid hulde te doen; dat Hij in zoo verre genade bewijze om Jefus wille, wij zouden beproeven of eene enkele hier of daar voorkomende, fchijnbaar meer beteekenende uitdrukking, met die doorgaande leer was te vereffenen, door mindere kracht aan dezelve te hechten; maar, volgens het voorheen be-

toogde, is nu het geval geheel omgekeerd; en waar zullen wij dan vrijheid vinden om aan zoo veele uitdrukkelijke gezegden hunne natuurlijke beteekenis te onttrekken, hunne waare en eigenlijke kracht te ontzeggen?

Niet meer grond heeft het gevoelen, dat het lijden en ſterven van Jeſus moet worden aangemerkt, als een voorbeeld van den afkeer van God tegen de zonde, om den weg te baanen tot eene algemeene aankondiging van vergiffenis. Het zou verveelen, indien ik telkens herhaalen wilde, wat reeds gezegd en bewezen is: dit weinige zal dus volſtaan: er zijn in alle eeuwen merkwaardige toonbeelden van Gods ongenoegen tegen de zonde geſteld; geheele ſteden en volken werden om hunne zonden verdorven; bijzondere perſoonen, hoofden van volken, aanvoerers van oproerlingen; voorgangers in zedenloosheid, verleiders van anderen werden openlijk geſtraft; en daar door ontging somtijds een geheel volk uitwendige rampen en volksplaagen. De geſchiedenis van Israël, de algemeene geſchiedenis der Godsregering levert er overvloedige bewijzen van: doch waar wordt ooit aan zulke geduchte toonbeelden van Godlijk ongenoegen de verlosſing van zonde, de reiniging van alle zonden,

den, de verzoening voor de zonden der geheele wereld, de bevrijding van den toekomenden toorn, de verwerving der zaligheid toegekend? Kan men dit alles dan alleen aan Jesus toekennen, indien men Hem slechts voor een voorbeeld van de affehuwlijkheid der zonde, voor niets meer, erkennen wil? Een voorbeeld van Gods afkeer tegen de zonde zijn en zelfs geene eigene zonden te hebben, noch de plaats van andere zondaaren te bekleeden, is dit geene onverdraaglijke strijdigheid? Indien voorbeelden van Godlijke afkeer tegen de zonde voldoende waren, om onze verlossing te bewerken, waarom kon dan het bloed van stieren en bokken de zonde niet wegneemen? daar in was toch zoo wel een voorbeeld van Gods heilig ongenoegen tegen de zonde, als in het lijden van Jesus; en zo offerbloed kon uitwerken, wat Jesus uitgewerkt heeft, waartoe dan de eigen Zoon van God niet gespaard? Waar leezen wij het, dat aankondiging van vergeving der zonde de eenige en eigenlijke vrucht van Jesus lijden en sterven zij? Die veelbeduidende uitdrukkingen, reinigmaking der zonde, verzoening, verlossing, rechtvaardiging, te niet doening, wegneming der zonde, zullen die niets meer zeggen, dan aankondiging van vergeving? en indien zij meer zeggen, dan is ook het lij-

den van Christus meer dan een voorbeeld van Gods afkeer tegen de zonde, waarop God de aankondiging van vergeving laat volgen. Het kan zich ja nog laaten verklaaren, hoe de vergeving der zonde aan Christus zou kunnen toerekend worden, wanneer Hij ons die alleen had aangekondigd, en ons in de gelegenheid gesteld, om ze bij God te zoeken, hoewel men dan toch niet aan de waare kracht der spreekwijzen, die in de Heilige Schrift gebruikt worden, zou voldoen; maar hoe, wanneer het geloof, waar door wij de aangekondigde vergeving omhelzen, zich ook uitstrekt tot Christus, als den Verwerver der zaligheid door zijnen dood? en dit is het geval: wij worden niet slechts geroepen ter omhelzing der aangekondigde vergeving, maar tot geloof in den Persoon, in de verdiensten van Jesus, dien God heeft voorgesteld tot eene Verzoening door het geloof in zijn bloed: zonder dat geloof kunnen wij de vergeving der zonde niet verkrijgen; het middel, ons aangeprezen, ter bevordering onzer gelukzaligheid, steunt dus op dien grond, dat Jesus de Aanbrenger zij van vergeving en heil, zonder dat Hij dit eerst wordt door het omhelzen van het Euangelie. Ook dit denkbeeld is dus niet vol-

doen-

doende, en behelst de leer van het Euangelie niet.

Maar zou men dan Jesus lijden en sterven niet kunnen houden voor eene openlijke verklaring der Godlijke liefde, voor eene ontheffing van de slaafsche vrees voor Godlijke straffen? Ik zou de geheele lijst van boven aangevoerde plaatsen slechts onder deeze vraagen moogen stellen, en dan elken onbevooroordeelden durven afvraagen: is dit nu de zin der schriftuurlijke uitspraaken? dan die herhaling zou vermoeien: liever dus eenige aanmerkingen. Indien Christus niets meer voor ons heeft uitgewerkt, dan staat Hij gelijk met Petrus, Paulus en andere Apostelen. Deeze hebben het toch ook geleerd: God is liefde, Hij vergeeft de zonde: zij hebben ons ook afgemaand van slaafsche vrees voor God; zij zijn ook voor hunne prediking den marteldood gestorven; en hebben dus ook, voor zoo ver zij, door hun sterven, bewijzen van hunne oprechtheid en vaste overtuiging gaaven, hunne prediking bevestigd. Moet men dan Jesus dood voor eene verklaring van de Godlijke liefde houden, dan de hunne ook. Zoo zijn dan Petrus, Paulus en andere ook gestorven in onze plaats; zoo was God dan ook in hun de wereld met zich zelven verzoenende; en waarom verzekert dan Petrus: de zalig-

heid is in geenen anderen Hand. IV: 12.? Waarom weert dan Paulus zulk eene aanmatiging van zich af 1 Cor. I: 13.? Trouwens indien Christus lijden en sterven alleen tot wegruiming van eene ongegronde vrees voor Godlijke straffen zal strekken, dan moesten wij daar van ergens bericht vinden: hoe kan dan overal de oorzaak van Jesus lijden en sterven in onze zonden gesteld worden Jes. LIII: 5. Rom. IV: 25. 1 Cor. XV: 3. 1 Pet. III: 11.? — Hoe kan dan ook dat lijden en sterven aangemerkt worden als eene betoning van Gods gerechtigheid; welke haare werking tot voormaalige zonden uitstrekt Rom. III: 25, 26. Hebr. IX: 15.? Hoe zal men van de verlossing van zonde, van toorn, van den vloek der Wet, eene verlossing niet van straffen, maar van vrees, van slaafsche, van ongegronde vrees voor straffen maaken? Wanneer de Schrift ons in Jesus eene betoning van Godlijke liede aanwijst, dan vergeet zij nooit die Godlijke liefde juist daar in te doen opmerken, dat Hij juist in onze plaats tot eene verzoening voor onze zonden werd overgegeven: met dit onderwijs kan het niet strooken, den dood van Jesus, zonder eenige betrekking tot onze verzoening met God, als eene verzekering der Godlijke lief-

liefde aan te merken. En indien Jesus ons, door de verzekering van Godlijke liefde in zijnen dood, bevrijd heeft van alle vrees voor Godlijke straffen, hoe kunnen zich dan die scherpe bedreigingen verklaren, die nog, na dat Jesus voor ons gestorven is, aan ongeloof en onbekeerlijkheid verbonden zijn Joh. III: 18, 36. Rom. II: 4, 5. 1 Cor. VI: 9, 10. Hebr. X: 29.? Ik zwijge nog, hoe ongegrond hier onderstelt wordt, dat God de zonden niet straft, en dat Hij vergeeft zonder voldoening aan zijne gerechtigheid, en hoe weinig waarheids er dus overblijft in die verzekering, welke men eigenlijk tot het hoofddoel van den dood van Jesus maken wil.

Geene der opgegevene gevoelens doet derhalven recht aan de schriftuurlijke spreekwijzen: deeze zwarigheid wordt wel opgeheven, wanneer men stelt, dat God den dood van Jesus verklaard hebbe voor eene Hem aangename offerande, voor eenen verzoendood. Indien ik deeze woorden moet opvatten, zoo als zij daar liggen, dan kan ik de schriftuurlijke spreekwijzen in haare waare kracht vatten: wil God den dood van Jesus als een offer beschouwd hebben, dan doe ik wel, wanneer ik bij de schriftuurlijke voorstellen denk,

denk, wat zij mij doen denken: alleen, men moest er niet bijvoegen, de dood van Jesus is eigenlijk slechts een marteldood, niets meer; want zoo vervalt men in nieuwe en grootere moeilijkheden. Kan dan de God der waarheid liegen? Kunnen zijne duidelijk voorgestelde, dikwijls herhaalde, nadruklijk bevestigde verklaringen mij bedriegen? wat staat zal ik dan maaken op zijne overige betuigingen? hoe mij verlaten op zijne beloften? hoe mij gerust stellen in zijn onderwijs? Wat kon Hem toch bewegen om den dood van Jesus, schoon slechts een' marteldood, voor een zoenoffer te verklaaren? Zijne vergevensgezindheid? oorspronglijke genade? maar waarom die dan niet met ronde woorden betuigd? Wilde Hij reeds zonder den dood van Jesus de zonde vergeeven, waarom deeze vergevengezindheid niet openlijk aan den dag gelegd? waarom zijne oorspronglijke genade verholen gehouden, onder het voorstel van Jesus Verzoendood? dit moest immers, voor 't minst, aanleiding geeven tot de gedachte, dat God de zonde niet vergeeft, zonder tusschenkomende genoegdoening? of zag zich God tot deeze verklaring als gedrongen, om dat Hij de oogmerken zijner zedelijke regering wilde be-

bereiken? maar welk eene onmagt! Kan dan de Oneindige, de Onafhanglijke, de Algenoegzaame die oogmerken niet bereiken, zonder de toevlucht te neemen tot bedrieglijke kunstgreepen? wie kan dit gelooven? Hoe kwalijk gekozen zou niet dit hulpmiddel geweest zijn! Het verloor immers zijne kracht, zoo dra wij deeze kunstgreep ontdekten; zoo dra wij weeten: de dood van Jesus is alleen een marteldood, hoe kunnen wij dan in den zelven de afschuwlijkheid der zonde, de menschlievenheid van God, de afschaffing van den offerdienst, de billijkheid van God, in het uitdeelen van leven en zaligheid, opmerken? zoo gaan dan de oogmerken van Gods zedelijke regering verloren. „ Ja maar, zegt gij, de dood van Jesus bleef „ altijd een zeker vermogen oeffenen: Hij „ mag altijd met meer recht een offer heeten, dan de dierenoffers; want Hij was „ een bewijs van onverzetlijke deugd, en „ daar God nu hier in zijn welgevallen betoont, zoo wordt het menschdom door „ dien dood in de mogelijkheid ter verkrijging des eeuwigen levens gesteld"; zoo verandert dan nu het geschil. De vraag is niet: wil God den dood van Jesus, schoon slechts een marteldood, als een offer beschouwd

ſchouwd hebben! maar de vraag is: Is aan den dood van Jeſus, als bewijs van deugd, van goedheid, van medelijden, vergeving en leven te danken? wordt Hij daarom een offer genoemd? maar dan vervalt men weder in een zoo ſtraks reeds wederlegd gevoelen (zie boven Bladz. 274 — 278.); en zonder nu andere aanmerkingen daar bij te voegen, merk ik alleen maar op, dat deeze ſtelling niet voldoende is, om den dood van Jeſus met de eer der Godsregering in verband te brengen, dewijl niet alleen Gods welgevallen in de deugd, maar zijn afkeer van de zonde moest aan den dag gelegd worden, indien Hij, behoudens de eer van zijne deugden, en het gezag van zijne regering, zonden zou kunnen vergeeven.

Zoo kom ik tot dat gevoelen, het welk de Verzoening betreklijk maakt tot de toenmaalige tijden, tot de zonden, welke Jooden en Heidenen voor hunne omhelzing van het Christendom bedreven hadden, en die aan Jeſus dank weet, voor zoo ver Hij den vloek der Moſaïſche wet uit den weg geruimd, en eene algemeene vergiffenis verkondigd heeft. Ik zal niet weder aanwijzen, dat nergens aan de leer, maar overal aan den dood van Jeſus Christus de verzoening onzer zonden wordt

toe-

toegekend. Het laatste is overvloedig aangetoond; was het eerste zoo, dit zou door de Voorstanders van dit gevoelen moeten aangewezen worden: ook behoeft wel dit stuk geen verder betoog; geen Leeraar, hoe gewoon de vergevende liefde van God bij anderen te verheffen, zal immer aanspraak maaken op de eeretijtels Zaligmaker, Verlosser, Oorzaak van zaligheid; nooit zal van hem kunnen getuigd worden, dat hij ons door zijn bloed verlost heeft, als door het bloed van een onbestraflijk en onbevlekt lam enz. — Ook zal ik niet tegenspreeken, dat Jesus de Mosaïsche Kerk- en Burgerwet vernietigd, of dat Hij ons van derzelver vloek ontheven heeft: maar ik ontken ronduit, dat dit bedoeld zou worden, wanneer het Euangelie spreekt van onze verzoening met God door den dood van Christus, en Hem voorstelt als dien, die onze zonden gedragen heeft, die van God tot zonde voor ons gemaakt is, die ons verlost heeft van den vloek der Wet; en de uitlegkundige gronden waar op mijne ontkenning rust, zijn boven aan de hand gegeven. — Deeze onderstellingen staan in verband met de bepaalde strekking, welke men aan de verzoening, als alleen behorende tot die tijden, wil gegeven hebben. Een gevoelen, dat geheel inloopt

tegen de leer der Heilige Schrift, volgens welke de dood van Jesus strekt tot verzoening zelfs van overtredingen, welke onder het Oude Verbond waren Hebr. IX: 15. Zoo dat Gods rechtvaardigheid daar door betoond wordt in de vergeving der zonde, voorheen geschied onder de Godlijke verdraagzaamheid Rom. III: 25.; ja het offer van Christus is volgens de Heilige Schrift zoo algenoegzaam, dat Hij niet dikwijls heeft behoeven te lijden van de grondlegging der wereld af, en zoo volkomen gewigtig, dat Hij, eenmaal geofferd zijnde om veeler zonde weg te neemen, nu andermaal, zonder zonde, gezien zal worden van de genen, die Hem verwachten tot zaligheid Hebr. IX: 24—28. Voorts, het zij men Jesus hoort of zijne Apostelen, zij gebruiken zeer onbepaalde uitdrukkingen, wanneer zij van dit lijden en sterven spreeken. Zie Matth. XX: 28. XXVI: 28. Joh. VI: 15. 2 Cor. V: 19. 1 Tim. II: 6. 1 Joh. II: 2. IV: 14. Ook wordt de leer der Verzoening, door alle tijden heen, naar de verschillende vatbaarheid der menschen voorgedragen. — Jesus Christus, die Jesus, die door Paulus als Borg, als Hoogepriester, en Schuldverzoener wordt aangeprezen, is dezelfde; of, wil men, de leer van Je-

Jesus Christus, de leer der Verzoening blijft dezelfde tot in alle eeuwigheid Hebr. XIII: 8. De zaligen, die het loflied der verlossing aanheffen, zijn gekocht uit alle geslachten, taalen, volken, natiën, Openb. V: 9, 10. verg. VII: 9, 10, 14. Wie zou bij dit alles gelooven, dat de verzoening door Jesus slechts tot de toenmaalige tijden betrekking heeft? Is dit waar, waarom mag dan niemand een ander fundament leggen dan Jesus en dien gekruist 1 Cor. III: 11. verg. II: 2. Hoe zou dan ieder, die een ander Euangelie predikte, dan het Kruis-Euangelie van Jesus, vervloekt zijn Gal. I: 8, 9. verg. III: 1. VI: 14. Deeze gezegden waren immers veel te sterk, indien de Verzoening door Jesus slechts haare betrekking tot den toenmaaligen tijd had.

En wat nu eindelijk het gevoelen betreft van hun, die aan de Verzoening door Jesus Christus een nog meer bepaald aanzien geeven, en dezelve alleen tot de Jooden uitstrekken, daar tegen kunnen de reeds voorgestelde aanmerkingen dienen. Ik voeg er alleen bij, dat de leer van Gods vergevende liefde onder het Oude Verbond niet zou bekend geweest zijn, en dat dus de oude Jooden in de grootste onzekerheid den dood te gemoet gingen, is eene onderstelling, die nog

beneden zal weêrſproken worden. — Wijders zal ook dan nog nader blijken, dat er wel degelijk, met opzicht tot de Heidenen, van eene verzoening door den dood van Jeſus geſproken wordt, en dat daarom die leer den Heidenen zij voorgedragen; het geen reeds duidelijk genoeg is uit het geen voorheen nopens de hoofdzaak van de prediking der Apostelen gezegd is. — Men leeze nu ſlechts alleen Rom. V., waar Paulus het door Adam gevallen, en door Christus gezaligd menſchengeſlacht tegen elkanderen overplaatst, en men zal overtuigd zijn, dat de verzoening door Christus zich veel wijder, dan tot de Jooden van dien tijd, uitſtrekt.

Na al wat ik gezegd heb, meen ik, met het hoogſte recht, te moogen beſluiten, dat er geen reden is, om het oud gevoelen der meeste Christenen voor eene afwijking der Euangeliſche eenvoudigheid aan te zien, en het te verwisſelen met die begrippen, welke thands, ten aanzien van dit leerſtuk, daar voor worden in plaats geſteld.

DER-

DERDE AFDEELING.

Andwoorden op eenige bezwaaren, uitzonderingen en bedenkingen tegen de leere der Verzoening.

Dit opschrift doet den Lezer aanstonds zien, wat hij hier te verwagten heeft. Ik zal *Vooreerst* antwoorden op *bezwaaren*, welke het stilzwijgen van zommige gedeelten der gewijde Schriften deezen en dien verwekt. *Ten anderen* zal ik die *uitzonderingen* ter toets brengen, welke tegen de voorheen aangevoerde schriftuurlijke bewijzen voor de leer der Genoegdoening worden ingebragt. *Eindelijk* zal ik de *bedenkingen* overweegen, welke zouden moeten toonen dat de betoogde leer in den Bijbel wederspróken, dat aldaar geheel andere begrippen zouden worden voorgedragen.

Duldt de vereischte kortheid niet, dat ik elken Tegenspreker bij den voetstap volge, is dit minder noodig, daar zommigen hunne bezwaaren steeds van elkanderen overnee-

 men;

men; wanneer ik de ingebragte tegenredenen onder zekere hoofdzoorten breng, dan bedoel ik echter niet de bijzondere aanmerking van éénen op rekening van allen te ſtellen: ik beandwoord bedenkingen tegen de leer der Verzoening, onverſchillig door wien gemaakt. Is er iemand, die zommige aangevoerde bezwaaren niet de zijnen maakt, dan zijn mijne andwoorden ook niet tot Hem gericht, hij heeft het zich niet aantetrekken. — Onpartijdigheid ſtel ik mij zelven hier weder ten hoofdregel: ik zal daarom, met opzet, geene bedenking verheelen, die mij is voorgekomen, doch die alleen van haare zwakſte zijde voorſtellen, noch ook met eene van de hoogte uitgebromde magtſpreuk dezelve verwerpen: dit zijn kunstgreepen, welke geen waarheidvriend, geen Christen betaamen. Ik behandel echter alleen bedenkingen, welke het al of niet Bijbelſche der Verzoening-leer betreffen; de bezwaaren, uit de rede ontleend, zijn in vroegere Verhandelingen reeds opgelost. — Ook heb ik reeds voorheen veele uitzonderingen afgeweerd, toen ik de leer der Verzoening ſtellig betoogde; terwijl ook de toen gemaakte aanmerkingen, nopens het geen al en niet gevorderd wordt tot eene doorgaande

de

de Bijbelleer, nu moogen onderfteld worden. De Lezer zal toch de kortheid, voor zoo ver die met juistheid en volledigheid beftaan kan, zoo wel als ik, verlangen.

Ik begin met de overweging van die *bezwaaren*, welke uit het ftilzwijgen van zommige gedeelten van den Bijbel ontleend worden. Waar heerscht dit ftilzwijgen? niemand zal deeze leer overal kunnen verwagten; zie Ontkennende Aanmerk. N° 1. eerfte Hoofdft. eerfte Afd. Waar ontbreekt zij dan? waar moest zij zijn, en wordt zij echter niet gevonden?

Is het in het Oud Verbond? daar moest dit leerftuk, dit erken ik, gevonden worden, zo niet dit boek, in het wezen van den Godsdienst, zeer gebrekkig zijn zal: maar hoe wil men nu aldaar hetzelve gevonden hebben? zoo klaar, zoo menigvuldig herhaald als in het Nieuwe Verbond? dan doet men onredelijke vorderingen; zie eerfte Hoofdft. eerfte Afd. Ontkennende Aanmerk.; N°. 2. L. *a*. Eischt men eene ondubbelzinnige voordragt van deeze leer, gefchikt naar de vatbaarheid van dien tijd, en alleszins voldoende om 's Middelaars Genoegdoening te doen kennen, men kan zich ten volle voldaan vinden, deels in de zinlijke plegtigheden van

 den

den ouden offerdienst, deels in het mondelijk onderwijs der oude Propheeten. Wat wil men meer?

„ *Ja maar zo de leer der Verzoening reeds „ onder het Oude Verbond bekend was, van waar „ dan, dat de Godvruchtigen van dien leeftijd „ zoo weinig met dezelven op hadden: overal „ gronden zij hunne hoop op de Godlijke barm„ hartigheid, of zij vestigen zich op hunne ei„ gene gerechtigheid, zonder eenige betrekking „ tot de Genoegdoening des Middelaars.* Hoe veele onbedachte verzekeringen! zie hier eenige andwoorden! De leer der Verzoening is hoorheen uit het Oude Verbond aangewezen: al had nu iemand van dien leeftijd dezelve voorbij gezien, dit zou de daadzaaken, voorheen aangevoerd, niet wegneemen, zoo min als de twijfelingen van zoo veelen het onzeker maaken, of 's Middelaars Genoegdoening wel in het Nieuwe Verbond wordt voorgedragen. Onze Jesus was immer dezelfde: voor de oude gelovigen was Hij reeds de overste Leidsman hunner zaligheid Hebr. II: 10., en zij zouden met hunnen Leidsman geheel onbekend geweest zijn? Hoe kan het waar zijn, dat de oude Godvruchtigen zich weinig met zijn Zoenwerk zouden hebben ingelaten, daar wij van hun weeten, dat zij naar

het

het lijden en de heerlijkheid van Christus, als naauw verbonden met de zaligheid der zielen, naarſtig onderzochten 1 Petr. I: 9—11.? Zij hadden zich dan althans niet gedragen naar het getuigenis, door alle de Propheeten aan Christus gegeven, dat een iegelijk die in Hem gelooft vergeving der zonde, en het eeuwig leven ontfangen zal in zijnen naam Hand. X: 43. Wanneer zij zich beroepen op hunne onſchuld, met opzicht tot hunne medemenſchen, dan willen zij zich gewis den roem, van rechtvaardig en onberispelijk voor God te zijn, niet aanmatigen: in tegendeel zij betuigen gaarn, dat zij voor Hem niet onſchuldig zijn, Ps. CXXX: 3. CXLIII: 2. Zij gronden hunne gebeden om vergeving en heil nooit op hunne eigene gerechtigheid, maar ſmeeken, bij de belijdenis hunner zonden, dat God hun die vergeeve *om zijns naams, om des Heeren wil*, en dus niet om hun berouw en boetvaardigheid. Zie Ps. XXV: 11. XXXII: 1, 2. verg. Rom. IV: 6—8. Jeſ. XLIII: 25. Dan. IX: 18, 19. En welke ſtrijdigheid levert dan hunne practijk met de erkentenis van dit leerſtuk op?

Dan, indien de leer van 's Middelaars Genoegdoening reeds onder het Oude Verbond genoegzaam

zaam duidelijk is voorgedragen, hoe konden dan de Jooden ten tijde van Jesus daar van zoo diep onkundig zijn, dat zij niet eenen lijdenden, maar eenen triumpheerenden Messias verwagten? Men zou zoortgelijke vraagen kunnen vermenigvuldigen. Hoe komt het, zou men kunnen zeggen, dat de meeste Jooden aan hunnen uiterlijken Godsdienst bleven hechten? Van waar, dat zij zich in de oude offerplegtigheden te vreden ſtelden? van waar, dat zij in de ſtipte en letterlijke volbrenging der beſchrevene en onbeſchrevene bepalingen van hunnen Godsdienst hunne gerechtigheid voor God zochten? zoo zou men kunnen voortgaan; maar indien men van daar zou moeten beſluiten tot de leer des Ouden Verbonds, dan zou men ook moeten aanneemen, dat zelfs de gewigtigſte leerſtukken van alle Godsdienst in het Oude Testament niet geleerd worden, wijl ook deeze voorbij gezien, betwijfeld, verdonkerd, geloochend werden; de waare reden is deeze: de ſleutel der kennis was bij het Joodſche volk verloren; en allerlei burgerlijke, zedelijke en Godsdienſtige oorzaaken ſtemden ſamen, om het van de waare leer des Ouden Verbonds, omtrend den Messias en zijn verzoenend lijden en ſterven af te trekken. Dit neemt de leer van Moſes

en

en de Propheeten niet weg; immers de leer zelve blijft vast ſtaan, offchoon zij ook betwijfeld wordt; of zouden de Jooden recht gehad hebben in het verwachten van eenen triumpheerenden Mesſias? Waar blijft men dan met zoo veele duidelijke getuigenisſen omtrend 's Middelaars lijden en ſterven? Hoe wordt dan de eer van Jeſus Mesſiasſchap gered? Hoe kunnen wij dan in den armen, verachten, geplaagden, vervolgden, gekruisten Jeſus van Nazareth den Mesſias erkennen? En zoo wankelt dan de geheele heil-leer, wanneer men de leer des Ouden Verbonds uit de begrippen der Jooden moet afleiden.

Evenwel de Jooden waren niet alleen geheel onkundig van eenen lijdenden Mesſias, maar noch de Joodſche Natie in 't algemeen noch de Discipelen van Jeſus in het bijzonder, konden het lijden en ſterven van Jeſus overeenbrengen met zijn Mesſiasſchap, en hoe kan dan dit lijden en ſterven van Jeſus als een voornaam gedeelte van Mesſias werk op aarde, in het Oude Testament reeds voorgedragen zijn? Ik andwoorde, dat de Jooden het lijden en ſterven van Jeſus met zijn Mesſiasſchap ſtrijdig keurden, werd alleen veroorzaakt door hunne onkunde in de Schriften des Ouden Verbonds; de Discipelen van Jeſus, zoo dra hunne oogen geöpend waren tot recht

verstand der Schriften; wisten deeze zaaken zeer wel over een te brengen, en prezen den lijdenden Jesus aan als den Messias, in wien de voorzeggingen haare vervulling vonden; zie Hand. III: 17. 1 Cor. XV: 3, 4. en andere meer. Het denkbeeld van eenen lijdenden Messias was zelfs aan Johannes den Doper reeds bekend, die Jesus voorstelde als het lam van God, het welk de zonde der wereld wegdraagt, terwijl hij de vervulling van Gods belofte, de nadering van Gods Koningrijk, den Joodschen volke verkondigde; en het ongeloof der Jooden kan zoo weinig afdoen, om de aangevoerde bewijzen uit het Oude Verbond krachteloos te maaken, dat in tegendeel juist deeze omstandigheid reeds mede in de voorzeggingen omtrend Messias lijden was begrepen geworden.

Deeze redeneringen zijn dus niet genoegzaam om aan te wijzen, dat in het Oude Testament een diep stilzwijgen omtrend 's Middelaars genoegdoening zoude plaats hebben: dan dit zal er, volgens het oordeel van sommigen, ook weinig op aan komen: „ alle de „ Boeken van het Oude Testament, zegt de„ een, zijn bloot menschelijke boeken, he„ gezond verstand moet rechter blijven ove„ het geen daar in waarheid is". — Een an

de

der zegt „ het Oude Testament was voor „ de Jooden, het Nieuwe voor de Christe„ nen. — De voorſtellen, uit het Oude Tes„ tament afgeleid, behooren niet in het alge„ meen Christelijk onderwijs". Men noemt het Oude Testament met verachting der *Jooden Bijbel;* en eischt, dat de waarheden van den Godsdienst uit het Nieuwe Verbond, en wel uit de leer van Jeſus zelven, betoogd worden (*). Ik ſchrijf voor Christenen, die de Godlijkheid des Ouden en Nieuwen Verbonds erkennen, niet voor ongelovigen: het zou anders weinig moeite kosten overtuigend aan te wijzen, dat de beide Verbonden zoo naauw aan elkanderen verbonden zijn, dat men beide zonder elkanderen, noch genoegzaam verſtaan, noch gelukkig verdedigen kan: dan wij kunnen hier ruimſchoots te werk gaan. Eischt men bewijzen uit het Oude Testament, wij kunnen ze voor den dag brengen en verdedigen. Vordert men bewijzen uit het Nieuwe Verbond, ziet daar! er is een ruime voorraad.

Be-

(*) Dus ſpreeken, behalven den Schrijver van *Das reinere Christenthum oder Religion*, en ook DAMM en TELLER, zie *het groot maar onzichtbaar Verbond tegen den Chr. Godsd.* Bijl. 76. *Berichten* over de nieuwe Hervormers I. 42.

Bewijzen uit het Nieuwe Verbond vordert gij dan! gij zegt: *de Christelijke leer moet uit de voorstellen van Jesus zelven worden afgeleid, wijl de Apostelen de reine leer van Jesus al vroeg verbasterd en naar den smaak der Jooden geschikt hebben.* — Wel aan! ik ga, zonder de Apostelen nu te verdedigen, uwen eisch beandwoorden. Gij vordert, dat Jesus van zijn verzoenend lijden en sterven zal gesproken hebben, en om dat er, naar uw oordeel, niets van deeze leer bij Jesus zelven te vinden is, daarom weigert gij die aan te neemen!

Maar is dit zoo? Heeft Jesus waarlijk het waare oogmerk van zijn lijden en sterven verzwegen? Hij heeft daar van wel niet de hoofdzaak zijner prediking gemaakt; dan dit kan ook wel niemand vorderen, (zie Hoofdst. 1. Afd. 1. Ontkennende Aanm. N°. 2. L. *b.*); maar Hij heeft echter deeze zaak niet verzwegen: ik stel thands de aangevoerde getuigenissen uit de leer van Jesus tegen die verzekering over, dat Hij nooit van deeze leer zou gesproken hebben; en daar door zal aan deeze bedenking volkomen voldaan zijn.

Maar, zegt men, *waar heeft Jesus zich zelven ergens als den tweeden Adam, als onzen eeu-*

eeuwigen Hoogepriester, of als het offerlam voor onze zonden voorgesteld? Moet dat zeggen; waar heeft Jesus deeze uitdrukkingen gebruikt? dan andwoord ik: nergens; dan dit was ook niet nodig: de Leer der Verzoening staat of valt niet met deeze uitdrukkingen; het is genoeg, indien Jesus de zaak zelve geleerd heeft, en deeze heeft Hij niet alleen geleerd; maar, hecht men aan uitdrukkingen, Hij heeft ze voorgesteld met zulke spreekwijzen, die blijkbaar van den ouden offerdienst ontleend zijn. Men zie Matth. XX: 28. XXVI: 26 — 28. Joh. VI: 53 — 58. XVII: 19.

Dan, Jesus brengt immers zijnen dood niet eens tot het wezen van zijne Messias-bestemming; want voor zijnen dood betuigt Hij: ik heb voleindigd het werk, dat gij mij gegeven hebt om te doen Joh. XVII: 4. Ik zou deeze bedenking met eene vraag kunnen beandwoorden: wanneer Jesus even voor zijn sterven zegt: *het is volbragt!* wanneer Hij dit niet zegt, na eerst de Schrift nog in eene kleinigheid te vervullen, na het neemen van eenen teug edik, sluit Hij dan zijnen naderenden dood ook van zijn Middelaarswerk uit? wanneer een Godvruchtige zich op zijn sterfbed dus laat hooren: nu is mijn leed geleden, mijn strijd gestre-

ſtreden, mijn loop volbragt! bedoelen deeze woorden niet duidelijk: met mijn ſterven is mijn leed enz.? Hooren wij dus Jeſus hier zeggen: ik heb voleindigd enz., het bewijst niet, dat zijn zoo ras naderende dood van zijn werk door Hem zij uitgeſloten; dan waartoe veele woorden? Jeſus ſpreekt van zijne Prophetiſche bediening: die had Hij thands volbragt. Hij ſpreekt voorts in dit zelfde Hoofdſtuk nog van zijnen dood, als binnen kort vrijwillig door Hem te ondergaan, zie vs. 19. Dat doet Hij meermaalen in zijne laatſte geſprekken, zie Hoofdſt. XV: 13, en zie hier dan tevens een andwoord voor hun die voorgeven, dat Jeſus in zijn laatst en plegtig gebed van zijnen Zoendood geheel niet geſproken hebbe.

Maar is het niet vreemd, dat Jeſus, ſprekende van het oogmerk van zijne komst in de wereld, van zijn werk en beſtemming op aarde, nergens leert, dat Hij gekomen is, om door plaatsbekledende goenoegdoening, de verzoening onzer zonden te weeg te brengen; maar overal ſlechts in 't algemeen zijn werk daar in ſtelt, om verlorenen te zoeken en te zaligen, den wil van God te doen, de Schriften te vervullen, enz. Maar is het dan Jeſus niet, die Matth. XX: 28. verklaart, dat Hij gekomen is om zijn leven te ſtellen

tot

tot een rantsoen voor veelen. Voorts Jesus kon zondaars niet zaligen, zonder door gehoorzaam lijden geheiligd, en, alzoo, eene oorzaak van eeuwige zaligheid voor ons te worden Hebr. V: 8, 9. Hij kon den wil van God niet volbrengen, zonder het ongenoegzaame der oude zoenofferen in zich te vervullen, en ons volkomen van alle straffen te ontheffen Hebr. X: 5—10. Hij kon ook de Schriften niet vervullen, zonder dat Hij zich om onze overtredingen liet verwonden, om onze ongerechtigheid liet verbrijzelen Jes. LIII: 5.

Men geeft wel voor, *dat Jesus zijnen dood, en dien zijner Leerlingen, in het zelfde licht zou plaatsen* Marc. X: 39., maar men vergeet, dat Hij zich in die zelfde reden een rantsoen voor veelen noemt, zie vs. 45., en dat de Apostelen, hoe zeer zij, in hun lijden, het voorbeeld van hunnen Meester wenschten naar te volgen, en in hun vleesch te vervullen de overblijffelen van het lijden van Christus, echter nooit zijn lijden met het hunne hebben gelijk gesteld; zie 1 Cor. I: 13. Het is ook van geen belang, wanneer men uit Joh. XV: 12—14. wil besluiten, *dat de Apostelen, in dien zelfden zin, hun leven voor anderen behoorden te stellen, als Jesus het voor*

zij-

zijne vrienden ftellen zou; want Jefus wekt hen, ter aangehaalde plaats, alleen op tot eene hartelijke liefde jegens elkanderen, en dringt de opwekking aan, door het voorftel van zijne gadelooze liefde jegens hen, waar aan zij, door het bewaaren van zijn gebod van broederliefde, behoorden te beandwoorden.

Dus zou men denken, dat alle bezwaaren waren weggeruimd: niet flechts de Apostelen, die men meent dat de reine leer van Jefus verbasterd hebben; neen, Jefus zelf heeft deeze waarheid voorgedragen; dan, is dit getoond, dan doen er zich weêr andere Tegenfprekers op; die van het gezag der Apostelen meer werk fchijnen te maaken, hen van ftilzwijgenheid befchuldigen, en die ftilzwijgenheid tegen de Leer der Verzoening laaten gelden.

De Apostelen, zegt men, *zullen deeze leer verzwegen hebben, wanneer zij van dezelve hadden moeten fpreeken:* ik ftel tegen deeze verzekering eenvoudig over de voorheen gemaakte en bewezene Aanmerking: de Leer der Verzoening is de hoofdinhoud van de prediking der Apostelen; uit welke men tevens kan zien, hoe ongegrond zommige ftukken uit de Handelingen der Apostelen, bij voorbeeld, Hoofdft.

Hoofdst. II, III, VIII, X, XIII, XVII, XXVIII, (mids men maar de waare kracht der uitdrukkingen, welke ons de hoofdzaak, door de Euangelieboden verkondigd, voorstellen, niet uit het oog verlieze), als bewijzen voor die stilzwijgenheid aangevoerd worden. Voorts verwijze ik den Lezer naar Hoofdst. I. Afd. I. Ontk. Aanm. N°. I., uit welke aan ieder onpartijdigen overtuigend blijken zal, met hoe weinig rechts sommige Apostolische redevoeringen, bij voorbeeld, Hand. XIV, XXVI. hiertoe betrokken worden; terwijl men tevens, door raad te pleegen met Aanm. 3. ter aangehaalde plaats nog wel het een en ander, althans Hand. XXVI. zal aantreffen, dat, vergeleken met de overige leer van Paulus, de waarheid van Jesus Verzoendood zeer duidelijk onderstelt. Het is, boven dien, onwettig, om uit het stilzwijgen van eenen Schrijver tot zijne twijfeling aan eene waarheid te besluiten; en geschiedt dit, na dat Hij zich elders duidelijk en breedvoerig verklaard heeft, dan is dit, in waarheid, recht onedelmoedig.

Dan, om met ééne algemeene aanmerking niet alle bijzondere bezwaaren te ontduiken, ziet hier een proef, hoe men dit stilzwijgen der Apostelen zoekt te bewijzen.

Stefanus spreekt in zijne lange redevoering Hand. VII. *geen enkel woord van de verzoening door Christus, offchoon hij ook in dezelve bij herhaling gewaagt van zijnen dood.* Dan hoe dikwijls ik dit Hoofdftuk leeze, ik vind daar alleen deeze woorden, betreklijk tot Jefus dood: gij (Jooden) zijt verraders enz. vs. 52., en verder niets meer. - Daar en boven: gij zegt, Stefanus heeft geen woord van de verzoening gefproken. Waarom voegt gij er niet bij: en dit zou hij niet gedaan hebben, al was hij door de woede der Jooden niet verhinderd verder voort te gaan? dit moest noodzaaklijk er bij gevoegd worden, indien het ftilzwijgen van Stefanus beflisfen zou; want tot hier toe hadt hij flechts gefproken van gebeurenisfen, die der komst van Christus voorafgegaan waren: men had dus, tot nog toe, niets van den verzoenenden dood van Jefus kunnen verwachten. Ook zoudt gij er moeten bijvoegen: het was echter noodzaaklijk, dat Stefanus van dit ftuk fprak, want anders kan zijn ftilzwijgen niets afdoen, om dat ftilzwijgen geen ontkennen is; dan zulk een voorgeeven zou men bezwaarlijk bewijzen, dewijl hij hier alleen het woord vattede ter zijner verdediging tegen ingebragt bezwaar, Hoofdft. VI: 14., het geen zeer wel

kon

kon geschieden, zonder van Jesus verzoenenden dood bepaaldelijk te spreeken.

Maar Paulus zweeg ook te Athene geheel van de verzoening door Jesus: geen enkel woord daar van in zijne redevoering op den Areöpagus, zie Hand. XVII. *Zou dan deeze leer niet zeer wel uit het Christelijk onderwijs te missen zijn?* Ik andwoorde, Paulus sprak echter te Athene van Jesus en zijne Opstanding, zie vs. 18. Hij kan veel gezegd hebben, waar van men niets leest: hij zou meer gezegd hebben, maar het gesprek werd afgebroken; en het geen hij niet gezegd heeft, wordt daarom niet als min wezenlijk ontkend.

Stouter verzekering kon er intusschen niet zijn, dan deeze: *er is nooit van de leer der Verzoening gesproken tot de Heidenen.* Wat? verkondigde Paulus dan niet Jesus Christus den gekruisten aan Jooden en Grieken; en was deeze leer niet beiden eene ergernis en dwaasheid 1 Cor. I: 23, 24.? Moesten niet de Apostelen heenen gaan in de geheele wereld, en het Euangelie, waar van deeze leer de hoofdinhoud uitmaakt, aan alle volken prediken? Wie waren dan de gelovige Romeinen, Corinthiers, Galatiers, Ephesiers, Collossers, Thessalonikers, tot welke Paulus zoo openlijk sprak van de leer der Verzoening? Waren het al-

leen Jooden, of gemengde Gemeenten uit Jooden en Heidenen; ja waren zommigen, gelijk de Christenen te Rome, te Thesfalonica, niet meestal Heidenen van afkomst? worden niet overal de Heidenen zeer duidelijk begrepen in het Verlosfingwerk. Zie maar Eph. II: 11—18. 1 Thesf. I: 9, 10. 1 Joh. II: 2. Hoe zou anders de omhelzing der verzoening-leer zoo fpoedig algemeen geworden zijn? Zeker deeze veronderftelling is alleen aangenomen, om die ftelling te begunstigen: de leer der Verzoening behoort flechts tot de leerwijze, en is enkel fchikking naar Joodfche volksvooroordeelen.

Men fchijnt zelfs het zwakke van deeze bedenking te gevoelen; *maar*, zegt men, *dit is toch vrij zeker, alle de Apostelen hebben niet eenparig over dit leerftuk gedacht: Jacobus en Judas zwijgen er geheel van in hunne brieven.* Maar mag men dan uit het ftilzwijgen der Apostelen tot hunne denkwijze befluiten? dan mag ik ook befluiten, dat dezelfde Apostelen nu eens dus, dan eens zoo, omtrend de leer der Verzoening gedacht hebben. Paulus, die voortreflijke Prediker van Jefus kruis, maakt van deeze leer in zijnen tweeden Brief aan de Thesfalonikers geen uitdruklijk gewag, en zwijgt er geheel van in zijnen brief

brief aan Philemon. Is dan ſtilzwijgen zoo goed als tegenſpraak (verg. Hoofdſt. 1. Afd. 1. Ontk. Aanm. N°. 1.)? Zinds wanneer zouden Jacobus en Judas van de eenſtemmigheid met hunne medebroederen, die overal zoo hoog geroemd wordt, toch afgeweken zijn? Leveren hunne brieven daar ſchijn of ſchaduw van? Van wat aart waren toch de verdrukkingen, de geloofsbeproevingen, tegen welken Jacobus zijne Lezeren vertroostte, zo het geene verdrukkingen waren om het Euangelie der Verzoening? Van wat aart was het geloof, den Heiligen eenmaal overgeleverd Jud. vs. 3., zo niet het geloof in het Euangelie des kruiſes? wordt niet de eenſtemmigheid van Judas met, en zijn beroep op de overige Apostelen vs. 17. geheel onverklaarbaar, indien Hij met hun verſchilde ten aanzien van den hoofdinhoud van het Euangelie? Onderſtelt niet de barmhartigheid van Jeſus Christus ten eeuwigen leven (vs. 21.) zijne algenoegzaame verdienſten; en is men niet gewoon bekende en boven twijfel verhevene leerſtukken te onderſtellen, wanneer de gelegenheid niet vordert daar van opzetlijk te handelen; zie Hoofdſt. 1. Afd. 1. Ontk. Aanm. N°. 3.

Niemand behoeft zich dus bezwaard te vin-

den, dat de Apostelen de leer der Verzoening verbergen zouden, wanneer zij er van moesten ſpreeken; maar *leveren wel alle de voorheen aangevoerde Bijbelplaatſen voldoende getuigenisſen voor de leer der Verzoening?* Hier aan wordt getwijfeld: men geeft ja toe, dat de leer der Verzoening met eenige waarſchijnlijkheid uit de Heilige Schrift kan afgeleid worden; maar men meent hier en daar de grootſte ſtrijdigheid in de ſchriftuurlijke voorſtellen te vinden. Men oordeelt, althands, in de aangevoerde Bijbelplaatſen, eenen verbloemden trant van ſpreeken te ontdekken, die de leer der Schrift verkeerd doet opvatten; of men dankt de Euangeliſche voorſtellen omtrend dit leerſtuk aan eene voorzichtige toegeevenheid aan menſchelijke vooroordeelen. Dit maakt, bij ſlot van zaaken, de leer des Bijbels nog geheel onzeker, en men neemt dus de vrijheid, van, in plaats der Bijbel-leer, dat gevoelen te ſtellen, het welk, na verſtandige raadpleging eener verlichte rede, meest aannemelijk ſchijnt, het welk dan ook, op grond eener eenzijdige aanhaling van eenige kwalijk begrepene Schriftuurplaatſen, voor de leere der Schrift wordt opgegeven.

Is dit alles zoo, dan is de doorgaande leer des

des Bijbels in dit belangrijk ſtuk ten uiterſte onzeker, en het voorheen gegeven betoog doet in de daad niets af; maar hebben het dan onze hedendaagſche Tegenſprekers in alles wel? Kan men zoo doende niet alle leerſtukken wegredeneeren, om dat zij niet behaagen? Het is der moeite waardig, dat wij de zaak nader onderzoeken. Het moet immers den Christen, die met zijnen Bijbel recht ingenomen was, en daar in voldoende gronden voor zijne zekerheid, hoop en vertroosting meende te vinden, ten uiterſte bevreemden, dat hem de Bijbel in zoo ongelooflijk veele onzekerheden verwarren zoude.

En dit brengt mij van zelven tot het beandwoorden van die *uitzonderingen*, welke tegen de voorheen aangevoerde getuigenisſen voor 's Middelaars Genoegdoening worden ingebragt.

Welaan, beproeven wij dezelven! ik onderſtel: deeze *uitzonderingen* zullen niet moeten aanwijzen, dat de leer des Bijbels niet onderkend kan worden. Christenen, die de waarde en het gezag des Bijbels erkennen, zullen toch wel zoo iets niet beweeren. Deeze *uitzonderingen* zullen alleen moeten toonen, dat men, of de leer der Verzoening in 't geheel

 niet

niet vindt in de aangevoerde Bijbelplaatſen, of dat men er niet meer dan zekere waarſchijnlijkheid voor dezelve ontdekt.

Men zegt: *de leer der Verzoening is alleen gebouwd op eenige gevolgtrekkingen: zij wordt nergens rechtſtreeks geleerd, maar uit enkel zijdelingſche uitdrukkingen afgeleid.* Indien deeze bedenking moet aanwijzen: de leer der Verzoening is derhalven onzeker, dan zou eerst bewezen moeten worden, dat de bedoelde gevolgtrekkingen onwettig, uit zekere ſchriftuurlijke ſpreekwijzen, worden afgeleid; want wanneer een verſtandig Schrijver eene waarheid ſtelt, dan neemt hij ook de gevolgen, die aan dezelve onafſcheidelijk verbonden zijn, voor zijne rekening, en men heeft recht, om die uit zijne gezegden af te leiden; maar moet deeze aanmerking ſlechts bewijzen, dat de Heilige Schrift zoo veel gewigts niet hecht aan de leere der Verzoening, dat zij althands aldaar geen hoofdzaak uitmaakt, laat mij dan tegen dezelve alleen overſtellen het voorheen gegeven betoog, dat de Propheeten duidelijk van dit ſtuk geſproken hebben; dat Christus en de Apostelen het niet minder duidelijk hebben voorgedragen; en dat deeze leer eenen aanzienlijken rang bekleedt in het onderwijs des Euangeliums, en

haar

haaren invloed verbreidt over de voornaamſte leerſtukken van den Godsdienst. Voorts ontkent niemand, dat dit leerſtuk, op sommige plaatſen, ſlechts verondersteld wordt, en zich alleen bij gevolgtrekking aldaar vinden laat, dan even deeze gevolgtrekkingen, vergeleken met de openlijke en ſtellige leere, dienen ſlechts te meer om ons geloof aan de leer der Verzoening nader te verſterken, wanneer wij dezelve ook daar blijkbaar zien doorſtraalen, waar zij niet opzetlijk wordt aangeprezen.

Maar hoe veele ſchriftuurplaatſen moeten niet aangehaald, hoe veele verſchillende Bijbel-tekſten niet bijgebragt worden, eer men dit leerſtuk uit den Bijbel kan te voorſchijn brengen? Zeide men, wanneer de *doorgaande* Bijbel-leer zal aangewezen worden, dan moeten verſchillende Bijbel-tekſten uit het Oude en Nieuwe Verbond bij een gevoegd worden, dan zou men iets zeggen, het geen de natuur der zaak zelve medebrengt, en het geen ik zelf, door deeze geheele Verhandeling, getoond heb te erkennen. Zeide men, wanneer het echt Bijbelſche begrip der Genoegdoening zal voor den dag treeden, dan moeten de Schriftuurplaatſen, welke van deeze leer handelen, naauwkeurig vergeleken worden, ik

zou dit van harten billijken; dan wil men zeggen: de leer der Verzoening kan uit de Heilige Schrift niet bewezen worden, zonder eene breede ſamenvoeging van Bijbel-tekſten, dan andwoord ik, dat die verzekering openlijk onwaar is. Wil men ons beſchuldigen, dat wij het leerſtuk der Voldoening eerst buiten den Bijbel aanneemen, daar toe geleid door het beloop van onze ſyſtematiſche begrippen, en dat wij voorts eene menigte Schriftuur-tekſten bij een moeten zoeken, om aan dit leerſtuk een Bijbelsch aanzien te geeven, dan vormt men zich een zeer verkeerd begrip van ons gevoelen. Leest ſlechts alleen Rom. III: 24—26. of Hoofdſt. V: 6, 11. of 2 Cor. V: 14—21. en beproeft of niet deeze plaatſen alleen genoeg zijn, om u den waaren aart en kracht van Jeſus lijden en ſterven, zoo als dat in de Protestantſche Kerk wordt voorgedragen, voor den geest te ſtellen. De ſamenvoeging van Bijbel-tekſten dient alleen om aan te wijzen, dat de leer der Verzoening de hoofdinhoud van het Euangelie der belofte en der vervulling is; en de overtuiging des Christens wordt langs deezen weg ongemeen verſterkt: anders heeft de eenvoudige, ter zijne onderrichting en verzekering, volkomen genoeg

aan

aan weinige, duidelijke getuigenisfen.

Ik noemde daar eenige Bijbel-tekften, die zeer duidelijk befcheid geeven omtrend de leer der Verzoening: zij kunnen tevens ftrekken om de volgende zwarigheid uit den weg te ruimen: *de leer der Verzoening ligt als begraven in eene menigte van zinfpelingen en verbloemde fpreekwijzen. De Bijbelfchrijvers, aan den offerdienst gewoon, en zich bedienende van eene taal, aan welke zich veele denkbeelden uit den ouden offerdienst hadden medegedeeld, fpreeken in eenen figuurlijken ftijl, en bedienen zich van Allegorieën en zinnebeelden, genomen uit de oude offerplegtigheden: hecht iemand aan hunne uitdrukkingen te zeer, drukt hij te veel den eigenlijken zin, of ftrekt hij hunne gezegden buiten derzelver derde van vergelijking uit, hij loopt gevaar van leerftukken voor den dag te brengen, die ftrijdig zijn met wijsgeerte, taalkunde en goeden fmaak, en dit is het geval met de leer der Genoegdoening, geheel de vrucht van uitlegkundigen wanfmaak, en van de Barbaarfche fchanderheid der Uitleggeren en Syftema-makeren in de tijden der duifterheid, in welken ons Theologisch Leerftelfel voor het grootfte gedeelte is opgericht.* De Lezer beproeve deeze bedenking vrij aan de ftraks aangehaalde plaatfen; en wil hij meer, hij fla het oog op Rom. IV: 25, V:

18, 19, VIII: 32, Hebr. V: 8, 9, 1 Petr. III: 18, IV: 1. en andere meer, en hij zal zien, dat de leere der Verzoening in dezelven zeer duidelijk, onverbloemd, in eigenlijke uitdrukkingen, zonder eenige Allegorie wordt voorgesteld; en dat het dus onbewezen is, dat de Heilige Schrift alleen in figuurlijke uitdrukkingen omtrend dit leerstuk spreeken zoude.

Voorts wil ik het gereedelijk toestemmen, het lijden en sterven van Jesus wordt dikwijls opzetlijk vergeleken bij de oude zoenoffers, en met spreekwijzen, van daar ontleend, voorgesteld. — Wil men in deeze voorstellen zinnebeelden vinden, ik zal het ook niet tegenspreeken, want zoo dra men de oude Godsdienst-plegtigheden als voorbeelden en schaduwen van Messias en zijn werk beschouwt, ontmoet men in dezelve zinnebeelden van Messias verrichtingen; en zijn de teekeningen van het zoenwerk des Middelaars van die plegtigheden ontleend, dan moeten die voorstellen zelve ook, in zoo verre, zinnebeeldig zijn. Maar is daarom alles zinnebeeld? Moet men daarom alle eigenlijke, overal gebruiklijke, onverbloemde spreekwijzen als zinnebeeldig aanmerken?

Dan het zij eens zoo: dit leerstuk ligge

als begraven in Allegorieën en zinnebeelden, wat zal hieruit volgen? Indien men flechts de gewijde Schrijvers houdt, ik zal niet zeggen voor door Gods Geest bezielde Mannen, maar voor ijverige en verlichte voorftanders van het geen zij voor waarheid houden, dan zal er uit volgen, dat de figuurlijke ftijl hun zeer gepast moet zijn voorgekomen, om hunne denkbeelden voor hunne toenmaalige Lezeren bevatlijk en waardig uit te drukken. Het kan gebeuren, dat een fpreker of fchrijver, door onkunde of valfchen fmaak, zich zomwijlen van een kwalijk gekozen zinnebeeld bediene; het kan plaats hebben, dat hij, uit toegeeflijkheid, eene uitdrukking gebruike, die niet juist gefchikt is om zijne waare mening te kennen te geeven; maar geen fpreker of fchrijver, die alle gezond menfchen-verftand niet geheel verzaakt, en daar bij den wil heeft, om zijne overtuiging aan anderen mede te deelen, zal zich doorgaands bedienen van eenen ftijl en taal, die gelegenheid moet geeven tot allerlei misvattingen, of zich daar van eene beftendige gewoonte maaken. De vermenigvuldiging derhalven van figuurlijke fpreekwijzen, in de voorftellen omtrend dit leerftuk, kan geene wettige uitzondering op die voorftellen ver-

oor-

oorzaaken; maar doet veel eer, reeds van vooren, verwagten, dat men, van deeze zijde, de grootste helderheid over dit leerstuk zal verspreid vinden. Dus ga ik nog verder, en durf beweeren, dat wij, uit de zinnebeeldige voorstellen nopens 's Middelaars lijden en sterven, de leer der Verzoening even zoo goed kunnen afleiden, als uit de overige getuigenissen; het geen deeze bedenking nog meer zal ontzenuwen, en de voorheen aangevoerde bewijzen boven alle tegenspraak verheffen.

Het is toch niet vermoedelijk, dat de waarheid in eenen Allegorischen stijl voorgedragen, niet zou kunnen onderkend worden. Zinnebeeldige voorstellen moeten, zoo wel als eigenlijke, eene vaste en bepaalde beteekenis hebben. Waarom zouden dan de zinnebeeldige voorstellen in den Bijbel alleen onzin zijn? Waarom zou het onmogelijk zijn derzelver waare meening door eene gezonde Uitlegkunde te onderkennen?

Wanneer de Bijbelschrijvers van Jesus lijden en sterven spreeken, met beelden uit den ouden offerdienst ontleend, dan konden zij zich wel niet gepaster uitdrukken. Indien wij onzen Jesus toch erkennen, als het groot tegenbeeld der oude schaduwen; als dien, die

in waarheid dat moest doen, wat door de oude offers niet kon worden uitgewerkt, hoe konden dan de predikers van het Euangelie zich gepaster, waardiger, wigtiger en duidelijker uitdrukken, dan door Jesus en zijn werk met de oude schaduw-beelden in vergelijking te brengen; en van daar hunne teekeningen te ontleenen? — daar en boven, bij alle volken waren plaatsbekledende offeranden in zwang; de Jooden inzonderheid hadden die beelden, waar mede het lijden en sterven van Christus vergeleken wordt, dagelijksch voor zich. Hoe kan dan de leer, onder zulke beelden voorgesteld, nog duister of onzeker blijven? ja kon er met opzet wel klaarder voorstel gekozen worden? Wanneer wij, na zoo veele eeuwen levende, ons slechts gemeen maaken met den waaren zin der oude offerplegtigheden, kunnen wij, zelfs nu nog, door vergelijking, veel naauwkeuriger over 's Middelaars verzoenend lijden en sterven leeren denken, dan wij, buiten dat, zouden gedaan hebben.

Het is waar: men kan te veel aan den letterlijken zin blijven hechten; men kan, wanneer men de minste trekken van een beeld wil toepassen, ongerijmde leerstellingen voor den dag brengen; maar dan moet men ook

de

de regelen eener gezonde Uitlegkunde geheel uit het oog verliezen: als men aan de eene zijde, zonder uit alles alles te willen afleiden, op het waare derde van vergelijking acht geeft, als men aan de andere zijde geene bedoelde bijzonderheid verdonkert, of daar voor iets anders in de plaats ſtelt; als men zich verplaatst in de omſtandigheden der Schrijveren en der eerſte Lezeren; wanneer men de duidelijke wenken der Schrijveren gadeſlaat, hoe zij willen verſtaan zijn, wanneer men de figuurlijke voorſtellen der Schrijveren vergelijkt met anderen, waarin zij met ronde woorden ſpreeken; wanneer men bij dit alles acht geeft op taalgebruik, oogmerk, ſamenhang, volksgeſchiedenis enz., dan behoeft men niet te vreezen, dat men, uit de Allegoriſche en zinnebeeldige voorſtellen der gewijde Schrijveren, nopens 's Middelaars Genoegdoening, een fijn geſponnen ſamenweefſel van leerſtellingen zal voor den dag brengen, ſtrijdig met taalkunde, wijsgeerte en goeden ſmaak; en dat men zoo doende vervallen zal tot allerlei misvattingen. Neen, men zal, langs deezen weg, hunne waare mening ontwijfelbaar ontdekken, en heeft men die ontdekt, er zal weinig aan gelegen zijn onder welk eene gedaante

zij

zij die hebben voorgedragen: zoo dachten, dit leerden zij, dat is genoeg voor den vriend der waarheid, onverſchillig of hun voorſtel al of niet figuurlijk, zinnebeeldig en Allegorisch zij.

En wanneer men zich nu de Lezeren der Apostoliſche Schriften voorſtelt, gelijk zij waren, gewoon aan de denkbeelden van offer en verzoening, en als die zelven hunne offerdieren in hunne plaats ter verzoening bragten, en daar door ontheffing van welverdiende ſtraf bekwamen, wanneer men vraagt: wat moesten deeze menſchen denken, als zij den dood van Jeſus hoorden voorſtellen als een zoenoffer voor onze zonden, als het Lam van God, dat de zonden der wereld wegdraagt, als dien, die zelf onze zonden in zijn lichaam gedragen heeft op het hout, en door wiens dierbaar bloed wij verlost zijn, als door het bloed van een onſtraflijk en onbevlekt Lam? wanneer wij in 't oog houden, dat de Schrijvers, wanneer zij tot zulke menſchen op die wijze ſpraken, niet anders konden willen verſtaan zijn, dan de omſtandigheden hen natuurlijk deeden vermoeden, dat zij verſtaan zouden worden; wanneer wij bedenken, dat die zelfde Schrijvers op andere tijden met ronde woorden, die niets van het

Allegorische en zinnebeeldige hebben, zich over Jesus Verzoendood duidelijk verklaaren, en alle hunne voorstellen met elkanderen vergelijkt; wanneer wij ons niet met bijzaaken willen vergenoegen, maar den waaren en geheelen zin der zinnebeeldige voorstellen, op eene behoorlijke vergelijking van de waare strekking der zoenofferen gegrond, willen daarstellen, dan is het in de daad niet duister, of de gewijde Schrijvers ons den dood van Jesus als eenen waaren Verzoendood voorstellen, dan of zij die aanmerken als eene bevestiging van Jesus leer, een betoog van Gods afkeer tegen de zonde enz. Kiest men het laatste, dan dringt men deezer voorstellen een' zin op, die niemand der toenmaalige Lezeren aan dezelven hechtte, of ook konde hechten; die dus ook niemand der Schrijveren bedoeld heeft of bedoelen konde; waar door men veelen hunner uitdruklijke verklaringen uit het oog verliest, en alle regelen van vergelijking voorbijziet. — Loopt men nu geen gevaar van doling, indien men, volgens de straks voorgestelde regelen, de figuurlijke voorstellen in den Bijbel verklaart, dan loopt men ook geen gevaar van mistetasten, wanneer men de leer van 's Middelaars Genoegdoening uit oneigenlijke en zinnebeeldige voorstellen

af-

afleidt, om dat juist deeze leer, volgens alle regelen van Uitlegkunde, door gemelde voorstellen, zeker en duidelijk genoeg voorgesteld wordt.

Ja maar, men trekt zoo doende deeze spreekwijzen te verre en hecht te veel aan den letterlijken zin: Christus is immers toch eigenlijk geen offer. Hij werd immers niet door eenen Priester op den zoenaltaar geöfferd; maar door zijne vijanden wederrechtelijk vermoord. Maar ik vraag met recht: welk voorstander der Verzoeningleer heeft ooit zoo iets in deeze voorstellen gezogt? wie ooit beweerd, dat Jesus offer, in alles, met de oude offeren zou gelijk staan? Maar moet er daarom geheel niets wezenlijks in deeze uitdrukkingen zijn? Om dat zaak en beeld niet in alles overeenkomen, kunnen zij daarom niet in zeker derde samenstemmen? Om dat Jesus niet op eenen altaar door eenen Priester is opgeöfferd, kan Hij daarom in 't geheel niet met de oude zoenoffers vergeleken worden? de dood van Jesus, en de oude zoenoffers stemmen toch altijd, in dit derde, samen: beide waren plaatsbekledend, strekten ter verzoening, ter opheffing van de straf der zonde, ter verwerving van aanzienlijke voorrechten; en moet dit derde van vergelijking vervallen, zoo dra men weet, dat Je-

ſus eigenlijk niet, op eenen altaar, geofferd, maar wederrechtelijk vermoord zij.

Ik beſluite: het leerſtuk van 's Middelaars Genoegdoening is meer dan een gevolg van uitlegkundigen wanſmaak en van de barbaarſche ſchanderheid van Schriftuur-uitleggeren en Syſtema-makeren, die zich ſteeds vermoeien, om hun ſamenweeſſel van Theologiſche begrippen in den Bijbel te doen vinden. Dus worden tevens de voorheen aangevoerde Schriftuurplaatſen, welke uit den ouden offerdienst moeten verklaard worden, boven uitzondering verheven. Het is intusſchen opmerkelijk, dat zij die anderen zoo gereedelijk verdenken, dat zij hunne begrippen aan den Bijbel leenen, geen ongegrond vermoeden wekken, dat zij zelve hunne vooraf aangenomene begrippen in den Bijbel invoeren, wanneer zij ook verhaast, en als met éénen ſlag, alle gewoone bewijzen voor de leer der Verzoening wegverklaaren door die hooge magtſpreuk: Oosterſche Allegorie, figuur en zinnebeeld, aan allelei verklaring blootgeſteld! zonder dat zij eens de moeite neemen van overtuigend te betoogen, dat die voorſtellen, door andersdenkenden, buiten derzelver oogmerk worden uitgeſtrekt. Mag men dus te werk gaan, dan kan men, met het

zelf-

zelfde recht, veele andere leerſtukken van den geopenbaarden Godsdienst wegredeneeren, om dat zij in eenen zinnebeeldigen ſtijl, den Oosterlingen zeer gemeen, worden voorgeſteld; en welke zal de regel zijn ter onderkenning van den zin dier voorſtellen? Zal men niet ten laatſten daartoe moeten komen, dat men, volgens zijne begrippen, vooraf beöordeele, wat waarheid en onwaarheid zij, en voorts aanneme of verwerpe, wat daar mede ſtrookt of ſtrijdt; en hoe kan men de begrippen eens Schrijvers ooit beöordeelen, eer men zijne waare meening duidelijk ontdekt en zeker vastgeſteld heeft. Hoe kan men dus ooit de waare meening der Bijbelſchrijveren bepaalen, indien men eerst moet vastſtellen, of die meening waarheid of onwaarheid behelze? Zoo verklaart men geenen Schrijver ter wereld. Wie dit niet noemt zijn Syſtema in den Bijbel invoeren, dien vraag ik, wat mag het dan wel zijn?

Dus zou men meenen, dat de bewijzen, van den Levitiſchen offerdienst ontleend, nu boven alle bedenking geſteld waren; maar dan zou men zich bedriegen. Men zegt: *laat het zoo zijn, alle deeze beelden, nader ontleed, ſtellen ons den dood van Jeſus, als eenen waarlijk plaats vervangenden Zoendood, voor; dan nog blijft altijd de vraag over: moet men dit voor*

 de

de waare meening der Apostelen houden, of was het slechts eene wijze afdaling naar de begrippen van hunne tijdgenooten? Zij schikten zich naar de vooroordeelen van hunne onderwijzelingen, om, langs dien weg, hunne voorstellen te meer ingang te doen vinden? De offerdienst lag den Jooden na aan 't hart. Dit was eene groote belemmering voor de omhelzing van den Christelijken Godsdienst. De Apostelen zochten als wijze mannen die belemmering uit den weg te ruimen: wij Christenen, zeggen zij, hebben ook een offer, en dat veel beter. Christus heeft zich voor onze zonden opgeofferd, en daar door ons volkomen met God verzoend. Nu zijn er geen offers meer nodig. Terwijl dus de Apostelen den offerdienst opschortten, namen zij het bedenkelijke van deeze hunne handelwijze geheel weg, door het offer van Christus in de plaats te stellen, en wonnen dus hunne Tijdgenooten voor het Christendom. Ik wil niet betwisten, dat de Apostelen, wanneer zij van Jesus gehoorzaam lijden en sterven spraken, met uitdrukkingen van den ouden offerdienst ontleend, zich daar in schikten naar het Joodsche spraakgebruik, en waarom ook niet naar de vatbaarheid en smaak hunner volksgenooten? maar dat zij zonder grond zich van deeze vergelijkingen bedienden, enkel om den smaak te volgen, om menschen te winnen, dat kan ik

ik niet gelooven. Was dit middel wel toereikend om de Jooden in te neemen? waren zij dan alle zoo bot en dom, dat zij met bloote toonen te winnen waren? neem daar en boven het uiterlijke weg, en gij ontneemt den zinlijken mensch alles: de Jooden wilden zoenoffers, zoenoffers, zoo als die in de wet van Mofes waren voorgefchreven: hoe kon hun dan dit denkbeeld: Christus is uw zoenoffer, vergenoegen? Deeze gedachte mogt aan het Christendom eene meer Joodfche gedaante geeven, het gaf toch dat niet weer, waar op men eigenlijk zoo zeer gezet was. — Was het enkel toegevenheid aan den Joodfchen fmaak, wanneer de Apostelen den dood van Jefus als eenen zoendood voorftelden, hoe komt het dan, dat zij die vergelijking breedvoerig uithaalen, dat zij vooral de kracht van den dood van Jefus zoo zeer verheffen boven de oude offeranden, van welken zij uitdrukkelijk verzekerden, dat zij de zonden niet konden wegnemen? van waar dan ook, dat zij de ongenoegzaamheid der oude offers zoo opzetlijk aantoonen, dat zij zich zoo nadruklijk verzetteden tegen allen, die de onderhouding der Mofaïfche wetten in het Christendom, als noodzaaklijk wilden invoeren; dat zij uitdruklijk verklaaren: indien de rechtvaardigheid

door de wet is, dan is Christus te vergeefsch geſtorven Gal. II: 21.? zo gij u laat beſnijden, dan is Christus u niet nuttig Hoofdſt. V: 2. Het is onmogelijk, dat het bloed van ſtieren en bokken de zonde wegneeme Hebr. X: 4.; ja doorleest alle hunne brieven, en overal zult gij het zelfde vinden; waarom eindelijk ſpreeken de Apostelen op dezelfde wijze van den dood van Jeſus bij de Heidenen als bij de Jooden, zo toch hun onderwijs alleen als ſchikking naar Joodſche volksdwaling moet aangemerkt worden. Zegt men, *ook de Heidenen geloofden, dat de Godheid door offers moest verzoend worden: men kan dus ook het onderwijs der Apostelen, als geſchikt naar hunnen ſmaak, beſchouwen.* Ik andwoord: indien een naar Joodſchen ſmaak geſchoeid Christendom ook den Heidenen zoo goed beviel, hoe kan er dan ooit verſchil ontſtaan zijn tusſchen de Joodschgezinde Christenen, en die uit de Heidenen, waar van, in de Apostoliſche brieven, zoo veele proeven voorhanden zijn. Het is uit eene aandachtige overweging van de Apostoliſche Schriften ook ten volle duidelijk, dat daar in het Joodſche ſpraakgebruik, en de plegtigheden van den Moſaïſchen offerdienst ten grondſlag liggen, zoo dat men aan geen ſchikking naar Hei-

Heidenſche vooroordeelen hier denken kan.

Dan deeze bedenking ſtrekt zich ook uit tot andere getuigenisſen; ook daar in zullen zich de Apostelen geſchikt hebben naar volks-vooroordeelen. — Offchoon nu in deeze bedenking wel toegegeven wordt: de leer van 's Middelaars Genoegdoening ligt in de ſchriftuurlijke getuigenisſen niet duister opgeſloten; offchoon dit genoeg zou zijn om ons van dit leerſtuk te overtuigen, wanneer wij aan de uitſpraaken der gewijde Mannen een behoorlijk gewigt hechten, en hunne redenen houden voor woorden, hun door den Heiligen Geest geleerd, gelijk zij zelve ook hunne gezegden in dat licht willen beſchouwd hebben (zie 1 Theſſ. IV: 8. en ten aanzien van de prediking van eenen gekruisten Christus 1 Cor. II: 7—16.) Offchoon wij dus in dit algemeen gezegde zouden kunnen berusten, dit zou echter den ſchijn kunnen hebben, als wilde men zich van deeze bedenking afmaaken; daarom zal ik dezelve wat uitvoeriger dienen te beandwoorden.

Men zegt dan: *de menſchen van dien tijd, inzonderheid de Jooden, vormden zich donkere en ſombere begrippen van het beste Wezen: zij ſtelden zich God voor als een grimmig wreker, die door den kleinſten misſlag in beweging wordt ge-*

 bragt,

bragt, elke overijling voor eene belediging aanziet, elke zonde geſtrengelijk ſtraft; als een Wezen, dat vermaak ſchept in het ſtraffen, dat door bloed en offer tot bedaaren moet gebragt worden, dat nooit vergeeft zonder bloed te zien: Jeſus en de Apostelen moesten aan dit verbasterd geſlacht liefderijke begrippen van God inboezemen; zij moesten zijne vaderlijke liefde, zijne verſchoonende goedheid, zijne oneindige vergevensgezindheid kenbaar maaken; dan hoe konden zij dit doen onder menſchen van zulke ſtroeve en ſombere begrippen? het openlijk voorſtel van deeze waarheid zou hunne prediking rechtſtreeks tegengewerkt, geheel vruchteloos gemaakt hebben. Wat dan? de Apostelen ſchikten zich naar de verkeerde begrippen, naar den verbasterden ſmaak van hunne tijdgenooten: zij ſtelden den dood van Jeſus voor als een verzoenend lijden. Dus handelen zij als verſtandige Volks-Leeraars, wier menschkunde men moet hulde doen. — Verbreidden zij, langs dien weg, dwalende begrippen, dit kon, volgens de behoefte van hunnen tijd, niets anders zijn. Beſtreden zij niet rechtſtreeks de veroordeelen van hunne onderwijzelingen, zij namen toch het ſchadelijke hier uit weg, door te leeren, dat God nu geheel verzoend was, dat men niets van Hem te vreezen hadt. Zij handelden dus als verlichte menſchen vrienden, die, zonder zich tegen in-

ingewortelde begrippen rechtſtreeks te verzetten, ja door aan dezelven toe te geeven, die verbeterden, en den weg baanden tot meer verlichte en edele gevoelens. Edele daad! zoo zochten zij de gewetens der menſchen te verlosſen van eene ongegronde en zondige vrees voor Godlijke ſtraffen, en hen te ontheffen van het laag en ſchandelijk begrip, dat er offers nodig waren om de Godlijke barmhartigheid te verwerven.

Deeze aanmerking ſchijnt de menschkunde van de Apostelen, zoo wel als van Jeſus, die hun hier in zou zijn voorgegaan, groote eere aan te doen: ik meen echter dat het niet moeilijk zijn zal de volgende bezwaaren tegen dezelve bondig te bevestigen. *Deeze bedenking ſteunt op onbewezene onderſtellingen. Zij ſtrookt geenszins met de leer en handelwijze van Jeſus en de Apostelen. Zij kan niet overeengebragt worden met die wijsheid en voorzichtigheid, welke men billijk in hun mag onderſtellen. Zij plaatst hunne leerwijze in een zeer ongunſtig licht. Zij neemt alle uitlegkundige zekerheid weg. Zij opent den gereeden weg om alle Bijbelſche leerſtukken weg te redeneeren.*

Deeze bedenking ſteunt, vooreerst, *op onbewezene onderſtellingen.*

Men ſtelt hier bewezene waarheid als volks-dwaling voor. De donkere begrippen, zoo ont-

ontëerend voor het hoogfte Wezen, welke men den Jooden toeëigent, behelsden zeker wel de waarheid niet; maar gelijk men, nog in onzen tijd, het waar gevoelen van de Voorftanders der Verzoeningleer in een verkeerd licht plaatst, zoo ligt ook, achter dit fomber voorftel, veel waarheids verborgen. De ftelling, zonder bloedftorting gefchied geen vergeving, behoorlijk uitgelegd, was geen volksdwaling. Hoe? moet God dan bloed zien vloeien eer Hij zonden vergeeft? ô Neen! de menschlievende God fchept geen vermaak in bloed; maar wat is dan waarheid in deeze ftelling? Dit: God kan en wil de zonde niet vergeeven, zonder tusfchenkomende Genoegdoening aan zijne gerechtigheid; dit is waarheid, welke de oude fchaduwdienst den Israëliten, van Gods wege, leerde; waarheid, welke door alle de voorftellen der Propheeten nopens den Middelaar bevestigd werd; waarheid, die God niet beledigt, om dat Hij zoo wel rechtvaardig is als barmhartig, om dat de eer van zijne regering op de wereld zoo wel moet gehandhaafd, als zijne menfchenliefde ten toon gefpreid worden; waarheid, die God zoo min onteert, als billijk uitgeoeffende ftraffen der Overheid ontëeren, of haare

mensch-

menschlievenheid in twijfel ſtellen; waarheid, welke God zelf in het helderst licht ſtelde, toen Hij het hoogst bewijs van zijne liefde en genade in de zending en het offer van zijnen Zoon gaf; waarheid, welke dus nooit met die ſtelling, God ſchept vermaak in ſtraffen, moet verward worden.

Voorts is het onbewezen, dat de Jooden zulke ſombere begrippen van God hadden als men voorgeeft. Hunne gewijde Schriften gaven althans daartoe geen aanleiding. Zij zagen daar Gods geduchte rechtvaardigheid met zijne gadelooze barmhartigheid nevens elkanderen geplaatst. Zij vonden daar treffende teekeningen van Gods tederſte verſchoning en menſchenliefde. Zij ontfingen daar dringende opwekkingen om op God te vertrouwen. Zie ſlechts Exod. XXXIV: 6, 7. Num. XIV: 18, 19. Ps. XXV: 6—11. XXXII: 1—6. LXXXVI: 15. CIII: 8—14. CXLV: 8, 9. Jeſ. XLIII: 25. XLIV: 22. LV: 6, 7. LXIII: 15, 16. LXIV: 6—9. Jer. XXXI: 18-20. Ezech. XXXIII: 10, 11. XXXVI: 22—32. Micha VII: 18, 19. Het is waar, de Jooden, ten tijde van Jeſus, weken, in veele geloofsſtukken, van den geest hunner gewijde Schriften af; zij beſchouwden zelfs de aangevoerde tafereelen

der

der hoogſte ontferming niet uit het recht oogpunt; maar het is niet waar, dat zij harde denkbeelden van God koesterden; integendeel, zij beſchouwden zich als eene, bij uitſtek door God geliefkoosde, Natie, zij hielden zich voor deelgenooten van de Godlijke gunst, en zij waren veel meer onderhevig aan roekeloosheid, dan aan wantrouwen omtrend God. Zie voorbeelden, Matth. III: 8, 9. Joh. VIII: 33, 39, 41. Rom. II. Het Nieuwe Verbond geeft ook nooit toe aan harde begrippen omtrend God, maar predikt overal: God is liefde! het doet ons, in den verzoenenden dood van Jeſus, de hoogſte liefde opmerken.

Ja, indien men aanneemt, dat de leer van Jeſus Verzoendood eene ſchikking zij naar volksvooroordeelen, dan zou men ook moeten onderſtellen, dat geheel het Oude Verbond eene ſchikking zij naar volksdwalingen; want Jeſus en zijne Leerlingen verkondigden eigenlijk geen nieuwe leer, als zij de leer der Verzoening predikten; want deeze waarheid was den Israëliten reeds van ouds bekend door het zinlijk onderwijs der offeranden, en de voorzeggingen der Propheeten. De waarheid der ſchaduwen, de uitkomst der voorzeggingen werd door het Nieu-

Nieuwe Verbond ſlechts aangewezen — was deeze aanwijzing eene toegeeflijke inſchikking aan volksdwalingen, dan was het ook geheel de leer des Ouden Verbonds. Tot deeze onderſtelling moet men komen, ten zij men, tegen het geheel beloop der Israëlitiſche geſchiedenis, en tegen de uitſpraaken der Propheeten, wil aannemen, dat de leer der Verzoening eene vinding zij, geheel eigen aan het Nieuwe Verbond.

En gelijk deeze bedenking ſteunt op onbewezene onderſtellingen, zoo *ſtrookt zij ook geheel niet met de leer en handelwijze van Jeſus en de Apostelen.*

Nergens heeft Jeſus zijnen Leerlingen beter onderricht; en deeze waren toch zijne bijzondere vrienden. Hun verklaarde Hij zijn openbaar onderwijs in het bijzonder. Het kwam hun toe de verborgenheden des Koningrijks te weeten; Hij poogde hunne begrippen te verbeteren, hunne vooroordeelen tegen te werken. Maar nergens geeft hun Jeſus te verſtaan, noch in het vervolg van zijn onderwijs, dat zij dwalende begrippen koesterden nopens de Godlijke gerechtigheid — nergens leert Hij hen anders over zijn lijden en ſterven denken; dan wij er nog hedendaagsch over denken, integendeel, Hij heeft hen zijnen dood

voor-

voorgesteld als een rantsoen voor veelen, en zijn bloed als vergoten tot vergeving der zonde; na zijne Opstanding, (en die tijd was toch bestemd tot hunne nadere onderrichting) heeft Hij hun aangewezen, dat de Christus moest lijden en in zijn' naam gepredikt worden bekering en vergeving der zonde. Nergens heeft Hij ooit eenen wenk gegeven, dat Hij anders sprak, en anders wilde verstaan zijn. Wiens verwachting is dit niet tegen? Hij had hun ten minsten moeten zeggen, hoe het met de zaak gelegen ware; zo niet hun moeten zeggen, dan ten minsten eenen wenk geeven; zo niet eenen wenk geeven, dan althands geen dwalend gevoelen hun moeten inscherpen. De Apostelen dachten niet eens aan een verzoenend lijden en sterven van Jesus — zij verstonden Hem niet, wanneer Hij daar van sprak — zij bedroefden er zich over, zij bestraften Hem; maar Jesus gaf zich moeite om het hun verstaanbaar te maken. Wat zal dit moeten heeten? Misleiding; of wijze afdaling naar dwalende begrippen? verstandige vorming van aanstaande Euangelieboden; of moedwillige verblinding?

Even weinig laat zich zulk eene schikking naar dwalende volksbegrippen overeenbren-

gen

gen met de wijze, op welke de Apostelen van Jesus lijden en sterven gesproken hebben. Hadden zij slechts nu en dan gesproken van de Verzoening door Jesus, hadden zij dit gedaan op eenen meer of min bedenkelijken toon, terwijl zij doorgaands duidelijk genoeg toonden zelve andere begrippen te koesteren; hadden zij aan dit hun voorstel weinig of geen gewigt gehecht, hadden zij het nooit ten grondslag van hun overig onderwijs gelegd, en daarmede in verband gebracht, men zou nog kunnen denken, dat zij zich hier en daar, van dit stuk sprekende, naar de begrippen van hunne Tijdgenooten geschikt hebben, maar nu behoeft men hunne geschiedenis, hunne Schriften slechts in te zien, om van het tegendeel overtuigd te worden.

Zij hebben van Jesus verzoenend lijden en sterven overal, en tot allen gesproken. In 't openbaar en bij de huizen, in de Synagogen, en in den Tempel, bij Jooden en bij Heidenen, waar zij kwamen, overal hebben zij den dood van Christus als den grond van vergeving, zaligheid en leven aangeprezen. Zij hebben dit tot hoofdzaak gemaakt van hunne prediking, niet bekend gemaakt buiten eenen gekruisten Christus, niet willen roe-

men als in Hem en zijn kruis; en zulken, die het Christendom wilden schoeien naar Joodschen smaak, voor vijanden van het kruis van Christus verklaard; zij hebben van deeze leer niet slechts gesproken tot nieuwelingen, die zij voor het Euangelie wilden winnen, maar tot Christenen, die zij reeds gewonnen hadden, tot gevestigde Gemeenten; en in hunne brieven aan gevorderde Christen belijders, overal, deeze leer nadruklijk ingeboezemd, met opwekking van getrouwheid aan dit Euangelie: maar wie kan nu gelooven, dat de Apostelen steden en landen zouden omgereisd hebben, om een Joodsch vooroordee voort te planten; dat zij zich dit tot een hoofddoel zouden voorgesteld hebben, zon der iemand, van wiens goede gezindheid, van wiens vaste overtuiging, van wiens oprecht heid en getrouwheid zij zich verzeker hielden, eens betere begrippen in te boeze men?

Voorts hebben zij deeze leer van het hoog gewigt gekeurd. Zij hebben die aangemerk als behorende tot het hoofdoogmerk d Christelijke Openbaring, als den Geest der Pr phetie, als de lust der heiligen, de blijdscha en dankstof der zaligen; zij hebben die ni slechts in het voorbijgaan aangeroerd, ma

o

opzetlijk voorgefteld als een heerlijk bewijs van Gods liefde, als het voornaam oogmerk van Jefus komst in de wereld, als den grondflag van ons heil. Zij hebben op het geloof aan deeze hunne prediking aangedrongen. Zij hebben van hier hunne drangredenen tot heiligmaking, hunne troostredenen, alle hunne opwekkingen tot Christelijke blijdfchap ontleend. Wie durft het dan daar voor houden, dat eene leer, die zij van dat gewigt keuren, eene bloote fchikking zij naar de dwalende begrippen hunner Tijdgenooten? Zal dan alles, wat zij melden nopens de heilige Propheeten van vroegere eeuwen, nopens de zaligen in den hemel, ook al fchikking zijn naar volksvooroordeelen? of waren deeze ook ingewikkeld in volksdwalingen, aan welken wij, door de verlichting onzer tijden, ontrukt werden.

Dit niet alleen; de Apostelen hebben in de Gemeenten, door hun gevestigd, overal Doop en Avondmaal ingevoerd; niet als bloote gedachtenis-teekenen van de leer van Jefus, maar als treffende herinneringen aan zijne ftervende liefde, en gewisfe onderpanden van de vergeving der zonde door zijnen dood. Zij hebben daar bij gewild, dat deeze plegtigheden, beftendig, in de Christelijke Kerk,

zouden onderhouden worden; en dat alle Christenen van vroegere en laatere eeuwen zich hier in broederlijk zouden verenigen. Zij hebben dus gewild, dat de Verzoening door den dood van Jeſus onvergetelijk zou gemaakt worden; en wie kan nu denken, dat zij een dwalend begrip tot de laatere eeuwen zouden willen voortgeplant hebben.

Indien het nu, na zoo veele proeven van ombewimpelden, opzetlijken, doorgaanden, en zich over het geheel verbreidenden voordragt van eene waarheid, nog twijfelachtig blijft, of de Apostelen hunne waare meening uitdrukken, dan of zij ſlechts zoo ſpreeken uit toegeeflijkheid; indien het twijfelachtig blijft, of zij dan zoo willen verſtaan zijn, gelijk zij ſpreeken, wanneer alles te kennen geeft, dat zij hunne waare meening uitdrukken, dan beken ik geen' kans te zien, om de eerlijkheid der Apostelen te verdedigen, en niet te weeten, of men wel ergens elders een zoo zeldzaam ſamenweeffel van opzetlijk bedrog zal aantreffen: zoo te ſpreeken op den toon van gezag, zoo dat de Lezer in verzoeking geraake, om het voorgeſteld gevoelen des Schrijvers als zijne waare meening te omhelzen, en echter geheel andere begrippen te begunſtigen, dat komt mij voor, van al

wat

wat eerlijk heet, verre verwijderd te zijn.
Ik ſpreek wel ſterk, maar ik zeg niet alles; en zo ik mij hier ook, met eenige warmte, uitdrukke, het is nog niet eens, om dat men de eerlijkheid der Apostelen in verdenking brengt, maar om dat men dit doet onder den ſchijn van hunne menschkunde, van hunne goedwilligheid, van hunne braafheid toe te juichen.

Dan overdrijf ik zoo doende niet de eerlijkheid der Apostelen, ten koste van hunne wijsheid en voorzichtigheid? Neen, zoo weinig, dat ik in tegendeel durf ſtaande houden: *de aangevoerde bedenking kan niet overeengebragt worden met die wijsheid en voorzichtigheid, welke men met reden in de Apostelen mag onderſtellen.*

Men zegt: de Apostelen moesten dus te werk gaan om hunne leer ſmaaklijk te maaken. Goed! zij wilden dan menſchen winnen voor het Christendom; maar waarlijk zij hadden tot dat oogmerk wel geen ongelukkiger vond kunnen uitdenken: de leer, dat een veracht Nazarener, die als een Godslasteraar veroordeeld, en aan een vervloekt slaven-hout gehecht was, door zijnen dood het menschdom met God verzoend zou hebben, ſtreed zoo geheel met de vooroordeelen der Jooden, dat even dit veeleer aanleiding

geeven moest, om al wat Jood heette van de
belijdenis van het Euangelie af te schrikken
en schoon de Heidenen de gedachtenis van
voortreflijke Leeraars in eere hielden, zoo
was echter de aankondiging, niet van eenen
gemartelden Wijsgeer, maar van eenen ge
kruisten Verlosser als de oorzaak van verge
ving en zaligheid, zoo weinig naar hunnen
smaak gericht, dat hun hoogmoed daar tegen
opkwam. De uitkomst heeft het bevestigd,
dat, in de daad, deeze prediking den Jooden
een ergernis, den Grieken eene dwaasheid is
geweest. Waar is dan hier die schikking
naar den volksſmaak? waar die menschkunde? waar die zoo hooggeroemde wijsheid?
Was niet in tegendeel de vinding zelf reeds
ongelukkig? en daar bij vol te houden, toen
alles tegenliep, was dit niet hardnekkig?

Daar en boven werd dus het Christendom
door alle eeuwen heen niet nadrukkelijk tegengewerkt? De Apostelen hadden over Jesus gehoorzaam lijden en sterven zoo gesproken,
dat niet slechts een onbedacht Lezer, maar daar
een ieder, die hunne schriften met eenige oplettendheid las, tot die gedachte moest komen:
zij hebben dat lijden en sterven als plaatsbekledend voor ons aangemerkt, en daar in de
verwerving van vergeving en zaligheid geſte-
bi

biedigd: de Apostelen hadden zich dus uitgedrukt, dat niemand anders denken konde. De uitkomst heeft getoond, dat de volgende Christenen het in de daad daar voor gehouden hebben; dat Christenen van verschillende gezindheden altijd deeze leer als de eigene leer der Apostelen aangenomen hebben, en daar in tot heden toe zijn overeengekomen. Dit moest onvermijdelijk zoo blijven voortduren, zoo lang men niet ontdekt had: de Apostelen hebben anders gedacht en anders gesproken. Eerst de tegenwoordige verlichting bezorgde ons die ontdekking, zoo lang hebben wij dan gedwaald; en dit is veroorzaakt door de Apostelen, deeze waren te inschikkelijk, en daar door raakten de Christenen, van volgenden leeftijd, tot heden toe, in gevaar van doling! Hoe is dit overeentebrengen met de Apostolische wijsheid en voorzigtigheid, daar toch deeze gevolgen niet moeilijk geweest waren vooruit te berekenen?

Het is waar, door de ontdekking van deeze inschikkelijkheid is deeze dwaling nu, na zoo veele eeuwen, eindelijk van haar gezag beroofd; maar wat hebben wij dan nu ook aan de leer der Verzoening? Zij kan voor ons niet langer beandwoorden aan haar oog-

 merk,

merk, ons niet langer gerust ſtellen tegen de onrust van ons geweten: wij zijn nu eenmaal zoo verlicht geworden, dat wij weeten: ſtraf der zonde en voldoening aan Gods gerechtigheid zijn vooroordeelen: de Apostelen hebben ſlechts uit toegeeflijkheid geleerd, dat Jeſus door lijden en ſterven aan Gods gerechtigheid genoeggedaan hebbe. Jeſus dood is dus niet voor ons, wat zij daar van heb- opgegeven. Nutteloos wordt dusvoor ons alles, wat de Apostelen omtrend de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus geleerd hebben: dus wordt de Bijbel nutteloos voor den verlichten man; maar heeft die dan geen aanwijzing van den weg tot zaligheid nodig? Is die ſlechts voor het gemeen? Is er, voor den meer doorzichtigen, een andere weg tot behoudenis?

En wanneer wij deeze leer uit het Nieuwe Verbond wegneemen, wat blijft er dan over? Deeze leer was de hoofdzaak van de prediking der Apostelen. Alles loopt daar op altijd uit. Is deeze leer onwaar, onwaar zijn dan ook hunne hartverheffende voorſtellen omtrend de liefde des Vaders, in de overgifte van zijnen Zoon betoond. Onzeker zijn dan ook de gronden van onze gelukzaligheid, door hun voorgeſteld, dan vervallen ook alle

de

de opwekkingen tot liefde Gods, tot onderlinge broederliefde, uit deeze waarheid afgeleid; dan vervallen alle de aanmoedigingen tot blijdſchap, tot hoop, tot vertrouwen, tot roem op God; ja wat valt dan niet weg uit de leer der Apostelen? vervalt zelfs niet geheel het Nieuwe Verbond, dat volgens de eigene betuiging van Jeſus gegrondvest is in zijn bloed? Het Nieuwe Testament wordt onbruikbaar. Het Euangelie is niet langer een kracht van God tot zaligheid. Er blijft niets meer over van dat belangvolle van deszelfs leer en zedekunde, om dat daar alles in verband ſtaat tot de leer der Verzoening. Het is waar, zommige waarheden kunnen misſchien in zich zelve grond hebben, maar dit moet dan onderzocht worden: uit de leer der Apostelen kunnen zij geen gewisheid ontfangen, na dat de grondſlag, dien zij gelegd hebben voor hunne leer, geheel vervallen en gebleken is louter ſchikking te zijn naar verouderde volksdwalingen.

En dit zou dan menschkunde zijn, zich op die wijze te ſchikken naar volksdwalingen, dat de waarheid zelve, die men nog heeft voorgedragen, moet vervallen, dat de gantſche leer, die men verkondigd heeft, als ongewis, als nutteloos, als

onbruikbasr uitkomt, dat zou de wijsheid en voorzichtigheid zijn van Mannen, bestemd om Verlichters en Leeraars van een dolend menschdom, om Uitbreiders van het rein Euangelie van Jesus te zijn. Neen! dit kan wel niemand denken.

Dan ik ga verder: *deeze bedenking legt den Apostelen onbetamende dingen ten laste.*

Ik stem het geredelijk toe: een Volks-Leeraar zal wel doen met, zoo veel mogelijk, naar de vatbaarheid, naar de begrippen en behoeften van zijne Leerlingen zich te schikken. Hij zal daar door aan zijn onderwijs klaarheid, bevalligheid en gewigt bijzetten. Legt hij zich in de daad toe op eenen populairen leertrant, hij zal dit te minder uit het oog verliezen. Met dat alles naar Godönteerende, zielbedervende, geluk verwoestende dwalingen mag hij zich nimmer schikken: hij moet in tegendeel alles in het werk stellen, om die, ja met vereischte bedachtzaamheid, maar tevens met gepasten ernst, met moed, met getrouw aankleven aan de waarheid, uit den weg te ruimen.

Het is geene nieuwe uitvinding van onze eeuwe, dat Jesus en de Apostelen zich zouden geschikt hebben naar de vatbaarheid hunner Tijdgenooten. Veele voortreflijke Schrift-

uit-

uitleggers en beroemde Euangeliedienaars hebben dit reeds lang geweeten, en dit voorbeeld geprezen, bewonderd en zich ter navolging voorgefteld: zij hebben nooit ontkend, dat Jefus en zijne Apostelen, eenen trapswijzen voortgang in hun onderwijs volgende, zomtijds eene dwaling, voor eenen tijd lang, onaangeroerd gelaten hebben; maar zij hebben nooit bevonden, dat de eerfte Euangelieboden gewigtige volksdwalingen van hunnen tijd, eenigermate, zouden begunftigd hebben: dat oordeelden zij beneden hun character, ftrijdig tegen hunne kunde en braafheid, tegen de waardigheid hunner bediening, tegen hunne Godlijke zending en gezag te zijn; en om deeze reden hebben zij, tot heden toe, niet kunnen toegeeven, dat de Apostelen zich, ten aanzien van Jefus Verzoendood, zouden gefchikt hebben naar de verkeerde begrippen hunner Tijdgenooten.

De wereld doolde ten deezen tijde jammerlijk, ten aanzien van de gronden van waare gemoedsrust. Men bouwde die op eigendunkelijke pogingen om de Godheid te bevredigen. Jefus en de Apostelen kwamen om den waaren weg der gelukzaligheid aan te prijzen. Wat deeden zij? Zij namen ja die

ei-

eigendunkelijke pogingen (onder dien naam ſpreekt men ook van den ouden, door God zelven verordenden, offerdienst) zij namen dan die pogingen ter bevrediging der Godheid weg; maar dewijl het algemeen geloofde, er geſchiedt zonder offer geen vergeving, ſtelden zij, uit inſchiklijkheid, den dood van Jeſus als een zoenoffer voor; om dat de menſchen tot hunne gemoedsrust zoo iets nodig hadden; wat was dit anders, vraage ik, dan iets ongenoegzaams op te heffen, om het van iets anders, het welk even ongenoegzaam was, te doen vervangen, dan de ééne dwaling te doen plaats maaken voor de andere? Men zegt, dat kon niet anders; dan dit kan ik niet zien. Dat God de zonde gaarn vergeeft, wanneer wij met waar berouw tot Hem te rug keeren, dat ſtieren en bokkenbloed de zonden niet wegneemt, kan klaar genoeg begrepen worden, en was dikwijls genoeg in het Oude Testament geleerd, zoo dat de Apostelen, van den dood van Jeſus ſprekende, zich zoo niet behoefden te dringen, niet behoefden zich zoo angſtig naar vooroordeelen te ſchikken: zegt men, *dit was niet ſchadelijk, de oude offers werden toch zoo doende uit den weg geruimd*; dan vraag ik: liep het niet in de daad op het zelf-

zelfde uit, of men een geflacht offerlam, dan of men den dood van Jefus voor den grond van zijne gemoedsrust aanzag, indien beide ongenoegzaam waren? Vindt iemand het een zaak van weinig belang, dat men, aan eenen marteldood, de kracht van een zoenoffer geeft, en daar op zijne gemoedsrust vestigt, wat meet hij het dan zoo breed uit, wanneer een Jood in het ongenoegzaam offer van een dier zijn vertrouwen ftelt? wat verheft hij het als een zaak van gewigt, dat, door de prediking der Apostelen, de oude offerdienst zij afgefchaft? Wat mij betreft, indien de dood van Jefus niets meer zij dan een marteldood, dan vind ik de handelwijze der Apostelen, die hunne Tijdgenooten, op dien dood, ter hunne gerustftelling, gewezen hebben, geheel ftrijdig met het character van Euangelieboden, die niet flechts eenige denkbeelden van gelukzaligheid, gegrond of ongegrond, verfpreiden, maar den waaren weg tot dezelve aanwijzen moesten; dewijl het van een blijkbaar groot belang is, of men zijne gemoedsrust op waare, dan op valfche gronden bouwt, en een rechtfchapen Leeraar daar omtrend zijne medemenfchen niet kan of mag onkundig laaten.

Ik heb reeds opgemerkt, dat men, om de

onderſtelde volksdwaling der Jooden goed te maaken, hun waar begrip in een zeer ongunſtig licht plaatst. Men ſchildert hen af als zulken, die zich in God eenen dwingeland verbeeldden, die, door woede en wraakzucht aangehitst, bloed moet zien, eer hij zijne drift bekoeld ziet. Met zoortgelijke trekken teekent men ook het begrip der hedendaagſche Voorſtanders van de leer Verzoening. Hoe meer men hier intusſchen toegeeft aan zijn vernuft, zoo veel te meer onbetamenlijks legt men den Apostelen ten laste, wanneer men voorgeeft, dat zij zich naar dit vooroordeel zouden geſchikt hebben. Zij konden dit gewis niet doen zonder God te onteeren, die de liefde zelve is. Zegt men: *zij namen het ſchadelijke van dit volksvooroordeel weg door de berichten, dat God nu eindelijk geheel verzoend was.* Goed! deeze ſtelling bleef toch altijd ſtaan, die verzoening was geſchied door bloed te zien. Hoe onteerend voor God! welk een ſchadelijk begrip voor menſchen, hoe zeer geſchikt, om alle beginſelen van liefde jegens God te verwoesten, den mensch van Hem te verwijderen, en het hart met ſlaafſche vrees te vervullen! Indien het kon bewezen worden, dat de Apostelen deeze dwaling begunſtigd had-

hadden; dan zou ik dit niet eene wijze afdaling naar volksbegrippen noemen; maar ik zou met iemand onder de hedendaagsche Bestrijderen beweeren, dat er ongeloofl**ij**k veel schade door het Joodsche voorstel der Apostelen gesticht ware. Ik zou hem nazeggen: „ dat het Euangelie van Jesus ons, „ die na zoo veele eeuwen leeven, weinig „ voordeel heeft aangebragt, om dat wij „ nog gehecht zijn aan Joodsche vooroor- „ deelen, nog meenen, dat God bloed moet „ zien, eer Hij zonden vergeeft; ja, wel be- „ schouwd, in godsdienstige begrippen nog „ achter uit gegaan zijn, dewijl, volgens de „ Jooden, God nog te vreden was met dieren- „ bloed, maar, volgens de Christenen, „ menschenbloed, ja het bloed van zijnen „ Zoon moet zien vloeien" (*). Ieder voelt hoe onbetamend de Apostelen zouden gehandeld hebben, met zulke begrippen te begunstigen; en hoe dus de aangevoerde bedenking, behoudens de eer der Apostelen, niet kan toegelaten worden.

Het

(*) RIEM, *das reinere Christenthum &c.* wiens woorden men breeder aangehaald kan vinden bij LOTZE *Eenheid der leer van Jesus en de Apostelen*, bladz. 139.

Het voorwendſel, dat de Apostelen geen ingang zouden hebben kunnen vinden, indien zij zich niet in dit ſtuk naar de begrippen der Jooden geſchikt hadden, verdient geen geloof. Het was dan beter gezwegen, dan door te ſpreeken zulke wangevoelens te begunſtigen: dan het is ook zoo bewezen niet, dat het juist noodig was, Jehova als eenen grimmigen wreker voor te ſtellen om ingang te vinden. *Zij*, die den Joodſchen Nationaalen trots zoo nadruklijk aantastten, die de rechtvaardigheid uit de Wet zoo krachtig weêrſpraken, die het weder invoeren der beſnijdenis en van de onderhouding der Moſaïſche Wet zoo openlijk beletteden, *zij* zouden niet anders hebben kunnen ſpreeken? En de Jooden, de zoo zelfvertrouwende Jooden zouden niet anders te beweegen geweest zijn tot het Christendom! Dan laat dit zijn! De Apostelen waren geen Profelijtenmakers, die ſlechts een' aanhang wilden ſtichten, onverſchillig, op welk eene wijze zij dien aan hunne zijde trokken; onverſchillig, of zij, door overtuiging der waarheid, dan door onbetamende kunstgreepen, zich ingang verſchaften.

Een enkel woord zal kunnen aanwijzen, het geen ik verder heb voorgeſteld, dat *deeze*

be-

bedenking ook alle uitlegkundige zekerheid wegneemt. De Grammaticale zin der woorden, volgens de regelen eener gezonde Uitlegkunde bepaald en aangewezen, is dan niet genoeg, om de waare meening der Schrijveren des Nieuwen Testaments aan te wijzen. Neen! ik moet eerst beslissen, wat stellige leer, wat schikking naar dwalend volksvooroordeel zij: daar door moet mij blijken, of de letterlijke zin der woorden de waare meening der Schrijveren uitdrukt; maar waar toe dan Uitlegkunde? waar blijft haare zekerheid? Ik zwijg nu, hoe langs deezen weg de Bijbelsche uitspraaken haar gezag verliezen, en geheel afhangen van het geen wij alvorens met onze redeneringen als waarheid bepaald of als volksdwaling uitgemonsterd hebben.

Eindelijk, *deeze bedenking opent den gereeden weg om allerlei Bijbelsche leerstukken geheel weg te redeneeren.*

De hedendaagsche Tegensprekers moeten tot die bekendnis komen: de leer der Verzoening wordt niet duister, althands in de Schriften des Nieuwen Verbonds, voorgesteld: zij hebben intusschen vooraf aangenomen, dat deeze leer ongerijmd en Gode onwaardig zij. Hoe? hebben dan waarlijk de

Schrijvers des Nieuwen Verbonds zulke on-
gerijmde en Gode onwaardige begrippen ge-
koesterd? Dit zou dus kunnen ſchijnen; da
een nieuwe, tot nog toe verwaarloosde uit
legregel heldert alles op: de Apostelen heb
ben geſproken naar de dwalende begrippe
hunner Tijdgenooten; en dit was een be
wijs van hunne wijsheid, van hunne mensch
kunde, van hunne goedwilligheid.

Als dit niet heet den Bijbel uit te legge
naar zijn gevoelen, dan weet ik niet, wa
dit zijn zal. Mag men dus te werk gaan
dan worden alle Bijbelſche leerſtukken onze
ker. Hoe veele beſliste waarheden kun
nen dus niet onder de vooroordeelen geplaats
en weggeredeneerd worden; want *wegve
klaard* kan het naauwlijks heeten. De mees
te Jooden geloofden ook aan eene opſtan
ding, aan eenen hemel en hel — Jeſus en d
Apostelen ſpraken daar om ook zoo. Ver
kiest nu iemand te roepen, volksdwaling
ſchikking naar verkeerde begrippen! Wi
zal het kunnen tegenſpreeken? Jeſus en d
Apostelen hebben zich immers naar vooroor
deelen geſchikt?

Ik weet, wat gij zeggen zult: *men moet o
derſcheid maaken tusſchen ſtellige leer, en tu
ſchen zulke begrippen, die zij meer begunſtigd
da*

an opzetlijk geleerd hebben. Goed, maar dan
ult gij de leer der Verzoening niet onder
le dwalende volksbegrippen plaatsen kunnen,
aar immers voorheen bewezen is, dat die
tellig en opzetlijk in den Bijbel wordt voor-
esteld; en dus zal dit andwoord hier niet
unnen gelden.

En nu beroep ik mij op het gezond men-
chenverstand, op het oordeel van elken on-
arijdigen, om te beslissen, of de leer der
Verzoening eene bloote schikking zij naar
walende volksbegrippen: en of dus deeze
edenking wettige uitzondering maake op de
oorheen aangevoerde bewijzen.

Van zelfs vervalt ook met deeze uitzon-
ering eenige andere, welke daar uit wordt
fgeleid, daar aan wordt verbonden. Men
egt: *de nog onverlichte menschen van dien tijd
adden het denkbeeld van eene verzoening nodig:
ij, die de waarheid kennen, hebben met dit
oodsch gevoelen niets te doen: meerdere ver-
chting eischt ook hier verandering in ge-
oelens.* Dan de grond van dit gevoelen
reeds vervallen, nu getoond is, dat de
postelen, bij het voorstellen van dit ge-
oelen, niet toegaven aan een dwalend
oodsch begrip; ook is deeze leer niet van
lien aart, dat zij tot zeker bepaald tijd-

vak, tot zekere bepaalde menſchen zic
uitſtrekt, en tot dezelve haare nuttigheid
haar gewigt bepaalt; want zij wordt voorg
ſteld als de vervulling der ſchaduwen, d
waarheid der voorzeggingen, de lust en roe
der heiligen, de blijdſchap der zaligen, d
hoofdzaak van het Euangelie; en zij word
in verband gebracht met de overige leerſtuk
ken van den Godsdienst, zoo dat geheel h
Euangelie ons ontzinkt, wanneer deeze le
wegvalt. De leer der Verzoening kan de
halven niet als een Tydidee worden aang
merkt, waar in meerdere verlichting veran
dering moet veroorzaaken, ja zoo weini
als geheel het Euangelie, door de Apostele
gepredikt, ſlechts tot een bepaald tijdvak
tot zekere menſchen betrekking heeft; trou
wens, zoo lang het waarheid zijn zal, dat w
menſchen zedelijk bedorven, en door de zon
de voor God doemſchuldig zijn geworden
iets waar van zich, niet tegenſtaande de toe
nemende vorderingen in kunſten en weten-
ſchappen, menigvuldige bewijzen opdoen
zoo lang zal ook de tijding: God was i
Christus de wereld met zich zelven verzoe
nende, haare zonde haar niet toerekenende, ge
wigtig en belangvol blijven voor verloren gaan
de zondaaren; en men mag te minder va
d

le leer der Verzoening, om de toenemende
verlichting, afgaan, daar, door dezelve,
tot nog toe, geene gegronde ontdekkingen
gedaan zijn, dat zij tegen de waarheden van
den natuurlijken Godsdienst ſtrijden zou.

Ik ſtap van deeze bedenking af, om eenige
bijzondere uitzonderingen te beandwoorden.

De eerſte is gericht tegen den brief aan de
Hebreen, en komt hier op uit: *bewijzen uit
dien brief kunnen niets afdoen, zij is louter Al-
legorie, geen wezen, geen doel, geheel redene-
ring naar den mensch, ſchikking naar den ſmaak,
voorſtel om den Jooden te believen!* Deeze uit-
zondering verwondert mij. Nergens wordt
de ongenoegzaamheid der oude offers zoo op-
zetlijk getoond, nergens de vergelijking tus-
schen den dood van Jeſus en de oude zoenof-
fers zoo breedvoerig uitgehaald, juist met
dat oogmerk, om de algenoegzaame zoenver-
dienſten van Jeſus boven de ongenoegzaame
oude zoenoffers te verheffen, als in deezen
brief; en dit zal heeten de Jooden te belie-
ven, zich naar hunnen ſmaak te ſchikken?
Dit kan het te minder, daar door geheel
deezen brief het grootst gewigt aan deeze
voorſtellen wordt gehecht; en zoo groot be-
lang aan deeze leer wordt toegekend, dat de
ongelovige verwerper dezelve niet ontvlie-

 den,

den, maar eene zwaare, ja de zwaarfte ftraf
zal waardig geacht worden; zie Hoofdft. II
3. X: 28, 29. XII: 22—26. Intusfche
zou deeze leer alleen eene fchikking zijn naa
volksvooroordeelen! Wie kan dit gelooven

Dan de Schrijver van den brief aan de Hebree gebruikt evenwel een gantsch bijzonder voorftel iets dergelijks zoekt men overal elders te vergeefsc vergelijkt vrij zijnen Brief met andere fchrij ten des Nieuwen Testaments, nergens zult gij ie dergelijks aantreffen;— is dit niet een duideli bewijs, dat zich de Schrijver gefchikt hee naar den fmaak zijner lezeren, die hij langs de zen omweg tot ftandvastigheid in de Christelij belijdenis wilde opwekken; zij waren Joodschg zinde Christenen: zij hadden zoo iets nodig. B zulken, die geen Jooden waren, wordt nooit g fproken van offeranden, van Priesteren, va Hoogepriesteren: dat zou men toch verwachte indien hier wezenlijke leer, geen Allegorie, ge redenering naar den mensch ware; — dan we eene ongegronde gevolgtrekking! Er is z ker verfchil tusfchen deezen brief en d overige Apostolifche brieven: daar voor w ook gegronde reden: de overige Gemeente aan welken de Apostelen fchreeven, befto den in Jooden en Heidenen: de laatft waren niet onbekend met plaatsbekleden

offeranden; maar zij hadden geen begrip van den aart, het oogmerk, en de ſtrekking van den Levitiſchen offerdienst. Moeten dan de Apostelen eerst aan de Heidenen eenen eerdienst verklaaren, dien zij niet gehad hadden? Dit ware gevaarlijk geweest! Zoo hadden zij misſchien Christus ook met hunne Afgods-Priesters vergeleken; zij hadden welligt ook Christus als de voleindiging van hunne Afgods-offers voorgeſteld: dit was billijk te vreezen, wegens den naarijver, die al vroeg ontſtond tusſchen Christenen uit de Jooden, en uit de Heidenen; of moesten de Apostelen, om dit gevaar te vermijden, bij de Jooden zwijgen van hunnen ſchaduwdienst, hen de vervulling van denzelven door Christus niet doen kennen, daar zij die kennis immers nodig hadden, om, met een goed geweten, afſtand te doen van den ouden, door God zelven verordenden Levitiſchen Godsdienst, en in de belijdenis van het Christendom te volharden. De behoefte der Hebreeuwſche Christenen maakte dus eene andere wijze van voorſtel bij hen nodig; maar maakt nu verſcheidenheid van voorſtel verſcheidenheid in de leer? Zo de leerwijze is ingericht naar de behoefte der onderwijzelingen, is daarom de leer zelve eene

redenering naar den mensch? De leer der Verzoening ſtaat dan vast, hoewel het voorſtel daar van in den brief aan de Hebreen, naar de bijzondere behoefte der Hebreeuwſche Christenen, is ingericht. De overige voorſtellen in andere brieven, ſchoon op eene verſchillende wijze ingericht, loopen zaaklijk op het zelfde denkbeeld omtrend het lijden en ſterven van Jeſus uit; ja zijn niet zelden van den ouden Levitiſchen offerdienst ontleend, gelijk voorheen betoogd is.

Ja maar men zal toch wel den Schrijver niet meer laaten zeggen, dan Hij zelf wil: hij herinnert zelf zijnen Lezeren, dat hij hun melk geeve, en niet vaste ſpijze; vollediger kennis zou zich zoo doende ras laaten vinden. — Hij verklaart zelf, dat hij zich, voor een' tijd, naar Joodſche denkbeelden geſchikt hebbe, tot dat hij hen tot eene hogere kennis — tot de volmaaktheid kon opleiden; zie deezen Brief, Hoofdſt. VI: 1. Dan een oplettend inzien van de aangehaalde plaats, in haaren ſamenhang, zal ons weldra overtuigen, dat Paulus hier geheel iets anders wil. Hij ſpreekt hier van het beginſel, van de eerſte gronden der Christelijke leer; deeze zijn gelegen in de leer van de bekering van doode werken, van het geloof in God enz., zie vs. 2, 3, en niet

in

in de verklaring, die hij geeft aan de voorbeelden des Ouden Testaments; en indien Paulus dit ook al ſtelde, gronden der Christelijke leer en ſchikkingen naar de harsſenſchimmige denkbeelden van bevooroordeelde Jooden zouden nog al iets verſchillen: hij vergelijkt Hoofdſt. V: 12, 13. die beginſelen der heilleer bij melk, een gezond en ſmaaklijk voedſel voor jonge kinderkens (vergelijking, die elders gelijk ſtaat met die van het leggen van een fundament, buiten het welk geen ander gelegd kan worden, zie 1 Cor. III: 2. verg. vs. 10, 11.). Deeze beginſelen nu der Christelijke leer, als reeds genoegzaam bekend, en met reden mogende onderſteld worden, wil hij thands achter wege laaten, met ſtilzwijgen voorbijgaan, en tot de volmaaktheid voortvaaren; dat is, tot hoger onderwijs voortgaan, het geen hij vergelijkt bij vaste ſpijs, geſchikt voor volwasſenen, zie Hoofdſt. V: 14. Wie vindt hier ſchijn of ſchaduw, dat de Apostel nu zijn onderwijs onderſchikken wil aan de vooroordeelen van zwakken, die ligt geërgerd worden: dat wilde hij nu zoo min, als bij het onderwijs der beginſelen: ſtond dat gelijk met het toedienen van melk, zijn tegenwoordig oogmerk was vaste ſpijs uit

te deelen; en welke was nu die vaste ſpijs? welke was de volmaaktheid, tot welke Paulus wilde voortvaaren? de leer van Jeſus Verzoendood op zich zelven? Neen, die was hun reeds medegedeeld; maar die leer in verband met de voorbeelden, die haar hadden afgeſchaduwd; het overzicht van het Godlijk plan in deszelfs geheel. — Hij brengt hier toe Hoofdſt. V: 10, 11., het Hoogepriesterſchap van Christus naar de ordening van Melchiſedek; het welk hij dan ook Hoofdſt. VII. enz. verklaart; dit heet bij hem geene ſchikking naar Joodſche vooroordeelen; maar het hooger onderwijs, de volmaaktheid; en het is er zoo ver af, dat hij dit hooger onderwijs min gewigtig, min noodzaaklijk keuren zou, dat hij hun, integendeel, hunne traagheid van verſtand, waar door zij niet reeds meerdere vorderingen gemaakt hadden, nadruklijk onder 't oog brengt; en de oorzaak van de moeilijkheid van dit ſtuk alleen in hunne traagheid ſtelt, H. V: 11—13. Waar zegt Paulus hier, dat zijne woorden enkel als eene redenering naar den mensch moeten aangemerkt worden?

Een woord nog van eene andere uitzondering, ingericht tegen het gezag van Apostel Johannes. *Deeze heeft ja den Verzoendood van*

van Jesus geleerd, maar het ontbrak hem aan genoegzaame verlichting om het waar oogmerk van Christus dood in te zien. Ei, Tegensprekers! wie heeft u dit gezegd? van waar hebt gij die groote kundigheden ontleend, om eenen Apostel van Jesus als onverlicht voor te stellen? was dan Johannes niet begrepen onder die Leerlingen, welken Jesus die heerlijke belofte deed, Joh. XIV: 26, XVI: 13? Johannes, de Discipel dien Jesus lief hadt, Johannes, die zelf deeze toezeggingen heeft aangeteekend, zou daar in niet hebben moogen deelen? zulk eene verzekering kan u wel geen ernst zijn. — Maar misschien Platonizeerde Johannes! dan men mag dit nog op zijne voorstellen nopens den Logos willen toepasselijk maaken, niemand zal toch wel uit de leer van Plato verklaaren kunnen het geen men vindt 1 Joh. II: 1, 2, V: 9, 13.; dan genoeg! zulke invallen verdienen geene breedvoerige wederlegging!

Maar welk eene groote verscheidenheid van beelden gebruiken de Apostelen, met opzicht tot den dood van Jesus! dan eens is hij een zoenoffer, dan een rantsoen, dan eene schuldbetaling: hunne beelden zijn dus ongewis, zich zelven ongelijk, kunnen niets afdoen, zij spraken over de Verzoening met zoodanige afwisseling, dat daar

bij

bij de verſchillende denkbeelden der Christenen zeer wel plaats kunnen vinden. — Maar is dan verſcheidenheid in beelden verſcheidenheid in zaaken? komen alle die verſchillende ſpreekwijzen niet evenwel daar op neêr, dat Jeſus ons door zijnen dood vergeving en zaligheid verworven heeft; en wanneer ook verſchillende beelden ons deeze zelfde waarheid moeten ophelderen, zoo ſtrekt dit veel meer, om aan dezelve klaarheid bij te zetten, daar de leringen, daar in begrepen, op het zelfde uitkomen.

Eindelijk: *Indien God gewild had, dat wij van Jeſus lijden en ſterven meer zouden weeten, dan dit algemeene: Jeſus heeft zondaaren verlost, Hij zoude het zoo duidelijk hebben geopenbaard, dat er geen verſchil over kon ontſtaan* — dan zoo zou men al het eigenlijke van den Christelijken Godsdienst, ja de waarheden van den natuurlijken Godsdienst, kunnen wegredeneren. Waar over is wel geen verſchil ontſtaan?

Zijn er nu nog uitzonderingen, die hier niet mochten opgegeven zijn, die zullen uit het gezegde gemaklijk kunnen beändwoord worden.

Ik ga dus over tot die bedenkingen, welke zouden moeten toonen, dat de leer van 's Middelaars Genoegdoening in den Bijbel wederſproken, dat aldaar geheel andere begrippen, ten aanzien van dit ſtuk, zouden gegeven worden.

Maar welke andere begrippen meent men dan, dat in den Bijbel zouden geleerd worden? veel nieuws levert men hier niet. Zoo lang die nieuwe uitlegregels, van welke te voren geſproken is, nog niet uitgedacht waren, vattede men het ſtuk van deeze zijde aan. Deeze bedenkingen worden herhaald. Het zal daarom niet nodig zijn op alles te andwoorden. Ik zal meest acht geeven op die aanmerkingen, welker beandwoording gelegenheid geeft, om het waar denkbeeld van 's Middelaars Genoegdoening in het rechte licht te plaatſen, om daar door tevens den laster den mond te ſnoeren, als zocht de Protestantſche Kerk denkbeelden ter Schrift in te dringen, die van alle Godebetamenlijkheid en redelijkheid zeer verre verwijderd zijn.

Men verzekert dan ſtout en ſterk: *wij kunnen ook andere denkbeelden, omtrend dit ſtuk, uit*

de

de Schrift afleiden. — Wil dat zeggen: de Schrift beschouwt zomtijds het lijden van Jesus uit een ander oogpunt; dan eens komt 'er de dood van Jesus voor als eene bevestiging zijner leer, dan eens als een voorbeeld voor ons, dan eens als eene uitstekende proef van standvastige gehoorzaamheid, dan eens als een uitnemend bewijs van Gods liefde; niemand zou tegen deeze stelling, met reden, iets kunnen hebben; maar dan kan daaruit ook niets worden afgeleid tegen de leer der Verzoening, om dat, niet alleen, deeze verschillende oogpunten zich zeer wel laaten vereenigen met de verzoenende kracht van dat lijden en sterven; maar om dat ook, met de verloochening daar van, deeze oogpunten geheel vervallen. Wanneer deeze verzekering iets zal afdoen, dan moeten *andere* begrippen beteekenen *strijdige, tegengestelde* begrippen: en dan zouden die begrippen eene waare strijdigheid, geen vermeende schijnstrijd behelzen moeten; verg. 1 Hoofdst. 1 Afd. Ontk. Aanm. N°. 4, 5. Daar nu te vooren, zoo ik meen, op goeden grond betoogd is, dat, volgens de doorgaande leer des Bijbels, het gehoorzaam lijden en sterven van Jesus moet aangemerkt worden als eene plaatsvervangende Verzoening, is het niet

ver-

vermoedelijk, dat de Bijbel ook ſtrijdige begrippen met die leer zoude voorgedragen hebben. Het is toch ongerijmd, dat eene Godlijke Openbaring tegenſtrijdige begrippen zoude aan de hand geeven. Wat intusſchen van deeze verzekering zij, kan dan overtuigend blijken, wanneer zij, die zulke tegenſtrijdige begrippen in den Bijbel meenen te vinden, die voor den dag brengen. Hier op komt het dus aan. Welke tegenſtrijdige begrippen meent men dan, dat de Bijbel voorgedragen hebbe?

Overal, zegt men, *leert de Bijbel, dat God een goedertieren en genadig Wezen zij, genegen tot verſchoonen, die zijn vermaak in het vergeven ſchept, die zich daartoe geheel bereidwillig toont, zoo dra de zondaar ſlechts met ootmoed en berouw tot Hem te rug keert, om verſchoning vraagt en zijn leven verbetert. Berouw is derhalven bij God genoeg, geen voldoening! buiten dat vergeeft God de zonde, op berouw en bekering.*

Gaarne neem ik de hartverheffende begrippen van Godlijke barmhartigheid, en oneindig liefderijke vergevensgezindheid, uit dit voorſtel over. Ook ben ik overtuigd, dat God den berouwhebbenden zondaar zijne vergevende liefde ſteeds doet ondervinden. — Alleen

leen men moet geene dwaaze barmhartigheid, geene zwakke tederheid in het hoogste Wezen onderstellen; zijne menschenliefde niet verheffen, ten koste van zijne heiligheid en rechtvaardigheid, en aan ons berouw niet toekennen, het geen alleen aan Christus heilverdiensten behoort toegekend te worden; en daarom kan ik de gevolgtrekking, dat God zonder voldoening vergeeft, niet toelaaten, wijl zij veel meer behelst, dan uit de voorafgaande stellingen volgen kan.

Berouw is genoeg, zegt men: moet dat beteekenen de zondaar behoeft het kwaad, door hem bedreven, niet weder goed te maaken, hij behoeft niet te poogen zijne voorige zonden geheel uit te wisschen, hij heeft slechts te rug te keeren, schuld te belijden, vergeving te vraagen, dan stem ik toe: *berouw is genoeg!* maar dan kan deeze stelling niet gelden tegen de leer der Verzoening. Moet zij zeggen: berouw is de genoegzaame grond van vergeving, dan is dit gevolg zeer onwettig uit het denkbeeld van Gods barmhartigheid afgeleid. Wij ontfangen vergeving, wanneer wij met ootmoed en berouw tot God te rug keeren: is dit dan even veel gezegd, als: wij ontfangen vergeving, om dat wij tot God te rug keeren? Hoe kan berouw de ge-

genoegzaame grond van vergeving voor ons zijn? het kan immers onze voorledene zonden niet te niet doen; het is onze onaflosbaare verpligting, wanneer wij gezondigd hebben; het kan de eere van Gods door de zonde verdonkerde deugden, het gezag van zijne verbrokene wetten niet herſtellen; waar berouw, echte bekering, vruchtbaare levensverbetering onderſtellen reeds de genade van God door den Heer Jeſus Christus.

Berouw is genoeg: wil dat zeggen, God is zoo oneindig liefderijk en vergevensgezind, dat Hij den berouwhebbenden en te rug keerenden zondaar gaarn weder aanneemt in zijne gunst, en hem zonde vergeeft, zonder dat er voldoening nodig zij; maar dan ontken ik dit beſluit. De Schrift mooge ons Gods vergevensgezindheid omtrend boetvaardigen openlijk vermelden, zij ſpreekt ook even duidelijk van de Verzoening door Christus. Als zij op sommige plaatſen van de laatſte zwijgt, en van de eerſte ſpreekt, dan is dat zwijgen geen ontkennen, zoo min als de noodzaaklijkheid van het berouw ontkend wordt, wanneer de Schrift van de vergeving der zonde, door Christus, ſpreekt, zonder van berouw en bekering te gewaagen.

Indien de vergevende liefde van God om-

 trend

trend den berouwhebbenden zondaar iest z
afdoen tegen 's Middelaars Genoegdoening
dan moeten beide tegen elkanderen ſtrijden
en indien hier ſtrijdigheid zal zijn, dan moe
's Middelaars Genoegdoening de Godlijk
barmhartigheid verdonkeren, of zij moet he
berouw en de bekering ontraaden, of z
moet de bekoming van vergeving voor de
berouwhebbenden zondaar onzeker maaken
's Middelaars Genoegdoening doet niets va
dat alles, waar is hier dan de ſtrijdigheid?

's Middelaars Genoegdoening verdonker
de Godlijke barmhartigheid en menſchen
liefde in geenen deele; wanneer men van God
barmhartigheid, genade en menſchenliefd
de vergeving der zonde alleen wil afgelei
hebben, zonder 's Middelaars Genoegdoe
ning in aanmerking te neemen, ſlaat me
geen acht op Gods heiligheid, op zijne recht
vaardigheid. — Onnozele goedheid, dwaaz
liefde, zwakke tederheid, voegen het hoog
ſte Wezen even min, als ziedende wraak, a
heete bloeddorst. — De Bijbel plaatst d
hoogſte barmhartigheid en rechtvaardighei
nevens elkanderen; zie Exod. XXXIV: 6, 7
Hoe kan dan een betoog van Godlijke recht
vaardigheid zijne barmhartigheid wegnee
men, indien God barmhartig en rechtvaar
di

dig te gelijk is? Of zou de leer van 's Middelaars Genoegdoening Gods rechtvaardigheid overdrijven? maar dezelve wordt overal voorgesteld als een bewijs van Gods hoogste genade en onveranderlijke rechtvaardigheid te gelijk Rom. III: 24—26; en dewijl deeze deugden zich, bij 's Middelaars Genoegdoening, in een zoo treffend verband vertoonen, is de Schrift gewoon, juist dan, wanneer zij de grootheid van Gods barmhartigheid, genade en menschenliefde opzetlijk wil verheffen, van Christus, als den grond van al ons heil, uitdruklijk te spreeken. Een paar voorbeelden uit veelen in den brief aan de Ephesiers! Hoofdst. II: 1—10. verheft Paulus, na eene aandoenlijke teekening van den treurigen toestand, waarin de Ephesiers en hunne Medechristenen, uit Jooden en Heidenen, gezonken waren, den rijkdom van Gods barmhartigheid en zijne weêrgaalooze liefde jegens hen, daarin gebleken, dat Hij hen, die dood waren in misdaaden en zonden, had levend gemaakt, opgewekt, en in den hemel gezet; en hij vindt daar in een betoog van den uitmuntenden rijkdom van Gods genade voor de volgende eeuwen. Kon hij Gods barmhartigheid, genade en menschenliefde wel hoger verheffen? maar beschouwt

hij die daarom buiten Christus? Neen! Chr
tus is bij hem de grond van alles. Daar
vergeet hij niet, er bij herhaling gedurig
te voegen, *in Christus*, het geen bij h
zegt, in Christus als den grond, als de o
zaak en Verwerver van al dit heil; ve
Hoofdst. I: 3, 11. Het ander voorbe
komt voor in het slot van Hoofdst. IV.
in het begin van Hoofdst. V. Hier we
Paulus zijne Christenen op, om God naar
volgen in liefde en vergevensgezindheid.
zegt: *weest jegens elkanderen goedertieren, bar
hartig, vergevende elkanderen!* Hij beroe
zich opzetlijk op het Godlijk voorbeeld: m
kan dus verwachten, dat de Godlijke bar
hartigheid niet zal verdonkerd worden;
hoe spreekt hij dan? Zegt hij alleen: *gel
God ulieden vergeven heeft?* of, *gelijk God
uit loutere barmhartigheid vergaf?* Neen,
oordeelt in 's Middelaars Genoegdoeni
zoo weinig strijdigheid met de Godlijke bar
hartigheid en liefde te vinden, ja in tegendee
daarin een zoo groot bewijs der hoog
genade aan te treffen, dat hij zegt: IN CHRI
TUS *heeft u God vergeven!* dat is, in Christu
als den grond, als den Verwerver van verg
ving; verg. Hoofdst. I: 7. II: 13. Z
dan, 's Middelaars Genoegdoening kan

Go

Godlijke barmhartigheid en menschenliefde
niet verdonkeren. Men mag die beminlijke
deugd in God zoo hoog verheffen als men wil,
dit neemt den genoegzaamen grond, op welken
zij in onze behoudenis ten toon gespreid
wordt, de zoenverdiensten van onzen Verlosser,
in 't geheel niet weg.

Maar zou dan ook 's Middelaars Genoegdoening
den mensch het berouw en de bekering
ontraaden? Neen, in tegendeel, zij
vertoont in het gehoorzaam lijden en sterven
van Jesus den diepsten afkeer van God tegen
de zonde; afkeer zoo groot, dat Gods eigen
Zoon zich zelven ten zoenoffer moest overgeeven,
zou de zonde vergeven worden.
Nergens vind ik de afschuwlijkheid der zonde
zoo sterk geteekend dan hier. Geen voorbeeld
van het Godlijk genoegen tegen de zonde
kan haalen bij dat van Gods Zoon. Daar bij;
ik zie hier tevens de hoogste menschenliefde
van God ten toon gespreid; menschenliefde,
die haaren eigenen Zoon liever opofferde, dan
zondaaren ongelukkig zag. — Zulke beschouwingen
moeten immers niet alleen berouw
over de zonde wekken, maar het edelste zoort
van berouw, geboren uit de erkendnis van
den waaren aart der zonde, en uit liefde jegens
het beste Wezen, tegen het welk de zonde

bedreven is. En zou dan 's Middelaars G
noegdoening berouw en bekering ontraaden
Ik zwijg thands van die menigvuldige o
wekkingen tot heiligheid en deugd, in c
Schriften, welke uit de leer der Verzoenin
afgeleid worden.

Deeze vraag blijft dan slechts over. Zo
misschien 's Middelaars Genoegdoening c
bekoming van vergeving voor den berouw
hebbenden zondaar onzeker maaken? Da
dit kan zij ook niet, na dat reeds gezien is
dat zij de Godlijke barmhartigheid en ve
gevensgezindheid geenszins verdonkert; e
ik voeg er bij: zij geeft, in tegendeel, d
grootste zekerheid aan de verwachting va
vergeving der zonde. Wisten wij het niet
dat Jesus Christus zijn leven hadt gesteld to
een rantsoen voor veelen, dat Hij door ge
hoorzaam lijden was geheiligd, tot eene oo
zaak van zaligheid, Gods barmhartigheid zo
ons niet kunnen te vreden stellen, indien w
op goeden grond wilden getroost zijn; wa
wij zouden zijne onbevlekte heiligheid, zijn
oneindige rechtvaardigheid daar tegen mo
ten stellen; en hoe zouden wij dan van Goc
genade en liefde, met volkomene zekerheid
wat goeds verwachten kunnen, zoo lang w
de eer zijner deugden niet hersteld, zijne we

te

ten niet gehandhaafd zagen; maar nu wij weeten, dat God zijnen Zoon voorgesteld heeft tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed, tot eene betoning van zijne rechtvaardigheid, nu moogen wij van zijne barmhartigheid, in Christus, de vergeving der zonde, en alles goeds verwachten; *want indien wij vijanden zijnde met God verzoend zijn door den dood van zijnen Zoon, hoe veel meer zullen wij, nu verzoend zijnde, behouden worden door zijn leven* Rom. V: 10.! *Nu hebben wij de verlossing door zijn bloed, de vergeving der misdaaden, naar den rijkdom zijner genade* Eph. I: 7. En, *die zijn' eigen' Zoon niet gespaard heeft, zal ons met hem wel alle dingen schenken* Rom. VIII: 32. Ja het is er zoo ver af, dat 's Middelaars Genoegdoening de verkrijging van vergeving der zonde zou onzeker maaken, dat Jesus zelf zijn lijden tot den grond van de aankondiging van vergeving legde; dat zijne Apostelen, juist op deezen grond, vergeving verkondigden, zelfs van zulke zonden, waar over geen burgerlijke wetten ons kunnen vrijspreeken? ja dat zij van hier begonnen, wanneer zij de Christenen tegen hunne veelvuldige zonden vertroosten wilden. Zie Luc. XXIV: 46, 47. Hand. XIII: 38, 39. 1 Joh. II: 1, 2.

Ik beſtuite, daar nu 's Middelaars Genoegdoening Gods oneindige barmhartigheid en menſchenliefde niet verdonkert, daar zij berouw en bekering niet ontraadt, daar zij de bekoming van vergeving niet onzeker maakt, kan zij ook niet ſtrijden met Gods oneindige vergevensgezindheid; en het kan dus de leer der Verzoening ook niet twijfelachtig maaken, wanneer men zich tegen haar, op eenzijdige getuigenisſen, aangaande Gods barmhartigheid, beroept.

De opzetlijke beandwoording van deeze bedenking, waar mede men, ſchoon zij niet nieuw is, zeer veel op heeft, ontſlaat mij nu van de moeite, om alle bijzondere Schrifttuurplaatſen, die men tot derzelver bevestiging aanvoert, te doorloopen. Die aanhalingen zijn doorgaands zeer eenzijdig, vertoonen ons een bijzonder getuigenis der Schrift, als haar geheele leer, wekken het vermoeden op van ſtrijdigheid, ſchoon er geheel geene ſtrijdigheid is, en kunnen dus uit het gezegde genoegzaam beandwoord worden. — Ik wil echter bij deeze en die bijzondere aanhaling ſtil ſtaan, om het vermoeden af te weeren, als of ik ſlechts in een algemeen gezegde berusten wilde, zonder dat de gemaakte aanmerking, wanneer men tot bijzonder-

derheden komt, proef zou knnnen houden.

Men beroept zich onder anderen op Ezech. XXXIII: 11. volg. Om te bewijzen, *dat door berouw de ſchuld en ſtraf van voorgaande wanbedrijven wordt weggenomen.* Ik wil niet onderzoeken, of hier van eene volksbekering, en daar op volgende behoudenis van volksrampen geſproken wordt. Dit zou nog al eenige verandering in de zaak maaken; men vindt dikwijls in het Oude Verbond opwekkingen tot volksbekering, waar aan dan bevrijding van volksrampen verbonden wordt; maar dit kan met opzicht tot de vraag, of de vergeving der zonde aan enkel berouw verbonden zij, niets beſlisſen: dit is een geheel ander geval; ik merk dit alleen aan, om dat zommige plaatſen hier toe verkeerdelijk betrokken worden; en zoo kan het ook met deeze zijn; dan ik laat dit daar. God belooft hier dat de Godlooze leeven zal, wanneer hij zich bekeert; maar waar wordt hier gezegd, dat zijne bekering die waarde, die kracht bezit, om hem behoudenis te bezorgen. Wanneer hij zich bekeert, zal hij leeven: is dit dan even veel gezegd, als hij zal leeven, om dat hij zich bekeert. Neen! dit heilrijk gevolg moet van Gods ontferming worden afgeleid: *daar in heb ik lust*, zegt Jehova, *zoo zal dan Gods barm-*

hartigheid hem leven ſchenken, zonder tusſchenbeiden komende voldoening? Zonder voldoening, waar wordt dit gezegd? *Maar zijn berouw moet toch zijn vorig kwaad uitwisſchen, want er volgt vs.* 12, *aangaande de Godloosheid des Godloozen, hij zal om dezelve niet vallen, ten dage als hij zich bekeert;* dan, zo dit zeggen wil: zijne vorige Godloosheid wordt door zijne tegenwoordige bekering uitgewischt, dan zal de tegenſtelling: *de rechtvaardige zal niet kunnen leeven door zijne gerechtigheid, ten dage als hij zondigt,* ook moeten beteekenen de voorgaande deugd van den rechtvaardigen kan zijne tegenwoordige zonden niet uitwisſchen, zoo dat de lering in geheel dit vers zijn zal: tegenwoordige bekering kan de vorige zonden wel wegneemen, maar de volgende zonden niet; maar hoe? zou de rede niet verwachten, dat reeds volbragte goede handelingen goede gevolgen zullen hebben, voor het toekomende veeleer dan de tegenwoordige wederkering tot deugd voor het voorledene? Indien het eerſte zoo niet is, wie kan dan het laatſte verwachten? Deeze woorden willen dus alleen zeggen, de voorheen bedrevene zonden des berouw hebbenden zondaars zullen zijne behoudenis even weinig verhinderen, als de tegenwoordige deugd des oprechten zijne volgende

zon

zonden zou kunnen uitwisfchen, verg. vs. 13. En dus is hier veel meer een bewijs, dat berouw en deugd geen toereikende grond zij van behoudenis en leven. Het vervolg bevestigt dit nader. De bekering van den zondaar wordt daar befchreven als eene herftelling van zijn voorgaand misdrijf; en daar aan wordt deeze belofte verbonden: *alle zijne zonden zullen hem niet gedacht worden, hij heeft recht en gerechtigheid gedaan, hij zal zekerlijk leeven* vs. 14—16. Maar kan de Godlooze alle zijne vorige daaden weder goed maaken? kan hij alle zijne vorige zonden even zoo herftellen, als of zij niet bedreven waren; en evenwel zij zullen niet meer gedacht worden. Waarom dan? Om dat zij door zijne bekering zijn uitgewischt? Neen, alleen om dat God lust heeft in zijne behoudenis.

Maar is God niet evenwel zoo barmhartig, om op berouw en bekering de zonden te vergeeven? Dit wil men bewijzen voornamenlijk uit de gelijkenisfen van Jefus, die tevens zullen toonen dat de reine leer van het Christendom bij Jefus te vinden is; doch dat zijne Apostelen, door het naar Joodfchen fmaak te fchikken, zijne leer weldra verbasterd en bedorven zouden hebben.

Zoo draagt Jefus in de gelijkenis van den verlo-

renen Zoon Luc. XV. de begenadiging des zondaars zeer uitvoerig voor. Hier is geen ſchikking naar den Joodſchen ſmaak, niet het beeld van eenen Heer en knecht, maar van een' Vader en Zoon. God is daar gelijk aan eenen Vader, die reeds door zich zelven verzoend is, den afgedwaalden zoon te gemoet gaat, en zich van zijne terug kering eenen blijden Feestdag maakt; — geen toorn, geen bloed, geen zoenoffer, niets van dit alles! Met het berouw van den afgedwaalden is God te vreden, zonder voldoening te vorderen. Ik zal hier voorbijgaan de hatelijke afteekening, welke men hier, zijdelings, van de leer der Verzoening geeft, als of die eene hevige onſtuimigheid, menſchelijken toorn, bloeddorst, wraaklust in God veronderſtelde. Jeſus zal hier leeren, dat God vergeeft, zonder voldoening, enkel op berouw; en waar uit blijkt dit? Om dat Hij hier van dit ſtuk geen enkel woord gewaagt? Zoo is dan zwijgen ontkennen. Men wijze dan aan, dat Jeſus hier van dit leerſtuk niet mocht zwijgen. — De Pharizeeuwen en Schriftgeleerden lasterden Jeſus, wegens zijne verkering met tollenaaren en zondaaren, zie vs. 1, 2. Jeſus verdedigt zich tegen hen, door aan te wijzen, dat God even zoo handelt; dat Hij zich bekommert, over de bekering van groote zondaaren; dat Hij

Hij zich daar over met den gantfchen hemel verheugt. — Hij fchetst daar toe, in meer dan éene gelijkenis, den arbeid van Gods liefde, om zondaaren te recht te brengen; en de grootheid zijner genade jegens hen: meer bedoelt Hij hier niet. Daar toe bedient Hij zich van de gelijkenis van eenen liefderijken Vader en afgedwaalden zoon. Het kwam hier niet te pas den grond, op welken de hemelfche Vader zijne vergevende liefde bewijst, te leeren te kennen. God bekommert zich om verlorenen: dit treffend aan te wijzen was hier genoeg, daar op doelt alles. Jefus ontkende daarom niet het geen zijne wijsheid niet nodig keurde hier aan te wijzen; het geen Hij bij andere gelegenheden niet verzweeg, zonder dat zijn tegenwoordig onderwijs ftrijdig ware met zijne overige voorftellen.

Eene andere gelijkenis van Jefus Matth. XVIII: 23 — 35. wordt even ongelukkig aangevoerd. *God*, zegt men, *wordt daar voorgefteld als een fchuldheer, die, door innerlijke barmhartigheid bewogen, zijnen fchuldenaar ontflaat, en hem zijne fchuld kwijtfcheldt, zonder van hem voldoening ontfangen te hebben.* — Ik zou kunnen andwoorden: even min ontfangt God voldoening van onze zijde, Hij ontfangt die van den Middelaar; dan Jefus heeft hier niet

vóór,

vóór, de wijze van vergeving der zonde te leeren. Het is een bekende uitlegregel, dat niet alle bijzonderheden in eene gelijkenis moeten overgebracht, maar dat het bedoelde derde van vergelijking ſteeds moet onder het oog gehouden worden; en dit derde van vergelijking wordt gekend uit het doel der geheele gelijkenis. — Wilde men hier alle bijzonderheden overbrengen, dan zou men, bij voorbeeld, ook moeten aannemen, dat God de zonden vergeeft, op belofte van eene ruime vergoeding, zie vs. 26. Jeſus zelf ſtelt het oogmerk deezer gelijkenis voor vs. 35. Zij was geheel ingericht, om het hoogst ondankbaar gedrag van iemand, die zijnen medemenſchen niets vergeeven wil, ten toon te ſtellen; niet om de wijze, op welke God zonden vergeeft, aan den dag te leggen.

Ja maar dat God vergeeft uit loutere barmhartigheid, zonder voldoening te vorderen, wordt toch duidelijk onderſteld, zoo dikwijls Gods vergevende liefde ons ten voorbeeld wordt voorgeſteld. Wij immers moeten vergeeven, met een bewogen hart, zonder vooraf voldoening te vorderen: zoo vergeeft God dan ook; het is anders niet mogelijk, dat wij vergeeven, gelijk Hij; het geen ons zelfs in het gebed des Heeren wordt opgelegd als onze duure verpligting. Ik andwoorde: zoo

zoo algemeen en in alle betrekkingen van dit leven is het niet waar: wij moeten vergeven zonder voldoening. Moet dan een Rechter het misdrijf ook maar, zonder ſtraf, kwijtſchelden, al lijdt er de gemeene welvaart, de orde, het gezag der wetten, ſchade bij? Verder ſtem ik het gaarne toe: er is ongelijkheid tusſchen het vergeeven door God, en het vergeeven door menſchen: dit is natuurlijk; God is onze Schepper, Wetgever en Richter. Wij zijn zijne ſchepſelen, elkanders Natuurgenooten en broeders. Kan God niet anders handelen, dan volgens zijne oneindige volmaaktheid boven alle ſchepſelen, volgens zijne betrekking tot ons, wij moogen, in onze pligten omtrend elkanderen, onze onderlinge betrekking niet uit het oog verliezen. Hier uit volgt, wij moeten vergeeven zonder voldoening van elkanderen te eiſchen; dan volgt hier uit ook, dat God vergeeven moet zonder betoning van zijne gerechtigheid? Voorts neemt deeze ongelijkheid alle overeenkomst niet weg; om dat er in alles geen overeenkomst is, kan er daarom geheel geene overeenkomst zijn? Wij moeten vergeeven volvaardig, goedwillig, blijmoedig, met een bewogen hart, ook aan onze vijanden. Zoo vergeeft God ook. Wij moeten

ten ons God, wiens barmhartigheid, wiens menschenliefde en genade door zijne rechtvaardigheid niet verdonkerd wordt, ten voorbeeld voorstellen, en door zijn voorbeeld ons laaten dringen. Zoo vergeeven wij gelijk God vergeeft. Eene volkomene gelijkheid aan God kan nooit van ons gevorderd worden: dan zouden wij ook even volmaakt, even heilig moeten zijn als God Matth. V: 48. 1 Petr. I: 15, 16. Waar wil dat heenen? En zo er geene gelijkheid zijn kan zonder geheele overeenkomst, hoe kunnen wij dan, biddende, God vergen, dat Hij ons onze schulden vergeeve, gelijk wij ook onze schuldenaaren vergeeven? Wij moeten toch ja uit barmhartigheid en menschenliefde vergeeven, met een goedwillig hart, evenwel vergeeven is onze verpligting; zoo dan, indien er geen gelijkheid zijn kan zonder volledige overeenkomst, dan maanen wij door dit gebod God aan, dat Hij zijn pligt betrachte, even gelijk wij.

Evenwel met zoo veele woorden wordt ons door Paulus geleerd, dat wij gerechtvaardigd worden om niet Rom. III: 24. *Indien wij dan om niet vergeving en zaligheid bekomen, hoe kunnen dan deeze weldaaden door Jesus gehoorzaamheid en lijden gekocht zijn?* — Dat wij om niet gerecht-

rechtvaardigd worden, wordt door de Protestanten zoo min ontkend, dat zij, integendeel, door de omhelzing dier waarheid, zich characteriseeren; maar wat geeven deeze woorden te kennen? Beteekenen zij zoo veel als: God vergeeft de zonden op berouw en bekering, zonder voldoening? Neen! zoo weinig, dat integendeel de spreekwijze om niet gerechtvaardigd worden, niet alleen, alle eigenlijk gezegde verdiensten, maar ook alle genoegzaame reden, door welke wij ons, voor God, veraangenaamen zouden, geheel uitsluit. Worden wij om niet gerechtvaardigd, het is dan gewis niet om ons berouw, om onze bekering. Even weinig sluit deeze uitdrukking de zoenverdiensten van Christus buiten; of Paulus moest zich zelven, als in eenen adem, tegenspreeken, daar Hij aanstonds volgen laat: door de verlossing, die in Christus Jesus is; en voorts vs. 25, 26. aanwijst, hoe die verlossing door Christus, als eene betoning van Godlijke rechtvaardigheid, tot het genoemde oogmerk heeft kunnen strekken. Paulus geeft dus alleen te kennen, dat die rechtvaardiging, aan onze zijde, geheel om niet geschiedt, dat eigene werken en verdiensten geheel niet in aanmerking komen;

 dat

dat wij tot onze rechtvaardiging niets gedaan of geleden hebben, het welk ons zulk een voorrecht zou waardig maaken. Maar volgt dan daar uit, dat er geheel geen reden zij, om welke wij gerechtvaardigd worden? Of neemt de verlosfing door Christus de ftelling weder geheel weg, dat wij om niet gerechtvaardigd worden? Maar dan moest die verlosfing door Christus uit ons haaren oirfprong hebben; dan wat hebben wij hier toegedaan? Zijn deeze dingen niet uit God, die ons met zich zelven verzoend heeft door Christus Jefus 2 Cor. V: 18.? Is Hij het niet, die ons eerst heeft lief gehad 1 Joh. IV: 19? Heeft Hij niet aan ons, die Hem niet beminden, zijne liefde, en, als een bewijs van dezelve, zijnen Zoon gefchonken tot eene verzoening voor onze zonden vs. 10.?

Dan, in het Oude Verbond wordt nooit gezegd, dat God de zonde om niet vergaf, dewijl de zon-daar daar voor een offer brengen moest. Hecht men aan die uitdrukking *om niet*, dan ften ik dit toe; dan de zaak zelve werd in het Oude Verbond duidelijk genoeg geleerd. God zelf getuigt: *ik, ik* ben het die uwe overtredingen uitdelg *om mijnen wil*, ik ge-

den

denke uwer zonden niet *om mijnen wil* Jes. XLIII: 25. zie ook Ezech. XXXVI: 22, 32. De Godvruchtigen kenden God als dien, die met ons handelt buiten en tegen verdiensten Ps. CIII: 10, 11. Zij troostten zich met de hoop op Gods vergevende genade, wanneer zij, bij zich zelven, geene gerechtigheid vonden Ps. CXXX: 3, 4. CXLIII: 2. Het kon hun niet in gedachten komen, dat hunne offers de vergeving der zonde eigenlijk verdienden, wanneer zij zich getrouw hielden aan de leer van hunnen Godsdienst Ps. L: 13. LI: 18. God vergaf de zonde dus ook onder het Oude Verbond *om niet*. Evenwel de Israëliet ontfing die vergeving, niet zonder, maar door zoenoffer; het geen hem wees op het volkomen offer van den toekomenden Messias.

Dan, indien al ons heil door Christus verworven is, dan zal er toch niet veel reden zijn, om Gods genade, barmhartigheid en menschenliefde in deezen te verheffen, gelijk Paulus echter zoo dikwijls doet; zie weder Rom. III: 24. Eph. II: 4—9. Dus beroepen zich onze Tegensprekers op Paulus, zonder dat zij zijne reden behoorlijk hebben ingezien; dan immers zouden zij bemerkt hebben, dat Paulus

Gods genade en de verlossing door Christus Jesus samenvoegt; en, in de daad, deeze beide denbeelden laaten zich zeer wel verenigen. Jesus Christus heeft ja door zijne gehoorzaamheid, lijden en sterven ons heil verworven; maar was het daarom geene genade, geene menschenliefde, geene gadelooze goedheid, geene grenzenlooze ontferming, die deezen weg des heils heeft uitgedacht? Had God zich niet kunnen verheerlijken, door den zondaar zelven tot eene betoning van zijne rechtvaardigheid te stellen? Wat bewoog Hem, om den verloren doemeling te willen redden? Wat dreef Hem aan, om zijnen eigenen geliefden Zoon, in welken Hij al zijn welbehagen heeft, daar toe in de wereld te zenden; en aan allerlei lijden en eenen verachtelijken dood te onderwerpen? Wat bezielde Hem, toen Hij voor diep bedorvene kinderen van Adam, voor vijanden, voor doemelingen, dien Geliefden overgaf? Wat was het, dat Hij langs deezen weg hen wilde redden, verlossen, heiligen, zaligen? Hoe moet het heeten, dat Hij het lijden en de gehoorzaamheid van zijnen Zoon, van den Borg van zondaaren, aanmerkt, als het lijden en de gehoorzaamheid van zondaaren zelven?

Hoe

Hoe zal dit alles genoemd worden, indien men daar in geene genade, geen gadeloos bewijs van onvergelijkelijke goedertierenheid ontdekken zal? Het is er zoo verre af, dat 's Middelaars Genoegdoening die beminlijke denkbeelden van God zou opheffen, dat juist deeze leer dezelven ten krachtigsten bevestigt. Wij hebben hier niet nodig, veele redeneringen te maaken; de uitkomst plaatst dit alles in 't helderst licht; de uitkomst toont, dat Gods barmhartigheid en rechtvaardigheid zich, door het Euangelie, in het treffendst verband vertoonen; zonder dat de betoning der hoogste rechtvaardigheid de ontdekking der hoogste genade eenigzins verhindere.

Bedachten dit onze hedendaagsche Tegensprekers, zij zouden dan de Bijbelsche begrippen omtrend Gods onnadenklijke menschenliefde, in de zending van Jesus Christus zoo nadruklijk bevestigd, niet tegen de leer van 's Middelaars Genoegdoening over plaatsen. Dit zijn zij echter gewoon; zij zeggen: *God is de liefde zelve, dat is Hij eeuwig en onveranderlijk. Hij behoefde dus nooit overgehaald te worden, tot bevordering van ons geluk, nooit met zich zelven verzoend te worden, nooit tot ons men-*

 schen

schen genegen te worden. De verzoening is dus iets, het welk geheel aan onze zijde plaats heeft; wij moeten ons met God laaten verzoenen, dat is, troostrijke denkbeelden van Hem vormen. Jesus wordt dus nooit als de oorzaak, maar als het bewijs, de werking en vrucht van Gods algemeene menschenliefde en genade voorgesteld: het was uit liefde, dat God Hem overgaf voor ons in lijden en dood: hoe zou dan zijn lijden een gevolg van de straffende gerechtigheid van God kunnen zijn? Men zie Joh. III: 16. Rom. VIII: 32. 2 Cor. V: 19, 20. 1 Joh. IV: 9, 10.

Deeze bedenking steunt op valsche gronden. De leer der Verzoening wordt eerst in een hatelijk licht gesteld, en daar uit worden dan niet min hatelijke gevolgen afgeleid. Men vermeent dat straffen, en vermaak scheppen in folteringen, dat voldoening en bevrediging zijner wraaklust woorden zijn van eenerlei beteekenis. Zoo moet de leer der Genoegdoening God vertoonen als een' dwingeland; zoo moet zij alle begrippen van Gods liefde verdonkeren, alle gevoelens van liefde jegens Hem uitdooven; en zoo valt het dan niet moeilijk die leer, als geheel strijdig met het denkbeeld, het welk de Bijbel van God geeft, voor te stellen. Intusschen ligt het echt denkbeeld

beeld van 's Middelaars Genoegdoening geheel anders. Deeze bedenking ſtrijd dus tegen een harsſenſchim. Zij kan echter veel nadeels ſtichten. Er wordt groote ophef van gemaakt. Zij ſtrekt niet zelden om ongegronden argwaan op te wekken of te verſterken. Het is dus noodzaaklijk alles naauwkeurig naar te gaan, en bondig te wederleggen.

God is de liefde zelve. Dat is Hij eeuwig en onveranderlijk, altijd genegen tot weldoen, Hij behoeft nimmer overgehaald te worden. ter bevordering van onze gelukzaligheid. — Geredelijk ſtem ik dit alles toe. God is uit zich zelven genegen tot weldadigheid; en nergens word ik meer gedrongen, om met gevoel des harten uit te roepen, God is liefde! dan juist bij de leer der Verzoening; maar volgt hier uit ook: God kan zijne liefde even goed betoonen aan den verbreker zijner wetten, als aan zijnen oprechten vereerer; God kan zijne liefde bewijzen met opoffering van de eer zijner deugden, het gezag zijner wetten, het welzijn der menſchelijke Maatſchappije? Volgt hier uit ook: God is zoo menschlievend, dat zijne zucht tot weldoen zijne wijsheid, heiligheid, rechtvaardigheid en waar-

 heid

heid geheel overdrijve? Dit zou echter hier uit moeten volgen, indien deeze leer van rede en Schrift tegen 's Middelaars Genoegdoening ſtrijden zou.

God is liefde, Hij behoeft niet met zich zelven verzoend te worden. Ook dit wil ik gaarn toegeeven; maar dan moeten wij elkanderen wel verſtaan. Die woorden: God behoeft niet met zich zelven verzoend te worden, moeten die beteekenen; er zijn geene ſtrijdige gezindheden in God, zijne rechtvaardigheid en menſchenliefde ſtaan nooit tegen elkanderen in oproer, er zijn geene driften in God, welke zich tegen elkanderen verzetten, en dus met elkanderen behoeven bevredigd te worden: wie zou dit alles niet gaarne erkennen? Maar dan is ook deeze bedenking tegen de leer der Verzoening niet gericht; want volgens dezelve worden geene ſtrijdige driften in God verenigd; Gods genegenheid voor ons wordt niet, ten koste van andere gezindheden in Hem, gewonnen; maar, door 's Middelaars Genoegdoening wordt veroorzaakt, dat God zijne liefde aan zondige menſchen bewijzen kan, in eenen weg, die met zijne heiligheid en rechtvaardigheid overeenkomt; dit is geene vereffening

ning van ſtrijdigheden: zoo wel de Godlijke heiligheid en rechtvaardigheid, als de hoogſte liefde vertoonen zich hier even onbeneveld, zonder dat aan de eene of andere iets onttrokken wordt. Dan, indien deeze woorden moeten zeggen, het is niet nodig, dat de verdonkerde deugden van God in 't licht geſteld, dat zijn gezag en wetten gehandhaafd, dat de orde in zijn Rijk bewaard, dat zijne bedreigingen vervuld worden, dan leidt men uit die ſtelling: God is liefde veel meer af, dan uit dezelve afgeleid kan worden.

God is liefde, zegt men, *Hij behoeft met ons niet verzoend te worden.* Ook hier is geen zwarigheid. Ik zie niet, waarom men dit niet letterlijk zou kunnen overneemen; maar dan moet men bij den eigen' zin der woorden blijven; zoo als die ſamenhangen met de ſtelling: God is liefde! Hij is ons onveranderlijk genegen. Hij behoeft dus niet met ons verzoend, niet van haat en toorn te rug gebragt, niet tot vreedzaame gezindheden jegens ons vervoerd te worden. — Maar dan geldt ook deeze bedenking niet tegen de voorgeſtelde leer: niemand gelooft het, dat God den zondaar haat, uit haat tegen den zondaar hem ſtraft; neen, God haat de zonde, hij ſtraft

uit afkeer tegen de zonde. Eindeloos bemint Hij de menſchen, Hij beminde ze, eer zij met Hem verzoend waren; doch Hij kon de bewijzen zijner liefde niet doen ondervinden, zonder zijnen afkeer tegen de zonde tevens aan den dag te leggen. Hij kon hen de uitwerkſelen zijner liefde niet laaten ervaaren, zonder de hindernisſen, welke door de zonde in den weg gelegd waren, op te ruimen: waar is hier ſchijn of ſchaduw, dat God tot vreedzaame gezindheden te rug gebragt moet worden? Wil men intusſchen zeggen: God kon, zonder de tusſchenkomst van iets anders, den vloek opheffen, en in enkelen zegen wenden, dan verzekert men weder iets, dat uit de menſchenliefde van God niet afgeleid kan worden, en dat door de uitkomst geheel wordt tegengeſproken, daar wij door het Euangelie weeten, dat God zijnen Zoon heeft voorgeſteld tot eene verzoening door het geloof in zijn bloed, tot eene betoning van zijne rechtvaardigheid.

De verzoening, dus gaat men voort, *is iets, dat geheel aan onze zijde plaats heeft: wij moeten ons met God laaten verzoenen, dat is, troostrijke denkbeelden van Hem vormen.* Wanneer dit zeggen wil: God kan eigenlijk geene vij-

and-

andſchap jegens ons afleggen; maar wij moeten onze harde gedachten omtrend Hem laaten vaaren, tot vreedzaame gezindheden te rug keeren, en Hem met warme liefde beminnen, dan behelst dit voorſtel niets, of de verdediger der Verzoening wil het gaarn overneemen; en is gewoon dezelfde begrippen met ijver voor te ſtaan, en onder zijne medemenſchen te verbreiden; maar indien dit voorſtel moet beteekenen: er is geene voldoening nodig, God is oneindig liefderijk en vergevend, dat moeten wij ſlechts erkennen, en ons Hem verbeelden als eenen toegevenden Vader; dan kan geen voorſtel meer afwijken van de echte Euangelie-leer. Hoe kunnen wij alle vrees voor Godlijke ſtraffen afleggen, hoe God ons voorſtellen als eenen vergevenden Vader, hoe liefde jegens Hem voeden, hoe op Hem roemen zonder den Heer Jeſus Christus, door welken wij de verzoening verkregen hebben? de bede van het Euangelie: laat u met God verzoenen! ſteunt daarom op die voorafgaande aankondiging: God was in Christus de wereld met zich zelven verzoenende, haare zonde haar niet toerekenende.

Ja maar, Jeſus wordt nooit als de oirzaak, maar als het bewijs, de werking en vrucht van Gods

Gods algemeene genade en menschlievenheid voorgesteld. Zo Gods genade en menſchenliefde hier zijn zijne oirſpronglijke genade en liefde, zoo als Hij die bezit in zich zelven, dan erkennen wij, dat Jeſus hier van de oirzaak niet is. Neen! God is liefde! God is genadig in zich zelven: dat blijkt aan zijne verſchonende goedheid, aan de langmoedigheid waar mede Hij eene zondige wereld draagt; dat blijkt aan zijne goedertierene beſtelling, volgens welke Hij zijnen eigenen Zoon niet geſpaard, maar voor ons overgegeven heeft. Moet oirzaak hier beteekenen beweegreden? neen! dan was Jeſus de oirzaak niet van Gods genade en menſchenliefde, God was, door zich zelven, bewogen tot ons heil. Dan zoo behelst ook deeze ſtelling niets tegen de leer der Verzoening; want deeze zegt ons alleen, dat, door het zoenoffer van Jeſus, de gelegenheid geopend is, dat God ons zijne genade en menſchenliefde bewijzen konde, langs eenen Hem verheerlijkenden weg. — Dan, indien menſchenliefde en genade hier beteekenen moeten betoning van menſchenliefde en genade, indien oirzaak hier zoo veel is als verwerver, dan komt het alleszins met de leer der Heilige Schrift overeen, dat Jeſus

ſus de oirzaak zij van Gods genade en menſchenliefde, dat is, dat Jeſus te weeg gebragt hebbe, dat God, behoudens de eer zijner deugden, ons zijne genade en menſchenliefde bewijzen konde; en zoo is Jeſus tevens het bewijs van Gods genade en menſchenliefde; en dat dit de waare kracht der aangehaalde plaatſen zij, blijkt daar uit, om dat het bewijs der liefde Gods, aldaar, juist daarin wordt geſteld, dat God zijnen Zoon hebbe overgegeven tot eene verzoening voor onze zonden.

Maar indien God zijnen Zoon uit liefde heeft overgegeven in lijden en dood, hoe kan dan dat lijden en ſterven een gevolg zijn van Gods ſtraffende gerechtigheid? Zeer wel, indien Gods gerechtigheid en menſchenliefde niet tegen elkanderen ſtrijden. Welke ſtrijdigheid behelst het, dat God onze zonden in Jeſus ſtraft, volgens zijne vlekkelooze rechtvaardigheid; ſchoon Hij ze, naar zijne oneindige liefde, niet op ons verhaalt. Jeſus lijden en ſterven is eigenlijk, noch alleen een gevolg van Gods gerechtigheid, noch van zijne liefde alleen, maar van beiden te gelijk. Gods gerechtigheid liet de ſtraf draagen, zijne liefde legde ze aan Jeſus Christus op. Even zoo moest

ou-

ouwelings het offerdier ſterven ter betoning van Gods gerechtigheid, op dat de zondaar mocht bevrijd worden van welverdiende ſtraf; hoewel God reeds, in zich zelven, genadig was; en dus waren deeze offeranden, te gelijk, een getuigenis van Gods gerechtigheid en liefde.

Men blijft evenwel bedenking maaken, om in de gehoorzaamheid, het lijden en ſterven van Jeſus eene voldoening aan Gods gerechtigheid te erkennen, wijl dit ſtrijden zou, zoo men meent, tegen de Bijbelſche leer der toerekening, en vergelding van onze vrije daaden, en dit brengt mij tot eene laatſte zoort van bedenkingen, die men gewoon is tegen ons aan te voeren.

Men zegt: *wij weeten, door de rede, wij zien door de Heilige Schrift bevestigd, dat God een iegelijk vergelden zal naar zijne werken, dat ieder maaien zal, wat hij gezaaid heeft, hoe is het met deeze ontwijfelbaare waarheden over een te brengen, dat het lijden en de gehoorzaamheid van Christus, als eene plaatsvervangende Genoegdoening ter verwerving van vergeving en zaligheid, moet worden aangemerkt?* Ik andwoorde, om dat God naar zijne aanbidlijke wijsheid, onberispelijke rechtvaardigheid en gadelooze menſchenlief-

liefde den Heer Jefus Christus als Borg in onze plaats gefteld heeft, die, zelf volkomen onfchuldig, zich bereidwillig heeft getoond, om den wil van God te doen; en in onze plaats gehoorzaam is geworden tot den dood, ja tot den kruisdood, om alzoo een oirzaak van eeuwige zaligheid voor ons te worden.

Ik weet, wat men hier tegen heeft; men zegt: *de Bijbel kent zulk eene toerekening niet, noch van onze zonden aan Christus, noch van zijne gerechtigheid aan ons. Niets kan ons toegerekend worden, dan het geen wij zelve, uit eigene verkiezing, doen. Hoe kunnen dan, aan Christus, misdaaden worden toegerekend, welke Hij niet beging? Hoe aan ons eene gerechtigheid worden toegerekend, waar in wij geen aandeel hebben? Overal dringt de Bijbel aan op werkzaame deugd. Hoe is het daar mede over een te brengen, dat Christus zoo volkomen voor ons voldaan hebbe, dat er voor een waar gelovige niets overblijft, dan Hem te omhelzen door het geloof, waar door zijne gerechtigheid ons wordt toegerekend.* Ik moet deeze bedenking beandwoorden, voor zoo veel dit hier, zonder in andere Leerftukken opzettelijk te treeden, gefchieden kan.

De Bijbel dan fpreekt nergens van eene toereke-

kening, *noch van onze zonden aan Christus*, *noch van zijne gerechtigheid aan ons.* Eischt men het woord *toerekening*, dan wordt dit, althans met opzicht tot het eerſte, gaaf toegeſtemd. Evenwel de zaak hangt van dit woord niet af. De Bijbel verzekert ons met zoo veele woorden: dat *God dien*, *die geen zonde gekend heeft*, *tot zonde heeft gemaakt voor ons*, *dat Jehova alle onze ongerechtigheden op Hem heeft doen aanloopen* 1 Cor. V: 21. Jeſ. LIII: 6. Christus wordt opzetlijk als onze Vertegenwoordiger voorgeſteld Rom. V. Zijn lijden wordt aangemerkt als onze ſtraf, als een plaatsbekledend zoenoffer voor ons. Wij zijn in Hem begrepen, in Hem gekruist, geſtorven, opgewekt, en in den hemel gezet Rom. VI. Eph. II. Gal. II. Wat is ook *de beſprenging van het bloed van Christus*, zo niet eene toerekening van den offerdood van Christus aan ons? De oude beſprengingen met het bloed der zoenofferen, dienden immers ten teeken van de toerekening der zoenofferen, om, daar door, het volk te ontzondigen. Loopt dit alles niet in de daad uit op eene toerekening van onze zonden aan Christus, en wederkerig van de gerechtigheid van Christus aan ons?

Ja maar deeze denkbeelden, onze zonden zijn aan Christus, zijne gerechtigheid aan ons toegerekend, zijn ſtrijdig met de Bijbel-leer zelve. Zo God aan ieder naar werken vergeldt, hoe kunnen dan aan Christus misdaaden zijn toegerekend, die Hij niet beging? hoe kan aan ons iets toegereekend worden, dat wij niet, uit eigene verkiezing, doen? Hoe aan ons eene gerechtigheid toegerekend worden, welke wij niet bezitten? Indien de toerekening van onze zonden aan Christus de overbrenging van onze ſtraffen op Hem behelsde, dat Hij nu voor de vrijwillige oorzaak van onze zonden moest worden aangezien, even als of Hij onze ſtraffen voor zich zelven verdiend had; indien de toerekening van de gerechtigheid van Christus aan ons beteekende, dat wij, in ons zelven beſchouwd, eigenlijk geene zondaars meer waren, dan kon gewis de leer der Genoegdoening met de Bijbelſche voorſtellen niet beſtaan; maar van dat alles is zij zij ver verwijderd. Zij erkent Christus als dien, die geen zonde gekend heeft; als dien, die onſchuldig leed en ſtierf; en ons, als Godloozen, die niet werken, maar in Hem gelooven; zij onderſtelt dus niet, dat Christus waarlijk die zonden bedreven heeft, welke wij bedrijven; die ſtraf verdiend heeft, wel-

ke wij verdienen; noch dat wij, in persoon geleden hebben, wat Hij geleden heeft, ge daan hebben, wat Hij gedaan heeft; maa dat Christus zich vrijwillig in onze plaats ge steld heeft, dat Hij, in die betrekking, a een zondaar, als een groot zondaar is aange merkt en behandeld; en dat wij derhalven a rechtvaardigen voor God om zijnen wil be handeld worden. Zoo vergeldt God dan ee iegelijk naar zijne werken; zoo straft Hij or ze zonden in Christus; zoo schenkt Hij or heil en leven in Christus. Wijders moet me deeze stellingen niet buiten haar oogmerk ui strekken. Christus bekleedt onze plaats dus zijn aan Hem onze zonden, aan ons wo den zijne verdiensten toegerekend. — D leert de Bijbel, en dit is ons genoeg.

Maar de Bijbel dringt overal op werkzaam deugd aan: hoe is hier mede over een te brenger dat Christus zoo volkomen voor ons voldaa heeft, dat er voor een Christen niets overblijf dan Hem gelovig te omhelzen, waar door zij gerechtigheid ons wordt toegerekend? Gered lijk erken ik: wanneer Christus ons vergevin en leven verworven heeft, dan blijft er voo ons niets meer te doen overig. Wij moete den Heer Jesus gelovig omhelzen, en moo gen dan vertrouwen, dat wij door Hem ve

ge

geving van zonde, en het eeuwig leven ontfangen zullen; maar wij moeten elkanderen hier weder wel verſtaan — er blijft niets te doen meer overig moet dan beteekenen: wij hebben niets te doen om ons de zaligheid te verwerven; en dan is er niets in deeze leer, dat onze heiligmaking in den weg ſtaat; want alle de redenen, die ons tot deugd verpligten, blijven in haar geheel; ſchoon wij ook door deugd ons de zaligheid niet verdienen kunnen; maar beteekenen die woorden: Christus heeft zoo volkomen voor ons voldaan, dat er niet aan gelegen zij, hoe wij ons leven inrichten; wij moeten ſlechts gelooven in Christus: dat is genoeg; dan ſtrijdt deeze ſtelling geheel met onze leer, en kan, in geenen deele, overeengebragt worden met het geen wij gewoon zijn te leeren aangaande de oogmerken van de door Christus geſtichte Verzoening, van onze betrekking tot Christus als onzen Plaatsbekleder, Leeraar, Hoofd en Koning; van de werking der dankbaare liefde van den door Christus verlosten zondaar, van den aart des geloofs, het welk zonder de werken dood is; van de toebrenging van den Geest van Christus aan allen, die tot Hem behooren, van de krachtige drangredenen tot heiligheid en deugd,

die uit het lijden en ſterven van Christus ontleend worden, van de werkzaame betrachting der echte belijderen van het Christendom, om aan het beeld van Christus gelijkvormig te worden; en dus is deeze bedenking eigenlijk niet ingericht tegen het zuiver begrip der Verzoening; maar tegen dat harsſenſchimmig denkbeeld, het welk men er zich van gevormd heeft.



Zie daar mijn taak volbragt, de bezwaaren weggenomen, de uitzonderingen uit den weg geruimd, de bedenkingen beandwoord! De leer der Verzoening hield zich ſtaande; werd, door de tegenſpraak, meer bevestigd; en handhaafde zich als de onwankelbaare grondſlag des geheelen Euangelies. — Zoo moogen wij dan volhouden bij de belijdenis der Verzoening door Jeſus Christus; onze zaligheid bij Hem zoeken, al ons heil aan Hem danken, roemen in Hem, en in zijn kruis, Hem als onzen Redder, als onzen Borg, als onzen Zaligmaker, als onzen Vriend erkennen, eerbiedigen, beminnen en eeuwig verheerlijken. Verenigen wij ons in den geest met den geliefden, met den gevoelvol-

len,

len, en van den geest van het Euangelie geheel vervulden Johannes; en besluite ik deeze Verhandeling, met deeze, uit zijne taal gekozene,

ZINSPREUK:

Hem, die ons heeft lief gehad, en ons van onze zonden gewasschen heeft in zijn bloed — — — Hem zij de heerlijkheid, en de kracht in alle eeuwigheid, Amen!

JOHANNES, *Openb.* I: 5, 6.



VERHANDELING

OVER

DEN HEILRIJKEN INVLOED, WELKEN HET OPRECHT GELOOF IN JESUS CHRISTUS HEEFT OP DE WAARNEMING VAN ONS DAGELIJKS BEROEP.

DOOR

SAMUËL KAM,

PREDIKANT TE BERKEL.

AAN WIEN EEN ZILVEREN MEDAILLE IS TOEGEWEZEN.

VERHANDELING

OVER

DEN HEILRIJKEN INVLOED, WELKEN HET OPRECHT GELOOF IN JESUS HEEFT OP DE WAARNEMING VAN ONS DAGELIJKS BEROEP.

Onder de vooroordeelen, omtrent den Christelijken Godsdienst bij menſchen, die deszelfs echte waardij, noch heilzame uitwerkzels, grondig kennen, treft men niet zelden ook dit aan: „ dat de vrucht van deszelfs betrachting, „ zoo niet alleen, ten minſten voornaamlijk „ betrekking heeft tot het toekomend leven.” — Van daar, dat zij den Godsdienst, en het bedrijf van het dagelijks leven aanmerken, als dingen, die geheel van elkanderen afgeſcheiden zijn, en elk haren bijzonderen tijd moeten hebben. Men acht het daarom genoeg, de pligten van den Godsdienst, op dien tijd, en zoo, als men meent te behooren, betracht te hebben; zonder zich vervolgends te bekommeren, van welken invloed dat moet zijn op alles, wat men is en bedrijft in het tegenwoordig leven.

Hoe verkeerd dit ondertusſchen zij, blijkt van zelve uit den aart, het oogmerk, en de uitwerkſelen van den echten Christelijken Godsdienst. Deszelfs eigen aart is Goddelijke Verlichting, reine Deugd, waar en duurzaam Geluk. Zou dit dan geenen invloed moeten hebben op het tegenwoordig leven van den mensch? Op alles wat hij is en bedrijft? Ja, hij alleen verlicht het verſtand, verbetert en heiligt ons hart, hij verheft en veredelt ons tot onze oorſpronglijke beſtemming, tot eenige gelijkformigheid aan God. Ons lighaam vormt hij tot eenen tempel, eene woonſtede des Heiligen Geests, die de bron en oorzaak is van alle zedelijke verbetering en ware heiligheid.

Zou de beoefening van echten Godsdienst niet in het naauwſte verband ſtaan met, en invloed hebben op alles wat wij zijn, en hier op aarde te verrichten hebben? Is niet deszelfs bedoeling volkomen onderwerping aan God, blijmoedige betrachting van zijnen wil, vrede en orde op aarde, vereeniging en verbroedering van ons menſchen tot één huisgezin, waar in elk, op zijne wijze en in zijnen ſtand, ijverig werkzaam zoude zijn aan de gelukzaligheid van het geheel? Ja, dit werd al aanſtonds gezien en met daadzaken bewezen, zoo dra de Christelijke Godsdienst zich op aarde vestigde, ge-

loof

loofd en beleefd werd. Hij beteugelde de woestheid en wreedheid van den bedorven mensch, hij kweekte zagte en gezellige zeden aan, en leerde zijne liefhebbers tevredenheid, gewilligheid en naarstigheid in dien post en stand, waar in eene alregerende Voorzienigheid hen plaatste.

Daarom dan, *de Godzaligheid is*, naar 's Apostels zeggen (*a*) (wel verre van afgescheiden te zijn van onze aardsche bezigheden) *tot alle dingen nut*, *zij heeft* ook *de beloften des tegenwoordigen levens*. En dus kan en moet de godzalige betrachting onzer pligten, hier beneden zelfs, *Godsdienst* geheten worden.

Met dat alles, moet het niemand bevreemden, dat men dien invloed en uitwerking van den Christelijken Godsdienst, op het dagelijks leven en bedrijf van vele menschen, zoo weinig bemerken kan. De reden hier van is niet verre te zoeken. Velen belijden denzelven als hunnen Godsdienst; maar de waarheid, het wezen der zaak, missen zij, of hebben slechts eene gedaante der Godzaligheid; maar verloochenen derzelver kracht.

En, welk is dan dat wezen der zake, waar op

(*a*) 2 Tim. IV: 8.

op het aankomt, zal die invloed en uitwerking zich, in kracht en nadruk, kunnen vertoonen? Wat anders, dan *het oprecht geloof in Jesus Christus?* Dit is het, zonder het welke niemand een waar Christen zijn kan, al is het, dat hij Jesus belijdt voor zijnen Heer, en deszelfs Godsdienst voor zijnen Godsdienst (*b*): dit is het, 't welk allerwegen in het Euangelie van Jesus Christus wordt aanbevolen, als een noodzaaklijk vereischte van alle ware deugd- en pligtsbetrachting (*c*).

Het oprecht geloof in Jesus Christus moet derhalven worden aangemerkt als het middel, door 't welke de Christelijke Godsdienst zijnen heilvollen invloed en uitwerking verspreidt over den geheelen mensch, in al zijn doen en laten.

Hoe gelukkig zij dus zijn, die dat geloof beoefenen, in alle hunne betrekkingen en bezigheden van dit ondermaandsche leven, zoude in velerleië opzichten en bijzonderheden kunnen betoogd worden; doch dit is thans mijn oogmerk niet: ik wil alleen, naar aanleiding van het voorstel, door HET GENOOTSCHAP

TE

(*b*) Matth. VII: 21. vergel. Joh. VI: 40.

(*c*) Hebr. XI: 6. Joh. XV: 5. 2 Cor. III: 5. en anderen.

TER VERDEDIGING VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST opgegeven, *in deszelfs Programma voor den jare* 1802., aantoonen:

Den heilrijken invloed, welken het oprecht geloof in Jesus Christus heeft op de waarneming van ons dagelijks beroep.

Om hier in wel te slagen zal het noodig zijn, dat ik vooraf het een en ander aanmerke over het oprecht geloof in Jesus Christus, en dan, in de bijzonderheden, dien heilrijken invloed zelven aanwijze.

I.

Over het oprecht geloof in Jesus Christus.

Het zal, om de rechte bevatting van dat geloof te hebben, het welk hier in aanmerking komt, juist niet noodig zijn, dat ik eene volledige beschrijving van het zelve voorstelle en ontwikkele; *het Genootschap* bedoelt dat ook niet, daar het alleen *een Vertoog van deszelfs heilrijken* INVLOED *op ons dagelijks beroep* verlangt: het zal genoeg zijn, wanneer ik, ook voor den minkundigen Lezer, slechts zoo veel daar van opmerke, als vereischt wordt tot dat

oogmerk; en hier toe zal eene beknopte Practi-
cale omſchrijving meest geſchikt zijn. Ik zeg
eene *Practicale* omſchrijving, dat is, ik za
voorſtellen, hoe iemand denkt en handelt, di
gezegd kan worden OPRECHTELIJK *in Jeſu
Christus te gelooven.*

Zulk iemand houdt zich niet te vreden me
de onberadene vastſtelling van den Naam
christen: „Jeſus Christus kwam in de wereld
„om zondaren zalig te maken:" en dus ver
trouw ik ook, „als zondaar, door Hem ge
„zaligd te worden." — Hij ſtelt zich zelve
ook niet gerust met eenige duistere gewaar
wordingen, of ras voorbijvliegende zinnelijk
aandoeningen, noch met de uitſpraken van
menſchen, over de al of niet oprechtheid va
zijn geloof.

Maar hij, die oprechtelijk gelooft in de
Heere Jeſus Christus, erkent en gevoelt, me
diep berouw en leedwezen, dat hij van zich
zelven, met de ganſche wereld, verdoemelijk
voor God is (*d*); maar tevens houdt hij zich
verzekerd, op grond van Gods getuigenis, da
Jeſus Christus, van den Vader, in de wereld
gezonden, vernederd en verhoogd is, tot eer

oor

(*d*) Rom. III: 19.

oorzaak van volkomen zaligheid (*e*), en als zoodanig, door het Euangelie, aan alle volken (*f*), aan alle menfchen (*g*) verkondigd wordt, op dat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe (*h*). — Dit getuigenis gelooft hij, raakt ook hem, hij neemt het ootmoedig en dankbaar aan, en, op grond van het zelve, komt hij tot Jefus, ziet op Hem, vertrouwt op Hem, als overgeleverd om zijne zonden, en opgewekt om zijne regtvaardigmaking (*i*).

Dat geloof vervult zijn hart met eene onbefchrijfelijke liefde tot God en zijnen algenoegzamen Verlosfer; — die liefde openbaart zich in eenen gezetten afkeer van de zonde, voor welke Jefus zoo veel heeft moeten lijden, en in eenen hartelijken lust, om naar Gods bevelen te leven. Elke afwijking daar van veroorzaakt hem gevoelige fmert en droefheid; maar elke daad, daar mede overeenkomftig, eene vreugde, die hij niet kan uitdrukken.

Zijn

(*e*) Joh. III: 16. Hebr, V: 9.
(*f*) Matth. XXVIII: 19.
(*g*) Marc. XVI: 15.
(*h*) Joh. III: 16 vergel. VI: 40.
(*i*) Rom. IV: 25.

Zijn geheele leven wordt, uit dankbaarheid, aan den Dienst van God gewijd, en zijn gedurige toeleg is, om ijverig te zijn in goede werken (*k*).

Zoo in Jesus Christus te gelooven, is geene vrucht der verbeelding; dit gevoelt en bewijst de oprechte Christen, door de liefde Gods, die in zijn hart is uitgestort, waar door hij den hemelschen Vader aanmerkt, als zijnen verzoenden en liefdevollen Vader in Christus (*l*): hij bewijst dat door alle die uitwerksels ten goede, op zijn verstand en hart, op zijne heerschende gezindheden, op alles, wat hij is en doet — Gods bevelen, in zijne Wet en Woord, acht hij, zonder uitzondering, alle wijs en goed: hij past ze toe op zijne omstandigheden en verrichtingen. Alle de beloften Gods, gelooft hij, zijn ook hem gedaan; en hij verlaat zich, in zijnen stand en betrekking, op denzelven zoo zeker, als of een stem van den hemel hem toesprak. Het gene hij is, gelooft hij, door Gods vaderlijke en liefdevolle bestelling te zijn. In het gene hij doet is het zijn ernstige toeleg, den Heere te behagen. En in alles wat hem overkomt, ziet hij

(*k*) Tit. II: 14.

(*l*) Rom. V: 5. vergel. VIII: 15.

hij de wijze hand van den almagtigen en getrouwen God, die hem nooit begeven of verlaten zal. Dus leeft zijn geloof; en, offchoon bij afwisfeling in kracht en mate, is deszelfs gedurige en aanhoudende werkzaamheid het zekere bewijs, dat het *oprecht* is.

Dit geloof, eindelijk, erkent de Christen gaarne, is niet uit hem (*m*), het is hem uit genade gegeven (*n*); hij fchrijft het dankbaar toe aan de krachtdadige bewerking van den Heiligen Geest (*o*), die hem verlicht, beftuurt, verbetert, gewillig en bekwaam maakt tot alle goede werken (*p*).

Zie daar dan, dat geloof in Jefus Christus, het welk hier bedoeld wordt. Laat ons nu in de bijzonderheden zien, welken Invloed het zelve hebbe op de waarneming van ons dagelijks Beroep.

(*m*) Eph. II: 8.
(*n*) Phil. I: 29.
(*o*) 1 Cor. XII: 9. 2 Cor. IV: 13. vergel. Eph. I: 19.
(*p*) Eph. I: 17. Phil. II: 13. en anderen.

II.

II.

Over den invloed zelven, welken het oprecht geloof in Jesus Christus heeft op de waarneming van ons dagelijks beroep.

Ons dagelijks beroep is dat alles, die bezigheden, waar in wij, elk in zijnen kring en betrekking, op deze wereld doorgaands bedrijvig zijn. Deze bezigheden zijn zoo vele, en zoo verschillende, als 'er levenswijzen, bedrijven en kostwinningen onder de menschen zijn. Op die allen echter, voor zoo verre als zij *eerlijk* en *betaamlijk* zijn, heeft het oprecht geloof in Jesus Christus eenen heilrijken invloed.

Maar, eer ik dit in de bijzonderheden aantoone, wil ik vooraf nog hebben opgemerkt, dat het de vraag niet is: „ of bij elk waar geloovig liefhebber van den Heere Jesus die „ invloed, ten allen tijde en in allen deele, „ even zigtbaar plaats hebbe?" — Dit kan zeer verschillend zijn, naarmate het geloof sterk of zwak is, gebrekkig of volkomener geoefend wordt. De beste Christen is hier in aan afwisseling onderhevig; en daar hij, in dit leven, altijd zwakheden en gebreken te bestrijden heeft, is die invloed, door gebrek aan geloofslicht

licht en kracht, wel eens minder merkbaar; maar, hoe meer zijn geloof leeft, en overeenkomstig de zuivere Leer van Jesus Evangelie geoefend wordt, zoo meer dezelve werkt, en zich in de gevallen des dagelijkschen levens vertoont.

Het is hier dan alleen de vraag: welken invloed dit geloof op de waarneming van ons dagelijks beroep hebben *kan*; en, hoe zeer in onderscheiden trap en mate, hebben *moet* bij elken oprechten Christen.

§. 1.

Invloed van het oprecht geloof op DE VERKIEZING *of* AANVAARDING *van eenig beroep.*

Die invloed van het oprecht geloof in Jesus Christus openbaart zich reeds bij de *verkiezing* of *aanvaarding* van eenig beroep.

De ware Christen kan niet ledig zijn; geen schepsel is zonder oogmerk, zonder bestemming op deze aarde geplaatst: en zou hij dan, die in den hoogsten rang van die allen gesteld is, nutteloos kunnen zijn? Neen, de eer van zijn Schepper moet betracht, zijne bestemming moet vervuld worden: hij wil werkzaam, en

zoo

zoo nuttig mogelijk zijn, in dien kring, welken hem wordt aangewezen; want ledigheid is de voedster van alle kwaad, en hij is, door het geloof, een navolger Gods, die altijd werkt, van Jesus Christus, die nimmer ledig was.

Hij verkiest en aanvaart dan eenig *eerlijk* beroep of bezigheid: en welken invloed heeft zijn geloof hier op? Dezen, dat hij Gods wil, die hem boven alles dierbaar is, zoekt te kennen, gewillig en volvaardig te volgen.

Hij weet, God roept niemand, gelijk weleer, onmiddelijk, tot eenig ambt of beroep; maar in den gewoonen weg zijner Voorzienigheid, plaatst Hij elk in dien werkkring, welke zijne wijsheid goedvindt. Doch zulks geschiedt (om dat God met ons menschen als redelijke wezens handelt, die zijne Wet en Woord ten regel van onze gedragingen hebben) of *bij toelating*, gelijk God het kwaad in de wereld toelaat en bestuurt naar zijne Wijsheid, overeenkomstig zijne Heiligheid en Rechtvaardigheid, of door eene *liefdevolle leiding en besturing* tot dat gene, wat ons het nuttigste is. En dus weet hij, dat men, wanneer men uit verkeerde beginselen, langs ongeoorloofde wegen, of door verboden middelen, tot eenig beroep komt, daar op Gods zegen of goedkeuring niet te wagten hebbe. Hij is daarom,

zon-

zonder eigenzinnigheid, ernftig en biddend bezorgd, om 's Heeren wil te kennen en te volgen: geen verkeerde beginfelen van hoogmoed of ijdelheid befturen hem; die veracht hij; maar let eerbiedig op die wenken en omftandigheden, die hem den wil van zijnen hemelfchen Vader aanwijzen (q): die overweegt hij grondig, en daar op kiest of aanvaardt hij, in de vreeze Gods, dat beroep, waar toe hem een betaamlijke weg wordt geopend, of waar toe zijne vermogens, zijne krachten en omftandigheden meest berekend zijn. En, al is dit juist niet altijd, in allen deele, overeenkomftig zijnen wensch en genegenheid, hij verkiest of aanvaardt toch dat beroep, om dat zijn geloof hem zegt: „ het is een *Goddelijk* „ *beroep*, en daar in kunt gij allermeest ftaat

„ ma-

(q) Zulke *wenken en omftandigheden* kunnen verfchillend zijn: Raad en wensch van ouders, ook wel eens hunne dringende bevelen, of van zulken, aan welken men achting en eerbied verfchuldigd is; zonderlingen zamenloop van omftandigheden, ongedachte gelegenheid, of noodzaaklijkheid en pligt, om eenig beroep te aanvaarden, kunnen, zoo wel als eene heerfchende neiging, bijzondere aanleg, geopende wegen en gefchikte middelen, in geval van eene vrijë keuze, als wenken der Voorzienigheid worden aangemerkt.

„ maken op de gewisse hulp Gods." Zoo zal de Christen zelden of nooit mistasten, noch onderhevig zijn aan dat grievend zelfsverwijt, het welk den onbedachten mensch, somtijds in dit geval, zulk een vruchteloos naberouw berokkent.

§. 2.

Door het oprecht geloof is de Christen WEL TE VREDEN *met zijn beroep.*

Eene andere bijzonderheid van dien invloed des oprechten geloofs is, dat het den Christen *wel te vreden* doet zijn met dat beroep, waar in hij, door het alwijs en goed bestel zijnes hemelschen Vaders, geplaatst is.

Hij erkent Gods Wijsheid daar in, dat de beroepsbezigheden van alle menschen niet dezelfde zijn, noch zijn kunnen. — Hoe veel schoons en heerlijks, hoe vele nuttige dingen der schepping zouden dan onopgemerkt en ongebruikt blijven? Van hoe vele noodwendigheden en geriefelijkheden des levens zouden wij menschen, de armste en geringste zelfs, verstoken zijn? Hoe vreemd en verwijderd van elkanderen worden, tegen dat weldadig oogmerk aan, dat alle menschen, als broeders en zus-

zusters van het zelfde groote huisgezin, elkanderen zouden lief- en noodig hebben.

Die bedoeling Gods, in het verordenen van zoo vele en verschillende bezigheden, eerbiedigt de Christen. Hij keurt het goed en wijs, dat les eenen beroep enkel inspanning van den geest, des anderen die der ligchaamskrachten vordert: dat een derde ziel en ligchaam beiden moet te werk stellen. Hij ziet Gods bestel in die verschillende gaven en bekwaamheden, in dien aanleg en neigingen, in die gelegenheden n omstandigheden, die 'er, tot zoo velerleië ezigheden, noodig zijn. Het ergert hem dus niet, dat de een een hoog en aanzienlijk, de nder een zeer laag, en, dikwijls te onregte, eracht beroep: deze een ligt en voordeelig, ene een zwaar, gevaarlijk en schraal: die een ermakelijk, die weder een verdrietig en slaafchtig beroep heeft waar te nemen. Hij weet u, dat 'er van het hoogste tot het laagste erlijk beroep een heilzaam verband, een keten laats grijpt, die de eeuwige Wijsheid heeft aamgeschakeld, en „ daar in," zegt zijn geoof, „ behoort ook hij." Zou hij dan niet vreden zijn en denken: „ ik sta en werk op mijn regte plaats, hoedanig mijn beroep ook moge zijn geen beroep toch is in de wereld, of het heeft zijne onaangename

„ zijde?" Zou hij zich ſchuldig willen mak
aan nijdigheid, aan ijdelen waan, dat hij vo
hooger, en, naar zijne gedachten, beter kri
berekend was, aan ligtvaardig hunkeren na
verandering? — Hij mag eens, als mensc
zijne zwakke tijden hebben, en, door d
drang der omſtandigheden, ſtruikelen: zijn g
loof brengt hem ſpoedig te regt; als Christe
is het hem eer en pligt, God te dienen, o
door de waarneming van dat beroep, het w
hem is aanbevolen; en, hoedanig het zel
ook zij, wel te vreden, ja blijmoedig zegt h
„ Vader, het is alzoo uw welbehagen! v
„ Gij doet is welgedaan; en is iets and
„ voor mij beter, Gij zult mij geleiden n
„ uwen raad; uw beſtel is voor mij
„ beste!"

Is nu de vergenoegdheid de grootſte ſc
op aarde? hoe gelukkig is dan de Christen d
het geloof boven zulken, die in de waarnem
van hun beroep dikwijls treuren, morren,
gen, of door den valen nijd, dien Salomo (
met reden eene verrottinge der beende
noemt, verteerd worden.

(r) Sprenk. XIV: 30.

§. 3.

Door het geloof is de Christen GEWILLIG EN VLIJTIG *in zijn beroep.*

Is de Christen wel te vreden met zijn beroep, hij is dan ook *gewillig en vlijtig* in deszelfs waarneming.

„Vader, niet gelijk ik wil, maar gelijk Gij „wilt!" ſprak zijn Verlosſer, in zijn allerzwaarſte werk (*s*), en die leerde Hem bidden: „Vader, uw wil geſchiede op aarde, gelijk in „den hemel (*t*)!" dat voorbeeld is hem heilig, die bede moet dagelijks in zijnen mond waarachtig zijn, en hem gedurig ſterken in den ſtrijd tegen alles, wat hem traag of lusteloos zou kunnen maken. En, hoe veel is 'er niet, waar tegen de Christen, in dit opzicht, te waken, te bidden en te ſtrijden heeft! Hoe veel in zijne eigen geaartheid en aanleg, in zijn beroep zelfs, of in de omſtandigheden, die hem omringen! Elk Christen toch heeft zijn bijzonder zwak, en dat kan ſomtijds ook hier zeer hinderlijk zijn; bij voorbeeld, de een heeft eene

(*s*) Matth. XXVI: 39.
(*t*) Matth. VI: 10.

eene helling of neiging tot rust en gemak, en zijn beroep eischt vele inspanning en werkzaamheid; de ander is driftig en voordvarend terwijl hem geduld en bedaardheid allermeest te stade komt: een derde is zwak en ligt vermoeid; maar zijn beroep vordert inspanning van alle krachten en vermogens: hier is 'er een, die gaarn eenzaam en afgetrokken leeft en ondertusschen moet hij dagelijks in het gewoel der wereld en met vele menschen verkeeren: daar is iemand, die zoo zeer voor het gezellig leven is, en zijn beroep verwijdert hem van alle menschen, hij moet stille eenzaamheid hebben: een ander is voor de verandering maar moet altijd het zelfde doen: deze heeft liefhebberijën, gene wat anders, dat hem eenigen weêrzin en afleiding in de waarneming van zijn beroep berokkent.

De bezigheden zelve zijn somtijds van die aart, dat zij eenigen tegenzin veroorzaken behalven dat zij zwaar en lastig, gevaarlijk of verdrietig kunnen zijn, zijn 'er ook, die zoo weinig aanmoediging en zoo veel strijdigs met den godvruchtigen wensch en begeerte des Christens hebben, dat hij, werd hij niet door hooger beginsel gedreven, dezelve alleen zou doen, om dat hij ze moet doen. En de omstandigheden waar in hij verkeert, hoe ve

aanleiding tot traagheid en lusteloosheid kunnen die niet opleveren? Hij kan omringd zijn met ſlegte voorbeelden, met menſchen, die 'er hun belang en rekening bij vinden, dat ook hij traag en lusteloos zij; met booze menſchen, die hem kwellen, hem benijden, zijn beroep verzwaren, hem onrecht doen, en wat niet al, om met weêrzin en lusteloos zijn pligt te betrachten?

Maar neen! door het geloof beſtrijdt en overwint de Christen alle zwarigheden: hij vertrouwt op God, die alles regeert: diens altoos wijze wil is hem genoeg; en het is zijn ernſtige toeleg, om denzelven, in zijnen ſtand en betrekking, zoo gewillig en volvaardig te betrachten, als de Engelen in den hemel doen. Hij zegt ook, ſchoon zijner zwakheid bewust, „dit is mijne ſpijze, dat ik doe den wille „des hemelſchen Vaders, en zijn werk volbrenge (*u*):" In navolging van zijnen Heer, wil hij werken terwijl het dag is (*v*): en, hoedanig zijn beroep dan ook moge zijn, of welke uitvluchten de luië dienstknegt weet uit te vinden, zijn God ziet hem werken, dat is genoeg,

(*u*) Joh. IV: 32.
(*v*) Joh. IX: 4.

noeg, om alle vermogens in te ſpannen, a
ziet het niemand: om, zelden geheel over zic
zelven voldaan, geene andere rust of uitſpan-
ning te begeren, dan die betaamlijk, noodi
en nuttig is.

Zoo ſchuwt de Christen het brood der lui
heid: 's Apostels les (*w*), „ dat men, we
„ kende, zijn eigen brood eete," is hem die
in 't hart gedrukt, en zijne geloovige verwag
ting is gevestigd op die belofte Gods (*x*)
„ dat de hand des vlijtigen gezegend wordt.

§. 4.

Door het geloof is de Christen MOEDI
en GETROUW *in de waarneming van*
zijn beroep.

Door het oprecht geloof in Jeſus Christus
neemt de Christen zijn beroep ook met *goede*
moed en *getrouwheid* waar.

Altijd goeden moed te behouden, en,
alles wat ons op de hand gezet wordt om
doen, getrouw te zijn, behoort gewis ond
c

(*w*) 2 Theſſ. III: 12.
(*x*) Spreuk. X: 4 en XIII: 4.

die moeilijke pligten, van welken de verst-gevorderde in de genade belijden moet: „het „willen is wel bij mij, maar het volbrengen „vinde ik niet." Dan ook hier is de voortreflijkste gelegenheid voor de oefening des geloofs, hier moet het zijne oprechtheid, zijne kracht, maar ook zijnen heilrijken invloed allermeest vertoonen.

De Christen heeft zijnen post en pligt te vervullen in eene wereld, vol verkeerdheid, te midden van bedorven menschen, en hij zelf blijft aan zwakheden en gebreken onderhevig tot aan het graf. Welk een strijd is hier dus te strijden; en hoe veel loopt 'er zamen, om zijnen moed en getrouwheid in gevaar te brengen! Het zijn niet alleen velen van de bezwaren tegen zijne *gewilligheid* en *vlijtigheid*, die ook hier moeten herdacht worden, maar ook bezwaren van eenen anderen, van nog ergeren aart.

Hij moet somtijds zich zelven verloochenen: bij voorbeeld, zijn beroep strijdt eens met zijne ijdelheid en zelfsliefde: daar hij lof en toejuiching moest ontfangen, merkt niemand hem op: daar hij belooning verwagt, wordt hij vergeten: anderen, die toch in de daad op een veel lager schaal van verdiensten staan, worden hem voorgetrokken, en hun wordt toe-

gekend, wat hem wettig toekwam. Of hij is somtijds ongelukkig, hij kan zoo niet voord in zijn beroep, gelijk zijne medegenooten: hij voelt zijne minderheid; middelen en gelegenheden ontbreken hem, of hij kan, met allen vlijt en inspanning van alle krachten, nog niet voldoen: het loopt hem tegen: bij al zijnen arbeid en zorg blijft hij arm en behoeftig, daar het anderen als van zelfs gelukt, en snoodaarts hunne handen in boter wasschen: of zijne hoop verdwijnt in damp; vrienden en helpers verlaten hem, juist op dien tijd, dat hij ze meest noodig had. — Ook wordt hij wel eens verongelijkt: daar anderen zijn ongeluk veroorzaken, wordt hij zelf, als de oorzaak, beschuldigd. Hij moet omgaan met menschen, die onverstandig, eigenzinnig, wreed en nimmer te voldoen zijn: of de waarneming van zijn beroep is onderhevig aan onbevoegde en partijdige beoordeelaars; of zijne beste oogmerken worden gedwarsboomd, hij moet onrecht verdragen; men belastert, men bedriegt hem. Ja, zelfs lijden en vervolging is somtijds het loon van de getrouwe waarneming zijnes beroeps: zijne wel gemeende en best berekende ontwerpen vallen eens tegenspoedig uit; men beoordeelt en behandelt hem, niet naar het oogmerk en de omstandigheden; maar

naar

naar de uitkomst en gevolgen. De zaak, die hij moet voorſtaan, hoe goed en heilzaam ook, is eens ſtrijdig met de heerſchende gezindheid der meenigte; men haat, verguist, men doemt en vervolgt hem..

Zie daar, hoe veel, en wat kon hier niet worden bijgevoegd, het welk den Christen moedeloos, en wel eens radeloos in de waarneming van zijn beroep zou kunnen maken! Maar zie hier ook tevens den heilrijken invloed van zijn geloof!

Zijn moed mag eens wankelen, die groote waarheid, „ God begeeft of verlaat hem „ nooit (*y*)," beurt denzelven ſpoedig weder op. Jeſus heeft gezegd: „ wie agter mij wil „ komen verloochene hemzelven, hij neme zijn „ kruis op, en volge mij (*z*)." *Zou* hij dan, wanneer de gelegenheden tot zelfs-verloochening en kruis daar zijn, ook in zijn beroep, deze les vergeten? Hij die weet, en van harten belijdt, dat 'er bij hem nog zoo vele gebreken te beteugelen, zoo vele zwakheden te overwinnen zijn? Neen, geen van alle die dingen overkomen hem bij geval, noch door toedoen van

(*y*) Ps. XXXVII.
(*z*) Matth. XVI: 24.

van menſchen alleen, maar door het alwijs en goed beſtel van dien Vader, die juist daar door betoont te arbeiden aan zijne loutering en verbetering; van dien God, die alle zijne werken, ook zijn lijden, ziet en gadeſlaat, al wordt hij ook van alle menſchen vergeten: van dien Heer, die hem voor al zijnen arbeid niets verſchuldigd is, maar evenwel zelf zijn genadige Belooner zijn wil (*a*). Genoeg dan voor hem, hij gaat onder alle bezwaren moedig zijnen weg, zijn God is met hem; wie of wat zal tegen hem zijn?

Ongelukken en tegenſpoeden zijn juist berekend in dat aanbiddelijk plan, het welk zijne gelukzaligheid bedoelt, zijn God zal hem niet laten verzocht worden, boven het geen hij dragen kan, die geeft kruis naar kracht, en kracht naar kruis; bij Hem is wijsheid, gewisſe hulp en raad, dan nog, wanneer alles begeeft. Vorige ondervindingen hebben dat bevestigd, en voor het tegenwoordige, gelijk ook voor de toekomst, zijn Gods beloften onberouwelijk en onveranderlijk. — Moet hij ſomtijds eens lijden om de goede zaak, dat lijden verheerlijkt God: die met tranen zaaijen, zul-

(*a*) Gen. XV: 1. Hebr. XI: 6.

zullen met blijdſchap maaijen (*b*): hij kan en wil zich ganſchelijk daar mede vertroosten, dat zijn Heere Christus voor hem onbegrijpelijk meer geleden heeft, dan hem hier op aarde treffen kan.

Zoo denkende, en op zulke gronden heeft de Christen goeden moed daar, waar anderen het harte bezwijke, en, al moest hij ook door een dal der ſchaduwe des doods, hij zoude geen kwaad vreezen (*c*). En is hij dus gemoedigd, dan is hij ook *getrouw* en *ſtandvastig* in zijnen post en pligt, om dat alles, in allen deele, zoo, en zoo veel te doen, als zijne roeping van hem afvordert. Geen vrees of hoop kan hem doen wankelen, hij vreest God, en laat de gevolgen van de getrouwe betrachting zijner pligten voor zijne rekening. Hij bekommert zich weinig over het oordeel der menſchen; hij handelt zonder aanzien des perſoons; hij zegt de waarheid, waar hij ze zeggen moet; hij doet zijn pligt, ook daar, waar niemand hem nagaan, aanſporen, of ter verantwoording roepen kan, ook daar, waar voordeel, belang, eigen veiligheid, kwade voor-

(*b*) Ps. CXXVI: 5.
(*c*) Ps. XXIII: 4.

voorbeelden, vrienden of vijanden, goed of bloed hem het tegendeel aanraden. Zijn geweten, door de Genade verlicht, bestuurt hem alzoo, dat hij veeleer van alle schepselen wil afzien en die varen laten, dan dat hij in het allerminste tegen den wille Gods zoude doen; terwijl zijn geloof zich vestigt op die waarheid: „ dat alleen de getrouwe dienstknegt „ de goedkeuring van zijnen Heer kan en „ zal wegdragen (*d*)."

§. 5.

Door het geloof is de Christen NEDERIG EN BESCHEIDEN *in de waarneming van zijn beroep.*

Het oprecht geloof doet den Christen *nederig en bescheiden* in zijn beroep verkeeren. Als redelijk mensch voelt hij zijne waarde, wanneer hij in eenigen stand of beroep geplaatst is, boven zijne medemenschen; of wanneer hij met vermogens, kundigheden en talenten bevoorrecht is.

De vermetele sterveling wordt daar door niet

(*d*) Matth. XXV: 14—30.

niet zelden opgeblazen, en onverdragelijk voor anderen; doch hij niet alzoo; zijn geloof zegt: „ wat hebt gij, dat gij niet ontfangen hebt, „ en zo gij het ontfangen hebt, wat zoudt „ gij roemen (*e*)? Wat zijt gij van u zelf, „ anders, dan een mensch, uit het zelfde ſtof; „ een zondaar, aan dezelfde bedorvenheid „ onderhevig als alle uwe medemenſchen? En „ wat zou 'er van u worden, zoo God u los- „ en aan u zelven overliet?" Dit doet hem ootmoedig erkennen: „ het geen ik ben, dat „ ben ik door de genade Gods: het geen ik „ heb, is mij toevertrouwd als een pand, waar „ van ik rekenſchap verſchuldigd ben aan mij- „ nen Heer; en dat anderen dat niet zijn, heb- „ ben of vermogen, is alleen het goedvinden „ van die vrijmagtige Voorzienigheid, die met „ goed recht en gevolg hen had kunnen ge- „ bruiken als mij."

Zulke gevoelens hebben dan ook die uitwerking op hem, dat hij meer op den Gever, dan op de gave, meer op zijne verpligting, dan op zijne waardigheid ziet; dat hij meer bedenkt, wat hij kon en behoorde te zijn, dan zich te vreden houdt met het geen hij dadelijk is en doet.

Dus

(*e*) 1 Cor. IV: 7.

Dus neemt de Christen, niet met eene nagebootſte, maar met eene, uit beginſelen oorſpronglijke nedrigheid, zijn beroep waar. En vindt hij al eens aanleiding en lust tot zelfsverheffing, zijn geloof wijst hem ras op den Heer der heerlijkheid, die, bij al zijne grootheid, zeggen kon: „ leert van mij, dat ik „ *zagtmoedig* en *nederig* van harte ben (*f*);" en zijn geweten herinnert hem die geduchte, maar ook bemoedigende waarſchuwing: „ God „ wederſtaat den hovaardigen, maar den nede„ rigen geeft hij genade (*g*)."

Nederigheid is de bron van *beſcheidenheid*; en dus, wel verre van uit de hoogte neder te zien op anderen, erkent hij gaarne de gaven en talenten, ook hun verleend. Die minder bedeeld zijn kan hij niet trotsch bejegenen; want God gebruikt hen ook in hunnen kring, zoo wel als hem: en, vondt die het goed, zij konden nog meer en beter zijn dan hij.

Moet de Christen dan met anderen omgaan, hij doet het met vriendelijkheid en beſcheidenheid; moet hij onderrichten, hij doet het met geduld. Ziet hij gebreken en zwakheden bij zij-

(*f*) Matth. XI: 39.
(*g*) 1 Petr. V: 5.

zijne medegenooten, hij denkt, „ wie ben „ ik?" Moet hij bestraffen, de gedachte, „ waar toe kon ik zijn gekomen?" bestuurt zijn hart en mond. Nooit kan hij anderen met schamperen spot of moedwil doen gevoelen, dat zij minder of slegter zijn, dan hij.

De waanwijze moge denken dat hij alles weet; de Christen, zijner gebreken bewust, wil altijd leeren, al was het ook van geringen en eenvouwigen; hij wil hooren, wanneer men hem, met reden en welvoeglijkheid, zijne gebreken aantoont, of hem goeden raad en vermaning toedient.

Zoo is hij geacht en bemind bij zijne medemenschen, nuttig in zijnen kring, en de beloofde genade Gods doet hem zijn dagelijks werk met blijdschap verrichten.

§. 6.

Door het geloof is de Christen MENSCHLIEVEND *in zijn beroep.*

De Christen beoefent ook gaarne *menschlievendheid* in zijn beroep; want liefde, werkdadige, algemeene menschenliefde, is een grondregel van het Euangelie, een kenmerk en

en voorname vrucht van het oprecht geloof in Jefus Christus; en waar zij ontbreekt wordt alle deugd en pligtsbetrachting nutteloos en ijdel verklaard (*h*).

Op dezen grondregel is dan ook de waarneming van zijn beroep gebouwd. Hij denkt: „ ik ben niet voor mij zelven alleen in de wereld: ik moet ook nuttig zijn voor anderen „ in mijnen kring; zoo nuttig als mij maar „ immers mogelijk is." Met zulk een voornemen legt hij gewillig en volvaardig zijne gaven en talenten, zijne krachten en vermogens te koste, om, of het belang en het welzijn der ganfche Maatfchappij te behartigen, of het nut en geluk van elk bijzonder mensch, waar hij kan en mag, te bevoorderen. Hij is dus hulpvaardig, gedienftig, getrouw, gewillig, vriendelijk en befcheiden jegens allen die hem omringen. Hij is niet *afgunftig*; het hindert hem niet, wanneer ook anderen in het zelfde beroep bedrijvig en voorfpoedig zijn; hij wil ze niet norsch of fchamper bejegenen, veel minder benadeelen of tegenwerken; „ want," denkt hij, „ zij worden zoo wel als ik ver„ zorgd van dien goedertieren hemelfchen Va„ der, die elk zijn befcheiden deel geeft."

Hij

(*h*) 1 Cor. XIII: 1—3.

Hij heeft eenen afkeer van schraapzucht en nhaligheid. Het zweet van den daglooner is iem dierbaar, niet zoo zeer, omdat het hem oordeel geeft, maar omdat hij een mensch is: hij wil hem niet bezwaaren, niet drukken, iet moedwillig aan ongelukken blootstellen: iet de verlegenheid of onkunde van anderen ijn voordeel te doen is hem hatelijk, en voor ijn geweten onverantwoordelijk. Hij is inchikkelijk en goedertieren jegens allen, met velke hij moet omgaan: hij is niet hard en nverbiddelijk tegen de geenen, die hem beedigd hebben: niet wreed en wraakzuchtig teen zijne vijanden; maar hij houdt gaarne, oo veel als mogelijk is, vrede met alle menchen; hij wil ze allen goed doen, uit aanierking van die groote les van zijnen Meester: „ alles, wat gij wilt, dat u de menschen zul„ len doen, doet gij hen ook alzoo" (*i*).

§. 7.

Door het geloof is de Christen OPRECHT EN EERLIJK *in zijn beroep.*

Oprechtheid en *eerlijkheid* zijn deugden van et hoogste belang voor de menschelijke zamen-

(*i*) Matth. VII: 12.

menleving. Ook deeze bezit en beoefent Christen, in de waarneming van zijn beroe

Door het geloof in Jesus Christus is hij e kind Gods, die de waarheid zelve is; hij draa het beeld zijns Vaders; hij is een volgeli van dien Heer, in wiens mond geen bedr was, die de Amen en de Waarachtige is; wordt geleid en bestuurd door den Geest d Waarheid. Het kan dus niet anders, of moet ook, in welken stand en post hij wer zaam is, de waarheid liefhebben en betrac ten: 'er mogen veelvuldige gelegenheden verlokselen zijn, in het dagelijks bedrijf d menschen, om, ten koste der waarheid, zic zelven te bevoordeelen, of zijn belang te b hartigen, de Christen blijft gedachtig aan d groote les: „ wandelt voor mijn aangezicht e *zijt oprecht*". (*k*)

Alle valschheid dus, allerlei liegen en b driegen, hoe fijn ook bedacht, hoe kunst geplooid, hoe schrander bedekt, haat en ve foeit hij, als eigen werken des duivels. Voo zigtig en bescheiden spreekt hij de waarheic daar, en zoo, als hij ze spreken moet. H is rond en voor de vuist bij vriend en vijan Aan zijne overtuiging getrouw, blijft hij d

zel

(*k*) Gen. XVII: 1.

zelfde, al veranderen de omſtandigheden. Het recht is hem heilig; hij houdt eed en woord, al is het hem ook tot ſchade. Slinkſche ſtreeken wraakt hij; hij laat en geeft aan elk het geen hem toekomt, ook dan, wanneer niemand hem kan bereekenen of agterhalen; want zijn God ziet hem, die is te rein van oogen, dan dat Hij het kwaade zoude kunnen aanſchouwen; en die heeft gezegd: „dat geen onrechtvaardige het koningrijk der hemelen beërven zal". (*l*).

Heilrijken invloed dus van het oprecht geloof! de Christen is in alles te vertrouwen, ook in dien post of dat beroep, waar geene menſchelijke middelen het onrecht weeren, of de trouwloosheid beteugelen kunnen!

§. 8.

Door het geloof is de Christen BEDACHTZAAM EN VOORZIGTIG *in zijn beroep.*

Bij het vertrouwen op Gods Vaderliefde, hulp en bijſtand, is de Christen echter *bedachtzaam*

en

(*l*) 1 Cor. VI: 9.

en voorzigtig in de waarneming van zijn beroep.

Hij weet, dat hij den zegen en de beloofde hulpe Gods nu alleen te verwagten hebbe in den *gewoonen weg* zijner alles regerende Voorzienigheid. Oudtijds werden fommige gunstgenoten Gods wel eens bedeeld met buitengewoone gaaven en bekwaamheden ter waarneming hunner ambten, of bedieningen; maar zulks gefchiedde dan ook tot bijzondere en zeer gewigtige oogmerken der Goddelijke Wijsheid; en, offchoon men nu nog fomtijds gevallen ontmoet, waar in deeze of geene Godvruchtige, door eene zeer merkwaardige tusfchenkomst der Goddelijke Beftuuring, gered, geholpen en ftaande gehouden wordt in zijn beroep; de Christen weet, dat zijn geloof niet alleen moet verkeeren omtrent het geen God *doen kan*, maar ook en voornaamelijk omtrent het geen God *doen wil*, en wel *zoo en in dien weg als Hij wil.*

Zijn vertrouwen op Gods beloofde hulp en zegen maakt hem dan niet zorgeloos, maar bedachtzaam en voorzigtig, om dien wil te kennen en die middelen te gebruiken, welke hem zijn ter hand gefteld, en op welker Godvruchtig gebruik de zegen beloofd is.

Bij een ernftig gebed om wijsheid, moed en

en krachten, legt hij zich met ijver toe op alle die kundigheden, vaardigheid en schranderheid, welke zijn beroep vereischt. Hij legt het toe om uit te munten; want daar door wordt God verheerlijkt. De betaamelijke gelegenheid tot voordeel en gewin neemt hij waar, of zoekt ze op: hij wagt zich voor schade. Hij overlegt en rekent wel, zonder nogthans geldgierig te willen zijn, of de pligten der liefde jegens den naasten te schenden. In zijnen omgang met menschen bedenkt hij, waar en hoe hij spreeken of zwijgen, wat en hoe hij doen of laten moet. Bij zijne ondernemingen overlegt hij wel, of zij betaamlijk dan verboden, roekeloos of verstandig, heilzaam of verderflijk zijn, en dus, of hij Gods zegen dan zijn billijk ongenoegen te verwagten hebbe. En, bij de uitkomst, of het wel gelukken van zijn beroep, is hij steeds bedacht, dat hij niet zich zelven, of de menschen, maar God de eere geeft.

Dus doende, is de Christen bevrijd van die wederwaardigheden, welke anders zoo vaak de droevige gevolgen zijn van losheid, traagheid, of een blind vertrouwen op den Godlijken zegen.

§. 9.

Door het geloof is de Christen GELATEN EN GEDULDIG *in zijn beroep.*

Al is de Christen bedachtzaam en voorzigtig in het waarnemen van zijne dagelijksche bezigheden, hij is evenwel niet gewaarborgd tegen rampen en onspoeden; ook die ondervindt hij. Maar dan ook doet zijn geloof hem *gelaten* en *geduldig* zijn.

Zij kunnen hem overkomen door eigen schuld, of buiten zijn toedoen.

Door eigen schuld overkomen zij hem, wanneer hij, gelijk hij steeds aan onvolmaaktheid onderhevig is, zijne pligten niet zoo betracht gelijk zij voor zijne rekening liggen, of die gelegenheden verzuimt te gebruiken, welke hem worden aangeboden; hem treffen dan ook de gevolgen, die daar aan onvermijdelijk verbonden zijn. Maar dan, wel verre van te treuren, als de zulken, die geen hoope hebben, is hij door 't oprecht geloof in Jesus Christus verzekerd, dat zij hem toekomen uit de hand van een ontfermend Vader, die ze matigen kan, die ze gebruiken wil, om hem wijzer en beter te maken, die niet zal toelaten, dat zij tot zijn bederf verstrekken. Hij onderwerpt zich dan

met geduld, hij erkent zijne verkeerdheid, hij billijkt derzelver gevolgen; en, met een ernſtig voornemen, om voordaan meer bedachtzaam te zijn, ſmeekt hij om, en hoopt op eene genadige vergeving, om zijnes algenoegzaamen Zaligmakers wille.

Maar ook overkomen den Christen tegenſpoeden en ongelukken, geheel buiten zijn toedoen; 'er zijn algemeene en bijzondere rampen, die zoo wel den vroomen als godloozen treffen: bij voorbeeld, ſomtijds vernielen ſtormen en onweders al de vruchten zijner nijverheid; op een' anderen tijd veroorzaaken ziekte of zwakheid, of onverwagte omſtandigheden, hem gevoelige ſchade: nu eens deelt hij in de rampen, of verwoestingen des oorlogs; dan weder wordt hij onvoorziens benadeelt door booze of valſche menſchen, of hij wordt door den val en het ongeluk van anderen medegeſleept, en zelf ongelukkig.

In zulke en dergelijke gevallen voelt en betreurt de Christen zijne rampen: hij ondergaat wel eens eene moeilijke beproeving: doch, onder dat alles ziet hij op Hem, zonder wiens wil geen ſchepſel zich bewegen kan; op Hem, die zijn liefdevolle Vader in Christus is: zijn geloof vestigt zich op dezelfde gronden, waar op hij goeden moed kan

 heb-

hebben (*x*), in alles wat hem overkomt: en dus wordt zijn harte niet te zeer ontroerd; hij gelooft in God, hij vertrouwt ook op zijnen algenoegzamen Zaligmaker, bij wien uitkomften zijn, boven en tegen zijne verwagting. Hij zegt dan: „ ik wil zwijgen, mijn God „ weet, wat voor mij het beste is; ik wil mij „ vernederen onder zijne hand; want ik heb „ de belofte: dat hij mij zal verhoogen te „ zijner tijd (*y*)."

§. 10.

Door het geloof is de Christen MAATIG *in de waarneming van zijn beroep.*

Eindelijk betracht de oprechte Christen ook de *maatigheid* in de waarneming van zijn beroep.

Gelijk men in het gebruik van fpijs en drank, of in andere genietingen des levens, zich fchuldig kan maken aan zondige en fchandelijke onmaatigheid, zoo ook kan men in zijne beroepsbezigheden te verre gaan; bij voorbeeld: wanneer men zich zelf zoodanig daar aan verflaaft en

(*x*) Zie §. 4.
(*y*) 1 Petr. V: 6.

en overgeeft, dat 'er noch tijd, noch lust, noch krachten overschieten voor de vervulling van andere betaamelijke pligten. Dan wordt het beroep een afgod, die ziel en lighaam bederft, en strijdig is met de liefde, welke wij aan God en onzen naasten verschuldigd zijn; en men bezondigt zich dus zoo wel door overdrevenheid, als door traagheid en nalatigheid.

Het oprecht geloof in Jezus Christus, dat aller zonden vijand is, doet dan ook hier den Christen het veilige midden betreden. Bij al zijnen lust, vlijt en getrouwheid in zijn beroep, moet het echter geen bron van geldgierigheid worden, het moet niet zijne voornaamste bezigheid, zijn alles zijn. Het beroep is bestemd voor deeze aarde, en hij voor den hemel; hij wil dus gaarne dat alles, maar ook niet meer, voor het zelve doen, dan zijne roeping en verpligting op deeze aarde van hem afvordert, en, terwijl hij daar mede bezig is, vergeet of verwerkt hij zijne voornaamste roeping en bestemming niet; maar, gelijk in alles, wat hij doet, zoo ook hier, vreest, dient en verheerlijkt hij zijnen God. Hij maakt eene gepaste en pligtmaatige verdeeling van zijnen tijd: 'er moet een tijd zijn van gezette afzondering, tot vereering van God, met zijn huis-

ge-

gezin en ook in het openbaar met zijne Medechristenen; 'er moet een tijd zijn van verademing en ruste, van heilige feestelijke rust, vooral, op den dag des Heeren: 'er moet een tijd zijn voor vrienden, en die werken der liefde, welken het belang der Maatſchappij en het geluk zijner geloofs- en natuurgenoten van hem afvordert.

Zoo denkt, zoo handelt de Christen door het oprecht geloof. De getrouwe waarneming van zijn dagelijks beroep belet hem niet te bedenken de dingen, die boven zijn, en zich voor te bereiden tot de waarneming van dat hoogere beroep, het welk hem eens zal worden aanbevolen, dan, wanneer zijn Heer en Zaligmaker tot hem zeggen zal: „ wel gij ge„ trouwe dienstknegt, over weinig zijt gij ge„ trouw geweest, over veel zal ik u zetten: „ gaat in de vreugde uwes Heeren (z)!"

(z) Matth. XXV: 21 en 23.

SYMBOLUM:

Ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft.

PHIL. IV: 13.

VERHANDELING,

BEHELZENDE

DE VOORSTELLING VAN JEZUS CHRISTUS, IN HET VEREENIGEN VAN VOORZIGTIGHEID EN OPREGTHEID, ALS EEN VOORBEELD VAN NAVOLGING VOOR DEN CHRISTEN.

DOOR

WILLEM BEEKHUIS,

PREDIKANT TE GARYP,

AAN WIEN EEN ZILVEREN MEDAILLE IS TOEGEWEZEN.

VOORBERIGT.

Ik vind mij verpligt vooraf met een woord aan te merken, dat ik de vraag, waarop deze Verhandeling tot een antwoord zoude dienen, zoo opgevat heb, dat in dezelve bepaaldelijk op die Voorzigtigheid en Opregtheid gedoeld worde, dewelke wij in onze dagelijksche verkeering met onze medemenschen hebben te betrachten, in onderscheiding van de Voorzigtigheid en Opregtheid, die wij in ons gedrag jegens God en ons zelven beoefenen moeten. Immers, schoon Jezus ook in de twee laatst genoemde opzigten de Opregtheid en Voorzigtigheid steeds volmaakt behartigde en in zijnen wandel vereenigde, zoo zijn ons echter daar-

van geene bijzonderheden aangeteekend, daar wij geene geschiedenis van het hart van den Zaligmaker, maar alleen van zijn openbaar leven onder de menschen hebben; het is dus niet wel mogelijk het voorbeeldige van 's Heilands voorzigtig en opregt gedrag, in zijne inwendige werkzaamheden verborgenen omgang met God en zich zelven, in bijzonderheden aan te toonen en ter navolging voor te stellen. Hierom heb ik mij alleen bij de verkeering van Jezus met de menschen bepaald, en daarin het voorbeeldige van zijne Voorzigtigheid en Opregtheid zoeken aan te wijzen.

KORTE INHOUD.

INLEIDING.

VERHANDELING,

BEHELZENDE

DE VOORSTELLING VAN JEZUS CHRISTUS, IN HET VEREENIGEN VAN VOORZIGTIGHEID EN OPREGTHEID, ALS EEN VOORBEELD VAN NAVOLGING VOOR DEN CHRISTEN.

INLEIDING.

Waarde Medechristenen, en bijzonder Gij mingeoefenden onder dezelven! Gij weet dat wij in eene wereld leven, die niet door volmaakte Engelen, maar door zondige menfchen bewoond wordt. Wanneer alle menfchen zoo waren, als zij behoorden te zijn, dan zoude het leven hier op aarde zeker veel aangenamer wezen; dan hadt zelfs de onkundigfte en eenvoudigfte nooit voor bedrog of misleiding te vreezen; dan konden wij altijd zonder fchroom met onze evenmenfchen verkeeren, zelfs met hen, die wij voorheen nim-

mer hadden gezien; dan konden wij alle menſchen als onze vrienden beſchouwen en behandelen, en zouden niet noodig hebben eerst hunnen aard te toetſen. Doch dit is nu zoo niet, alle menſchen zijn niet braaf en deugdzaam; velen worden 'er gevonden, die 'er hun werk van maken om anderen te misleiden en te bedriegen; ſommigen doen dit zelfs onder den ſchijn van vriendſchap en braafheid; en ook diegenen, dewelke anders een braaf hart bezitten, zijn dikwijls door vooroordeelen en verkeerde hebbelijkheden zoodanig overmeesterd, dat zij ligtelijk misbruik van onze woorden en daden maken, of dezelve uit een verkeerd oogpunt beſchouwen, en hierdoor zich laten vervoeren om ons te verongelijken.

Daar wij nu in zulk eene bedorvene wereld leven, zoo is het voor ons hoogst noodig dat wij eene gepaste *voorzigtigheid*, in onze verkeering met onze evenmenſchen, in acht nemen, dat wij onze woorden en daden ſteeds zoo zoeken in te rigten, dat onze medemenſchen door dezelve geene aanleiding krijgen om ons of anderen te benadeelen. Tot zulk een voorzigtig gedrag verpligt ons niet alleen de zelfliefde, maar ook de liefde des naasten: immers door het verwaarloozen hiervan brengen

gen wij niet ſlechts ons zelven, maar dikwijls ook anderen in gevaar van merkelijk nadeel te lijden; hoe menig een is, door een onvoorzigtig woord of eene onvoorzigtige daad zijns vriends, in ongeluk geſtort? Deze voorzigtigheid in woorden en daden moet vooral van dezulken behartigd worden, die met eene mindere mate van doorzigt en ſchranderheid bedeeld zijn dan anderen: want dezulken loopen het ligtst gevaar, voornamelijk wanneer zij met listige en ſnoode menſchen te doen hebben, om zoo iets te zeggen of zoo iets te verrigten, hetwelk tot nadeel van hen of anderen kan misbruikt worden. „ Ja," zegt misſchien de een of ander uwer, „ dit heb „ ik al meer dan eens tot mijn ongeluk onder- „ vonden, ik heb al dikwijls met ſchande of „ ſchade voorzigtigheid moeten leeren; en ik „ ben nu zoo ver, dat ik bijna niemand meer „ durf vertrouwen en genoegzaam nooit mijn „ hart regt uit durf ſpreken." — Dit gaat te ver, mijn Vriend! zoo zoudt gij welhaast tot een tegenovergeſteld uiterſte vervallen en achterhoudend, ergdenkend en geveinsd kunnen worden; en daardoor zoudt gij u niet alleen zeer bezondigen, maar ook onnut voor de menſchelijke zamenleving worden en u zelven en anderen tot eenen last zijn.

Het is daarom noodzakelijk, dat wij met de voorzigtigheid *opregtheid* vereenigen, en alle onze woorden en daden zoo regelen, dat dezelve met de gevoelens van ons hart volkomen instemmen, opdat wij anderen geene verkeerde denkbeelden van ons inboezemen. Dit zijn wij verpligt als menschen en nog meer als Christenen: dit eischt God van ons, die een God der waarheid is, en den grootsten afkeer van alle geveinsdheid heeft; de liefde des naasten verpligt ons hiertoe ten sterksten; dit vordert ook ons eigen welzijn van ons, want als wij niet opregt met onzen naasten omgaan, dan worden wij van hem niet vertrouwd, dan schuwt en veracht hij ons, en is ook niet in staat in de gevallen ons bijstand te bieden, dewijl hij zich op onze klagten en betuigingen niet kan verlaten.

Mij dunkt ik hoor u al zeggen: „ dit is „ alles wel en goed, maar, wie is in staat, altijd „ zoo juist in het midden te blijven? Wan- „ neer men zig voorzigtig wil gedragen, dan „ wordt men soms, eer men 'er om denkt, ge- „ veinsd; en wanneer men opregt met zijnen „ evenmensch zoekt om te gaan, dan maakt „ men zich vaak, eer men 'er zich voor hoedt, „ aan onvoorzigtigheid schuldig." — Het is waar, gelijk in alle andere opzigten, zoo is

is het ook hier zeer moeijelijk den vereischten middelweg te houden, men loopt al ligt gevaar aan den eenen of anderen kant af te dwalen. Doch, naar mate dit gevaar grooter is, moeten wij onze zorg en vlijt verdubbelen om hetzelve te vermijden, dewijl onze pligt dit van ons vordert en ons geluk hiervan grootdeels afhangt. Wij moeten daarom met allen ijver de hulpmiddelen, die wij hebben, om hierin meer vastigheid te verkrijgen, gebruiken; en onder deze hulpmiddelen is een der voornaamften, gedurig onze aandacht te vestigen op het voorbeeld van onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus, die, gelijk in alles, zoo ook in het vereenigen van voorzigtigheid en opregtheid, in zijne verkeering met de menfchen, zich fteeds volmaakt gedroeg, zoo dat wij zijn gedrag ook hierin, zonder vrees voor dwalen, veilig kunnen volgen.

Het kan u dan, geliefde Medechristenen! niet anders dan aangenaam zijn, dit voorzigtig en opregt gedrag van onzen Heer in eenige bijzonderheden ontwikkeld te zien; ten einde daaruit te leeren, hoe wij ons, in diergelijke omftandigheden en lotgevallen onzes levens, te gedragen hebben. En hiertoe heb ik deze bladeren gefchreven, daartoe worden dezelve u van een achtbaar en Godsdienstlievend Ge-

noot-

nootſchap aangeboden. Leest, overdenkt en betracht dan gedurig de voorſchriften, die gij hier zult vinden.

Gij begrijpt intusſchen gemakkelijk, dat ik niet alle de gevallen, waarin Jezus zich voorzigtig en opregt gedroeg, met u kan overwegen: immers dan zouden wij genoegzaam de geheele levensgeſchiedenis van onzen Heer en Zaligmaker moeten behandelen, daar Jezus in alle zijne woorden en daden voorzigtigheid met opregtheid ſteeds vereenigde; doch dit zoude een werk van eenen te grooten omvang voor ons tegenwoordig beſtek worden. Ik zal daarom ſlechts eenige hoofdbijzonderheden uitkiezen, en door derzelver ontwikkeling U op den weg zoeken te helpen, om, bij het lezen der Evangelisten, het voorbeeldige van 's Heilands gedrag, in het vereenigen van voorzigtigheid en opregtheid, ook in de overige gedeelten van zijn leven op te merken en ter navolging u zelven voor te ſtellen. En daartoe kwam het mij de geſchiktſte orde voor, onze aandacht te bepalen bij eenige onderſcheidene ſoorten van menſchen, of de verſchillende betrekkingen, waarin wij tot hen ſtaan, om te zien hoe wij ons jegens die onderſcheidene menſchen en in onze betrekkingen tot hen, naar Jezus voorbeeld, voorzig-

tig

tig en opregt te gedragen hebben. De Goddelijke Jezus gebiede over dezen onzen arbeid zijnen zegen!

§. 1.

Hoe wij ons, in navolging van Jesus, voorzigtig en opregt jegens onze Ouders en Bloedverwanten gedragen moeten.

Wij ſtaan tot onze Ouders en Bloedverwanten in eene naauwere betrekking dan tot andere menſchen; het zal daarom niet ongepast zijn dat wij, in de ontwikkeling van Jezus voorbeeldig gedrag in het vereenigen van voorzigtigheid en opregtheid, van deze betrekking beginnen.

Het is niet zoo gemakkelijk als men zich in den eerſten opſlag zou verbeelden, om jegens deze perſonen zich ſteeds met behoorlijke voorzigtigheid, zonder de opregtheid te kwetſen, te gedragen; vooral wanneer men zich in eene betrekking of in omſtandigheden geplaatst vindt, dewelke van die onzer Ouderen of Naastbeſtaanden merkelijk verſchillen. Bekleeden wij met onze Ouders of Bloedverwanten dezelfde betrekking, of bevinden wij ons met hen in gelijke omſtandigheden, dan is het veel-

al

al zoo moeijelijk niet ons gedrag jegens hen naar de wetten van opregtheid en voorzigtigheid te regelen, wij hebben alsdan doorgaans weinig nadeel van hunnen invloed op ons te vreezen, en kunnen meestal hunnen raad met vrucht innemen en volgen: doch indien het tegenovergestelde plaats heeft, indien wij in eenen geheel anderen kring verkeeren, dan wordt het dikwijls zeer bezwaarlijk om zich jegens deze, ons duurbare, personen zoo te gedragen, dat wij aan den eenen kant den eerbied en de achting, die wij hun verschuldigd zijn, niet kwetsen noch geveinsd en achterhoudend tegens hen worden, en aan de andere zijde onze pligten, die wij jegens ons zelven en anderen te betrachten hebben, niet verwaarloozen; naardien in dit geval niet zelden de vermeende belangen van hen met onze belangen en pligten in tweestrijd komen, zoodat 'er veel voorzigtigheid vereischt wordt om alsdan in het juiste midden te blijven en den nadeeligen invloed onzer Bloedverwanten op eene betamelijke wijze voor te komen.

Laat mij dit met een paar voorbeelden ophelderen. Iemand heeft een beroep aanvaard, het welk hem weinig tijd voor den gezelligen omgang overlaat, indien hij anders hetzelve getrouw zal waarnemen; zijne Naastbestaanden

daar

daar en tegen bevinden zich in omſtandigheden, dat zij, zonder verzuim van hunne kostwinning, meer tijd tot eene aangename verkeering met elkanderen kunnen beſteden, en hebben hiertoe ook eenen heerſchenden trek, zij zoeken daarom hunnen zoon of bloedverwant ook in dezen hunnen kring te trekken en aan hunne familiegezelſchappen deel te doen nemen, en brengen daartoe verſcheidene ſchoonſchijnende beweegredenen bij; hoe zal hij het nu in dezen aanleggen, om zijne beroepspligten niet te verwaarloozen, noch ook den ſchijn van minachting omtrent zijne Ouders en Naastbeſtaanden te vertoonen? — Een ander is in eenen post geplaatst, waarin hij zijne Bloedverwanten deze of gene voordeelen zoude kunnen bezorgen, doch waardoor hij de ſtrikte eerlijkheid en het goed vertrouwen, hetwelk anderen in hem ſtellen, zou ſchenden; hij weet en gevoelt dit voor zich zelven, maar hij merkt tevens, dat zijne Naastbeſtaanden, misſchien uit onkunde van den aard van zijnen post, dit niet, althans niet zoo ſterk, gevoelen en in de ſtille hoop leven, dat hij hun de verlangde voordeelen zal doen toekomen; wat ſtaat hem nu te doen om eene verwijdering voor te komen en tevens zijn geweten zuiver te bewaren?

Zien

Zien wij hoe Jezus zich in dit opzigt ge droeg. Zijne betrekking lag geheel buiten den kring zijner bloedverwanten, zij vormden zich van dezelve in vele opzigten geheel ver keerde denkbeelden; Hij kon daarom zich naar hunne verkeerde of te bekrompene begrippen en inzigten, in de waarneming zijner betrek- king, niet ſchikken noch hunnen raad hierin volgen, en dit deedt Hij ook niet. Maar op welk eene wijze weerde Jezus den nadeeligen invloed zijner naastbeſtaanden van zich en zijn werk af?

Hij ging *aanſtonds in het begin van zijn ambt* dezen nadeeligen invloed te keer. Als een kind van twaalf jaren hadt Hij reeds zijne ouders onder het oog gebragt, dat zijne be- trekking, tot welker waarneming Hij op aarde gekomen was, bijzondere pligten van Hem eischte; toen namelijk zijne Moeder Hem on- tijdig berispte, dat Hij zonder weten van haar en haren echtgenoot te Jeruzalem gebleven was, antwoordde Hij: „ wist gij dan niet „ dat ik in de dingen (in het werk) van mij- „ nen Vader moest bezig zijn?" (*Luk.* II 49.) door welke vraag Hij zijne Ouders niet onduidelijk deedt gevoelen, dat zij zich niet te zeer met zijne aanſtaande verrigtingen moes- ten bemoeijen, als zijnde dezelve boven den

kring

kring hunner kundigheden te zeer verheven. Nog duidelijker deedt Hij dit zijne Moeder opmerken bij den aanvang zijner openbare bediening, volgens het verhaal van Johannes, in zijn Evangelie *Hoofdst.* II: 1 —, te weten: bij gelegenheid dat Jezus zich met zijne Leerlingen, benevens zijne Moeder, op een bruilofts-feest te Kana bevondt, begon het op dit feest aan wijn te ontbreken; dit verontrustte Maria zoo zeer, dat zij haren Goddelijken Zoon dit onder de aandacht bragt, hem hierdoor eenen wenk willende geven om in dit gebrek naar zijn vermogen te voorzien; indien Jezus hieraan het oor geleend, en den raad van zijne Moeder hadt ingenomen, wat Hem in dit geval te doen stondt, zoo zoude deze toegevendheid aan Maria den weg geopend hebben, om in het vervolg al meer en meer invloed op de verrigtingen van Jezus te verkrijgen; Hij sneedt daarom aanstonds dezen weg af en beduidde aan Maria, dat hare moederlijke betrekking tot Hem geenen invloed op zijne verrigtingen moest hebben, dat Hij alleen en onafhankelijk dezelve moest besturen, zeggende: „ goede „ vrouw (en niet *moeder*; want de moederlij- „ ke betrekking zweeg thans) wat bekommert „ gij u met mij? mijn tijd is nog niet geko- „ men." En deze wenk wierdt ook dadelijk

van

van Maria begrepen en gewillig opgevolgd, hetwelk zoo gemakkelijk niet zou gegaan zijn, indien Jezus eerst in dit punt te toegevend was geweest, en naderhand, hetwelk toch vroeg of laat moest geschieden, deze zijne toegevendheid wederom hadt ingetrokken. — Willen wij dan, mijne Medechristenen! voor eenen nadeeligen invloed van onze naastbestaanden bewaard blijven, zoo moeten wij dit gedrag van onzen Heer navolgen, en aanstonds denzelven te keer gaan, zoo ras wij merken dat dezelve voor ons gevaarlijk en verderfelijk zoude worden; indien wij hiertoe in den aanvang van onze betrekking geen moeds genoeg hebben, maar uit zwakheid te toegevend zijn, dan zullen wij in het vervolg nog minder lust en vermogen daartoe bezitten, en in het tegenwerken van dien invloed kwalijk slagen, althans daardoor ons aan vele onaangenaamheden bloot stellen, die wij hadden kunnen vermijden, bijaldien wij vroeg genoeg hierin op onze hoede waren geweest. En om dezen te grooten en nadeeligen invloed onzer bloedverwanten voor te komen, zal het zeer goed zijn dat wij vroegtijdig bij gepaste gelegenheden hun onze bedoelingen en beginsels ontdekken dit zal hen van vele, voor ons onaangename pogingen terug houden, die zij anders mis

schien

ſchien bij ons zouden in het werk geſteld hebben, daar zij nu merken, dat dezelve te zeer met onze inzigten en grondſtellingen ſtrijden, dan dat zij zouden kunnen hopen ons aan hunne oogmerken te zullen dienstbaar maken. — Bevinden wij ons intusſchen reeds in het ongelukkig geval, dat wij door eene zwakke toegeefelijkheid aan eenen voor ons nadeeligen invloed onzer naastbeſtaanden onderworpen zijn, en verlangen wij daarvan ontſlagen te worden, zoo zullen wij het best doen van langzamerhand ons aan dezen invloed te onttrekken, en niet op eens, dewijl zulk eene plotſelijke verandering van ons gedrag ons te groote onaangenaamheden zoude veroorzaken. Wij moeten echter vooraf hieromtrent met onze zielskrachten en omſtandigheden raadplegen, en ons zelven naauwkeurig toetſen, voor dat wij met dezen moeijelijken ſtrijd beginnen, of wij moeds genoeg zouden hebben om het in denzelven vol te houden, anders toch ware het beter dat wij 'er niet mede begonnen.

En dit brengt mij tot eenen tweeden regel, dien wij naar het voorbeeld van Jezus in dit ſtuk te betrachten hebben, te weten: *dat wij moeten zoeken ons zelven altoos gelijk te blijven.* — Dit deedt Jezus op de volmaaktſte wijze, Hij was onwankelbaar ſtandvastig in zijne

grondbeginſelen, en volgde altijd zijn eigen plan, zonder zich immer door zijne Bloedverwanten daarvan te laten afbrengen, even min wanneer zij uit eene tedere bezorgdheid voor zijn perſoon Hem deze of gene handelwijze zochten te ontraden, als wanneer zij uit verkeerde inzigten Hem tot iets wilden aanſporen. Van het eerſte vinden wij een voorbeeld *Mark.* III: 31 — 35., alwaar wij lezen, dat Jezus Moeder en Broeders Hem zochten te ſpreken, om Hem aan de menigte te onttrekken, dewijl Hij het zich, naar hunne gedachten, al te druk maakte, en door eenen te grooten ijver zich liet vervoeren: doch de Zaligmaker betuigde openlijk en rondborſtig, dat Hij hierin naar geene naastbeſtaanden konde luisteren, daar de waarneming zijner betrekking Hem dierbaarder was dan de banden van Bloedverwantſchap, en Hij derhalve, ten gevalle zijner Bloedverwanten, de belangen zijner Leerlingen, die Hij thans onderwees, niet kon verwaarloozen: „ Zie daar mijne Moeder en Broeders," zeide Hij, terwijl Hij het oog ſloeg op de genen, die rondom Hem zaten, „ want al wie „ den wil van God doet, die is mijn Broe„ der, mijne Zuster en Moeder." Van het laatst genoemde geval teekent Johannes ons een voorbeeld aan (*Joh.* VII: 2 —), toen na-

me-

melijk de Broeders of Bloedverwanten van den Heiland Hem zochten te bewegen, om vroegtijdig naar Jeruzalem te reizen, en daar op het Loofhuttenfeest zich openlijk als den Mesſias te vertoonen en kenbaar te maken, wees de Heer hunne aanzoeken van de hand, met de verklaring: dat Hij het best zijnen eigenen tijd wist, en daar deze voor Hem geſchikte tijd nog niet daar was, zoo wilde Hij ook nog niet zich naar het Feest begeven. Dit verklaarde Jezus, niettegenſtaande Hij wist, dat deze zijne naastbeſtaanden nog aan zijne Mesſiaswaardigheid geen geloof ſloegen, en, wegens dit zijn achterblijven, nog ongunſtiger gedachten van Hem zouden opvatten. — In deze ſtandvastigheid van geest en gelijkvormigheid aan zich zelven moeten wij onzen grooten Meester trachten na te volgen. Trouwens, indien wij nu eens naar onzen pligt en volgens ons geweten handelen, en den verkeerden raad van onze naastbeſtaanden verwerpen, maar op eenen anderen tijd, in dezelfde of ſoortgelijke zaak, zwak genoeg zijn om ons door hunne aanzoeken van het regte ſpoor te laten afbrengen, en tot verwaarloozing van onzen pligt laten vervoeren, dan zullen wij ons in eenen gedurigen maalſtroom brengen, en onder onze worſtelingen tegen denzelven welligt

bezwijken. Maar wanneer wij ſteeds ons zelven hierin gelijk zijn, alsdan zullen de verkeerde aanzoeken onzer Bloedverwanten allengs verminderen, en ten laatſten geheel ophouden, daar zij bij ondervinding leeren, dat hunne pogingen vruchteloos zijn; zij zullen aan onze grondbeginſelen gewennen, en eindelijk misſchien dezelve wel goed keuren, en ons om onze ſtandvastigheid te hooger achten.

Willen wij echter van dit ons gedrag jegens onze Bloedverwanten deze gewenschte vrucht genieten, zoo moeten wij zorgvuldig toezien, dat wij, in navolging van onzen Heer Jezus, ook *uit het regte beginſel* hierin werkzaam zijn. Het was geen gebrek aan achting of liefde voor zijne naastbeſtaanden, hetwelk den Heiland alzoo omtrent hen deed handelen; veel min ontſtondt dit zijn gedrag uit ijdelen hoogmoed en daaruit voortvloeijende redelooze ſtijfhoofdigheid. Neen! Jezus, die in zijne kindſche jaren het volmaaktſte voorbeeld van kinderlijke gehoorzaamheid was, (zie *Luk.* II: 51.), toonde ook tot aan het einde zijns levens eene tedere liefde voor de zijnen te gevoelen, Hij verzorgde zijne Moeder nog aan het kruis (*Joh.* XIX: 25-27.); het was 'er zoo ver van daan, dat Hij zich over zijne familie ſchaamde, dat Hij zelfs twee

van

van zijne Broeders of Neven, Jacobus en Judas, onder zijne Apostelen aannam; Hij, de nederige Jezus, was voor allen hoogmoed en verwaandheid ten eenenmale onvatbaar. Maar de Heiland handelde dus uit gevoel van pligt; Hij nam daarom ook altijd, zelfs wanneer Hij zijne naastbestaanden geen gehoor konde geven, de regels der bescheidenheid in acht, gelijk uit de boven aangehaalde gevallen ten duidelijksten blijkt, daar Jezus in dezelve wel standvastigen ernst, maar niet de minste bitschheid vertoonde. — Dat wij dan, mijne Vrienden! in ons gedrag jegens onze Ouders en Bloedverwanten ook steeds uit dit edel beginsel van gevoel van pligt handelen, en zulks in alle onze daden doen doorstralen. Dit zal ons bewaren voor het redeloos en hoogmoedig verwerpen van den goeden raad onzer naastbestaanden; dit zal ons leeren altijd bescheiden en liefderijk hen te behandelen, ook dan wanneer wij ons gedrongen gevoelen hunne aanzoeken af te slaan; en zoo doende zullen wij gegronde hoop kunnen voeden op hunne bestendige liefde en vertrouwen.

§. 2.

Over het verkiezen van Vrienden.

Naast onze Bloedverwanten hebben wij de naauwfte betrekking op onze Vrienden, en omtrent dezen komt de beoefening van voorzigtigheid en opregtheid niet minder in aanmerking, en is niet minder noodzakelijk dan omtrent onze naastbeftaanden; niet alleen ten opzigt van de verkeering met hen, maar ook met betrekking tot derzelver verkiezing. Het ftaat niet aan onze keur welke Bloedverwanten wij willen hebben, maar wij moeten die nemen zoo als wij ze vinden: doch geheel anders is het gelegen met onze Vrienden, die kunnen wij zelve verkiezen, en van eene voorzigtige en verftandige keuze van dezelven hangt voor een groot gedeelte ons tijdelijk, en fomtijds zelfs ons eeuwig welzijn af. Wij mogen ons daarom verblijden, dat wij, ook in dit belangrijk ftuk, het voorbeeld van onzen Heer Jezus voor ons hebben.

Jezus zag in het verkiezen zijner Vrienden boven alles op *braafheid en opregtheid.* Geene aardfche fchatten, geene aanzienelijke afkomst of betrekking, geen doorflepen verftand

ſtand waren de hoedanigheden, die Hij in hem zocht; neen, Hij gaf aan eenen braven Nathanaël, in welken geen bedrog was, aan eenen opregten en openhartigen Petrus, die ſteeds ſprak zoo als Hij dacht, aan de twee waardige Zonen van den visſcher Zebedeus, Jacobus en Johannes, aan den eenvoudigen maar deugdzamen Tollenaar Mattheus de voorkeur boven vele rijken, aanzienlijken en geleerden, waarin Hij deze hoedanigheden niet vondt; Hij vertrouwde die aanhangers van Hem niet, dewelke op het eerſte Paaschfeest van zijne openbare bediening in Hem ſchenen te gelooven, omdat Hij hun hart kende, en zag dat zij het niet opregt met Hem meenden (*Joh.* II: 23—25.). Zoo moeten dan ook wij in de verkiezing onzer vrienden ons door geene tijdelijke rijkdommen, ſchitterende bekwaamheden of aanzienelijke betrekkingen laten verbijsteren, maar den meesten prijs op braafheid en opregtheid ſtellen. Trouwens, de vriendſchap met ondeugende en geveinsde lieden is bij uitſtek gevaarlijk, wij kunnen door dezelve ligtelijk onzen goeden naam verliezen, tot de grootſte ſlechtigheden vervoerd worden, en aan eene aanmerkelijke berooving van onze aardſche bezittingen worden blootgeſteld; vooral wanneer wij niet zoo ſchrander zijn dan deze onze vrien-

den, of niet zeer vast in onze goede beginfelen ftaan. Terwijl daarentegen een opregt en braaf vriend ons, onder den Goddelijken zegen, voor de ondeugd kan bewaren, en naar ziel en ligchaam gelukkig maken.

Maar hoe nu zulke brave en opregte vrienden te vinden? Dit is zeker voor ons moeijelijker dan het voor den Heer Jezus was, dewijl wij geene hartenkenners zijn; wij moeten daarom met des te grooter voorzigtigheid te werk gaan, opdat wij ons door den fchijn niet laten misleiden. Wij moeten niet te fchielijk zijn in het verkiezen onzer virenden; wanneer wij ons door het eerfte voorkomen van iemand zoodanig laten innemen en wegflepen, dat wij ons hart aanftonds aan hem wegfchenken, dan loopen wij gevaar, dat wij hetzelve eerlang bloedend te rug zullen moeten nemen, gelijk goede en opregte zielen dit meermalen tot hunne fmart ondervinden. Ook moeten wij dezulken, die ons, zonder dat wij daarvoor voldoende redenen weten, met beleefdheden overladen en zich in onze vriendfchap zoeken in te dringen, niet ligt vertrouwen: want de ondervinding leert, dat zulke menfchen dikwijls geveinsd zijn, en verkeerde inzigten hebben. — Maar wij moeten hen, die wij tot onze vrienden denken te kiezen, eerst naauwkeurig zoeken

ken te leeren kennen, op hun gedrag in voorkomende gevallen, zoo omtrent ons als omtrent anderen, zorgvuldig letten, om daaruit voor hun karakter met genoegzamen grond te kunnen oordeelen, voor wij hen tot onze vertrouwde vrienden aannemen.

Misſchien komt 'er bij iemand uwer deze bedenking op: „ was 'er onder de vrienden „ van Jezus niet een Judas? en hoe ſtrookt „ het dan met dezen regel, dien men uit 's Hei- „ lands voorbeeld afleidt, dat Hij dezen val- „ ſchen en ſnooden mensch onder zijne bij- „ zondere vrienden, onder zijne Apostelen „ toeliet?" Laat mij hierop kortelijk antwoorden: de Zaligmaker hadt gewigtige redenen waarom hij Judas onder zijne twaalf bijzondere Leerlingen aannam, en wel, gelijk de uitkomst heeft getoond, om zijne onſchuld in het helderſte daglicht te plaatſen, want Judas, die alle de daden van Jezus, zijnen Meester, naauwkeurig wist, verklaarde Hem openlijk bij zijne vijanden onſchuldig, niettegenſtaande hij Hem verraden hadt, en benam zichzelven het leven uit een wanhopend berouw over deze daad. De alwetende en alwijze Zaligmaker, die Judas hart kende en wist hoe hij zich omtrent dezen zijnen onwaardigen vriend gedragen moest, konde zonder ge-

vaar

vaar zich van dit middel bedienen ter berei-king van dit gewigtig doel en misſchien ook nog tot andere, ons onbekende, oogmerken; doch voor ons zou zoo iets niet raadzaam we-zen, gelijk gij van zelven met mij zult ge-voelen. Evenwel kunnen wij, uit het gedrag van onzen Heer omtrent dezen geveinsden en ondeugenden vriend, lesſen van voorzigtig-heid en opregtheid opzamelen, gelijk wij ver-volgens (§. 5.) zullen zien.

Overwegen wij nu, hoe de Heiland zich ver-der, ons tot een voorbeeld, in het verkiezen zijner vrienden gedroeg. Hij koos zijne mees-te en vertrouwdſte vrienden uit *die ſoort van menſchen, dewelke voor zijne betrekking het best geſchikt waren.* Zijne twaalf Apostelen moesten Hem helpen in het verbreiden van de leer der Zaligheid; daartoe zouden zij niet zeer geſchikt geweest zijn, indien zij in de zoogenaamde groote wereld, of in de Scho-len der geleerdheid waren opgevoed, dan toch zouden zij te zeer aan gemak zijn ge-wend, en met te vele, te ſterke vooroordeelen vervuld zijn geworden, om zich naar de een-voudige en moeijelijke levenswijze van Jezus te kunnen ſchikken, en zich door Hem te laten onderwijzen. Hierom gaf de Zaligmaker aan hen de voorkeur, die meer tot den middel-

ſtand

tand van menfchen behoorden, als zijnde de-
en vatbaarder voor zijn onderrigt, en beter
n ftaat, om de vermoeijingen van gedurige
eizen, en het gebrek aan vele gerijfelijkhe-
len dezes levens te verdragen. — *Zoo* moe-
en ook wij, willen wij voorzigtig handelen,
net onze eigene betrekking raadplegen in het
erkiezen onzer vrienden, en dezulken, die
laarmede het meest overeenftemmen, boven
nderen de voorkeur geven; hierdoor zal die
gelijkheid, welke 'er tusfchen vertrouwde
vrienden plaats moet hebben, beter worden
bewaard en onze vriendfchap duurzamer zijn,
lan wanneer 'er een te groot verfchil tusfchen
onze betrekkingen en ftanden gevonden wordt;
hoe ligt wordt, bij voorbeeld, de vriendfchap
tusfchen eenen aanzienlijken en geringen ver-
broken?

Jezus was op *geen groot aantal* van vrien-
len gefteld, onder zijne twaalf Apostelen maak-
te Hij flechts drie tot zijne bijzondere ver-
trouwelingen, terwijl Johannes vooral zijn
innigfte boezemvriend onder deze drie was.
Eenige weinige, maar vertrouwde, vrienden
zijn ook voor ons boven eene groote menigte
van halve vrienden te verkiezen, één opregte boe-
zemvriend is ons dikwijls meer waardig dan alle
anderen, die zich onze vrienden flechts noemen.

Je-

Jezus zag, eindelijk, in het verkiezen zijner vrienden, ook op de *genegenheid*, welke zij voor Hem deden blijken; trouwens de ware vriendschap kan van ééne zijde niet komen, maar zij moet wederkeerig wezen. Wij moeten daarom niemand, als ware het, zoeken te dwingen om onze vriend te worden, maar hij moet van zelven door de achting en liefde, die hij voor ons gevoelt, daartoe bewogen worden. Wij moeten evenwel, opdat hij daartoe bewogen worde, ons zijne achting en liefde waardig maken, niet alleen door een deugdzaam gedrag, maar ook door eene ongemaakte vriendelijkheid jegens hem, zoo dat wij duidelijk doen blijken, dat wij belang in zijne vriendschap stellen, en dat onze belangstelling in dezelve uit geene verkeerde beginselen, maar uit eene opregte genegenheid tot hem voortvloeit. Zoo deedt ook Jezus, gelijk wij onder anderen kunnen zien uit zijne ontmoeting met Nathanaël (*Joh.* II: 48-); en hierdoor nam Hij het hart van hen, die Hij tot zijne vrienden wilde kiezen, zoo zeer in, dat zij gereedelijk en met blijdschap zich deze keuze lieten welgevallen.

§. 3.

Over de verkeering met onze vrienden.

Komt 'er ooit opregtheid te ſtade, zoo is het zeker in de verkeering met onze vrienden, zonder dezelve kan 'er geene ware vriendſchap plaats hebben, veel min beſtendig zijn. Doch het is even noodzakelijk dat deze opregtheid ſteeds met voorzigtigheid vereenigd worde, opdat de vriendſchap aan haar doel moge beantwoorden. Zien wij derhalve in eenige bijzonderheden, hoe onze Heer Jezus, ook in de verkeering met zijne vrienden, voorzigtigheid en opregtheid vereenigde, en hoe wij verpligt zijn Hem hierin na te volgen.

In het mededeelen van de *geheimen of verborgenheden van zijn Koningrijk* aan zijne vrienden, was de Zaligmaker openhartig en opregt, het geen Hij hun daaromtrent ontdekte, kwam volkomen met de waarheid en de gevoelens van zijn hart overeen. Dan Hij was hierin tevens voorzigtig, Hij zeide hun niet alles te gelijk, maar ging hiermede trapswijze te werk, naar mate hunne vatbaarheid dit toeliet; vele dingen, die zij voor zijnen dood niet konden begrijpen, maakte Hij hun eerst

eerst na zijne Opſtanding bekend, en zelfs eenige zaken eerst na zijne Hemelvaart door zijnen Geest; dit was geene wantrouwende achterhoudendheid in den Heiland, want Hij zeide hun vooraf waarom Hij dus met hen handelde; zoo lezen wij, bij voorbeeld, (*Joh.* XVI: 12.) dat Jezus aan zijne Leerlingen betuigde: „ ik had u nog wel vele dingen te „ zeggen, doch tegenwoordig kunt gij die „ nog niet vatten noch verdragen." Om ſoortgelijke redenen maakte Jezus ſlechts eenigen zijner Leerlingen tot getuigen van *zekere gebeurtenisſen*, omdat dezelve, namelijk, op de overigen eenen verkeerden indruk zouden hebben gemaakt, en hen tot onberadene ſtappen vervoerd zouden hebben, of omdat dezelve vooreerst geheim moesten blijven, en dus maar weinige getuigen hebben moesten; zoo wierden de drie vertrouwelingen van Jezus, Petrus, Jacobus en Johannes alleen toegelaten bij de opwekking van Jaïrus dochter (*Mark.* V: 37.), en bij 's Heilands verheerlijking op den berg (*Matth.* XVII: 1—). — Wij leeren hieruit, dat wij wel moeten toezien, aan wien van onze vrienden wij onze geheimen ontdekken, en van welken aard deze geheimen zijn. Het hart moet eenen klager hebben, zegt men, en dit is in zeker op-

zig

zigt ook waar, onze Heer klaagde ook zijnen angst, waarmede Hij in Gethſemane worſtelde, aan zijne vrienden, maar het waren ook juist zijne drie vertrouwelingen, waaraan Hij zich uitliet (*Matth.* XXVI: 37-); wij moeten dus niet aan elk van onze vrienden ons geheim hartenleed toevertrouwen, maar alleen aan hem of haar, die ons kan verſtaan, die het mededeelen van onzen kommer kan verdragen, en van wiens ſtilzwijgendheid wij genoegzaam verzekerd zijn. Terwijl 'er zelfs geheimen in ons hart kunnen gevonden worden, dewelke wij veiligst doen aan niemand te ontdekken, dan alleen aan God onzen Hemelſchen Vader; zulke geheimen namelijk, welker ontdekking noch voor ons zelven, noch voor anderen nuttig zoude wezen, maar veeleer ſchadelijke gevolgen konde hebben. En even zeer is het noodig, dat wij in de mededeeling van onze geheimen aan onze vrienden opregt te werk gaan; nimmer moeten wij hen door eene valſche voordragt zoeken te misleiden, dit toch zoude ons hunne vriendſchap onwaardig maken, en dezelve nutteloos voor ons doen worden, beter is het dat wij hun niets zeggen, dan dat wij hun iets onwaars vertellen; en hebben zij op de eene of andere wijze iets van onze geheimen vernomen, waardoor hun-

ne begeerte om meer van dezelve te weten is opgewekt, terwijl wij het niet raadzaam vinden daaraan te voldoen, dan moeten wij maar eenvoudig en openhartig hun de redenen opgeven, waarom wij hun hiervan niet meer durven of kunnen zeggen.

Jezus droeg zorg dat zijne vrienden *geenen te grooten invloed* op Hem verkregen, dewelke voor Hem niet minder nadeelig zoude geweest zijn, dan een te groote invloed zijner Bloedverwanten (vergelijkt het geen wij hieromtrent aangemerkt hebben §. 1.); de inzigten toch zijner vrienden waren nog zeer bekrompen, zij waren nog met vele vooroordeelen bezield, waardoor zij meermalen hunnen Meester en Vriend met eenen verkeerden, ſchoon welgemeenden, raad lastig vielen, dien Hij onmogelijk konde opvolgen, en Hem niet zelden verzoeken voorſtelden, die Hij niet konde inwilligen. Hierom verkeerde de Heiland met hen op zulk eenen voet, dat Hij, zonder krenking der vriendſchap, hunnen raad verwerpen en hunne verzoeken weigeren konde, ja ook hen over hunne verkeerde bedoelingen op eenen ernſtigen toon durfde berispen. Wij vinden hiervan een treffend voorbeeld in Petrus (*Matth.* XVI: 22—), deze geliefde Apostel van Jezus wilde zijner Mees-

Meester zijn aanſtaand lijden, hetwelk Hij voorzegd had, ontraden, maar de Zaligmaker wees zijnen raad met den grootſten ernst van de hand, verklarende: „ ga achter mij, uit „ mijne oogen, Satan! (Tegenſtrever!) gij „ zijt mij eene ergernis en aanſtòot; omdat „ gij niet Gods zaak zuiver behartigt, maar „ menſchelijke belangen bedoelt." Dit was zeker ſterk geſproken, maar niet te ſterk indien wij bedenken, dat Petrus raadgeving lijnregt ſtreedt met het groote doel van Jezus komst op aarde, en voor den Heiland gevaarlijk hadt kunnen worden, indién Hij aan dezelve ook in het minſte het oor hadt geleend; waarom Jezus te regt zijnen vriend op zulk eene wijze afwees, dat hem voor altoos de lust werdt benomen, om zoodanige raadgevingen te herhalen. Iets diergelijks moesten de twee overige vertrouwelingen van Jezus, de zonen van Zebedeus, van Hem hooren (*Luk.* IX: 51—), toen zij vrijheid verzochten om zeker Samaritaansch Dorp door hemelsch vuur te verdelgen, dewijl hetzelve Jezus met de zijnen niet hadt willen herbergen; dezen hunnen verkeerden ijver beteugelde de Heiland nadrukkelijk door hen toe te voegen: „ gij weet niet, „ door wat geest gij gedreven wordt; neen! „ de Zoon des menſchen is niet gekomen om

„ het leven van menſchen te verderven, maar „ te behouden." Het waren deze zelfde lievelingen van Jezus, die van Hem een weigerend antwoord ontvingen op hun verzoek, om in de eerſte eereposten van het Mesſiasrijk geplaatst te worden (vergel. *Matth.* XX: 20—). Zoo konde Jezus zelfs met zijne boezemvrienden handelen, zonder dat zij Hem dit kwalijk namen; zoo wist de Zaligmaker voorzigtigheid en opregtheid te vereenigen in zijne verkeering met hen.

Volgen wij dit na en waken wij bij tijds tegen eenen te grooten invloed onzer vrienden op ons, door ſteeds den raad, dien zij ons geven, en de verzoeken, die zij ons voorſtellen, naauwkeurig te toetſen, voor dat wij dezelve involgen. Trouwens onze vrienden, al zijn zij nog zoo kundig en braaf, kunnen evenwel dwalen, het is derhalve zeer gevaarlijk hunnen raad blindelings te volgen, of hunne verzoeken, zonder over derzelver billijkheid na te denken, in te willigen; zulks zoude ook eene verlochening van onze redelijkheid wezen; en door zulke zwakke toegeeflijkheid zouden wij zelfs misdadig kunnen worden, wanneer wij namelijk door de vrees, dat onze vrienden het kwalijk mogten nemen, indien wij hunnen raad niet volgden, of hun verzoek

nie

niet inwilligden, ons lieten vervoeren tot het krenken van onzen pligt en van ons geweten.

En hoe gedroeg onze Heer Jezus zich omtrent de *gebreken* zijner vrienden? Dit is een gewigtig ſtuk in onze verkeering met hen, daarin komt vooral opregtheid en voorzigtigheid te ſtade, en dezelve wierden van den Heiland ook volmaakt beoefend. Met zulke gebreken zijner vrienden, die meer zwakheden, dan eigenlijke misdaden waren, oefende Jezus het grootſte geduld, gelijk van dien aard hunne onvatbaarheid, vreesachtigheid en verkeerde denkwijze omtrent het Mesſiasſchap waren; hij gaf wel aan dezelve niet het minſte voedſel, en deedt hen ook bij voorkomende gelegenheden opmerken, dat zij zich van dezelve moesten zoeken te ontdoen, maar Hij liet dezelve echter ook dikwijls ongemerkt voorbijgaan, en gaf hunne verbetering daarvan meer aan den tijd over. Doch zoo handelde Hij niet met die gebreken in hen, dewelke meer van eenen misdadigen aard waren, bij voorbeeld, hunne heerschzucht, en het daaruit voortvloeijend liefdeloos twisten over het meesterſchap. Zulke gebreken ging Jezus telkens, en dikwijls opzettelijk, met gepasten ernst te keer, maar tevens op zulk eene wij-

ze, die het best hun hart kon treffen, en hen moest verbeteren, zonder hen te verbitteren: Hij ſtelde hun een lief kind in deszelfs nederigheid tot een voorbeeld voor, om hen tot ſchaamte over hunne ijdele zelfverheffing te brengen (*Matth.* XVIII: 1—); of deedt hen in eene nadrukkelijke gelijkenis het hatelijke van de ondeugd der heerschzucht gevoelen (*Luk.* XII: 41—);) of vernederde zich om hun den ſlavendienst van het voetwasſchen te bewijzen, ten einde hen door dit zijn voorbeeld nederigheid en dienstvaardigheid te leeren (*Joh.* XIII: 4—). Zoo arbeidde Jezus gedurig met het grootſte beleid en een taai geduld aan de verbetering zijner vrienden. — Voorzigtig en opregt was 's Heilands gedrag ook in die moeijelijke gevallen, waarin een vriend van Hem in zijne tegenwoordigheid door eenen van deszelfs medevrienden werdt miskend of beledigd, gelijk wij hiervan een voorbeeld vinden (*Luk.* X: 38—), alwaar wij lezen, dat Martha, eene vriendinne van Jezus, zich te zeer bekommerende om Hem en de zijnen te onthalen, boos werdt op hare zuster Maria, dewijl die ſtil bij Jezus bleef en naar zijne geſprekken luisterde, waarom zij den Heer verzocht, dat Hij Maria wilde bevelen haar te helpen: Jezus beantwoordde

di

dit zoo, dat Maria in haar gedrag werdt verdedigd, en tevens de rede van Martha's klagt weggenomen werdt, door aan haar te verklaren: dat zij te veel omflag wilde maken, en daardoor het noodigfte thans te zeer uit het oog verloor, waarom zij maar fpoedig van de keuken zich moest afmaken, ten einde het verftandig gedrag van Maria te kunnen volgen, die deze gelegenheid waarnam om nuttig onderwijs te erlangen. Een diergelijk geval verhaalt Johannes ons (*Joh.* XII: 1 —): toen namelijk deze zelfde Maria bij zekere gelegenheid haren Meester en Vriend Jezus vereerde door eene kostbare zalving, werdt haar dit van eenigen zijner Apostelen zeer kwalijk genomen; doch de Heiland trok zich hare zaak aan en deedt zijne Leerlingen overtuigend gevoelen, dat Maria's verrigting geene nuttelooze verkwisting, maar eene prijzenswaardige daad was, zoo dat zij niet alleen over hunne berisping zich fchamen, maar ook liefde en hoogachting voor Maria opvatten moesten. — En werdt de Zaligmaker in zijn eigen perfoon door zijne vrienden beledigd, zoo vergaf Hij niet flechts opregtelijk hun het Hem aangedaan ongelijk, maar zocht hen ook op de beste wijze tot inkeer en verbetering van dit hun wangedrag te brengen. Dit ondervondt Petrus in

het huis van Kajaphas, na dat Hij zijnen Heer en Vriend zoo fchandelijk hadt verlochend: Jezus ftelde zijnen vriend hierover niet openlijk ten toon, maar bragt hem door eenen ftillen en veelbeduidenden oogwenk tot berouw en verbetering, (vergelijkt *Luk.* XXII: 61—).

Indien wij dit opregt en voorzigtig gedrag van onzen Heer maar volgden, en ook alzoo omtrent de gebreken onzer vrienden in onze verkeering met hen handelden, dan zouden wij hun en ons zelven wezenlijke voordeelen bezorgen, dan zouden wij menigen vriend, dien wij anders zouden verliezen of ongelukkig zien worden, voor ons behouden en hun redden. Dat wij dan fteeds geduld hebben met de zwakheden onzer vrienden, maar ook voor hunne gebreken niet blind zijn, merken wij die met onpartijdigheid op, en gaan wij dezelve met gepasten ernst, maar tevens met voorzigtigheid, liefde en zachtmoedigheid tegen; zachtmoedigheid past ons in dezen nog meer dan Jezus, naardien ook wij zelve onze gebreken hebben. En dit moet ons insgelijks krachtig opwekken, om aangedane beledigingen van harten te vergeven, het moet ons meer om hunnentwil, dan om ons zelven fpijten, dat zij zich verkeerd tegen ons gedragen, en daarom moeten wij hen op de beste wijze

zoe-

zoeken te regt te brengen. Terwijl wij ook met opregtheid en voorzigtigheid ons, daar het te ſtade komt, vredemakers tusſchen onze vrienden moeten betoonen, en alles wat wij kunnen in het werk ſtellen moeten om ontſtane twisten weg te nemen en te verzoenen.

Jezus volgde ook, opdat ik dit 'er nog bijvoege, de regels van voorzigtigheid en opregtheid in het gene dienen konde om zijne vrienden *aan zich te verbinden.* Hij deedt dit niet, door hen met beloften en uitzigten te vleijen, dewelke nimmer konden voldaan worden; Hij liet hen zelfs niet gerust blijven bij de verkeerde verwachtingen, die zij hadden opgevat, maar ging dezelve meermalen te keer, door hen bij de vervolgingen en rampen te bepalen, die hun als zijne vrienden en leerlingen voor de deur ſtonden: en evenwel waren zij zoo zeer aan Hem gehecht, dat zij hun niet wilden verlaten, hoe velen dit ook deden, die hunne aardsgezinde bedoelingen met Hem niet konden bereiken (vergelijkt *Joh.* VI: 67—); van waar deze verkleefdheid aan Jezus? Dezelve was, voor zoo veel zijne verkeering met hen betrof, onder anderen daarin te zoeken, dat Hij zeer *gemeenzaam* en *vriendelijk* met hen omging; Hij was niet alleen altijd beſcheiden jegens hen, maar gaf hun ook vol-

komene vrijheid ſteeds hun hart regt uit tot Hem te ſpreken, wanneer zij dwaalden zocht Hij hen door overtuigende redenen, en nimmer door magtſpreuken, te regt te brengen; zelfs hunne gebreken behandelde Hij, gelijk wij gezien hebben, met zachtmoedigheid en liefde. Hij wist echter, niettegenſtaande deze zijne gemeenzaamheid en vriendelijkheid, altijd *zijne achting bij hen te bewaren*, zijn gedrag, zijne geſprekken waren ſteeds betamelijk, nuttig en leerzaam, zoo dat elk, wiens hart niet geheel bedorven en onverbeterlijk was, door de verkeering met Hem, liefde en achting voor Hem moest verkrijgen. Daarbij vonden zijne vrienden bij Hem ſteeds *raad en troost*, Hij ſprak nimmer met hen over aanſtaande rampen en onaangename ontmoetingen, of Hij voegde 'er de aangenaamſte bemoedigingen bij. (Men zie zijne afſcheidredenen *Joh.* XIV–XVII.)

O, mijne Medechristenen! indien wij ook zoo meer met onze vrienden verkeerden, hoe onverbrekelijk zou dan niet de band der vriendſchap worden! hoe edel en heilzaam zou zulk eene verkeering zijn? Dat dan laffe vleijerij en kinderachtige beuzelarijen ſteeds uit onzen vriendſchappelijken omgang worden geweerd; dat ons gedrag jegens onze vrienden wel altijd

vriend-

vriendelijk en befcheiden, maar tevens deftig en den Christen waardig zij; dat wij vooral in onze verkeering met hen hun waar geluk, niet alleen voor dit, maar ook voor een volgend leven fteeds op het oog hebben, en hetzelve zoeken te bevorderen, door hun, met voorzigtigheid en een opregt hart raad, beftuuring en troost, naar ons vermogen, mede te deelen.

§. 4.

Over de behartiging van de belangen onzer vrienden bij anderen.

Dat wij verpligt zijn de belangen onzer vrienden bij anderen te behartigen, leert de aard der vriendfchap van zelven; en ook hierin komt opregtheid en voorzigtigheid in meer dan een opzigt te pas, gelijk nader blijken zal, indien wij het voorbeeld van onzen Heer Jezus hieromtrent nagaan.

Wanneer Jezus leerlingen bij Hem zonder grond werden befchuldigd, dan nam Hij de verdediging van hen op zich, zonder door de bedenking, dat Hij zich hierdoor bij anderen zoude gehaat maken, daarvan te laten affchrikken. Wij vinden hiervan een voorbeeld

(*Matth.*

(*Matth.* XII: 1—) alwaar de Evangelist ons verhaalt, dat de Heiland zijne leerlingen nadrukkelijk verdedigde tegen de valſche beſchuldiging, dat zij den Sabbath zouden geſchonden hebben, omdat zij op denzelven eenige korenäiren hadden afgeplukt, ten einde hunnen honger daarmede te ſtillen; ſchoon de beſchuldigers de veelvermogende Pharizeen waren, zoo hadt Jezus echter moeds genoeg om de zaak zijner vrienden tegen hen te handhaven, en hen het ongegronde hunner aanklagte op eene overtuigende wijze te doen zien. — Zoo moeten wij ook nimmer door menſchenvrees ons laten afſchrikken, om den goeden naam en de eer onzer afwezige vrienden te verdedigen: doch wij moeten in de verdediging van hen vooral op eene overtuigende wijze te werk gaan, en die op goede gronden vestigen, anders zoude onze onderneming ligt eene tegenovergeſtelde uitwerking kunnen hebben.

En hebben onze vrienden zich aan *wezenlijke fouten* ſchuldig gemaakt, dan mogen wij zeker dezelve niet ontkennen, noch het misdadige van dezelve verbloemen, dit zoude tegen de opregtheid en waarheidsliefde ſtrijden: doch de opregtheid verbiedt ons geenzins, dat wij in zulk een geval onze vrienden van de na-

dee-

deelige gevolgen hunner misſtappen, zoo veel wij kunnen, bevrijden, door hem, die door onzen vriend is beledigd, voldoening te bezorgen, of op eene andere geſchikte wijze deszelfs fout wederom, zoo veel mogelijk, goed te maken. Toen Petrus den dienstknecht des Hoogepriesters het oor hadt afgehouwen, genas Jezus de toegebragte wonde, en bewaarde hierdoor zijnen Apostel en vriend voor geregtelijke vervolging (*Luk.* XXII: 51—).

De Zaligmaker wist ook met het grootſte beleid, zonder de waarheid te kwetſen, zijne vrienden te bewaren voor de nadeelige gevolgen, die 'er voor hen uit hunne betrekking tot Hem konden voortvloeijen, toen Hij door zijne vijanden werdt gevangen genomen en te regt geſteld. Hij zorgde niet alleen daarvoor, dat zijne vangers de handen aan hen niet ſloegen (*Joh.* XVIII: 8.), maar rigtte ook zijn antwoord aan den Hoogepriester, op de vraag naar zijne leerlingen en leer, zoo in, dat de aandacht zijner Regters van zijne leerlingen geheel werdt afgetrokken: en evenwel zeide Hij de volkomene waarheid, en gaf ook een voldoend antwoord op deze vraag, door den Hoogepriester te verwijzen naar de menigte zijner hoorders, aan dewelken Hij zijne leer openbaar hadt gepredikt, die dus het best

ge-

getuigenis konden geven van het gene Hij hun hadt geleerd (*Joh.* XVIII: 19—). — Zoo moeten ook wij ſteeds zoeken zorg te dragen, dat onze vrienden, wegens onze vriendſchap met ons, in geene ongelegenheden worden ingewikkeld, en vooral toezien, dat wij, wanneer wij aan vervolgingen ons vinden blootgeſteld, of zelfs in de handen onzer vijanden geraken, door onze onvoorzigtigheid geene aanleiding geven, dat ook onze vrienden ongelukkig worden. Dit zijn wij niet ſlechts aan hen, maar ook aan ons zelven verſchuldigd, dewijl ons lijden aanmerkelijk zoude worden verzwaard, door de gedachte, dat anderen om onzentwil ook moesten lijden; terwijl zij hierdoor ook vaak in de onmogelijkheid zouden gebragt worden, om ons uit onze onheilen te redden, of daarin te onderſteunen. Wij moeten evenwel ook, aan de andere zijde, hierin altoos opregt te werk gaan, en nimmer ons oogmerk, het ſparen onzer vrienden, door leugentaal of bedrog zoeken te bereiken, want een goed oogmerk kan nooit de middelen wettigen.

§. 5

§. 5.

Over ons gedrag omtrent valſche of trouwelooze vrienden.

Onder de bijzondere vrienden van den Zaligmaker was een Judas, wiens hart nooit regt aan Jezus was verbonden geweest, en die eindelijk zijnen Goddelijken Vriend geheel trouweloos werdt en Hem verriedt. Hoe gedroeg de Heiland zich omtrent dezen zijnen onechten vriend en leerling? de beantwoording dezer vraag zal ons meer dan eenen belangrijken regel van voorzigtigheid en opregtheid aan de hand geven, om daarnaar ons gedrag omtrent zoodanige ſchijnvrienden te kunnen inrigten.

Jezus droeg zorg, dat Judas geene aanleiding uit de woorden of daden van Hem, zijnen Meester, ontving om Hem te verachten, en gedroeg zich ook ten dien einde altijd onberispelijk; gelijk dan ook Judas niets ten laste van zijnen Meester hadt in te brengen, zelfs niet toen hij Hem reeds verraden hadt, maar openlijk voor deszelfs vijanden Hem onſchuldig verklaarde, en uit wanhoop over zijn wanbedrijf zich zelven van het leven beroof-

de

de (*Matth.* XXVII: 3—). — Indien wij dit voorbeeld van onzen Heer en Zaligmaker meer navolgden, dan hadden wij minder voor de ondernemingen van trouwelooze vrienden te vreezen. Dat wij het ons dan steeds tot eenen pligt maken, zoo wel voor het oog onzer vrienden, als in bijwezen van onze vijanden der deugd getrouw te blijven; en ons nimmer in eenen vertrouwden vriendenkring iets veroorloven, waarover wij ons voor God en ons geweten zouden moeten schamen. Immers hij, die zich heden als onzen vriend vertoont, kan morgen ons afvallig worden, en onze schande aan den dag brengen; om nu niet te zeggen, dat eerbied en hoogachting voor Jezus, onzen grooten Heer en Meester, dat gevoel van pligt en liefde tot de deugd ons van zulk een onbetamelijk gedrag moet terug houden, ook dan zelfs, wanneer wij volkomen zeker waren, dat niemand onzer vrienden immer van onze onvoorzigtigheid een, voor onzen goeden naam nadeelig, gebruik zoude maken.

Jezus hieldt zekere omstandigheden, die aan zijnen verrader onbekend moesten blijven, voor hem bedekt, gelijk, bij voorbeeld, het huis, waar de Heiland zijne laatste Paaschmaaltijd wilde houden, door Hem voor Judas verborgen werdt gehouden, opdat die Hem op dezel-

ve

ve niet mogt overvallen, en zoo ontijdig aan zijne vijanden overleveren, of althans zijne rust ſtoren (vergelijk *Matth.* XXVI: 17—). — Hierin kunnen wij, wel is waar, onzen Heer niet altijd navolgen, dewijl wij geene hartenkenners zijn, en dus met onze meest vertrouwde vrienden kunnen bedrogen worden; terwijl het beter zoude wezen in het geheel geene vrienden te hebben, dan onze vrienden gedurig te moeten wantrouwen: maar wij kunnen hieruit echter zien, dat wij iemand, aan wiens goede trouw wij rede hebben te twijfelen, geen meester van onze geheimen moeten maken, opdat wij geene ſlagtoffers van onze te groote openhartigheid worden.

Jezus vermijdde alles wat Judas tegen Hem zonder noodzaak konde verbitteren, en nam alle gelegenheden waar om hem te verbeteren. De Heiland kende volkomen de gebreken, die 'er in het hart van dezen zijnen onwaardigen leerling ſchuilden, en evenwel behandelde Hij hem vriendelijk en beſcheiden; Hij ſtelde hem niet openlijk ten toon, zoo lang dit niet volſtrekt noodig was, maar gaf hem ſlechts bedekte, ſchoon ernſtige, wenken ter zijne verbetering, opdat hem het wederkeeren tot de deugd zoo veel te gemakkelijker mogt zijn.

Jezus wist dat Judas een dief was, en uit het beginzel van hebzucht Maria's zalving afkeurde, ſchoon hij eene tedere bezorgdheid voor de armen voorwendde, en nogtans maakte de Heiland hem als zoodanig niet beſchaamd, maar toonde van eene andere zijde de ongegrondheid zijner gemaakte aanmerking aan (*Joh.* XII: 4—). Hoe treffend was het gezegde van Jezus bij de voetwasſching (*Joh.* XIII: 10.)! „ gijlieden zijt rein, doch niet „ allen," een wenk, die Judas, zoo hij nog eenig gevoel bezat, hadt moeten tot inkeer brengen, terwijl zijne Mede-Apostelen denzelven niet verſtonden. Hoe getrouw en tevens verſchoonend was de waarſchuwing, die Judas op de Paaschmaaltijd van zijnen Vriend en Meester ontving aangaande zijn voorgenomen verraad (vergelijkt *Matth.* XXVI: 21—)? Zelfs toen Judas het verraad dadelijk uitvoerde, behandelde de Zaligmaker hem nog met verſchooning, en ſprak tot hem, zonder de minſte wraakzucht of bitterheid, die zieltreffende woorden: „ Judas! verraadt gij den „ Zoon des menſchen met een' kus?" (*Luk.* XXII: 48—) — Zoo handelde de Goddelijke, de volmaakt onſchuldige en heilige Jezus, met dezen zijnen trouweloozen vriend! een gedrag, hetwelk, ook met betrekking tot de opregt-

regtheid en voorzigtigheid, die daarin doorstralen, allezins onze navolging verdient. Indien wij, met zulk eene voorzigtige verschooning en opregte zucht voor de verbetering van onze onwaardige vrienden, jegens hen ons steeds gedroegen, dan zouden wij vaak eenen valschen in eenen waren vriend herscheppen, hem niet alleen voor ons, maar ook voor de deugd gewinnen, en althans ons zelven voor vele onaangenaamheden bewaren, die ons anders welligt van eenen trouweloozen vriend zouden worden aangedaan, uit weêrwraak voor de beledigingen, die hij van ons moest ondergaan; zoude Judas wel zulk een openlijk getuigenis van Jezus onschuld afgelegd, en over zijn verraad zulk een hevig berouw gevoeld hebben, indien hij van zijnen Meester met bitterheid ware behandeld? Zien wij dan, hoe wij ook in dezen voorzigtig wandelen, en tevens opregt ons gedragen, door nimmer eene geveinsde vriendelijkheid te vertoonen, maar altijd zoo te handelen als wij gevoelen.

§. 6.

Over ons gedrag jegens onze vijanden.

Onder de pligten der zamenleving, die de Christelijke Godsdienst van ons eischt, is het een der moeijelijkften, een behoorlijk gedrag jegens onze vijanden te houden, bijzonder in het ftuk van voorzigtigheid en opregtheid: naardien wij ons door onze driften ligtelijk laten vervoeren tot onvoorzigtige ftappen, of door vrees en vermeend eigenbelang ons laten verleiden, om ons met list en veinzerij tegen onze vijanden te wapenen: beide is intusfchen zeer onbetamelijk, en voor onze zielerust, en ons waar geluk bij uitftek verderfelijk. Wanneer wij het gedrag van onzen grooten Heer en Zaligmaker Jezus Christus hieromtrent overwegen, zoo zullen wij verfcheidene gewigtige regels voor ons gedrag in dezen daaruit kunnen afleiden.

Jezus was altoos volkomen *meester van zijne driften*, geene lasteringen of beledigingen zijner vijanden waren in ftaat Hem van zijne bedaardheid te berooven; hoewel Hij niet ongevoelig onder dezelve was, zoo liet Hij zich nimmer door dezelve tot weêrwraak of ver-

keer-

keerde ſtappen vervoeren, als Hij geſcholden werdt, ſcholdt Hij niet weder, als Hij leedt, dreigde Hij niet. En deze heerſchappij over zijne driften ſtelde den Heiland in ſtaat, om, onder al den laster, hoon en ſmaad, die Hem van zijne vijanden werdt aangedaan, zich ſteeds zoo te gedragen, als zijn pligt dit van Hem vorderde: het zij door met bedaardheid en ernst het ongegronde en misdadige van hunne lasteringen en beledigingen aan te toonen, wanneer, namelijk, de eer van God en de liefde tot de waarheid, of tot het heil van anderen dit eischte; het zij door een diep ſtilzwijgen daaronder te houden, wanneer de verdediging niet nuttig noch noodig was. Van het eerſte vinden wij een treffend voorbeeld (*Matth.* XII: 22—) te weten: de Pharizeen ontzagen zich niet de wonderdadige genezingen der bezetenen, door Jezus uitgewerkt, voor werken des Duivels uit te krijten, ten einde daardoor den invloed, dien Jezus door deze wonderen bij het volk konde verkrijgen, tegen te werken; hoe zeer was deze lastering geſchikt, om, ook den zachtmoedigſten mensch in de hevigſte gramſchap te doen ontbranden? en evenwel behieldt Jezus onder dezelve volkomen zijne bedaardheid van geest, Hij bragt deze lasteraars, op eene nadrukke-

lijke, maar te gelijk befcheidene wijze, de ongegrondheid en het ftrafbare hunner lastering onder het oog, en voorkwam hierdoor den nadeeligen indruk, dien dezelve anders op het volk konde gemaakt hebben. Zoo beantwoordde de Heiland ook met de grootfte bedaardheid den honenden kinnebakflag, dien Hij van eenen geregtsdienaar ontving bij zijn verhoor voor den Joodfchen Raad (*Joh.* XVIII: 22, 23.) En van het bedaard zwijgen onder laster en fmart, gaf de Zaligmaker in zijn laatfte lijden de fterkfte en voorbeeldigfte proeven (vergelijkt *Matth.* XXVI: 67 — en XXVII: 39 —).

Dat wij naar deze heerfchappij over onze driften meer ftonden, hierdoor zouden wij eene groote meerderheid boven onze aanvallers en beledigers bekomen, en in ftaat zijn op de beste wijze hunne aanvallen af te keeren, of althans onze gemoedsrust daaronder bewaren; terwijl wij, door een tegenovergefteld gedrag, ons aan onze vijanden gelijk ftellen, en niet zelden door onze driften vervoerd worden tot ftappen, die ons verachtelijk maken bij onze medemenfchen, en ons hart met angst en nabeklag vervullen. Het is gewis moeijelijk over zijnen geest altijd zoo te heerfchen, maar onmogelijk is dit echter niet, de onder-

vin-

vinding leert, dat zelfs de driftigste menschen, door eene langdurige oefening, het zoo ver kunnen brengen, dat zij ook in onverwachte en hevige beledigingen hunne bedaardheid niet verliezen; trouwens, wat kunnen wij redelijke menschen niet al doen, indien het ons regt ernst is? en wij Christenen hebben daarenboven, in den Godsdienst, en het voorbeeld van Jezus, de gepaste hulpmiddelen om hierin onzen pligt te betrachten. Wij vermogen, met Paulus (*Philipp.* IV: 13.), alle dingen door Christus, die ons kracht geeft, en zonder de geloofsvereeniging met Jezus kunnen wij, even min als de Apostelen (*Joh.* XV: 5.) iets in dezen verrigten. Vestigen wij dan, mijne Medechristenen! onder onze pogingen het oog des geloofs op Hem, die de Overste Leidsman onzer zaligheid is; smeeken wij Hem, met een ootmoedig en blijmoedig vertrouwen, om de verlichtende en versterkende invloeden van zijnen Geest, die Hij, ook door zijn gematigd gedrag onder de beledigingen zijner vijanden, voor ons verworven heeft, en die Hij ons gaarn wil schenken; bedenken wij hoe door Jezus ook de aanvallen onzer vijanden in heilzame middelen ter bevordering van ons waar geluk zijn veranderd; zoo zal deze anders moeijelijke pligt ons ligt worden, het al-

les overwinnend geloof zal ons het best onze driften leeren beteugelen, en ook in dit opzigt aan onzen grooten Meester meer gelijkvormig doen worden.

Gelijk wij ons door de aanvallen onzer vijanden tot geene verbijsterende driften mogen laten vervoeren, zoo moeten wij ook aan den anderen kant zorg dragen, dat *geene vrees voor onze vijanden* ons onzen pligt doe vergeten of verwaarloozen. 'Er zijn gevallen, waarin de waarheid ons dierbaarder moet wezen, dan ons leven; wanneer Gods eer of het welzijn der naasten dit eisfchen, moeten wij vrijmoedig voor de waarheid uitkomen, èn die ftandvastig verdedigen, zonder ons om den haat of de vervolging van de vijanden der waarheid te bekommeren. — Dit deedt Jezus in den volften nadruk, hoe zeer zijne vijanden zich ook aan zijne leer en daden ergerden, zoo maakte Hij nogtans geene verandering in dezelve: eens kwamen zijne leerlingen bij Hem, en zeiden (*Matth.* XV: 12—), „ weet gij „ wel dat de Pharizeen, deze uwe redenen ge„ hoord hebbende, zich daaraan geërgerd en „ geftoten hebben?" en welk was 's Heilands antwoord hierop? dit: „ alle plante, die „ mijn Vader niet geplant heeft, moet uitge„ roeid worden. Laat hen zich ftooten! zij

„ zijn

„ zijn blinde wegwijzers van blinden." Schoon Hij wist dat zijne vijanden het kwalijk namen, dat Hij zieken op eenen Sabbath genas, zoo ſchrikte Hem dit niet af van in dit weldadig en betamelijk werk voort te gaan (vergelijk (*Luk.* XIII: 10 — en XIV: 1 —). Toen zijne Apostelen Hem bepaalden bij het gevaar hetwelk Hij in Judea zoude loopen, werwaarts Hij zich wederom wilde begeven, antwoordde de Heiland (*Joh.* XI: 9): „ wanneer „ iemand bij den dag gaat, ſtoot hij zich niet, „ omdat hij het wereldlicht aanſchouwt," hiermede willende zeggen, dat men onder de gepaste en tijdige volbrenging zijner pligten voor geen gevaar te vreezen heeft. De liefde tot de waarheid, en eene opregte zucht voor het geluk der menſchen, deden Jezus vrijmoedig en openlijk de misdaden der aanzienlijke en veelvermogende Pharizeen en Schriftgeleerden ontdekken en beſtraffen, zonder voor hunnen toorn of wraak te vreezen (vergelijk (*Luk.* XI: 37. — *Matth.* XXIII: 1 —). Hij aarzelde niet vrijmoedig en rondborſtig voor zijne Rigters te belijden, dat Hij de Christus, de Zoon des levendigen Gods was, hoewel Hij wist dat deze belijdenis Hem het leven zoude kosten (*Matth.* XXVI: 64.). — Deze liefde tot de waarheid en onzen pligt moe-

ten wij ook in ons hart aankweeken, willen wij ons door geene vrees voor onze vijanden laten overweldigen, en van het pad der deugd niet laten afbrengen, maar daarop volijverig en ſtandvastig voortgaan; en daartoe zal ons ook een vast vertrouwen op de Goddelijke hulp en beſcherming van onzen gezegenden Heer en Verlosſer bij uitſtek dienſtig, en tevens hoogst noodzakelijk wezen.

Deze onze ijver moet intusſchen met *verſtand* beſtuurd worden. Wij moeten ons nimmer roekeloos en zonder noodzaak aan de vervolging en het geweld onzer vijanden bloot ſtellen, maar dezelve zoo veel en zoo lang ontwijken en vermijden, als onze pligt zulks toelaat. Jezus ontweek meermalen de woede zijner vijanden, en hield zich vaak voor dezelve ſchuil, waarvan wij menigvuldige voorbeelden in de Evangelien vinden opgeteekend (men zie onder anderen *Matth.* XII: 15. *Joh.* VII: 1. XI: 54.); uit welke voorbeelden wij zien, dat Jezus, zoo lang het vereischte tijdſtip van zijn lijden niet gekomen was, of wanneer Hij beter en met meer vrucht op andere plaatſen zijn Leeraarsambt kon waarnemen, zich aan het geweld zijner vijanden onttrok, en naar een veiliger oord zich begaf. Zoo hebben dan ook wij niet ſlechts vrijheid, maar

zijn

zijn zelfs verpligt voor de boosheid onzer vijanden te wijken, wanneer wij daardoor even goed en zelfs beter onze betrekking kunnen waarnemen, en voor de wezenlijke belangen van ons zelven en anderen zorg kunnen dragen, terwijl wij ons door een tegenovergesteld gedrag nutteloos zouden opofferen.

Ook moeten wij ons door geenen verkeerden ijver ooit laten vervoeren onze vijanden, zonder noodzaak, nog meer tegen ons te verbitteren: maar wij moeten, naar Jezus voorbeeld, in alle onze woorden en daden doen blijken, dat wij, wanneer wij ons tegen onze vijanden verzetten, niet handelen uit haat of wraakzucht, maar uit gevoel van pligt, en wij moeten daarom ook in onverschillige zaken ons naar hunne begrippen schikken. Zoo doende zullen wij welligt dezen of genen onzer vijanden met ons verzoenen, en in allen gevalle ons, onder hunnen haat en de vervolgingen, die zij ons berokkenen, daarmede kunnen troosten, dat wij hun geene reden gaven om ons te haten; terwijl wij integendeel ons zelven moeten beschuldigen als de oorzaken onzer onheilen, bijaldien wij kwaad met kwaad vergelden, of onze vijanden tergen en tot wraakoefening, als ware het, uitdagen; dit deedt Jezus zelfs niet, schoon Hij eigenlijk voor

voor de woede zijner vijanden niet behoefde te vreezen, noch die te ontzien, daar Hij als de alwetende en alvermogende Godmensch alle hunne ondernemingen konde verijdelen en beteugelden, dit deedt Hij zelfs niet, toen zijn lijdens-uur gekomen was; gelijk ook zulk een gedrag lijnregt tegen de christelijke liefde zoude ſtrijden, die ons beveelt, zelfs onze vijanden te beminnen en wel te doen.

Wij kunnen verder van Jezus leeren, dat wij ons nooit van *onbetamelijke middelen* ons moeten bedienen om onze vijanden met ons te *verzoenen*, of om ons voor de uitwerkſels van hunnen haat te *beveiligen*. Het zoude den Zaligmaker weinig moeite gekost hebben, den haat zijner vijanden te bevredigen, en zelfs hen tot zijne ijverige aanhangers te maken, indien Hij zich naar hunne verkeerde denkwijze omtrent het Mesſiasrijk hadt willen voegen, en hunne trotschheid en zedeloosheid hadt willen vleijen of ontzien: dan hiervan was de heilige Jezus zoo ver verwijderd, dat Hij niet eens zijne wondermagt wilde gebruiken om hen tot erkentenis van zijne waardigheid als te dwingen. Hij weigerde uit dien hoofde hun verzoek, om de Goddelijkheid zijner zending met een teeken in de lucht te bevestigen (*Matth.* XII: 38 —); hoe zeer Hij

Hij met eene hartelijke zucht voor de verbeëring en het geluk zijner vijanden bezield was, zoo wilde Hij evenwel hen daartoe niet langs den weg van dwang, maar door redelijke overtuiging leiden. En even min wilde Jezus zijne wondermagt misbruiken, om zich aan de gevolgen der wraakzucht zijner vijanden te onttrekken; gemakkelijk zoude Hem dit gevallen zijn, toen Hij door Pilatus aan de beöordeeling van Herodes Antipas was overgegeven, en deze Vorst Hem aanzocht, Hem op eenige proeven van zijn wonderdoend vermogen te onthalen; dan de Heiland beantwoordde alle deze aanzoeken met een ſtatig zwijgen, en wees hierdoor dezelve met eenen heiligen afkeer van de hand (*Luk.* XXIII: 7—). Zoo moeten wij dan ook nimmer naar de vriendſchap onzer vijanden trachten, langs wegen en middelen, die door ons geweten worden afgekeurd, noch ook ten koste van onzen pligt ons tegen de uitwerkſels hunner wraakzucht zoeken te beveiligen; beter is het met een goed geweten vijanden te hebben, dan met verzaking van onzen pligt hunne vrienden te worden, dan toch zouden wij toonen, dat de vriendſchap der wereld bij ons op hooger prijs ſtond, dan de vriendſchap met God.

Wij kunnen eindelijk uit Jezus voorbeeld zien,

zien, hoe wij ons gedragen moeten omtrent *ons vleijende vijanden*. Dezulken zijn voor ons veel gevaarlijker, dan wanneer zij zich in eene dreigende houding aan ons vertoonen: naardien vijanden, die ons vleijen, onder het masker van vriendelijkheid veelal de booste oogmerken bedekken, en, daar zij ons aan onze zwakke zijde aantasten en onze eigenliefde ſtreelen, loopen wij het grootſte gevaar van in hunne ſtrikken verward te worden, eer wij 'er om denken; wij hebben dus omtrent dezulken met verdubbelde waakzaamheid op onze hoede te zijn, en Jezus voorbeeld, die het ook vaak met zoodanige listige en vleijende vijanden te doen hadt, in het afweren van hunne aanvallen te volgen. De Zaligmaker liet zich door geen uiterlijk vriendelijk voorkomen zijner vijanden, noch door hunne loffpraak, hoe gegrond die anders op zich zelve ook wezen mogt, verbijsteren, maar vestigde aanſtonds zijne aandacht op de bedoelingen van hun hart, en rigtte daarnaar zijne antwoorden en gedrag in, zoo dat zij telkens in hunne booze oogmerken te leur geſteld en beſchaamd gemaakt werden. Laat mij dit in een of ander voorbeeld toonen: eens kwamen de Jeruzalemſche Joden bij Jezus, en ſpraken Hem op eenen vriendelijken en vertrouwelijken toon dus aan:

„ hoe

„ hoe lang houdt gij ons in het onzekere? in„ dien gij de Christus (Mesfias) zijt, zoo „ zeg het rondborftig uit," als waren zij nu genegen Hem daarvoor te erkennen, hierdoor zochten zij Jezus uit te lokken om zich openlijk voor den Mesfias te verklaren, opdat zij Hem geregtelijk konden vervolgen; de Zaligmaker zag dit oogmerk aanftonds door en verijdelde hetzelve volkomen, door hen op zijne wonderen te wijzen, die genoegzaam van zijne waardigheid getuigden, indien het hun om waarheid te doen was (*Joh.* X: 22—). Op eenen anderen tijd kwamen eenige, daartoe opgemaakte, leerlingen der Pharizeen, met fommige Herodiänen, of Koningsgezinden, bij Jezus, met het volgende voorftel: „ Meester, wij „ zijn overtuigd, dat gij een waarachtig en „ openhartig man zijt, die Gods leere en ge„ boden onvervalscht en naar waarheid leer„ aart, die u aan niemand kreunt, niemands „ gunst of haat ontziet, en geen onder„ fcheid van perfonen maakt; derhalve ver„ zoeken wij u, dat gij ons onbewimpeld zegt „ wat u dunkt: is het al of niet geöorloofd „ den Keizer die fchatting te betalen, waar„ omtrent zoo velen zwarigheid vinden?" ziedaar een meesterftuk van vleijerij, geveinsdheid en listig bedekte boosheid; de geöorloofd-

loofdheid van het geven van ſchattingen aan den Romeinſchen Keizer te ontkennen, was zich te verzetten tegen deszelfs gezag, en dus ſtrafbaar voor den Landvoogd; deze geöorloofdheid toe te ſtemmen, ſtreedt lijnregt tegen de godsdienſtige en ſtaatkundige denkwijze van het volk; hoe reddede Jezus zich uit dezen ſtrik, die Hem geſpannen werdt? Nadat Hij zijne verzoekers hadt te kennen gegeven, dat Hij hunne bedoeling doorgrondde, vaardigde Hij hen met een onbepaald antwoord af, hetwelk eene algemeene waarheid behelsde, dewelke voor elk, die in deze vraag belang ſtelde, tot een regel voor zijn gedrag kon verſtrekken, zeggende: „ geeft den Keizer „ dat den Keizer, en Gode wat God toekomt." (*Matth.* XXII: 15—).

Gij zult misſchien zeggen: „ wij bewon„ deren 's Heilands wijsheid in deze antwoor„ den, maar vinden ons niet in ſtaat dezelve „ na te volgen." Het is zoo, wij zijn geene hartenkenners, gelijk Jezus was, noch bezitten dat verſtand en doorzigt, hetwelk Hij bezat: wij kunnen nogtans zoo veel uit het gedrag van onzen Heer zien, dat wij geene vijanden moeten vertrouwen, die ons met eene vriendelijkheid voorkomen, waarvoor wij geene reden kunnen vinden, en die onze eigenliefde

de vleijen, wij mogen en moeten alsdan aan hunne opregtheid twijfelen, en hebben alle reden flechte oogmerken in hen te vermoeden; wanneer wij dit onder het oog houden, zal zulks ons van zelven met voorzigtigheid wapenen, en althans zorg doen dragen, dat wij ons door hunne vleijerij niet laten verſtrikken, maar onze antwoorden zoo inrigten, dat wij dezelve ten allen tijde letterlijk kunnen verantwoorden. Ook zien wij uit Jezus voorbeeld, dat het zeer goed is, zoo ras wij met grond flechte oogmerken in onze vijanden vermoeden, hun dit onbewimpeld te kennen te geven, dit zal hen meestal beſchaamd maken, en ons van hunne verdere aanzoeken ontſlaan. Wij mogen echter nimmer list en geveinsdheid met diergelijke wapenen beſtrijden, dit zou weinig ſtrooken met de waardigheid van den Christen en de opregtheid des harten, die ons ſteeds moet bezielen; door zulk een gedrag zouden wij ons zelven aan onze aanvallers gelijk ſtellen, en, wanneer wij in dezen ſtrijd, met zulke verachtelijke wapenen gevoerd, te kort ſchoten, niets dan de en ſchade daarvan wegdragen.

§. 7.

Hoe ons te gedragen omtrent onkundigen, bevooroordeelden en dwalenden.

Alle menfchen zijn niet even verftandig en kundig, 'er heerfchen onder hen ook vele vooroordeelen en dwalingen. Bijaldien wij nu in een of ander opzigt kundiger zijn dan anderen, of zien dat onze evenmenfchen verkeerde begrippen koesteren en dwalen, hoe moeten wij dan de pligten van opregtheid en voorzigtigheid in ons gedrag jegens dezulken vereenigen? Dat wij ons nooit van de onkunde van anderen mogen bedienen, om onze belangen, ten koste van de hunnen, te bevorderen, fpreekt van zelven: zulk een gedrag toch zou lijnregt ftrijden met de opregtheid des harten en des wandels, die van ons geëischt wordt, zulk een gedrag zoude geene voorzigtigheid, maar fchandelijke list en fnood bedrog wezen. Maar mogen wij ook van hunne onkunde, vooroordeelen en dwalingen gebruik maken, om daardoor goede en heilzame oogmerken te bereiken, of moeten wij dezelve altijd tegengaan, en op welk eene wijze dan?

Ziet

Zien wij hoe de Heer Jezus zich hierin gedroeg, en wij zullen daaruit genoegzame regels voor ons gedrag in dezen kunnen opzamelen.

Toen de Zaligmaker onder de Joden verkeerde, heerschten 'er vele dwalingen en vooroordeelen onder hen: het volk bevondt zich over het algemeen in eene diepe onkunde aangaande de belangrijkste waarheden van den Godsdienst; men verwachtte in den Messias eenen aardschen Koning; men geloofde, dat men door uitwendige godsdienstplegtigheden konde zalig worden, dat deze plegtigheden van meer gewigt waren dan de zedelijke pligten jegens de naasten; men verkeerde in den waan, dat bijzondere ongelukken altijd straffen waren van bijzondere misdaden, door die ongelukkigen, of hunne ouders bedreven; men geloofde aan spookverschijningen en duivelsbezweringen; men hieldt het voor ongeöorloofd, op den Sabbath aan eenen kranken geneesmiddelen toe te dienen, zoo Hij in geen onmiddelijk gevaar was van te sterven; men achtte het geöorloofd zijne goederen aan den Tempel te heiligen, al beroofde men zich daardoor ook van de gelegenheid om zijne ouderen te ondersteunen; men meende, dat de Heidenen niet konden zalig worden, of zij moesten eerst Jo-

 den

den worden, en dat men de pligten der menſchenliefde jegens hen en de Samaritanen (jegens die zondaars en ketters, gelijk men hen noemde) niet behoefde te vervullen, en wat diergelijke wanbegrippen meer waren.

Hoe gedroeg de Zaligmaker zich omtrent deze en ſoortgelijke dwalingen en vooroordeelen? keurde Hij eenigen van dezelven goed, en bevestigde Hij die met zijn gezag, om met des te meer nadruk en gevolg anderen te kunnen aantasten en verdrijven? Voegde Jezus zich, bij voorbeeld, naar de verwachting der Joden aangaande eenen aardſchen Mesſias, ten einde zich zelven voor den Mesſias te doen erkennen, en zoo meer invloed te verkrijgen op hunne zedelijke verbetering? Neen, dit deedt de Heiland niet. Hij zweeg ſoms wel van eenige dwalingen, wanneer namelijk dezelve min ſchadelijk waren, of wanneer dezelve te algemeen en te diep geworteld waren om aanſtonds met vrucht te kunnen worden beſtreden; maar bevestigen, deedt Hij dezelve nooit, Hij werkte integendeel dezelve ſomwijlen van ter zijde tegen, ook dan, wanneer Hij om wijze redenen dezelve niet openlijk wilde aantasten. Toen zijne Apostelen Hem voor een ſpookſel aanzagen, zweeg Hij wel van de ongegrondheid van dit vooroordeel in

het

het algemeen, dewijl het zeer ontijdig zou geweest zijn, daarover toen met zijne bevreesde en verſchrikte leerlingen te ſpreken: maar het was 'er toch zoo ver af, dat Hij dit hun wanbegrip zou verſterkt hebben, dat Hij integendeel een' der gronden voor dit hun vooroordeel wegnam, door hen te overtuigen dat Hij geen ſpook, maar hun levendige Meester zelf was (vergelijk *Matth.* XIV: 26 — en *Luk.* XXIV: 36 —). Toen Jezus zijne Apostelen uitzondt om het Koningrijk der Hemelen, het Mesſiasrijk, aan te kondigen, verboodt Hij hun wel zich, op deze hunne reize, onder de Heidenen te begeven, of eenige Stad der Samaritanen te bezoeken (*Matth.* X: 5.), dewijl namelijk daardoor zijne leer onnut zou geworden zijn voor de Joden, wegens derzelver godsdiensthaat tegen deze menſchen: doch hierdoor wierden de Apostelen niet in het minſte bevestigd in dit Joodsch wanbegrip, naardien zij voorheen reeds ten duidelijkſten hadden beſpeurd, dat hun Meester van dezen volks- en godsdiensthaat volkomen vrij was, daar Hij bij zekere gelegenheid de Samaritanen met zijn onderwijs hadt begunſtigd (zie *Joh.* IV: 4 —). Niet het minſte voedſel gaf de Heiland aan de aardsgezinde verwachtingen, die men van Hem als den Mesſias hadt

opgevat; Hij vermijdde het daarom op ongepaste tijden zich voor den Mesſias te verklaren, Hij verboodt het ontijdig verbreiden zijner wonderen, Hij voorſpelde zelfs aan zijne Apostelen zijn aanſtaand lijden en ſterven.

Zien wij dan dwalingen en vooroordeelen onder onze medemenſchen heerſchen, die wij met geene hoop op een gelukkig gevolg, ten minſten voor als nog, kunnen beſtrijden, dat wij dezelve nimmer met woorden of daden goedkeuren of verſterken: dit zoude niet alleen valschheid en bedrog wezen, maar ook den weg tot eene toekomende verbetering, zoo niet ſluiten, ten minſten zeer belemmeren; wij zouden daardoor grootdeels ons vertrouwen bij onze evenmenſchen verliezen, wanneer zij vroeg of laat onze misleidende handelwijze ontdekten. Dat wij nooit tegen ons geweten hierin handelen, en, noch uit vrees, noch om iets goeds te ſtichten, de waarheid verzaken; een goed oogmerk toch kan de middelen niet wettigen: maar dat wij zulke dwalingen, die wij nog niet openlijk durven aantasten, van ter zijden zoeken tegen te werken, of althans omtrent dezelve ſtilzwijgen, en ze laten voor het gene zij zijn, ter tijd toe, dat wij ons, met hope op eenen gewenschten uitſlag, daar tegen kunnen verzetten.

En

En is dit tijdſtip gekomen, zien wij kans om iets toe te brengen tot de verlichting onzer onkundige en dwalende medemenſchen, zoo moeten wij deze gelegenheid niet laten voorbijgaan, maar zonder dralen onze krachten hierin beproeven, en, naar Jezus voorbeeld, ijverig te werk ſtellen, zonder hierin al te angstvallig te wezen; de bevinding heeft meermalen geleerd, dat zoodanige ondernemingen boven verwachting gelukten, en al konden wij ſlechts dezen en genen te regt brengen, dit zoude reeds eene aanmerkelijke aanwinst zijn voor het rijk van waarheid en deugd.

Doch wij moeten ook, overeenkomſtig het voorbeeld van onzen Heer, hierin *voorzigtig* te werk gaan. Wij moeten *niet te veel te gelijk* willen doen, want dan voeren wij dikwijls niets uit, maar brengen te vele vooroordeelen en driften tegen ons in opſtand, en maken ons zelven den ſtrijd te zwaar. Jezus, de Goddelijke Jezus, die zoo veel vermogt, haalde niet alles te gelijk over de baan: Hij bepaalde zich tot de meest ſchadelijke dwalingen, en werkte voornamelijk op de verbetering der wanbegrippen omtrent het wezen van den godsdienst, op de zuivering van de zedeleer, die destijds zoo zeer was vervalscht en

genoegzaam onbruikbaar gemaakt, gelijk wij onder anderen duidelijk kunnen zien uit 's Heilands Bergleerrede (*Matth.* V — VII.); terwijl Hij vele andere misvattingen vooreerst onaangeroerd liet, en derzelver verbetering aan den tijd en den arbeid zijner Apostelen overgaf. Zoo moeten wij ook met het meest schadelijke een begin maken, en steeds onder het oog houden, dat eene langzaam voortgaande verlichting doorgaans het zekerste werkt.

Wij moeten intusschen in het eens begonnen werk *standvastig* voortgaan, en ons zelven in onze beginselen gelijk blijven, anders kunnen wij geene hoop op een goed gevolg voeden. Wat zoude 'er van Jezus ondernemingen geworden zijn, indien Hij niet op den gelegden grondslag gedurig hadt voortgebouwd, indien 'er geene bestendige overeenstemming tusschen zijne woorden en daden hadt plaats gehadt? En even min zullen wij gewenschte vorderingen maken in de verlichting van anderen, wanneer wij onze pogingen ontijdig staken, of onstandvastig in onze beginselen zijn; wanneer wij, bij voorbeeld, met woorden ijveren tegen het bijgeloof van waarzeggerijen enz., en met ons gedrag toonen, dat wij zelve daarvan nog niet genezen

zijn

zijn, zullen wij de zaak meer verergeren dan verbeteren.

Wij moeten ons, in het onderrigten van onkundigen, en 't te regtbrengen van dwalenden, zoo veel mogelijk *ſchikken naar hunne vatbaarheid.* Jezus ſprak op eene andere wijze tot eene gemengde volksmenigte, dan tot zijne bijzondere leerlingen (vergelijk *Matth.* XIII. en XV: 12—); zijn geſprek met Nikodemus (*Joh.* III.) verſchilde veel van dat, hetwelk Hij met de Samaritaanſche vrouwe hieldt (*Joh.* IV.); zelfs zijne vertrouwde leerlingen en vrienden onderwees en verlichtte Hij trapswijze, naar mate zij hiervoor berekend waren, gelijk Hij hun zelf verklaarde (*Joh.* XVI: 12.). Het is dus geene wijsheid, maar groote dwaasheid, wanneer wij anderen met dingen bekend willen maken, die zij nog niet kunnen begrijpen, of wanneer wij over dezelve op eene wijze ſpreken, die hunne bevatting te boven gaat; zij zullen door deze handelwijze van onze onderrigtingen afkeerig worden, of ten minſten 'er geen nut van trekken, en ons verkeerd verſtaan, waardoor hunne ziel met dwalingen, in plaats van waarheden, zal vervuld worden.

Vooral kunnen wij ook van Jezus leeren, hoe wij ons van *voorkomende gelegenheden*

moeten bedienen, om nuttige onderrigtingen aan anderen mede te deelen. Zoo ging Jezus op eene treffende wijze in zijne leerlingen het vooroordeel tegen, dat bijzondere rampen ſtraffen waren van bijzondere misdaden, bij gelegenheid dat Hij eenen blindgeborenen ontmoette (*Joh.* IX: 1—); gelijk Hij dit zelfde vooroordeel, bij eene andere niet minder gepaste gelegenheid, ook bij het volk te keer ging, toen men Hem, namelijk, boodſchapte, dat Pilatus eenige Galileërs eenen geweldigen dood hadt doen ondergaan (*Luk.* XIII: 1—); en hoe nadrukkelijk was het onderwijs, hetwelk de Apostelen van hunnen Meester ontvingen, aangaande het onbetamelijke van de verachting der Heidenen, bij gelegenheid dat Hij eene Kananeſche vrouwe ontmoette, die Hij, eerst in den geest der Joden, maar vervolgens naar zijne eigene beminnelijke denkwijze, behandelde (*Matth.* XV: 22—). Zulke, bij gepaste gelegenheden medegedeelde, onderrigtingen doen meestal veel grooter uitwerking, dan wanneer dezelve, zonder aanleiding daartoe, worden voorgeſteld. En deze gelegenheden komen niet zelden voor, indien wij op dezelve maar verſtandig acht geven: hoe vaak gebeurt het, bij voorbeeld, dat iemand onzer evenmenſchen aan onaangename

ge-

gevolgen van een of ander vooroordeel, van deze of gene dwaling zich vindt blootgesteld? in zulk een geval krijgen wij de schoonste aanleiding, om hem en anderen met vrucht van het ongegronde en verderfelijke van zulk eene dwaling te overtuigen.

Wij moeten verder, in onze pogingen om anderen te verlichten, ons van *gepaste middelen* bedienen. Jezus, hoewel met Goddelijk gezag bekleedt, eischte echter geen blind geloof van de menschen, Hij zocht niemand te dwingen zijne leer te omhelzen, maar trachtte de menschen door redelijke overtuiging daartoe te leiden; toen Hij uit den dood was opgestaan, en aan zijne leerlingen verscheen, was het Hem niet genoeg, dat zij de waarheid zijner opstanding niet konden tegenspreken, maar Hij deedt hen ook begrijpen, dat deze gebeurtenis, zoo als dezelve in verband stondt met zijnen dood, juist overeenkwam met zijne betrekking als den Messias, zoo dat zij op eene redelijke wijze zijne herrijzing konden gelooven. Wij moeten het 'er daarom niet op toeleggen, om dwalenden te verstommen en tot zwijgen te brengen, door ons, in het wederleggen hunner dwalingen, van magtspreuken of menschelijk gezag te bedienen, want hiermede hebben wij nog niets gewonnen:

maar

maar wij moeten hen trachten te overtuigen, zoo dat zij het ongegronde en schadelijke hunner begrippen zelve inzien; dit is des te noodzakelijker, daar ook wij faalbare menschen zijn. En hiertoe is niet alleen eene duidelijke voordragt der waarheid noodig, maar daartoe wordt ook vereischt, dat wij het hart van hen, die wij willen onderrigten, voor ons zoeken in te nemen, door ons voor alle bitterheid, trotschheid en overdrevenen ijver te wachten, en met bedaarden ernst, vriendelijke bescheidenheid, nederigheid en lankmoedigheid hen behandelen, en daardoor toonende, dat wij, uit zuivere liefde tot de waarheid en eene opregte zucht voor hun welzijn, ons met hunne onderrigting bemoeijen; zoo doende zullen zij het best een open oor en hart voor onze redenen verkrijgen, die met aandacht en toegenegenheid beöordeelen, en zich door dezelve welligt laten overreden. Jezus is ons hierin voorgegaan, Hij, de Zoon van God, was enkele zachtmoedigheid, nederigheid en geduld in het onderwijzen van onkundigen, en het te regt helpen van dwalenden; hoe veel te meer betaamt het ons dan, alzoo ons te gedragen jegens onze medebroeders.

En, opdat ik dit hier nog bijvoege, indien wij

wij bevinden, dat alle onze pogingen om dwaling en vooroordeel te doen verdwijnen, vruchteloos zijn, zoo is het onze dure pligt onze dwalende medemenſchen *in liefde te verdragen*, onverdraagzaamheid ſtrijdt lijnregt met het voorbeeld van Jezus en den geest van het Christendom. Wij mogen dezulken, die zich niet willen laten overtuigen, wel met medelijden beſchouwen, maar nimmer mogen wij hen haten of ſmaden, veel min hen vervolgen; hierdoor zouden wij ons niet alleen zeer bezondigen, maar ook zeer onverſtandig en onvoorzigtig onze oogmerken ten eenenmale verijdelen, daar door onverdraagzaamheid het hart hoe langer hoe meer voor overtuiging geſloten wordt, terwijl door een tegenovergeſteld gedrag 'er altijd nog hoop overblijft, dat 'er vroeg of laat verandering in de begrippen der bevooroordeelden zal komen.

§. 8.

Over ons gedrag omtrent onze misdadige evenmenſchen.

Alle menſchen zijn zondaars, maar allen gedragen zich niet even misdadig, noch maken zich aan dezelfde ſoort van misdaden ſchuldig:

dig: de liefde Gods en des naasten nu eifchen van ons, dat wij ons het belang van onzen, tot eenig bijzonder kwaad vervallen, medebroeder aantrekken, en aan zijne verbetering, zoo veel mogelijk, werken. En hiertoe is de beoefening der opregtheid en voorzigtigheid voor ons zeer dienftig, ja onontbeerlijk; gelijk wij ook hierin het uitmuntend voorbeeld van onzen Heer Jezus voor ons hebben.

Opregt was 's Heilands gedrag omtrent misdadige menfchen en gevallene zondaars, nimmer noemde Hij het kwaad goed, of zag hetzelve, uit partijdigheid of menfchenvrees, met oogluiking aan; neen, overal waar zulks te ftade kwam, keurde Hij de ondeugd af, en beftrafte dezelve zonder aanzien van perfoon; zoo wel zijne vrienden als zijne vijanden moesten wel eens bittere waarheden van Hem hooren, Hij berispte niet flechts de misdaden der geringeren, maar ook der aanzienlijken, Hij was geen aannemer des perfoons. Deze opregtheid moet ook ons bezielen, en in ons gedrag doorftralen, willen wij met vrucht aan de verbetering van onze medemenfchen werken: welken ingang toch zullen onze beftraffingen en vermaningen hebben, wanneer wij dezelfde of foortgelijke ondeugd, die wij in den eenen afkeuren, in den anderen voorftaan, of

of althans ongemerkt voorbijzien? En hoe ligt kunnen wij echter hiertoe vervallen, hoe menigmaal maakt ons eene partijdige liefde blind voor de gebreken van onze naastbeſtaanden of vrienden? hoe vaak wordt onze mond door menſchenvrees geſloten omtrent de ondeugden van onze meerderen en begunſtigers? laten wij ons niet wel eens vervoeren, om met de tonge het kwaad van dezulken te vleijen en te verſchoonen, terwijl ons hart van hetzelve eenen afkeer gevoelt? Zoo doende zijn wij geene navolgers van Jezus, zoo wandelen wij niet in zijnen geest. — Dat wij dan, geliefde Medechristenen! tegen zulk eene onopregtheid meer op onze hoede zijn, en het ons tot eenen vasten regel maken, van nimmer het kwade goed te heeten, door wien hetzelve ook bedreven worde, van nimmer bij het zien der ondeugd te zwijgen, wanneer pligt en geweten ons tot ſpreken oproepen. En om hiertoe den vereischten moed en de noodige ſterkte van geest te hebben, en meer en meer te verkrijgen, is het hoogstnoodzakelijk, dat wij in ons eigen hart de liefde tot de deugd, ontſtaande uit het geloof in Jezus en eene opregte verbetering, met allen ijver aankweeken, en daaraan in onzen dagelijkſchen levenswandel getrouw ons gedragen;

hier-

hierdoor zullen ook onze bestraffingen en vermaningen eene meerdere kracht verkrijgen, en eene betere uitwerking hebben op onze berispenswaardige natuurgenoten, dan wanneer zij weten of merken, dat ons eigen hart koud voor de deugd is, en wij zelve derzelver voorschriften schenden.

Dan niet minder noodig is het, dat wij *voorzigtig* jegens gevallene zondaren ons gedragen, indien wij met een goed gevolg aan hunne verbetering willen arbeiden. Het is niet genoeg, dat wij op hun verstand werken, maar wij moeten ook vooral hun hart zoeken te treffen, en daartoe ons van zulke middelen bedienen, als met hunne onderscheidene zielsgesteldheid het best strooken.

Jezus ontzag zich niet met menschen, die vrij algemeen voor slecht en zedeloos werden gehouden, en waarvan velen het ook zeker waren, *om te gaan*, ten einde zoo veel te beter gelegenheid te hebben hen ter verbetering op te leiden (vergelijk *Matth.* IX: 10—). En zulk eene verkeering was voor deze menschen een heilzaam middel ter hunne verbetering: daar zij hierdoor niet alleen het voorregt genoten van aangaande hunnen pligt onderrigting te ontvangen en tot deszelfs betrachting te worden opgewekt, maar ook bewaard werden

den voor aan hunne verbetering te wanhopen, gelijk anders ligtelijk hadt kunnen gebeuren, indien zij ook van Jezus, gelijk van de Joodsche Geestelijken, aan zich zelven waren overgelaten. Wij moeten dus, in navolging van Jezus, zedelooze menschen, zoo lang wij eenige hoop op hunne verbetering hebben, niet van ons gezelschap uitsluiten: doch wij moeten ook in onze verkeering met hen de noodige omzigtigheid in acht nemen, opdat wij, in plaats van hen te verbeteren, niet zelve door hen bedorven worden. De vlekkeloos heilige Jezus liep in dit opzigt geen gevaar, Hij kon veilig zich onder een groot gezelschap van Tollenaren en Zondaren begeven, zonder dat Hij behoefde te vreezen door hen tot zonde te zullen vervoerd worden, zonder dat Hij zelfs behoefde te vreezen, dat Hij getuige van aanstootelijke gesprekken of daden zou moeten zijn, dewijl men daartoe te veel eerbied en ontzag voor Hem hadt: maar het is geheel anders met ons in dit opzigt gesteld; en daarom is het voor ons veelal niet raadzaam, ons in groote gezelschappen van zedelooze menschen te wagen, of daar lang te vertoeven, maar wij doen doorgaans veiliger, slechts met den eenen of anderen van deze soort van menschen afzonderlijk in gesprek te treden; wij

moeten althans in dezen onze krachten vooraf beproeven, en met onze omſtandigheden raadplegen.

Jezus behandelde gevallene zondaaren *met medelijden en liefde*, Hij ſtiet nooit den berouwhebbenden zondaar, die tot Hem zijne toevlugt nam, onmededoogend van zich af, maar ſtortte den heilzaamſten balſem in het verſlagene en gewondde hart, door hetzelve met de verzekering van de vergeving van zonden te bemoedigen. En dit was het beste middel om zoodanige zondaren tot ware verbetering te leiden, en hen uit liefde tot God en de deugd het goede te doen betrachten. Wat zoude 'er, bij voorbeeld, van die zondaresſe geworden zijn (zie *Luk.* VII: 36–), die met berouw en droefheid over hare ſlechte levenswijze bij Jezus hulp en troost zocht, bijaldien de Heiland haar, naar de wijze der Pharizeen, als eene onreine van zich hadt verwijderd? zoude dit niet het regte middel geweest zijn, om haar aan de vergeving harer zonden, en tevens aan derzelver verbetering te doen wanhopen, en haar zoo in eene hopelooze droefheid te ſtorten, en misſchien de handen aan haar eigen leven te doen ſlaan, of wel tot hare voorgaande levenswijze te rug te doen keeren, en een rampzalig ſlagtoffer der on-

ontucht te doen worden? terwijl zij nu door Jezus liefderijke en vertroostende toefpraak voor de deugd gewonnen werdt. Niet alleen nam de Zaligmaker zondaren, die tot Hem hunne toevlugt namen, in liefde aan, maar Hij zocht ook zelf dezulken op, die zich door hunne buitenfporige levenswijze ziekten of ongelukken hadden op den hals gehaald: een treffend voorbeeld hiervan heeft Johannes ons aangeteekend (*Joh.* V: 2—) in dien 38. jarigen kranken, dien Jezus in het Badhuis te Jeruzalem opzocht, niet om hem verwijtingen te doen over zijne zonden, waardoor hij zich deze krankheid hadt berokkend, maar om hem uit zijn ongeluk te redden en hem te genezen; terwijl de Heiland hem na zijne genezing eene regt tijdige, en wel ernftige, maar tevens liefderijke waarfchuwing mededeelde, om zich voor diergelijke ongeregtigheden voortaan te wachten, zeggende: „ zie, gij zijt gezond „ geworden, zondig niet weder, opdat u „ niet iet ergers overkome!" Iets diergelijks zeide Jezus tot die overfpeelderesfe, over welke Hij geweigerd hadt het vonnis des doods te vellen, en die Hij door zijn liefderijk en hoogst wijs gedrag van eenen fchandelijken dood hadt bevrijdt (vergelijk *Joh.* VIII: 11.) Zoo handelde de vlekkeloos heilige, de Goddelijke

Jezus met misdadige menfchen! En zouden wij dan, mijne vrienden, wel onbarmhartig en wreed ons durven gedragen tegen onze gevallene medezondaren? Zouden wij met bittere verwijtingen het hart van eenen misdadigen, hetwelk door fchuldbefef reeds getroffen is, nog meer durven grieven, of hem met verachting van ons afftooten? Indien wij dit konden, dan zouden wij den naam van Christenen onwaardig zijn, dan zouden wij de vreesfelijkfte fchuld op ons laden, en voor Jezus rigterftoel verantwoordelijk ons maken voor de rampzalige gevolgen, die uit deze onze onvoorzigtige, ja onchristelijke, handelwijze voor onzen misdadigen medebroeder mogten voortvloeijen. — Dat wij dan wel toezien, hoe wij ons omtrent onze, tot eenige misdaad vervallene medemenfchen gedragen; eene liefderijke, fchoon ernftige, behandeling is het beste middel om het berouw over hunne misdaden in hen op te wekken; en bevinden wij dat 'er reeds eenig befef van fchuld bij hen plaats heeft, verbergen wij dan toch vooral het Euangelie der vergeving voor hen niet, zij hebben hetzelve noodig, niet alleen om vertroost en voor wanhoop bewaard te worden, maar ook om meer en meer tot het ware berouw over en eene opregte verbetering van

hun-

hunne zonden te geraken, die toch moeten beiden uit eene hartelijke liefde tot God voortvloeijen, en deze liefde kan alleen door eene geloovige omhelzing van de vergeving der zonden, door Jezus verworven, in het hart van den zondaar worden ontſtoken. Wij moeten tevens, naar het voorbeeld van onzen Heer, alle gepaste gelegenheden aangrijpen, om de zucht tot verbetering in het hart van onzen gevallen medebroeder op te wekken en te verſterken: is, bij voorbeeld, een zondaar uit eene ziekte of ongelegenheid, waarin hij door zijne misdaden geſtort was, herſteld en gered, alsdan hebben wij de beste gelegenheid om aan zijne verbetering met vrucht te werken, en hem door ernſtige en liefderijke waarſchuwingen en vermaningen van zijne voormalige ondeugden te rug te houden, en tot een deugdzaam gedrag op te wekken; welke waarſchuwingen en vermaningen nog meer invloed op hem zullen hebben, indien wij iets tot zijne herſtelling en redding hebben toegebragt; en welk eene vreugde zou het voor ons zelven wezen, zoo wij hierdoor, al ware het ſlechts ééne ziel, voor den hemel wonnen!

En hebben wij het met verharde zondaars te doen, zoo mogen wij wel op eenen ſterkeren toon tot hen ſpreken, en hun met nadruk en

 ernst

ernst de rampzalige gevolgen, die hun gedrag zal hebben, voor oogen ſtellen, doch wij moeten nimmer tegen hen met eene onbetamelijke drift uitvaren: daardoor zouden wij hen wel kunnen verbitteren, maar niet verbeteren; daardoor zouden wij ons zelven in eene gegronde verdenking brengen, dat wij niet uit zucht tot het welzijn van deze onze evenmenſchen, maar uit perſonele haat tegen hen handelen; wij moeten ſteeds medelijden met hunne perſonen gevoelen, ook dan wanneer wij hen over hunne ondeugden op het ernſtigſte beſtraffen. Zoo handelde Jezus zelfs met die menſchen, dewelke Hij als onverbeterlijk kende, Hij was bedroefd over de verharding van hun hart, terwijl Hij met een heilig ongenoegen hunne boosheid zag, en hen daarover aanſprak (vergelijk *Mark.* III: 5.) Ook zijn 'er gevallen, waarin de christelijke voorzigtigheid ons gebiedt een diep ſtilzwijgen in acht te nemen omtrent de wanbedrijven, waarvan wij getuigen zijn: dan namelijk, wanneer wij met genoegzame zekerheid kunnen vooruitzien, dat onze waarſchuwingen eene tegenovergeſtelde uitwerking zouden hebben, en ſlechts den ſpotlust onzer misdadige medemenſchen zouden gaande maken, of hen aanzetten om zich nog grover te bezondigen; wij kunnen in

zul-

zulke gevallen niet beter doen, dan ons voor allen ſchijn van deelgenootſchap aan hunne euveldaden zorgvuldig te wachten, en voor hunne verbetering tot God te bidden; gelijk Jezus daarom ook zweeg onder de misdadige en godslasterlijke handelwijze, waaraan de Joden zich omtrent Hem ſchuldig maakten, toen Hij aan het kruis hing (*Matth.* XXVII: 39 –).

§. 9.

Hoe wij ons omtrent ongelukkigen, behoeftigen en bedroefden hebben te gedragen.

Jezus was in den volſten nadruk de helper van ongelukkigen, de weldoener der behoeftigen, de trooster der bedroefden, en heeft ons door zijn gedrag, ook hierin, een uitmuntend voorbeeld van voorzigtigheid en opregtheid gegeven.

Voorzigtig was Jezus in het *beöordeelen van de oorzaken* der bijzondere ongelukken, die dezen of genen troffen. Hij was niet ſpoedig gereed om de oorzaak van zulke onheilen in uitſtekende misdaden te zoeken van hen, die aan dezelve onderworpen worden, maar Hij ſprak de ongunſtige vermoedens, welke men hieromtrent voedde, wel eens uitdrukkelijk

tegen, (zie *Joh.* IX. en *Luk.* XIII.). Mogte dit voorbeeld van onzen Heer ons meer omzigtigheid leeren in het beöordeelen van rampspoedigen, en ons voor alle liefdelooze verdenkingen van dezulken behoeden. De bron van zoodanige ongunſtige oordeelvellingen is veelal te zoeken; of in verborgenen hoogmoed, die voedſel ontvangt door de gedachte, dat wij beter zijn dan zulke ongelukkigen, omdat zulke rampſpoeden ons niet troffen; of in eene verkeerde eigenliefde, die gevleid wordt door de hoop, dat wij voor zulke rampen niet hebben te vrezen, dewijl wij ons onſchuldig kennen van zulke zonden, als welke wij voor de oorzaken dier rampen houden; of ook wel in eene heimelijke wraakzucht tegen die rampſpoedigen, dewelke eenige voldoening ontvangt, door hunne rampen ons zelven en anderen voor te ſtellen, als zigtbare ſtraffen des Allerhoogſten over hunne zonden. Zoo ſchandelijk deze bronnen van het hatelijk verdenken van ongelukkigen zijn, zoo verderfelijk zijn ook de gevolgen dezer verdenkingen; daardoor wordt het hart voor medelijden met den bezochten, en niet zelden de gelegenheid om hem te helpen, verwaarloosd; daardoor verliest een ongelukkige, vaak zonder reden, zijnen goeden naam, en moet in zijn ongeluk ook

ook nog de ſmart ondervinden, dat men hem voor eenen misdadigen houdt, die zijn onheil aan zich zelven te wijten heeft, waardoor de pogingen, die men nog aanwendt om hem te helpen, hunne vertroostende kracht voor hem verliezen. Dat wij dan toezien ons aan zulk een onchristelijk gedrag niet ſchuldig te maken: doen wij geen verder onderzoek naar de oorzaak van het lijden van den ongelukkigen, dan noodig is om hem des te beter te kunnen helpen; ſtellen wij, zoo veel dit met een goed geweten geſchieden kan, zijn onheil ons liever in een gunſtig, dan in een ongunſtig licht voor; en zijn wij volkomen zeker, dat de rampſpoedige zelf de misdadige oorzaak zijner rampen is, zoo moet zulks ons medelijden met hem niet verminderen, maar veeleer vermeerderen, daar hij nu ook ongelukkig naar de ziel is, hetwelk ons moet opwekken die pligten omtrent hem te vervullen, dewelke wij in de voorgaande Afdeeling (§. 8.) aanſtipten.

Voorzigtig gedroeg zich de Zaligmaker in het *helpen* van ongelukkigen, in het *vertroosten* van bedroefden, in het *verzorgen* van behoeftigen. Hij verkoos dezulken tot *voorwerpen* zijner weldadige hulp, vertroosting en verzorging, die dit het meest behoefden; onder alle de zieken en kranken, die 'er onder zijne

volksgenoten gevonden werden, bepaalde de Heiland zich vooral tot dezulken, die anders niet konden genezen worden, tot blinden, kreupelen, melaatſchen, en bijzonder tot diegenen onder hen, die door deze hunne ongeſteldheid in armoede zich bevonden, zoo dat hunne genezing ook eene weldaad voor de maatſchappij wierdt. Deze voorzigtigheid in de keuze van de voorwerpen onzer weldadige hulp is voor ons nog noodzakelijker, dan zij voor Jezus was: naardien ons weldoend vermogen dikwijls zeer bepaald is, en wij dus, indien wij hetzelve aan verkeerde voorwerpen verſpillen, ons zelven buiten de gelegenheid ſtellen, om aan waarlijk hulp behoevenden onderſtand te kunnen verleenen.

Jezus verzorgde, vertroostte en hielp op den *gepasten tijd*, en op de *beste wijze:* toen 'er eene groote ſchare van menſchen bij Hem zich bevondt, die gebrek aan ſpijze hadt, was het een zeer gepast tijdſtip om deze hare behoefte te vervullen, gelijk de Heiland ook deedt: maar toen velen van deze menſchen Hem den volgenden dag opzochten, om weder naar het ligchaam verzadigd te worden, zoude het ontijdig geweest zijn aan die begeerte te voldoen, en Jezus voldeedt 'er daarom ook niet aan (zie *Joh.* VI.). Wanneer

Je-

Jezus aan eenen blinden bedelaar het gezigt te rug gaf, was dit zeker voor zulk eenen veel gepaster weldaad, dan wanneer Hij hem in het bezit van de grootste schatten hadt gesteld (vergelijk *Joh.* IX. *Matth.* XX: 29—). Wanneer Jezus aan zijne bedroefde leerlingen, na zijne opstanding, niet eerder verscheen, dan nadat Hij hen tot zulk eene verschijning genoegzaam hadt voorbereid, waren zij beter geschikt om uit deze ontmoeting den vereischten troost te scheppen, dan wanneer zij, zonder eenige voorbereiding, hunnen opgewekten Meester in hunner midden hadden gezien; dan zoude deze verschijning hen te zeer ontsteld hebben, om 'er het vereischte nut van te trekken, daar zij zelfs nu nog bevreesd waren (vergelijk *Luk.* XXIV.). — *Zoo* moeten ook wij den vereischten tijd en de behoorlijke wijze zoeken in acht te nemen, in het mededeelen van onze hulp en onzen troost; eene geringe weldaad, op den regten tijd aan eenen ellendigen verleend, is vaak voor hem van veel grooter nut en aanbelang, dan vervolgens veel kostbaarder onderstand zoude wezen. Dat wij ons dan geene geschikte gelegenheid laten ontglippen, om ellendigen wezenlijke hulp te bewijzen: maar dat wij tevens omzigtig zijn in de wijze, op welke wij dit doen. Indien

wij

wij eenen behoeftigen in de gelegenheid kunnen brengen, van door eenen eerlijken arbeid zijn eigen onderhoud te verdienen, dit zal gewis eene veel doelmatiger weldaad wezen, dan wanneer wij hem met geld onderſteunen; door dit laatſte voeden wij dikwijls de luiheid, of drukken den beweldadigden te zeer met de verpligting tot dankbaarheid. Voorzigtig moeten wij ook wezen in het vertroosten van bedroefden, vooral wanneer wij hun zeer verblijdende berigten komen brengen; eene te groote verrasſende blijdſchap, kan toch, gelijk de ondervinding leert, wel eens doodelijke gevolgen hebben.

Met deze voorzigtigheid moeten wij, naar het voorbeeld van onzen Heer, *opregtheid* in ons gedrag omtrent ellendigen, nooddruftigen en bedrukten vereenigen. Wij moeten zorg dragen dat de vertroostingen, die wij aan bedroefden voorſtellen, *gegrond* zijn, dewijl wij anders met onze bemoeijingen meer kwaads, dan goeds zouden ſtichten: bijaldien wij den bedroefden met eene ijdele hoop vleiden, zoude dit hem bij de uitkomst in eenen nog ellendiger toeſtand ſtorten, dan waarin hij voorheen was; terwijl zulke ongegronde vertroostingen, zoo wij zelve die als zoodanig beſchouwen, tevens eene onbetamelijke veinzerij

rij zouden wezen, en met geene vereischte hartelijkheid zouden kunnen worden medegedeeld. Toen Jezus zijne Apostelen, die over de voorſpelde ſcheiding hunnes Meesters ten uiterſten bedroefd waren, bemoedigde, vleide Hij hen met geene ongegronde verwachtingen, maar bepaalde hen bij de noodzakelijkheid dezer ſcheiding en derzelver heilzame gevolgen, Hij beloofde hun den Geest, en verzekerde hen van eene aanſtaande wedervereeniging met Hem (*Joh.* XIV—XVII.)

Niet alleen moeten onze troostredenen gegrond wezen, maar zij moeten ook met eene *opregte deelneming* in de ſmarten der bedroefden aan hen worden medegedeeld. Welk eene tederheid heerschte 'er niet in de aanſtonds aangehaalde troostredenen van Jezus? Hoe zeer deelde 's Heilands hart in het lijden zijner vriendinnen, die Hij over het verlies van haren broeder Lazarus kwam vertroosten (*Joh.* XI.)? Trouwens, de beste troostgronden verliezen genoegzaam al hunne kracht, en vinden weinig ingang bij den bedroefden, indien zij zonder hartelijke deelneming worden voorgedragen: daar integendeel een enkel blijk van een opregt medegevoel reeds opbeurend en vertroostend is voor het treurende hart.

Indien wij intusſchen den bedroefden en ellen-

lendigen dadelijk helpen, en de oorzaak zijner droefheid en ellende wegnemen kunnen, dan moeten wij het bij geene deelnemende woorden of ſchoone beloften laten berusten: maar wij moeten hem *dadelijk deze hulp verleenen.* Zoo deedt onze Heer Jezus: wanneer Hij eene moeder, die haren eenigen zoon ten grave leidde, met een bewogen hart dit troostwoord toeſprak: „ ween niet!" deedt Hij ook de bron harer tranen droogen, door haar haren zoon uit den dood te rug te geven (*Luk.* VII: 11—); wanneer Hij tot eenen verlamden zeide: „ heb moed, mijn „ zoon, uwe zonden zijn u vergeven," dan deedt Hij dezen ellendigen de kracht dezer vertroosting tevens ondervinden, door hem van zijne kwaal te bevrijden (*Matth.* IX: 2—); toen Hij op het verzoek van eenen Hoofdman, om deszelfs knecht te genezen, antwoordde: „ ik zal komen en hem genezen," was Hij reeds op weg om deze zijne belofte te vervullen, en Hij vervulde dezelve nog eerder dan men hadt durven denken (*Matth.* VIII: 5—). — Zoo opregt moet ook altoos ons gedrag omtrent ongelukkigen wezen; beter is het niet te beloven, dan te beloven en niet te volbrengen, of de volbrenging te lang uit te ſtellen: trouwens, wat helpen mooije

woor-

woorden en deelneemende betuigingen, indien wij ons niet genegen gevoelen noch betoonen, om dadelijke hulp aan den ongelukkigen te bewijzen? heeft niet een hulpelooze alle reden om aan de opregtheid onzer betuigingen te twijfelen, moet hij niet van dezelve walgen zoo ras hij merkt, dat wij met geene daden onze deelneeming in zijn lot bevestigen, en hem niet helpen zoo veel wij kunnen?

Wij moeten eindelijk, naar Jezus voorbeeld, ook opregt zijn in de *beginfelen*, waar uit onze hulpbetooningen jegens ellendigen voortvloeijen. Nimmer handelde Jezus, in het verleenen zijner weldaden en hulp, uit de onedele beginfelen van baat- of eerzucht, maar fteeds uit ware Gods- en menfchenliefde: Hij bejaagde met zijne wonderdadige genezingen geenszins den lof en de bewondering der menfchen, meermalen toch verboodt Hij het verbreiden van eenig wonder, wanneer Hij vooruitzag dat hetzelve een ontijdig gerucht zoude verwekken (zie onder anderen *Matth.* IX: 30.); Hij zocht door zijne weldaden geene afhangelingen te maken, maar bedoelde alleen met dezelve de bevordering van het ligchamelijk en zedelijk welzijn der menfchen, Hij liet daarom niet eens toe, dat iemand, door Hem genezen, Hem volgde, indien zulk een op

eene

eene andere wijze voor zich zelven of anderen nuttiger konde wezen', gelijk Hij om die reden het verzoek van dien bezetenen afsloeg, die in het land der Gadarenen door Hem genezen was, en die zijnen weldoener gaarn wilde volgen, de Heiland zeide tot hem: „ ga naar „ uw huis tot de uwen, en verkondig hun „ al, wat de Heer u gedaan, en hoe Hij zich „ over u ontfermd heeft." (*Mark.* V: 19—).— Dus moeten ook wij altijd uit gevoel van onze verpligting en zuivere liefde tot onze evenmenschen handelen, wanneer wij ons het lot van ellendigen aantrekken, en hetzelve behartigen. De zucht naar roem en lof moet nooit het beginsel wezen, waaruit wij hierin werken: dit zoude de waarde onzer menschlievende daden aanmerkelijk verminderen; dit zoude tegen de opregtheid des harten strijden, daar wij toch niet graag zouden willen belijden uit zulke onedele beginsels te handelen; en het zoude ons vooral zeer verhinderen, in onzen pligt jegens ongelukkigen steeds getrouw te volbrengen, daar deszelfs vervulling, zal zij aan haar oogmerk voldoen, dikwijls geheimhouding vereischt, en ons dus geene loftuitingen kan bezorgen. En nog minder mogen wij door onze weldaden den ongelukkigen van ons trachten afhankelijk te maken,

dan

dan toch zouden wij hem vaak meer ontnemen, dan wij hem gaven, daar wij hem van zijne vrijheid zouden berooven. Opregt en zuiver zij dan, Medechristenen! altijd onze bedoeling in het helpen en verzorgen van ellendigen en behoeftigen, dan zullen wij de goedkeuring van ons eigen geweten ondervinden, en daarin de zekerste en aangenaamste belooning van onzen arbeid der liefde smaken, dan zullen wij toonen ware volgelingen van Jezus en regtgeaarde kinderen van onzen Hemelschen Vader te wezen.

§. 10.

Over ons gedrag omtrent Staatkundige, Godsdienstige en andere verschillen.

Jezus kwam ter wereld, en wandelde op aarde om, in eenen tijd, dat 'er hevige *staatkundige* geschillen onder zijne volksgenoten plaats hadden; het was intusschen geheel zijn doel niet zich met dezelve te bemoeijen, en Hij gedroeg zich hieromtrent zoo, dat men in de Evangelien naauwelijks merken kan, dat 'er zoodanige twisten en verdeeldheden on-

der de Joden gevonden werden, Hij bleef 'er geheel buiten; en dit hadt Hij vooral aan zijne voorzigtigheid, die Hij ook in dezen met opregtheid vereenigde, te danken.

Wanneer de Zaligmaker werdt aangezocht om zijn oordeel te vellen over de wettigheid der Romeinſche overheerſching, zoo ontweek Hij dit door op de vragen, die Hem op eene listige en dringende wijze hieromtrent gedaan werden, een onbepaald antwoord te geven, hetwelk eene algemeene waarheid behelsde, en de hoofdzaak wel onbeſlist liet, maar echter voor elk, die 'er belang in ſtelde, tot een rigtſnoer van zijn gedrag konde verſtrekken, en hetwelk tevens den vrageren den lust en moed benam, om in zijne denkwijze hierover verder in te dringen, gelijk wij hiervan een voorbeeld vinden in het boven (§. 6.) aangehaalde geval met den ſchattingpenning (*Matth.* XXII: 15—); hiertoe behoort ook het geval met die overſpeelderesſe (*Joh.* VIII: 2—), in zoo ver het daar aankwam op het regt der Joden om doodſtraffen uit te oefenen, waarover men Jezus oordeel wilde weten, doch de Heiland liet dit ſtaatkundig geſchil onbeſlist, en trof het geweten zijner listige verzoekers, door hun toe te voegen: „ die van ulieden

„ vrij

„ vrij is van (deze) zonde, die werpe den „ eerften fteen op haar," Jezus gaf dus aan dit gefchil thans eene zedekundige wending, en dit deedt Hij meermalen, bijzonder alsdan, wanneer uit zekere gebeurtenis oproerige bewegingen onder het volk zouden hebben kunnen ontftaan: gelijk van dien aard de doodftraf was, dewelke Pilatus aan eenige oproerige Galileërs hadt aangedaan, terwijl zij offerden, zoo dat hun bloed met dat der offerdieren zich op den grond hadt vermengd; toen den Zaligmaker hiervan openlijk berigt werdt medegedeeld, liet Hij zich over de billijkheid of onbillijkheid dezer handelwijze van den Landvoogd niet uit, maar bepaalde zijne hoorders bij hunne verpligting om zich fpoedig van hunne ongeregtigheden te verbeteren, naardien zij anders een diergelijk lot hadden te wachten (zie *Luk.* XIII: 1—). Zoo voorzigtig was het gedrag van Jezus omtrent ftaatkundige verfchillen.

Dit gedrag verdient onze navolging, in zoo ver wij namelijk wegens onze betrekking en omftandigheden geene verpligting hebben, om ons met ftaatkundige gefchillen te bemoeijen; wij zouden, door zulk een voorzigtig vermijden van het partij trekken

in het ſtaatkundige, ons zelven voor vele onaangenaamheden bewaren, en daar en boven de beste gelegenheid verkrijgen, om onze medemenſchen meer algemeen nuttig te wezen, zonder dat hunne verſchillende denkwijze ons hierin zoude belemmeren. En vinden wij ons verpligt, ons over ſtaatkundige gevoelens uit te laten, dan moet vooral eene opregte waarheidsliefde ons hart bezielen, en ons gedrag beſturen: nooit moeten wij, door listige en geveinsde wendingen en draaijingen, van beide partijen voordeel zoeken te trekken; nimmer mogen wij ons geweten verkrachten, of onzen pligt verzaken om de gunst der bovendrijvende partij te bejagen. Gelijk ook Jezus van zulk een beſtaan den grootſten afkeer hadt, en dit in zijn gedrag toonde, Hij bleef ſteeds der waarheid en aan zijn geweten getrouw; Hij was even min een vleijer der Romeinen als een bejager van de gunst des Joodſchen Volks, Hij, die tot de Joden zeide: „ geeft den Keizer, dat den „ Keizer toekomt" (*Matth.* XXII: 21.), verklaarde aan zijnen Rigter, den Landvoogd Pilatus: „ gij zoudt geene de minſte magt „ tegen mij hebben, indien het u niet van „ boven gegeven was" (*Joh.* XIX: 11.).

Dat

Dat wij dan nimmer, om lief of leedt, het goede kwaad, of het kwade goed keuren, maar ook in dit opzigt altijd zoo ſpreken en handelen als wij denken.

En dit betaamt ons ook, als navolgers van onzen Heer Jezus Christus, in *Godsdienſtige* twisten en verſchillen, gelijk wij ook hierin onze opregtheid met voorzigtigheid moeten vereenigen.

Hevig waren de godsdienſtige twisten, ten tijde van Jezus, niet alleen tusſchen de Joden en de Samaritanen, maar ook onder de Joden onderling, vooral tusſchen de Pharizeën en Sadduceën; en hoe gedroeg de Zaligmaker zich hieromtrent? Nimmer keurde Hij dezen godsdiensthaat goed, maar Hij ging denzelven bij alle gepaste gelegenheden te keer: gelijk wij zien kunnen uit zijn gedrag jegens eene Samaritaanſche vrouwe (*Joh.* IV.), die Hij met zoo veel beſcheidenheid en vriendelijkheid behandelde, dat zij zich naauwelijks konde verbeelden eenen Jood voor zich te hebben; zoo diende ook zijne ſchoone gelijkenis, van den barmhartigen Samaritaan, op eene uitmuntende wijze om dezen godsdiensthaat tegen te werken (*Luk.* X: 25—); gelijk de Heiland insgelijks, ten blijke van zij-

 ne

ne verdraagzaamheid, den verkeerden godsdienstijver zijner leerlingen, Jacobus en Johannes, die in zeker geval in volle vlam tegen de inwoners van een Samaritaansch Vlek was losgebarſten, op het ernſtigſte beteugelde (*Luk.* IX: 51—). En niet tegenſtaande deze zijne verdraagzaamheid was Jezus echter voorzigtig genoeg, om zich met de Samaritanen niet meer te bemoeijen, dan noodig was, dewijl Hij zich anders voor de Joden onnut zoude gemaakt hebben, terwijl het oogmerk van zijne komst op aarde eerst en voornamelijk eischte, dat Hij de verlorene ſchapen van het huis Israëls opzocht en te regt bragt. — Dus moeten ook wij, zoo veel mogelijk, ons wachten voor alles, wat ons gehaat zoude maken bij die Godsdienſtige Gezindte, tot welke wij behooren, en zorg dragen dat wij ons voor dezelve niet nutteloos maken, gelijk ligt kan gebeuren, wanneer wij den ſchijn vertoonen als of wij het met eene andere Gezindte hielden. Onze voorzigtigheid moet evenwel nooit zoo ver gaan, dat wij den godsdiensthaat en de onverdraagzaamheid, die wij in onze geloofsgenoten mogten ontdekken, goedkeuren of dezelve voedſel geven, dan toch zoude on-

ze

ze voorzigtigheid in list en bedrog ontaarden.

Ook moet geene gehechtheid aan eenen bijzonderen godsdienſtigen aanhang ons het oog doen ſluiten voor de dwalingen, die wij bij denzelven beſpeuren, maar wij moeten aan de waarheid altijd opregtelijk hulde bewijzen, zonder aanzien van perſonen. Dit deedt Jezus; hoewel Hij met de Pharizeën de leer van de opſtanding der dooden tegen den aanhang der Sadduceën ſtaande hieldt en verdedigde (vergelijk *Matth.* XXII: 23—), zoo keurde Hij echter hunne eigenwillige, bijgeloovige en ſchijnheilige gewoonten en inſtellingen geenszins goed: gelijk wij hiervan onder anderen een voorbeeld bij *Mattheus* vinden aangeteekend (*Hoofdſt.* XV: 1—), verhalende, dat de Heiland openlijk de gewoonte, van zijne handen voor de maaltijd godsdienſtig te waſchen, voor niets waardig en bijgeloovig verklaarde, niet tegenſtaande de Pharizeën daaraan eene groote waarde hechten. Dus moeten ook wij ons nimmer, in ons oordeel over deze of gene godsdienſtige gevoelens of gebruiken, door menſchelijk gezag of liefde tot dezen of genen aanhang laten beſturen, maar alleen door de

waarheid laten leiden, en die opregt voorſtaan en handhaven.

Niet alleen in ſtaatkundige en godsdienſtige twisten, maar ook omtrent *burgerlijke* en *huisſelijke* geſchillen komt de behartiging van opregtheid en voorzigheid te ſtade, en werden dezelve van onzen Heer in acht genomen. Een treffend voorbeeld hiervan lezen wij (*Luk.* XII: 13—): terwijl de Zaligmaker bezig was zijne leerlingen, ten aanhooren van eene groote menigte volks, te onderwijzen, werdt Hij van iemand uit het volk verzocht, om deszelfs broeder tot rede te brengen, ten opzigt van het deelen eener erfenis; doch Jezus wees dit van de hand, als niet tot zijnen taak behoorende, zeggende: „ man! wie heeft mij tot regter of „ ſcheidsman tusſchen ulieden aangeſteld?" En zoo zullen wij ook het veiligst en voorzigtigst handelen ons buiten huisſelijke geſchillen van anderen te houden, en althans derzelver *beſlisſing* niet op ons te nemen, al wierden wij daartoe ook door eene der twistende partijen aangezocht: immers, wilde Jezus dit niet doen, hoe zeer Hij volkomen wist wie regt hadt, veel min past ons zulks, die dit vaak niet met zekerheid kunnen bepa-

palen. Doch kunnen wij den vrede bewerken, zonder de zaak in geſchil te beſlisſen, zoo zijn wij dit zeker ten hoogſten verpligt, zalig toch zijn de vredemakers: en daartoe is dikwijls het beste middel, dat wij ongemerkt de bron, waaruit die verſchillen ontſtonden, zoeken te dempen; gelijk Jezus ook deedt in het zoo even aangehaalde geval, Hij waarſchuwde bij die gelegenheid zijne hoorders op het nadrukkelijkſte tegen de hebzucht, en toonde hun het dwaze, onbetamelijke en verderfelijke van die neiging in eene treffende gelijkenis aan, waardoor die twistende broeders ongemerkt de heilzaamſte lesſen ontvingen, en krachtig tot billijkheid en edelmoedigheid werden opgewekt; indien dit van ons meer in de gevallen werdt nagevolgd, dan zouden wij meer ons menschlievend doel bereiken, en niet zelden de twistende gemoederen tot bedaren brengen, en den vrede tusſchen onze natuurgenoten en medechristenen herſtellen.

BESLUIT.

Dus hebben wij, waarde Medechristenen! in eenige bijzonderheden met elkanderen overwogen, hoe wij, in onze dagelijksche verkeering met onze evenmenschen, naar het voorbeeld van onzen Heer Jezus Christus, de voorzigtigheid in vereeniging met de opregtheid moeten behartigen. Ik heb, vooral U, mingeoefend Christen! op den weg zoeken te helpen, om het voorbeeldige van 's Heilands gedrag in dit opzigt, bij het lezen zijner levensgeschiedenis, meer op te merken, en op uwe eigene omstandigheden toe te passen, ten einde daarnaar uw gedrag meer te regelen en te vormen.

Het staat nu aan u daarvan een nuttig gebruik te maken, en door de dadelijke beoefening der lessen en voorschriften van voorzigtigheid en opregtheid, die Jezus voorbeeld ons geeft, te toonen tot de echte volgelingen van Hem te behooren.

En hoe zeer moet ons hiertoe niet opwekken

ken (opdat ik dit ten besluite hier nog bijvoege) de dankbaarheid, die wij aan Jezus onzen Verlosser verschuldigd zijn? Hij heeft zich zelven voor ons aan den dood overgegeven, Hij heeft voor alle onze zonden geboet, en daardoor eene volkomene vergeving van dezelve en een eeuwig leven verworven, hoe zeer moet ons dit met de vurigste dankliefde vervullen! hoe duur verpligt ons deze uitnemende weldaad om voor Hem, die ons zoo duur gekocht heeft, te leven en aan de groote oogmerken, waartoe Hij ons zoo hoog begunstigd heeft, te beantwoorden! maar hoe zullen wij dit doen, zoo wij zijn voorbeeld, ook in de beoefening van voorzigtigheid en opregtheid, niet ijverig navolgen? — En hoe edel was dit voorbeeld! wie aanbidt en bewondert niet de luisterrijke deugden van onzen Zaligmaker, die ook in dit opzigt in zijn gedrag doorstraalden? En zoude dit dan in ons niet de hartelijkste lust verwekken, om ons, gelijk het waardige leerlingen van zulk eenen Meester betaamt, naar Hem te vormen, en Hem hierin meer en meer gelijkvormig te worden, te meer daar Hij ook hiertoe ons met zijn gedrag heeft bekend gemaakt, opdat wij zijne voetstappen zouden

na-

nawandelen? — Eindelijk, om niet meer te noemen, hoe ſterk worden wij tot de navolging van 's Heilands voorzigtig en opregt gedrag geroepen en aangemoedigd, door de heerlijke vruchten, die daaruit zouden voortſpruiten ter bevordering, zoo van ons eigen geluk en genoegen, als van de wezenlijke belangen van anderen, en door het een en ander ter verheerlijking van God en Jezus (gelijk wij in deze Verhandeling hier en daar in bijzonderheden hebben ontwikkeld)? Hoe zeer moet ons dit alles opwekken, om in de beoefening van deze onze verpligting meer overvloedig te worden!

Welaan, mijne Medechristenen! zoeken wij dan, volgens de les van Jezus (*Matth.* X: 16.), de voorzigtigheid der ſlangen met de opregtheid der duiven ſteeds in de gevallen te vereenigen; laat deze les, die onze Zaligmaker altijd volmaakt betrachtte, beſtendig onze levensregel zijn in onzen gezelligen omgang met onze medemenſchen, en zoo de zinſpreuk van ons gedrag wezen, gelijk zij de zinſpreuk dezer Verhandeling is. Maar dat wij ook, in alle andere opzigten, het uitmuntend voorbeeld van onzen Heer en Meester meer zochten na te wandelen,

len, en, gelijk het echte Christenen voegt, ſteeds met onze daden toonden, dat hetzelfde gevoelen en dezelfde geest, die Hem bezielden, ook in ons wonen.

Daartoe verleene de Goddelijke Jezus ons allen zijne hulpe en zijnen zegen!

ZINSPREUK:

— *γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.*

JEZUS.



L IJ S T

DER

VERHANDELINGEN.

L IJ S T

DER

VERHANDELINGEN

DOOR HET

HAAGSCH GENOOTSCHAP

UITGEGEVEN. (a).



1787.

VOORBERICHT.

OCTROY.

PROGRAMMATA van 1786 en 1787.

AAN-

(a) De Prijsverhandelingen van ABDIAS VELINGIUS, CAROLUS SEGAAR en CORNELIUS GAVEL, ter wederlegging van het eerſte Deel der Hiſtorie van de verbasteringen des Christendoms van *Joſeph Priestley*, (welke, op de Uitnodiging der eerſte Oprichteren des Genootſchaps in het Programma van 1785, tijdiglijk waren ingekomen, en door dezelven in 1786 zijn gekroond, en in 1787 uitgegeven,) worden op deze Lijst niet geplaatst: naardien men reeds in de tweede zamenkomst, welke den 16 Aug. 1785, in den Haag gehouden is, beſloten heeft: „ Dat het geen

„ omi-

AANSPRAAK van JOH. HERINGA, behelzende eene fchets van de verderflijke pogingen des ongeloofs, ten onzen tijde tegen het Christendom in het werk gefteld; met eenig verflag van de inrichting van dit Genootfchap, tot verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen die hedendaagfche Beftrijders, enz. enz.

JOHANNES VAN VOORST. De allernaauwfte betrekking, en zeer heilzame invloed van het Geloof der Verborgenheden, en andere betwiste Leerftukken, op onze gelukzaligheid.

JACOBUS ENGELSMA MEBIUS, Verhandeling, ingericht om te betogen, dat de erkentenis der Leer-

„ omtrent het Boek van *Priestley* ondernomen was, zou„ de worden aangemerkt, als eene bijzondere verrichting „ der vijf Leden, die zich daar toe den 4 July 1785 ver„ bonden hadden, en buiten betrekking tot het overige werk „ van het Genootfchap, welk zij ftonden op te richten;" en om dat de kosten, daar toe nodig, door eenige vermogende Christenen, afzonderlijk gedragen zijn. Men zie het Voorbericht dier Prijsverhandelingen: waarin de opfteller, JOHANNES HERINGA, een beknopt verflag doet, van de eerfte aanleiding tot het oprichten des Genootfchaps, en van deszelfs aanvanglijke bevestiging; met een bijgevoegd onderricht, nopens de WALDENZEN en derzelver onderfcheidene *Geloofsbelijdenisfen*; ten vertoge van de volkomene rechtzinnigheid dezer Lieden, in de voornaamfte Leerftukken, welke door *Priestley* beftreden zijn.

Leerſtukken en Verborgenheden, in de Heilige Schriften vervat, in zulk een onafſcheidelijk verband ſtaat met de menſchelijke gelukzaligheid, als de beoefening der Zedenplichten in dezelve aangedrongen.

MICHAËL PAP SZATHMARI. Disſertatio Theologica, of Godgeleerde Verhandeling over het onafſcheidelijk verband, zo wel der Leerſtukken en Verborgenheden des Geloofs, als van de beöeffening der Zedenplichten in de Godlijke Openbaring vervat, met de Gelukzaligheid. *Uit het Latijn vertaald.*

HENDRIK JAN BEUZEKAMP, Verhandeling over het Voorſtel: „ Vermits de Schriften der he-
„ dendaagſche Beſtrijderen van den Christelij-
„ ken Godsdienst in handen van allerleie Leze-
„ ren komen, ook die zich in de Wetenſchappen
„ der Godgeleerden niet met opzet geoefend
„ hebben, verlangt het Genootſchap eene Ver-
„ handeling, ingericht om de zodanigen tegen
„ den ſchadelijken invloed dier Schriften te be-
„ veiligen!"

ABRAHAM LEDEBOER, Verhandeling, behelzende Behoedmiddelen tegen den ſchadelijken invloed van de Schriften der Beſtrijderen van de Christelijke Openbaring.

1788.

VOORBERICHT.

PROGRAMMA van 1788.

J. W. TE WATER, Redevoering, behelzende aanmerkingen over de wijze der bevestiging en verdediging van den Christelijken Godsdienst, zo verre die verschillen moeten, naar mate de wijze, waarop de waarheden van denzelven bestreden worden, verschilt van die der vorige tijden; benevens eenig verslag van de voornaamste verrichtingen des Genootschaps, zedert de vorige algemeene Vergadering.

THEOPHILUS COELESTINUS PIPER, Verhandeling over de overeenkomst en het verschil tusschen de vroeger en later Bestrijders van den Christelijken Godsdienst. *Uit het Latijn vertaald.*

JOHANNES VAN VOORST, Proeve over de echtheid en ongeschondenheid van Mattheus Euangelie, en wel bijzonder over de echtheid van Matth. XXVIII: 19.

1789.

VOORBERICHT.

PROGRAMMA van 1789.

ADRIA-

ADRIANUS VAN ASSENDELFT, Aanfpraak; dienende om te betogen, dat de vroeger en later aanvallen tegen het Christendom, en deszelfs bijzondere Leerftukken, niet ftrijdig zijn met de Godlijke Wijsheid.

JODOCUS HERINGA. E. Z. Verhandeling, ten betoge, dat Jefus en zijne Apostelen zich doorgaans niet gefchikt hebben naar de verkeerde denkbeelden van hunne tijdgenoten.

JOH. CHRIST. BANG, Verhandeling, waar in onderzocht wordt, in hoe verre Jefus en zijne Apostelen zich gefchikt hebben naar de vatbaarheid der Joden, in het voorftellen der Christelijke Leere. *Uit het Latijn vertaald.*

JOHANNES WIGERI, Verhandeling, om te bewijzen, dat de grond van alle waarheid in de natuur der zaken, en in 't eeuwig en onveranderlijk verftand der Godheid te vinden is. Zo dat dezelve nimmer van 't begrip der fchepfelen afhanglijk zij, en dat dus alle waarheid, inzonderheid ook die, welke in de Godlijke Openbaring vervat is, zeker en bepaald zij, en dat het derhalven niet mogelijk zij, dat die zelfde waarheid van den eenen erkend, en van den anderen gelochend worde, en beiden echter aan Gods oogmerk in 't bekend maken dier waarheid zoude kunnen beandwoorden.

Welk bewijs voornamelijk dient, om dezul-

ken

ken tegen te gaan, die uit de zekere ſtelling, dat elk ſlechts voor waarheid kan aanneemen 't geen hem als zodanig voorkomt, en dat de begrippen omtrent zulk eene waarheid zeer verſchillende kunnen zijn, verkeerdelijk afleiden, dat 'er derhalven nooit eene waarheid is, die algemeen voor alle menſchen kan zijn, en dat de verbindende kracht der waarheid alleen van 't begrip der menſchen af hangt.

JAKOBUS ENGELSMA MEBIUS en

WILTETUS BERNARDUS JELGERSMA, Verhandeling, in welke het onderzoek der Heilige Schrift den Christenen, zo voor zich zelven als met hunne huisgenoten, aangeprezen, en tevens aangetoond wordt, hoe het zelve, op de meest gevoeglijke wijze, tot regt verſtand en troostvolle bevestiging der waarheid kan worden in het werk geſteld.

Met een *Aanhangſel* van dezelfde Schrijveren, waar in nader aangetoond wordt, hoe de Christen tot regt verſtand en eene troostvolle bevestiging der waarheid, door middel van het onderzoek der Heilige Schrift, op de meest gevoeglijke wijze geraken kan.

JACOBUS VAN HEUSDEN, Verhandeling, in welke het onderzoek der Heilige Schrift den Christenen, zo voor zich zelven als met hunne huisgenoten, aangeprezen en tevens aangetoond wordt,

wordt, hoe het zelve op de meest gevoeglijke wijze, tot regt verſtand en troostvolle bevestiging der waarheid, kan worden in het werk geſteld.

1790.

PROGRAMMA van 1790.

DANIEL ALBERT REGULETH, Aanſpraak, over de redenen ter bemoediging, die den vriend der waarheid in dezen tijd van tegenſtand en ondermijning overblijven.

MICHAËL PAP SZATHMARI, Disſertatio Hiſtorico Theol., of, Geſchiedkundige en Godgeleerde Verhandeling, waar in aangetoond wordt, op welke wijze, en in hoe verre, zedert de Leere van Christus in de waereld verkondigd is, de beſtrijding van dezelve heeft medegewerkt tot haare opheldering en bevestiging. *Uit het Latijn vertaald.*

JACOBUS ENGELSMA MEBIUS, Verhandeling, ten betoge, dat de weg tot ware gelukzaligheid in dezen ſtaat van algemeen bederf, voor alle menſchen, wat het wezenlijke betreft, een en dezelfde zijn, en door eene Godlijke Openbaring moet bekend worden.

JODOCUS HERINGA. E. Z. Vertoog, over het

vereischt gebruik, en hedendaagsch misbruik der Kritiek, in de behandeling der Heilige Schriften. Met een Bijvoegsel.

BERICHT nopens de ingekomene andwoorden op de Vraag: (*b*) „ Welke zijn de voornaam„ ste oorzaken van het klein getal der genen, „ die zich in ons Vaderland voorbereiden tot „ den openbaren Predikdienst? en welke zijn de „ gereedste middelen, om veelen daar toe op te „ wekken, en alzoo een gevreesd gebrek aan „ Predikanten voor te komen?

MATTHYS PANNEBAKKER. Practicale Verhandeling over den invloed van het geloof aan de geopenbaarde heilleere op de beoeffening der Zedeplichten.

1791.

VOORBERICHT.

PROGRAMMA van 1791.

MARTINUS RUMMERINK, Aanspraak, over het diep

(*b*) Welke vraag, op verzoek der Christelijke Synodus van Zuid-Holland, 1789, door 't Genootschap was uitgeschreven.

diep en zich ver verſpreidend kwaad, het welk in 't bijzonder de hedendaagſche aanvallen tegen den Christelijken Godsdienst verwekken.

CHRISTIAAN, (*c*) Verhandeling waarin aangetoond wordt, welke de voornaamſte oorzaken zijn, dat allerlei Schriften, die of den geopenbaarden Godsdienst in 't gemeen, of de voornaamſte waarheden van denzelven in het bijzonder, beſtrijden, in onze dagen groter opgang maken dan voorheen, en niet zelden zeer diepe indrukken in 't gemoed van den Lezer agter laten.

N. N. Disſertatio, of Verhandeling over de voornaamſte oorzaken, dat allerlei Schriften, die of den geopenbaarden Godsdienst in 't gemeen, of de voornaamſte waarheden van den zelven in het bijzonder beſtrijden, in onze dagen groteren opgang maken dan voorheen, en niet zelden diepe indrukken in 't gemoed van den Lezer agter laten. *Uit het Latijn vertaald.*

HELPERUS RITZEMA VAN LIER, Verhandeling, over des menſchen oorſpronglijke verplich-

(*c*) Onder dezen naam verbergde zich ALLARD HULSHOFF, *A. L. M. Philoſ. Doct. en Leeraar der Doopsgegezinden te Amſteldam*, 't geen den Beſtuurderen des Genootſchaps, na het overlijden van dien braven Man, gebleken is.

plichting, en den aart der gehoorzaamheid, die de Wet Gods vordert.

HENDR. HIER. TEN OEVER, Verhandeling, waar in de Leere der Voldoening aan de Godlijke Gerechtigheid door eenen Plaatsvervanger in een voornaam gezichtspunt beſchouwd en verdedigd wordt.

1792.

PROGRAMMA van 1792.

HILLEBRANDUS MENTES, Aanſpraak, over het onberekenbaar groot belang der Christenen in de onwrikbare vastheid van die waarheden, tegen welke de listige aanvallen, ook in onzen tijd, wel allermeest zijn ingericht.

HELPERUS RITZEMA VAN LIER, Verhandeling, over de beste middelen om den gemeenen Man het belang van den Godsdienst te doen voelen, en hem ter verkrijging van regtmatige begrippen omtrent denzelven bevorderlijk te zijn.

DIONYSIUS VAN DE WYNPERSSE, Betoog der ware en eeuwige Godheid van onzen Heere Jeſus Christus, tegen hedendaagſche Beſtrijderen.

AUGUSTUS GEORGIUS UHLE, Verhandeling over

over de ware Godheid van Jesus Christus. *Uit het Latijn vertaald.*

PIETER HEMAN, Proeve over de algemeenheid van de leere der Heilige Schrift: of Betoog, dat de Heilige Schrift eene altoosduurende en onveranderlijke regel en voorschrift van geloof en wandel voor alle menschen bevat: strekkende tevens tot eene handleiding, om in het leezen der Heilige Schrift algemeene waarheden van bijzondere wel te kunnen onderscheiden (*d*).

FOKKO LIEFSTINK, eenige gedachten over de Leere der Verzoening.

1793.

PROGRAMMA van 1793.

HERMANNUS ROYAARDS, Aanspraak over de liefde der waarheid, 't zekerst behoedmiddel tegen de dwalingen in de Leere van den Godsdienst.

MAURITZ JOHANN HENRICH BECKHAUS, Oordeelkundige verdediging van de echtheid en ongeschondenheid der Profetische Schriften des Ouden Testaments. *Uit het Latijn vertaald.*

AL-

(*d*) De Verhandeling van ELIAS CHRISTIAAN KRAFFT, over Rom. V: 12—21. is niet gedrukt.

ALBERTUS BRINK, en

THOMAS HOOG, Verhandeling, waar in de voortreffelijkheid der Euangelie-bediening, en derzelver belangrijken invloed op het ware welzijn van Kerk en Staat wordt aangeprezen: mede ingericht om lieden van goeden huize aan te moedigen, dat zij hunne Zoonen niet te rug houden, maar gewillig aan den dienst ter Kerke overgeven; en om veel belovende Jongelingen daar toe op te wekken, en tegen ontmoedigendezwarigheden te verſterken.

Bijlagen, tot de Verhandelingen over de voortreflijkheid der Euangelie-bediening, getrokken uit die van de Heeren ADRIANI en BOING.

CORNELIUS SWAVING, Verhandeling, waar in de voortreflijkheid der Euangelie-bediening en derzelver belangrijken invloed op het ware welzijn van Kerk en Staat wordt aangeprezen: mede ingericht, om lieden van goeden huize aan te moedigen, dat zij hunne Zoonen niet te rug houden, maar gewillig aan den dienst der Kerke overgeven; en om veel belovende Jongelingen daar toe op te wekken, en tegen ontmoedigende zwarigheden te verſterken.

DIRK BOING, Aanſporing tot eene naarſtige bijwoning van den openbaren Godsdienst.

JAN VAN EYK, Verhandeling over het doorbre-kend misbruik van Gods Naam.

1794.

PROGRAMMA van 1794, uitgegeven in April 1795. (*e*).

JOH. VAN VOORST, Verhandeling, ten betoge, dat God eigenlijk gezegde ſtraffen op de overtreding zijner Wetten gedreigd heeft, en dat Hij als Richter de zonden dadelijk ſtraft.

FRIEDRICH TRAUEGODT SCHMIDT, Verhandeling over het nut en vermaak van een godsdienſtig leven. *Uit het Hoogduitsch vertaald.*

JACOB GERARD ENGELS, Verhandeling, over het nut en vermaak van een godsdienſtig leven. *Uit het Hoogduitsch vertaald.*

WILLEM VAN OOSTERWYK HULSHOFF, Joſeph in zijne Kinderliefde en trouwe ter naarvolging aangeprezen.

EL-

(*e*) Om dat 1794, wegens de toenmalige tijdsomſtandigheden, geene Algemeene Vergadering des Genootſchaps gehouden is, heeft men het Programma, nopens het verhandelde van dat jaar eerst in April 1795, uitgegeven.

ELCO TINGA, Verhandeling, ten betoge voor de gemaklijkheid van de Euangelische Plichten, of den Godsdienst van Jesus.

WILLEM VAN OOSTERWYK HULSHOFF, Vertoog over het Wederzien. (*f*).

1795.

VOORBERICHT.

PROGRAMMA van 1795.

ADRIANUS VAN ASSENDELFT, Aanspraak over de eenvoudigheid der eerste Christenen, inzonderheid met opzicht tot de Geloofsleer des Euangeliums, en de wezenlijke Leerstukken van de Christelijke Belijdenis.

ANTON WILHELM PETER MÖLLER, Beandwoording der Prijsvraage: welke waren de eigenlijke oorzaken, kenmerken en gevolgen van het on-

(*f*) De Verhandeling van H. J. BEUSEKAMP, betiteld: „ Plan van Jesus ter uitvoering van zijne bediening op aarde," is niet gedrukt.

Ook is, „ het Afbeeldsel van eenen rechtgeaarden Onder„ wijzer in den Godsdienst, met het voorstel tot aankwe„ king van zodanigen, en tot bevordering van hun werk," niet gedrukt; en de Schrijver heeft zijnen naam in het bijgevoegd Billet niet geöpenbaard.

ongeloof der Joden omtrent den Persoon, de Leer en de Wonderwerken van onzen Zaligmaker? Welke was de handelwijze van Jesus en de Apostelen omtrent het ongeloof en de ongelovigen van hunnen tijd? en in hoe verre kan die handelwijze ons thands ten voorbeelde dienen? *Uit het Hoogduitsch vertaald.* (*g*).

1796.

VOORBERICHT.

PROGRAMMA van 1796. (*h*).

W. T. LANG, Proeve eener beandwoording der opgegevene Vraage, vorderende een Betoog: dat de Natuurlijke Godgeleerdheid geen genoegzaam onderricht geve van die middelen, wier kennisse voor den zedenlijk bedorven mensch onontbeerlijk is, tot eene gegronde hope op eeuwigezaligheid. *Uit het Hoogduitsch vertaald.*

FOR-

(*g*) Men vergelijke het Voorbericht, bij deze Verhandeling gevoegd; doch men zoeke niet naar de Verhandeling van AERNOUT DUIRCANT over Matth. XXV: 46. welke niet is gedrukt.

(*h*) De Aanspraak van JOH. HERINGA, behelzende een kort Betoog, dat de Leere der Verzoening op de Zedenleere geene inbreuk doe, maar dezelve krachtiger bevestige, is niet gedrukt.

FOKKO LIEFSTINK, Beandwoording der Vraage: kan ik achting hebben voor het Christendom, het zelve voor eene van God verleende Openbaring houden, zo lang ik de Opſtanding van Jeſus onder de onbewezene en onzekere dingen plaatze?

1797.

PROGRAMMA van 1797.

MARTINUS RUMMERINK, Aanſpraak over Jeſus Christus, beſchouwd als de hoofdinhoud van de geſchiedenis der wereld, zo verre die in den Bijbel vervat is; en over zulks overwaardig de opmerking van hun, tot welken de kennisſe van zijnen Naam en van den Bijbel komt.

JOHANNES HENRICUS REGENBOGEN, Verhandeling, ten betoge, dat in de Schriften des Ouden Testaments eigenlijk genoemde rechtſtreekſche voorſpellingen aangaande onzen Heere Jeſus Christus gevonden worden.

JODOCUS HERINGA. E. Z. Verhandeling over het ware denkbeeld, 't welk de Bijbel-Schrijvers hechten aan de Koninglijke waardigheid of heerſchappij van den verheerlijkten Middelaar Jeſus Christus.

VER-

VERHANDELING, over de gemeenzame bijeenkomsten der Christenen: waar in gebruik is gemaakt van vier onderscheiden Stukken, aan het Genootschap toegezonden.

ANTONIUS GULIELMUS PETRUS MÖLLER, Anacrisis, of beöordeeling van een onlangs uitgekomen Boek, welks titel is: Versuch die Wundergeschichten des N. Test. aus naturlichen Ursachen zu erklären; oder der beweis von den Wundern in seiner wahren gestalt. von Joh. Christ. Frid. Eck, Konsist. Assessor und Archidiac, zu Lubben in Marqgrafhe im Nieder Lausnisz, Berlin 1795. *Uit het Latijn vertaald.*

DIRK CORNELIS VAN VOORST, de oudheid van het Boek Job, verdedigd tegen Hufnagel en Doederlein.

THEOPHILUS COELESTINUS PIPER, Verhandeling over de onschatbare waarde der menschelijke Ziele, naar aanleiding van Jesus Redenvoering, Luc. X: 1.

1798.

PROGRAMMA van 1798. (*i*).

CORNELIUS SWAVING, Verhandeling over het Voor-

(*i*) De Aanspraak van JONA WILLEM TE WATER, over

Voorſtel: naardien de hedendaagſche Beſtrijders der voornaamſte waarheden van den Christelijlijken Godsdienst zich niet zelden beroepen op den allegoriſchen en zinnebeeldigen ſtijl der Oosterlingen, om hier door de waarheden, die in den Bijbel voorkomen, en door de Protestanten daar uit worden afgeleid, te ontzenuwen, vordert het Genootſchap eene Verhandeling: waar in de voorbeelden van zodanig misbruik in de Uitlegkunde der Heilige Schrift uit de werken van gemelde Beſtrijderen aangevoerd, en te gelijk genoegzame regels opgegeven worden, volgens welke 't geen al of niet allegorisch is onderkend, en de waarheid, in een allegoriſchen ſtijl voorgedragen, met genoegzame zekerheid bepaald kan worden.

SAMUËL JOHANNES VAN DE WYNPERSSE, Betoog, dat de Strafoefenende Gerechtigheid Gode waardig is, en geenszins als eene hatelijke, maar veel meer als eene beminnelijke eigenſchap van het hoogſte en beste Wezen, beſchouwd mag worden, welke in het beſtuur der wereld, ter bewaring van het algemeen welzijn, noodzaaklijk en zeer belangrijk is: en dat daar uit ook het Gode betamende van 's Middelaars Zoen-

over den wederzijdſchen invloed van voorzichtige verkleefdheid aan de grondwaarheden des Christendoms, en van ware godzaligheid, is niet gedrukt.

Zoenlijden, tegen hedendaagsche Bestrijders klaarblijklijk kan bevestigd en verdedigd worden.

JOHANNES ANTONI LOTZE, Verhandeling over de begrippen, die de Schrijver van den Brief aan de Hebreën hadt, aangaande het Hogepriesterschap van Jesus Christus, en derzelver overeenstemming met de overige Schrijvers van het N. T. — Met een Aanhangzel van den zelfden Auteur.

GERRIT HESSELINK, Verhandeling over de Vraag: hoedanige begrippen hadt de Schrijver van den Brief aan de Hebreërs, aangaande het Hogepriesterschap van Jesus? en hoe blijkt derzelver overeenkomst met de denkwijze der overige Schrijveren van het Nieuwe Testament?

WILHELM TOBIAS LANG, Verhandeling over de opgegevene Vraage: welke is de eigenlijke aart van Jesus Profetische Bediening? en hoe onderscheiden is Hij in het bijzonder, als de eenige Opperleeraar zijner Kerk, van, en uitmuntende boven Moses en de Profeten des Ouden, en boven alle van God gezondene Leeraaren des Nieuwen Testaments. *Uit het Latijn vertaald.*

JOHANNES HENRICUS REGENBOGEN, Abra-

braham, als een Vader des Huisgezins, ter navolging voorgesteld.

JOHANNES WIGERI, Bedenkingen over de geboorte van Jesus Christus uit eene Maagd.

1799.

PROGRAMMA van 1799.

HERMANNUS ROYAARDS, Aanspraak over de verkeerdheid en 't gevaar dier denk- en leerwijze, waar door men de instellingen en plechtigheden van het Christendom schijnt te willen behouden, en echter dezelve geheel naar den Natuurlijken Godsdienst verklaart en vormt.

JOHAN ANDREAS GEORG MEYER, Vehandeling over de Vraage: wat kan 'er uit de echte gedenkstukken der ongewijde Griekſche en Latijnſche Schrijveren worden bijgebragt, tot opheldering, bevestiging en verdediging der geschiedenis van Jesus en de Apostelen? *Uit het Hoogduitsch vertaald.*

N. N. Exercitatio Philologica, of Letterkundige Verhandeling over de Vraage: wat kan 'er uit de echte gedenkstukken der ongewijde Griekſche en Latijnſche Schrijveren worden bijgebragt, tot

tot opheldering, bevestiging en verdediging der geschiedenis van Jesus en de Apostelen. *In het Latijn en Nederduitsch.*

SAMUËL JOHANNES VAN DE WYNPERSSE, Verhandeling, strekkende tot betoog van het eeuwig en onveranderlijk onderscheid van zedelijk goed en kwaad, of deugd en ondeugd; met aanwijzing van eenige voornaame bijzonderheden, waar in dat onderscheid, door zulken, die het goede wel eens kwaad, en het kwaade goed zouden willen noemen, verdonkerd wordt; en van het onbetamende en nadelige van dusdanige denk- en handelwijze.

1800.

PROGRAMMA van 1800.

HILLEBRAND MENTES, Aanspraak over den wel geplaatsten en wel bestuurden ijver voor de waarheid, in de zaak van Geloof en Godsdienst.

MARTINUS EPPENS, Verhandeling over de beste manier, om de Christelijke jeugd in de geopenbaarde Geloofs- en Zedenleere zo te onderwijzen, dat zij al vroeg tegen de verleiding der dwalingen dezer eeuwe gesterkt en beveiligd worde.

ANTON WILHELM PETER MÖLLER, Verhandeling tot betoog der kragt van het bewijs voor de waarheid en Godlijkheid der Euangelie-leere, ontleend uit de wonderwerken van Jesus Chris-en de Apostelen. *Uit het Hoogduitsch vertaald.*

JOHANNES CLARISSE, Verhandeling, tot betoog der kragt van het bewijs voor de waarheid en Godlijkheid der Euangelie-leere, ontleend van de Wonderwerken van Jesus en de Apostelen.

RHYNVIS FEITH. Betoog van de kragt van het bewijs voor de waarheid en Godlijkheid der Euangelie-leere, ontleend uit de wonderwerken van Jesus Christus en de Apostelen.

DIEDERIK BOOT, Verhandeling over den waren aart en voortreflijkheid van de Christelijke Gelatenheid, en hoe die van ongevoeligheid onderscheiden zij.

1801.

PROGRAMMA van 1801.

JOHANNES BERNARDUS NOORDINK, Aanspraak, over de Vraag: hebben de werkzaamheden van deze Maatschappij in de daad iet bijgedra-

dragen om de zaak van het Christendom te bevestigen en te verdedigen?

JOHANNES ANTONI LOTZE, Betoog, behelzende eene wederlegging van het gevoelen der genen die voorgeven, dat de Apostelen, in zommige wezenlijke ſtukken van de Leere hunnes Meesters, aangaande den weg der zaligheid, zijn afgeweken, en ſlechts hunne eigene denkbeelden daaromtrent, waar in de een van den anderen zelfs verſchilde, voorgedragen en aangedrongen hebben; zo dat de Leere der Apostelen voor Christenen, die alleen Jeſus volgen, geen verbindend gezach zoude hebben.

JOHANNES HENRICUS REGENBOGEN, Bijlagen over dezelfde ſtoffe.

JOHANNES HENRICUS REGENBOGEN, Verhandeling ter wederlegging van het gevoelen der genen, die ſtellen dat 'er gegronde redenen zijn, dat in de begrippen der menſchen, omtrent het wezenlijke der voornaamſte waarheden van het Christendom, van tijd tot tijd verandering behoort te komen, en dat men, bij den toenemenden trap van kunde en beſchaving, thands onmogelijk daaromtrent zo mag denken, als men voor twee eeuwen of vroeger gedacht heeft.

SAMUEL KAM, Verhandeling over de beste inrichting van den Huislijken Godsdienst.

FOKKO LIEFSTINK, de eere van Mofes, van Jehovah en van Jefus Christus verdedigd tegen den Schrijver der Philofophifche onderzoekingen over de Godgeleerdheid en den Godsdienst in 't algemeen, en die der Joden in 't bijzonder.

1802.

PROGRAMMA van 1802.

THOMAS HOOG. Aanfpraak, over Jefus Christus, befchouwd als het beste voorbeeld, 't welk wij in het beftrijden van dwalingen, in de zaak van den Godsdienst, volgen kunnen.

JOHANNES ANTONI LOTZE, Verhandeling over het eigenlijk denkbeeld, 't welk de Heilige Schrijvers hechten aan de vergeving der zonden.

PROGRAMMA van 1803.

JOHANNES HULSIUS VAN DE WYNPERSSE, Redevoering, ter aanprijzing eener wel beftierde liefde tot het Oude, in de zaak van den Godsdienst.

JOHANNES CLARISSE, Verhandeling, behelzende een kortbondig betoog en verdediging van de kragt van het bewijs voor den Godlijken oorſprong en 't verbindend gezach van het Euangelie, ontleend uit den voortreffelijken aart van deszelfs Zedenleere, en haren gezegenden invloed op de verbetering en het geluk der menſchen.

ANTON WILHELM PETER MÖLLER, Verhandeling over dezelfde ſtoffe.

N. N. Kortbondig Betoog, en verdediging over dezelfde ſtoffe.

JOHANNES CORNELIUS BOOT. Een Vertoog van den voordeligen of nadeligen invloed onzer hartstochten op het Geloof en de Zeden; met een onderricht, hoe dezelven naar het Euangelie moeten beſtierd worden.

JUSTUS LUDOVICUS OVERDORP, Verhandeling over Jeſ. VII: 14—16.

1804.

PROGRAMMA van 1804.

JOHANNES HERINGA, Redevoering, behelzende een Schriftmatig onderzoek: welk belang

wij

wij hebben in de rechte kennisse van Christus Jesus onzen Heer, en hoe wij ons jegens Hem gedragen moeten.

JOHANNES ANTONI LOTZE, Verhandeling over de ware en eeuwige Godheid van den Persoon des Heiligen Geestes. Met uittreksels uit de Verhandelingen van MELCHIOR CORSTIUS en HENDRIK JAN BEUSEKAMP, over die zelfde stoffe.

LUCRETIUS BERNARD FOLMER, Verhandeling, behelzende eene aanwijzing van eigenlijk genoemde Voorspellingen des Ouden Testaments, die rechtstreeks op onzen Heere Jesus Christus zien.

LUCAS SURINGAR, Verhandeling over de Leere des Bijbels, inzonderheid des Nieuwen Testaments, aangaande het laatste algemeene Gericht, 't welk Jesus Christus over de wereld houden zal.

GERHARDUS BENTHEM REDDINGIUS, Verhandeling, ter beandwoording der vrage over dezelfde stoffe.

JUSTUS LUDOVICUS OVERDORP, Verhandeling, behelzende eene opgave van regelen, volgens welken uit het gebruik, 't welk Jesus en de

de Apostelen van verſcheidene plaatſen des Ouden Testaments gemaakt hebben, de ware meening dier plaatſen bepaald wordt.

DIRK KAREL HARMSEN, Verhandeling, ten betoge, dat volgens de doorgaande Leere des Bijbels, de Heere Jeſus, in zijne gehoorzaamheid, lijden en ſterven, moet worden aangemerkt als Borg van Zondaren; die daar door in hunne plaats aan Gods gerechtigheid genoeg gedaan, en hun het eeuwig leven verworven heeft: met wederlegging van de hedendaagſche daar van verſchillende gevoelens.

SAMUËL KAM, Verhandeling over den invloed des Geloofs op de waarneming van ons beberoep.

WILLEM BEEKHUIS, over Jeſus Christus, als een voorbeeld van Voorzichtigheid en Oprechtheid.



DATE	ISSUED TO